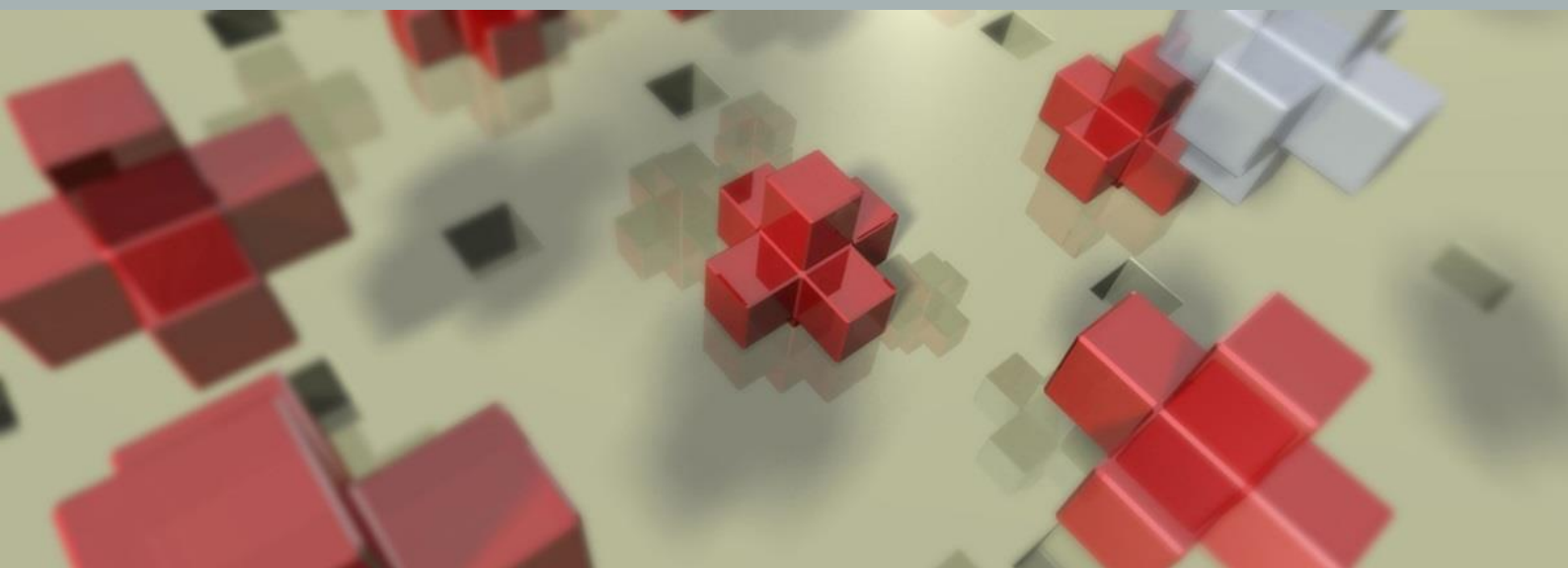

Nota van Antwoord Zienswijzen en Adviezen
en
Staat van wijzigingen
Windpark Nij Hiddum-Houw
Provinsje Fryslân
Gemeente Súdwest-Fryslân

Nota van Antwoord Zienswijzen en Adviezen
En
Staat van wijzigingen
windpark Nij Hiddum-Houw
Provinsje Fryslân
Gemeente Súdwest-Fryslân

Rapportnummer:	212x01290_2
Datum:	19 juli 2018
Contactpersoon opdrachtgever:	Provinsje Fryslân Dhr. Bouwers Dhr. Koehoorn
Projectteam BRO:	Wanda Blommensteijn, Tim Schalkx
Trefwoorden:	Antwoordnota zienswijzen, windpark Nij Hiddum-H
Bron foto kaft:	BRO, abstract
Beknopte inhoud:	--

BRO
Hoofdvestiging
Bosscheweg 107
5282 WV Boxtel
T +31 (0)411 850 400
E info@bro.nl

Inhoudsopgave

pagina

LEESWIJZER	2
THEMATISCHE SAMENVATTING	6
1. Inleiding	7
2. Leefbaarheid	7
3. Alternatieven	9
4. Landschap	11
5. Betrekken omgeving en communicatie	12
6. Waardevermindering	13
ADVIEZEN	14
1. Advies Commissie mer	15
2. Advies OmgevingsAdviesRaad (OAR)	19
REACTIE OP ZIENSWIJZEN	22
STAAT VAN WIJZIGINGEN	24

LEESWIJZER

Context en strekking van de nota

Doel van deze nota

In deze nota geven de bevoegde gezagen (provinciale staten en gedeputeerde staten van de provincie Fryslân en het college van burgemeester en wethouders van Súdwest-Fryslân) aan wat hun reactie is op de ingebrachte zienswijzen op de ontwerpbesluiten voor Windpark Nij Hiddum-Houw.

Verder is in deze nota een staat van wijzigingen opgenomen. Het betreft hier wijzigingen ten opzichte van de ter inzage gelegde ontwerpbesluit op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb), de ontwerpomgevingsvergunningen en het ontwerp inpasingsplan.

Met de inhoud van de nota is door de betreffende bevoegde gezagen ingestemd voor zover deze inhoud betrekking heeft op hun (ontwerp)besluit(en).

Deze nota wordt tezamen met de definitieve besluiten ter inzage gelegd. De besluiten zullen ter inzage gelegd worden op dezelfde plaatsen als waar de ontwerpbesluiten ter inzage lagen.

Opzet van de nota

Allereerst is een overzicht opgenomen waarin is aangegeven welke instanties op welke datum een unieke zienswijze hebben ingediend. De zienswijzen zijn gerangschikt op nummer. Naast instanties hebben ook personen (waaronder omwonenden) een zienswijze ingediend. Vanwege de Wet bescherming persoonsgegevens worden de namen en adressen van deze personen niet in de antwoordnota genoemd. Indieners van zienswijzen hebben een ontvangstbevestiging ontvangen, waarin een registratienummer is genoemd. Een indiener kan de reactie op zijn/haar zienswijze in de antwoordnota vinden aan de hand van dit registratienummer.

De bevoegde gezagen hechten eraan om iedere individuele zienswijze zo goed mogelijk te beoordelen en te beantwoorden. In veel zienswijzen worden echter dezelfde thema's aangesneden. In het volgende hoofdstuk "Thematische samenvatting" wordt daarom eerst een reactie op hoofdlijnen gegeven, waarbij de belangrijkste thema's globaal behandeld worden. We adviseren om voor de context eerst deze thematische samenvatting te lezen, waarna men naar de specifieke beantwoording van de zienswijze kan gaan.

Daarna is een korte samenvatting van het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie mer) gegeven, alsmede van het advies van de OmgevingsAdviesRaad (OAR). Ook is toegelicht wat met deze adviezen is gedaan.

In de tabel onder "Reactie op zienswijzen" wordt een reactie gegeven op alle zienswijzen. Omdat zoals is gezegd, veel zienswijzen dezelfde thema's aansnijden of zelfs gelijkloend zijn, wordt daarbij wel steeds terugverwezen naar de eerste zienswijze waarin het desbetreffende onderwerp behandeld wordt.

In het laatste hoofdstuk “Staat van Wijzigingen” wordt per besluit (inpassingsplan, Wnb-beschikking en omgevingsvergunningen) aangegeven wat er ten opzichte van de ter inzage gelegde ontwerpbesluiten is gewijzigd. Het gaat om wijzigingen die naar aanleiding van de ingediende zienswijzen op de ontwerpbesluiten (waaronder het ontwerp-inpassingsplan) zijn doorgevoerd. Ook gaat het om wijzigingen die ambtshalve (op initiatief van de bevoegde gezagen) zijn doorgevoerd.

Provinciale coördinatie regeling

De provinciale coördinatie regeling in de zin van artikel 3.33 en 3.34 van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 9f van de Elektriciteitswet 1998 is van toepassing op de benodigde besluiten voor het windpark Nij Hiddum-Houw. Het door provinciale staten op 26 oktober 2016 genomen coördinatiebesluit is tegelijkertijd met de ontwerpbesluiten en de daarbij behorende stukken ter inzage gelegd. Ook is dit coördinatiebesluit in te zien via www.fryslan.frl/nijhiddumhouw. Tegen het coördinatiebesluit is geen bezwaar of beroep mogelijk.

Zienswijzen

Het ontwerp van alle besluiten heeft met de bijbehorende stukken (waaronder het MER en de passende beoordeling) gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage gelegen van 10 november tot en met 21 december 2017 op de volgende locaties:

- Provinsjehûs, Tweebaksmarkt 52 in Leeuwarden.
- Gemeentehuis Súdwest-Fryslân, gemeenteloket aan de Marktstraat 15 in Sneek.

Het ontwerp-inpassingsplan, de ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken zijn ook online in te zien via www.fryslan.frl/nijhiddumhouw. Het ontwerp-inpassingsplan met de bijbehorende stukken is eveneens in te zien op www.ruimtelijkeplannen.nl.

De terinzagelegging is vooraf aangekondigd in de regionale kranten Leeuwarder Courant en het Friesch Dagblad: op 9 november 2017 via een paginagrote officiële bekendmaking en op 11 november 2017 nogmaals via de wekelijkse provinciale zaterdagadvertentie. Verder is kennisgeving gedaan in de lokale kranten Bolswards Nieuwsblad, Sneeker Nieuwsblad en Makkumer Belboei. Abonnees op de digitale nieuwsbrief Nij Hiddum-Houw zijn via de mail op de hoogte gesteld van de terinzagelegging. Tot slot is een persbericht verstuurd, getwitterd via @EnergieFrl en was de kennisgeving te vinden op de projectpagina www.fryslan.frl/nijhiddumhouw.

Op donderdag 23 november 2017 heeft de provincie een informatiemarkt over windpark Nij Hiddum-Houw georganiseerd in Witmarsum. Belangstellenden hebben tijdens deze bijeenkomst de ter inzage ingediende documenten in kunnen zien en desgewenst mondeling een zienswijze naar voren kunnen brengen. Ook waren er vertegenwoordigers van de provincie, de gemeente, de OAR en de initiatiefnemers aanwezig om informatie over het MER, het ontwerp-inpassingsplan, de ontwerpbesluiten en de procedure rond het toekomstig windpark Nij Hiddum-Houw te geven.

Beroepsmogelijkheid

Belanghebbenden kunnen tegen de besluiten beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA, Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop het besluit ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijze over het ontwerp van het besluit waartegen zijn beroep is gericht, naar voren heeft gebracht. Op deze besluiten is afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat:

- a. de beroepsgronden in het beroepschrift worden opgenomen;
- b. het beroep niet-ontvankelijk wordt verklaard, indien binnen de beroepstermijn geen gronden zijn ingediend, en
- c. deze na afloop van de beroepstermijn niet meer kunnen worden aangevuld.

Verloop van de zienswijzeprocedure

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgeving en de terinzagelegging voor het project Nij Hiddum-Houw zijn in totaal 237, waarvan 111 unieke, zienswijzen over het ontwerp van het inpassingsplan, de ontwerpbesluiten, het MER en/of de onderliggende stukken naar voren gebracht. Alle ontvangen zienswijzen zijn geregistreerd en aan de indieners is een ontvangstbevestiging toegezonden.

De volgende organisaties en instellingen hebben een zienswijze ingediend: Hou Friesland Mooi (nr. 31 in de tabel 'Reacties op zienswijzen'), Recreatieboerderij Hilarides (nr. 56), Actiecomité Genoch = Genoch (nr. 93), Gemeente Súdwest-Fryslân (nr. 96), IJsselmeervereniging (nr. 105), de initiatiefnemers (nr. 176), Waddenvereniging (nr. 180), Friese Milieufederatie (nr. 181) en Pingjumer Halsband (nr. 202). Voorzover bekend is, zijn de overige zienswijzen van particulieren. Zoals reeds is aangegeven, worden hun namen niet vermeld, maar iedereen kan zijn/haar eigen zienswijze terugvinden aan de hand van het unieke registratienummer. Dit nummer staat in de ontvangstbevestiging die iedereen heeft gekregen.

Een zestal zienswijzen is in het Fries ingediend. Deze zienswijzen zijn in de individuele reactietabel ook in het Fries samengevat en in het Fries beantwoord. Gezien het geringe aantal Friestalige zienswijzen is ervoor gekozen om deze nota verder enkel in het Nederlands op te stellen.

Van de 238 ingediende zienswijzen zijn er 46 binnengekomen na afloop van de termijn van zes weken waarbinnen zienswijzen konden worden ingediend. Deze termijn eindigde op 21 december 2017. De laatste zienswijzen zijn ontvangen op 29 december 2017.

De meeste zienswijzen die te laat zijn ontvangen, waren verstuurd naar een foutief postbusnummer, welke door de actiegroep Hou Friesland Mooi op een voorbeeldzienswijze was vermeld. Daarnaast is het mogelijk dat door de kerstdagen en kerstdrukke een aantal wel tijdig aangeleverde zienswijzen toch te laat zijn binnengekomen.

Hoewel het correcte postbusnummer breed gecommuniceerd is, willen de bevoegde gezagen voorkomen dat zienswijzen van individuele burgers als gevolg van foutieve informatie van derden niet in behandeling worden genomen. De bevoegde gezagen hebben daarom bij de behandeling de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- alle zienswijzen welke per post zijn binnengekomen tot en met 29 december, welke volgens poststempel aantoonbaar tijdig (dat wil zeggen uiterlijk 21 december) zijn gepost, óf waarvan het poststempel onleesbaar is, zijn in behandeling genomen.
- alle zienswijzen die aantoonbaar (gelet op een leesbaar poststempel of datum- en tijdsvermelding op een per mail binnengekomen zienswijze) ná 21 december 24.00 uur zijn verstuurd zijn, niet meer in behandeling genomen.

Dit heeft erin geresulteerd dat 6 zienswijzen niet in behandeling zijn genomen. De bevoegde gezagen wijzen indieners erop dat ingeval van een eventueel beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Afdeling zelf zal bepalen of een zienswijze tijdig is binnengekomen en of een ingesteld beroep om die reden wel of niet ontvankelijk moet worden geacht. Het kan dus zijn dat de bevoegde gezagen een zienswijze wel in behandeling hebben genomen, maar dat de Afdeling tot het oordeel komt dat een zienswijze moet worden geacht te laat te zijn ingediend c.q. ontvangen.

THEMATISCHE SAMENVATTING

1. Inleiding

Uit de zienswijzen blijkt dat een aantal thema's regelmatig terugkomt. Dit hoofdstuk geeft een algemene beantwoording van de belangrijkste thema's. In de tabel wordt, daar waar nodig, per ingediende zienswijze een meer specifiek antwoord gegeven.

2. Leefbaarheid

In het MER en de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken zijn alle voor de woon- en leefomgeving relevante effecten beschreven, zoals geluidhinder, de effecten van slagschaduw en de visuele hinder. Effecten zijn, waar mogelijk, kwantitatief of meetbaar en ook op kaart in beeld gebracht. De gevolgen van het windpark zijn in het MER en de daarbij behorende onderzoeken uitgebreid onderzocht. Eventuele nadelige gevolgen zijn afgewogen en waar nodig en mogelijk gemitigeerd. Op basis van het verrichte onderzoek concludeert de provincie Fryslân dat ook na realisatie van het windpark sprake blijft van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Daarbij onderkent de provincie Fryslân dat het windpark effecten heeft op het woon- en leefklimaat en landschaps- en natuurwaarden. De provincie Fryslân meent evenwel dat de belangen die zijn gediend met de realisatie van het windpark zwaarder dienen te wegen dan de belangen die zijn gemoed met het ongewijzigd laten van het gebied.

Binnen het aspect leefbaarheid zijn blijkens de binnengekomen zienswijzen met name drie thema's relevant; geluidsoverlast, slagschaduw en lichthinder. Hieronder wordt hierop nader ingegaan.

Geluidsoverlast

Eisen voor geluid en slagschaduw zijn vastgelegd in het Activiteitenbesluit milieubeheer en in de Activiteitenregeling milieubeheer. Dit besluit en deze regeling maken onderdeel uit van de landelijke milieuwetgeving. De eisen zijn dus wettelijk vastgelegde en voor geheel Nederland geldende eisen. Voor wat betreft het milieuaspect geluid dient te worden voldaan aan artikel 3.14a, lid 1 van het Activiteitenbesluit. Hierin is gesteld dat een windturbine en een combinatie van windturbines ten behoeve van het voorkomen of beperken van geluidhinder dient te voldoen aan de norm van ten hoogste $L_{den} = 47$ dB en $L_{night} = 41$ dB op de gevel van gevoelige gebouwen. Op basis van artikel 3.14a, lid 2 en lid 3 Activiteitenbesluit kunnen bij maatwerkvoorschrift normen met een lagere waarde worden vastgesteld om rekening te houden met de cumulatie van geluid van andere windturbines.

Omdat er sprake is van twee verschillende eigenaren, is er, hoewel Windpark Nij Hiddum-Houw als één windpark wordt beschouwd, formeel sprake van twee inrichtingen/deelparken. Voor het geluid vanwege het deelpark Gooyum-Houw (Noordwest) geldt dat er sprake is van cumulatie met het geluid vanwege deelpark Nuon (Zuidoost). Ook is er een bijdrage van het sinds 2007 aanwezige windpark A7 dat is gelegen aan de oostzijde van het nu aangevraagde windpark en bestaat uit 4 turbines type Enercon. Verder is er nog een bijdrage van een tweetal solitaire turbines uit de omgeving, die niet ten gevolge van de oprichting van windpark Nij Hiddum-Houw gesaneerd worden. Zoals is aangegeven in de notitie "Cumulatie" bij de aanvraag omgevingsvergunning en de oplegnotitie Aanvulling akoestisch onderzoek referentie 10283/17-015.563 (d.d. 25 oktober 2017), voldoet het totale windturbinepark Nij

Hiddum Houw inclusief het Windpark A7 en de 2 andere niet te saneren turbines aan de norm $L_{den} = 47$ dB en $L_{night} = 41$ dB ter plaatse van omliggende woningen van derden na het toepassen van mitigerende voorzieningen. Dit zijn maatregelen per turbine zoals stilstand in de nachtperiode en/of een stillere geluidsmodus. Er kan dus voldaan worden aan de eisen uit het Activiteitenbesluit. Het is op basis van die resultaten nu nog niet mogelijk om het maximaal toegestane niveau (deelbijdrage) per deelpark vast te leggen bij maatwerkvoorschrift, omdat het type toe te passen windturbine nog niet bekend is. Het toe te passen windturbintype zal volgens de vergunningaanvraag uiterlijk 3 maanden voor de start van de bouw bekend zijn. Voorschrift 1.3.1 (Voorschriften activiteit milieu) van de omgevingsvergunningen brengt mee dat uiterlijk 3 maanden voor de start van de bouw van de windturbines op basis van het geluidsvermogen van het te bouwen type windturbine een definitief akoestisch onderzoek moet worden ingediend waarin naast de cumulatie met het andere deelpark (Gooyum-Houw of Nuon ook de bestaande niet te saneren windturbines (windpark A7 en 2 solitaire windturbines) moet worden meegenomen. Op basis van dat akoestisch onderzoek zal aanvullend een maatwerkvoorschrift worden vastgesteld waarbij per deelpark het toegestane geluidsniveau wordt vastgelegd waarbij cumulatief wordt voldaan aan de genoemde eisen. Het voldoen aan de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer zorgt volgens de provincie Fryslân al voor een ruimtelijk aanvaardbaar woon- en leefklimaat in de omgeving van de windturbines.

Inmiddels zijn er mede op aandringen van de OAR tussen de initiatiefnemers en de provincie Fryslân nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op woningen en recreatiewoningen (niet zijnde woningen behorende tot de inrichtingen) en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 (inclusief de twee solitaire windturbines) terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, heeft de provincie Fryslân er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen te borgen in het inpassingsplan.

Slagschaduw

Gelet op de eisen van het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling kan er enige slagschaduw bij de woningen optreden. Op grond van artikel 3.12, lid 1 van de Activiteitenregeling wordt een automatische stilstandvoorziening voorgeschreven als gemiddeld meer dan 17 dagen per jaar gedurende meer dan 20 minuten slagschaduw kan optreden. Ten tijde van de terinzagelegging van het ontwerp inpassingsplan en de ontwerpbesluiten hebben de provincie Fryslân en de gemeente Súdwest-Fryslân het al wenselijk geacht om een strengere norm op te leggen. Deze behelst een maximale hinderduur van 5 uur en 40 minuten per jaar op jaarbasis ter plaatse van woningen van derden. Het voldoen aan deze norm zorgt volgens de provincie Fryslân al voor een ruimtelijk aanvaardbaar woon- en leefklimaat in de omgeving van de windturbines. Zoals hiervoor is aangegeven, zijn afspraken gemaakt en is in het inpassingsplan geregeld dat er geen slagschaduw op woningen en recreatiewoningen (niet zijnde woningen behorende tot de inrichtingen) optreedt. Bij maatwerkvoorschrift zal dit ook nog worden vastgelegd. Daarmee wordt verder gegaan dan de reeds uit milieuoogpunt aanvaardbaar geachte 5 uur en 40 minuten.

Lichthinder

Op grond van internationale burgerluchtvaartreggeving (het internationale verdrag ICAO Annex 14 Volume I (Annex 14)) hanteert de Inspectie Leefomgeving en Transport (IL&T), met het oog op luchtvaartveiligheid, al enkele jaren eisen voor het aanbrengen van obstakelmarkering en obstakelverlichting op windturbines. Deze eisen zijn gebaseerd op internationale afspraken over obstakelverlichting. Bij het inpassingsplan is een verlichtingsplan gevoegd welke voldoet aan de eisen van de Inspectie Leefomgeving en Transport (IL&T). Bij het plan is een oplegnotitie gevoegd waarin wordt aangegeven welke keuzes m.b.t. van verlichting er binnen de mogelijkheden van dit plan nu al worden gemaakt (bijvoorbeeld de keuze voor 's nachts vastbrandende verlichting in plaats van knipperende verlichting). De provincie Fryslân is van mening dat er met dit verlichtingsplan inclusief de oplegnotitie sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Het voldoen aan het verlichtingsplan met de oplegnotitie is in het inpassingsplan geborgd middels artikel 3.3 en een bijlage bij de planregels.

Over de aard van de obstakelverlichting merkt de provincie Fryslân nog op dat deze in zijn algemeenheid slechts als puntbron zichtbaar is, evenals dit het geval is voor andere lichtpunten, zoals openbare verlichting. De obstakelverlichting leidt niet tot aanlichting van de nachtelijke hemel (skyglow). De hemelhelderheidskaart van Friesland (te raadplegen via: <https://fryslan.maps.arcgis.com> , kaartenkijktudoos, kaartlaag: hemelhelderheid) heeft als parameter van duisternis de helderheid van de hemel in het zenit (zijnde de punt van de hemel gezien vanuit het punt waar de waarnemer staat). Die duisternis wordt niet aangetast door de obstakelverlichting. Ook als wordt uitgegaan van het rekenmodel IPOlicht (het donkerteberekeningsprogramma IPO), is er geen sprake van een negatief effect. De obstakelverlichting leidt overdag noch 's nachts tot een toename van het algehele lichtniveau in het gebied. Ook veroorzaakt de obstakelverlichting geen lichthinder door directe instraling bij gevoelige objecten, zoals woningen. Er is dan ook geen significante aantasting van de kwaliteit van duisternis van het gebied.

3. Alternatieven

Andere locaties binnen Fryslân

Het project geeft invulling aan de eerder door de Provincie Fryslân gemaakte beleidskeuze om op de locatie 'Kop van de Afsluitdijk' een windpark te realiseren. Verschillende indieners zijn echter van mening dat ook andere locaties van de provincie in beeld zouden moeten komen voor de realisatie van een windpark mede omdat desbetreffende regio zuidwest Fryslân ook al geconfronteerd wordt met een groot windpark voor de kust in het IJsselmeer.

De keuze voor deze locatie is in december 2014 door provinciale staten gemaakt als slot van een uitvoerig proces en inspraaktraject, waarbij verschillende mogelijke locaties in Fryslân zijn beoordeeld. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in een keuze voor een locatie in het IJsselmeer en op de Kop van de Afsluitdijk (Nij Hiddum-Houw). Deze locatie is in een locatieonderbouwing vergeleken met andere locaties in de Provincie Fryslân. Deze hebben weliswaar een andere, maar geen betere score. Andere locaties die kunnen rekenen op bestuurlijk draagvlak in de provincie zijn hierom niet voorhanden. Ook in het MER is uitgebreid toegelicht waarom tot deze keuze is gekomen (de provincie Fryslân wijst in

het bijzonder op de Nadere onderbouwing locatiekeuze d.d. 10 juli 2017, bijlage IV van het MER Hoofdrapport) en waarom deze keuze nog altijd verantwoord is. De provincie meent dat zij op goede gronden voor deze locatie heeft kunnen kiezen, waarbij vanzelfsprekend het windpark goed planologisch en milieukundig inpasbaar dient te zijn. Ook daarnaar is in het MER onderzoek verricht en gebleken is dat het windpark Nij Hiddum-Houw op een verantwoorde wijze inpasbaar is.

Sommige indieners pleiten er ook voor om het in Windpark Nij Hiddum-Houw beoogde opgestelde vermogen dan maar toe te voegen aan het Windpark Fryslân in het IJsselmeer. De omvang van Windpark Fryslân (89 windturbines) is vastgelegd in het door de Ministers van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu vastgestelde rijksinpassingsplan Windpark Fryslân. Daarmee ligt deze omvang vast en heeft de provincie Fryslân niet de bevoegdheid om deze aan te passen. Verder wordt al in de op 26 oktober 2016 door provinciale staten vastgelegde Startnotitie beargumenteerd waarom beide parken nodig zijn om invulling te geven aan de provinciale doelstelling.

Alternatief plan Hou Friesland Mooi

Hou Friesland Mooi (HFM) heeft op verschillende wijzen gecommuniceerd over haar ideeën voor een alternatief plan. Het meest uitgebreid is het document getiteld "Een lokale energiecoöperatie als alternatief voor Nij Hiddum Houw", zoals dat op 23 oktober 2017 door HFM per mail naar de provincie is gestuurd. HFM ontvouwt daarin haar plannen voor een Energiecoöperatie Kop Afsluitdijk die tot doel zouden moeten hebben om 20 tot 40 MW opgesteld vermogen aan duurzame energie op de Kop van de Afsluitdijk te realiseren. De definitieve omvang wil HFM ook laten afhangen van de uiteindelijke omvang van Windpark Fryslân in het IJsselmeer. Het gaat daarbij zowel om windenergie (te realiseren door de bouw van een windpark op locaties die de lokale grondeigenaren ter beschikking zouden moeten stellen), als om zonne-energie welke zou moeten worden gerealiseerd op daken van woonhuizen en van bedrijfsgebouwen en door één of twee grotere parken op land dan wel op water. In de onderstaande reactie heeft de provincie dit document als uitgangspunt genomen.

Voorop staat dat de provincie Fryslân alle plannen om te komen tot lokale energiecoöperaties van harte toejuicht. De provincie beschouwt het plan van HFM echter niet als een reëel alternatief voor Nij Hiddum Houw om de volgende redenen:

- a. Het plan komt erop neer dat een groter aantal kleine windturbines moet worden opgesteld om invulling te kunnen geven aan de provinciale taakstelling om in ieder geval aan nieuw opgesteld vermogen van ca. 36 MW toe te voegen. Het was de omgeving en omgevingsadviesraad (incl. HFM daarin) zélf die unaniem hebben uitgesproken liever 9 grote molens dan 18 kleinere molens te willen hebben. Ontwikkeling van het windpark Nij Hiddum-Houw zorgt nu voor sanering van 16 molens. Bij het plan van HFM is de kans daarentegen zeer groot dat al deze molens zullen blijven staan. Daaraan nog extra molens (ook al zijn deze kleiner) en zonneweiden toevoegen betekent alleen maar een onaanvaardbaar grote verrommeling van het landschap, terwijl het plan voor Nij Hiddum-Houw leidt tot vervanging van 16 turbines door 9 nieuwe en daarmee een rustiger landschappelijk beeld.
- b. HFM wil een deel van het beoogde opgestelde vermogen in wind vervangen door zonne-energie. Dit is echter niet mogelijk: de afspraak van de Provincie Fryslân met het Rijk gaat over windenergie. Ook onze eigen provinciale duurzame energiedoelstellingen voor 2020 én 2025 gaan uit van

het behalen van 530,5 MW aan windenergie. Er ligt op dit moment geen keuze tussen windenergie en andere vormen van duurzame energie voor.

- c. Het is te risicovol om te willen wachten op duidelijkheid over de realiseerbaarheid van het plan van HFM. De voorgestelde energiecoöperatie is nog niet operationeel. Het plan van HFM behelst slechts een aanzet, maar is nog niet uitgewerkt op een niveau dat het realiseerbaar is. Bovendien staat niet vast dat het plan financieel haalbaar is. Financierders voor het plan zijn nog niet gevonden. Ook staat niet vast dat de gronden voor de uitvoering van het plan kunnen worden verworven. Daarnaast dient nog uitwerking plaats te vinden in een bestemmingsplan of een inpassingsplan en dienen concrete uitvoeringsbesluiten te worden voorbereid. Hiervoor dient (milieu-)onderzoek te worden verricht dat is toegesneden op het plan van HFM. Gelet hierop zal het minimaal gewenste opgestelde vermogen nooit voor eind 2020 kunnen worden gerealiseerd.
- d. De planning van HFM is niet realistisch: er wordt uitgegaan van een bouwtijd van slechts een half jaar en een zeer korte planningsprocedure. Zo wordt er geen rekening gehouden met een eventuele beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

4. Landschap

Diverse indieners menen dat een windpark met mogelijk zeer hoge molens niet past in het open landschap of de cultuurhistorische waarde van de omgeving, of afbreuk doet aan de entree naar Fryslân vanaf de Afsluitdijk.

Bij de totstandkoming van de windturbineopstelling die in het inpassingsplan is opgenomen, is de landschappelijke uitstraling van het windpark, waaronder de hoogte van de windturbines, de impact op het uitzicht en de landschappelijke inpasbaarheid, uitgebreid beoordeeld. Verwezen wordt naar MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van de verschillende alternatieven op het landschap en naar MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van het voorkeursalternatief op het omliggende landschap. De kwaliteiten rust en ruimte zijn onderdeel van deze beoordeling. Ook is de impact op het uitzicht en de landschappelijke inpasbaarheid beoordeeld. In het MER zijn de effecten van het windpark op het landschap op verschillende schaalniveaus onderzocht. Om de impact te visualiseren is onder andere gebruik gemaakt van fotovisualisaties en een 3D-model. Deze instrumenten helpen om de opstellingen van het windpark in het landschap zichtbaar en voorstelbaar te maken. Samen met de windturbines die al aanwezig zijn in het gebied is het horizonbeslag bekeken. Het horizonbeslag van een opstelling beïnvloedt de landschappelijke kwaliteit. De provincie Fryslân acht de aantasting hiervan aanvaardbaar. Om de interne samenhang te waarborgen is in de planregels verankerd dat verschijningsvorm van de nieuwe windturbines identiek moet zijn. Het gaat daarbij om het uiterlijk van de windturbine zoals dat wordt bepaald door het samenstel van de vorm van de gondel en wieken, de ashoogte en de rotordiameter van een windturbine. Ook moeten deze nieuwe windturbines dezelfde draairichting hebben. In de zichtrichting beslaat het windpark een deel van de horizon en begrenst het windpark de karakteristieke openheid. Echter, door het beperkte aantal turbines en de hoogte ontstaat wel een enigermate luchtig beeld dat het zicht niet volledig begrenst. In dit landschappelijke onderzoek is het Windpark Fryslân overigens ten volle betrokken. Zo is

qua maatvoering aangesloten bij de turbineomvang van dit Windpark Fryslân. Bovendien zal er geen sprake zijn van interferentie tussen beide windparken, vanwege de ruime afstand tussen beide windparken. Interferentie betekent dat het onderscheiden van twee afzonderlijke windparken, vanwege een te geringe onderlinge afstand niet mogelijk is. De waarnemer ziet de afzonderlijke windparken dan als één geheel. De Provincie acht de effecten van windpark Nij Hiddum-Houw op het landschap en het uitzicht aanvaardbaar. Daarbij neemt de provincie Fryslân j ook in aanmerking dat het initiatief leidt tot de vervanging van 16 windturbines door 9 windturbines, hetgeen leidt tot een rustiger landschappelijk beeld. Deze beoordeling heeft mede geleid tot de nu gekozen windturbineopstelling. De windturbines zullen de historisch bouwkundige waarden in fysieke zin niet aantasten. Datzelfde geldt voor de overige fysieke cultuurhistorische waarden als karakteristieke waterlopen en verkavelingen. De windturbines gaan door hun afmeting wel de beschermd dorpsgezichten enigszins beïnvloeden. Het windpark heeft een effect op het beeld van het beschermd dorpsgezicht als het beschermd dorpsgezicht gelijktijdig in beeld is met het windpark. Het effect is het grootst als het beschermd dorpsgezicht en het windpark in één lijn liggen met elkaar. Door de schaal van de turbines en de positie boven het landschap blijven de cultuurhistorische patronen leesbaar. De aanblik blijft herkenbaar. De beleving van het historische landschap zal worden beïnvloed, maar niet onmogelijk gemaakt. Om bovengenoemde redenen acht de provincie het effect op de landschappelijke kwaliteit aanvaardbaar.

5. Betrekken omgeving en communicatie

Verschillende indieners geven aan dat ze zich niet vertegenwoordigd voelen door de Omgevingsadviesraad (OAR) of vinden dat de provincie niet goed met de omgeving communiceert of naar de omwonenden luistert.

De provincie heeft in het brede afwegingsproces leidende tot de besluitvorming van provinciale staten in december 2014 een uitvoerige inspraakcampagne gehouden. Los van alle lokale bijeenkomsten welke in het kader van het proces Fryslân foar de Wyn zijn gehouden, hebben provinciale staten voortgaand aan hun besluitvorming een viertal openbare inspraakavonden georganiseerd. Rondom de ontwikkeling van dit specifieke inpassingsplan heeft de provincie vervolgens ook nog een drietal openbare inloopavonden georganiseerd.

Mede om de lusten en lasten zo goed mogelijk te verdelen, is de OAR in het leven geroepen. Het is van belang geacht dat de leden een achterban hebben en kennis van de belangen van deze achterban hebben. Tijdens een bijeenkomst op 18 januari 2017 hebben directe omwonenden zelf bepaald wie er namens hen in de Omgevingsadviesraad zitting zou kunnen nemen, en ook aangegeven welke dorpen volgens hen in de Omgevingsadviesraad vertegenwoordigd zouden moeten zijn. De provincie heeft juist moeite gedaan om een goede afvaardiging in de OAR te krijgen en daarbij specifieke groepen (waaronder de verenigingen Dorpsbelang van omliggende dorpen én Hou Friesland Mooi) uitgenodigd. De provincie heeft steeds aangegeven dat iedereen in de OAR zitting zou mogen nemen, mits deze niet slechts zijn eigen belang, maar een belang van een achterliggende groep vertegenwoordigt.

De OAR heeft meerdere malen teruggekoppeld naar haar achterban, onder andere via de (besturen van) de dorpsverenigingen en doormiddel van een aantal specifieke omwonendenavonden. Op 11 juli 2017 heeft de OAR een brede informatieavond georganiseerd waarvoor zij circa 1350 adressen persoonlijk schriftelijk heeft uitgenodigd. De provincie Fryslân meent dan ook dat de omgeving adequaat in de totstandkoming van de besluiten is betrokken.

6. Waardevermindering

Uit verschillende zienswijzen klinkt de zorg over verwachte waardedaling van de eigen woning door. Momenteel is het effect dat het windpark zal hebben op de waarde van woningen en andere onroerende zaken in het gebied nog moeilijk te bepalen. Ook landelijk is geen eenduidig beeld van het effect van windturbines op woningen vastgesteld. De informatie die bekend is, staat in een onderzoek van het Tinbergen Instituut (discussion paper, Renewable Energy and Negative Externalities: The Effect of Wind Turbines on House Prices, 2014), waarin woningtransacties tussen 1985 en 2011 zijn onderzocht. Bij 80.000 woningen is in die periode binnen een straal van 2 kilometer een windmolen geplaatst. Geconcludeerd wordt dat de woningprijs is gedaald met gemiddeld 1,4% tot 2,3%, ten opzichte van vergelijkbare woningen zonder windmolen in de buurt. Er is geen verschil geconstateerd tussen het plaatsen van één of meerdere windmolens. Hoewel de windturbines invloed kunnen hebben op de waarde van de woningen, is er geen indicatie dat sprake zal zijn van onverkoopbare woningen. De nadelige invloed van het plan op de waarde van de woningen in de omgeving van de windturbines is volgens de provincie Fryslân niet zodanig dat dit zwaarder dient te wegen dan de belangen die zijn gemoeid met de realisatie van het windpark.

Planschade is zowel vermogensschade (waardevermindering van onroerende zaken) als inkomensschade, die ontstaan is na wijziging van de planologie. Een dergelijke wijziging is bijvoorbeeld de vaststelling van een inpassingsplan. Of er schade is, wordt bepaald door de oude planologische situatie te vergelijken met de nieuwe. Bij de vergelijking wordt uitgegaan van de maximale invulling van beide plannen. Deze vergelijking bepaalt of er per saldo sprake is van een planologische verslechtering. Het indienen van een aanvraag om een tegemoetkoming in planschade is pas aan de orde als het inpassingsplan onherroepelijk is. Het inpassingsplan is onherroepelijk, als de beroepstermijn verstreken is en er geen beroep is ingesteld of – als er wel één of meer beroepen zijn ingesteld - vanaf het moment dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak heeft gedaan en het inpassingsplan goed heeft bevonden. Hiertoe worden de wettelijke procedures gevolgd. Aanvragen voor tegemoetkoming in planschade kunnen te zijner tijd worden ingediend bij de provincie Fryslân. Dit betreft dus een aparte procedure (los van het inpassingsplan en de overige besluiten).

ADVIEZEN

- Commissie mer
- OmgevingsAdviesRaad

1. Advies Commissie mer

Inleiding

De provincie en de gemeente hebben in november 2017 aan de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd om het MER voor Nij Hiddum-Houw te beoordelen. De Commissie heeft in een voorlopig advies van 25 januari 2018 haar voorlopig oordeel kenbaar gemaakt. Het betrof een voorlopig advies omdat de Commissie van oordeel was dat essentiële informatie ontbrak voor de besluitvorming. Op basis van het voorlopig advies is op 7 februari 2018 een aanvullende notitie opgesteld en bij de Commissie mer ingediend, waarin is ingegaan op de essentiële tekortkoming als ook op de overige aanbevelingen.

De Commissie oordeelde in haar eindadvies, het toetsingsadvies van 6 maart 2018, dat het aangevulde MER alle essentiële informatie over de milieueffecten van het windpark 'Nij Hiddum Houw' bevat. Daarmee kunnen volgens de Commissie de provincie Fryslân en de gemeente Súdwest-Fryslân het milieubelang volwaardig kunnen meewegen in hun besluiten over het windpark. Hierna wordt ingegaan op het voorlopig advies, de aanvulling op het MER en het toetsingsadvies na beoordeling van MER met aanvulling.

Het voorlopig advies van 25 januari 2018 en de aanvulling op het MER

In het voorlopig advies oordeelt de Commissie dat de vergelijking van milieueffecten van verschillende locaties in Fryslân is onderzocht, zoals eerder in haar advies op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau was aanbevolen.

De vergelijking laat zien op welke punten de kop van de Afsluitdijk minder, gelijkwaardig of beter scoort dan de andere onderzochte locaties. Alleen voor de natuurwaarden scoort de kop van de Afsluitdijk relatief minder gunstig. Daarmee zijn de gevolgen van het windpark voor natuurgebieden en beschermde soorten een belangrijk aandachtspunt.

De Commissie adviseerde om in het MER in het onderzoek naar de drie alternatieven de verschillen in effecten op de leefbaarheid (geluid en slagschaduw) beter te onderbouwen. Onduidelijk was namelijk welke opstellingen zijn vergeleken, hoe groot de norm overschrijdingen zijn, hoe groot verschillen bij een lagere geluidbelasting zijn, ook onder de norm, en of verschuiven van turbines kan leiden tot minder overschrijdingen. Zij concludeert dat met name in de beschrijving van de geluidhinder essentiële informatie ontbreekt voor besluitvorming.

In de aanvulling op het MER is daar als volgt op ingegaan. Er is een beeld van de onderzochte opstellingen gegeven en van de mate waarin met turbines kan worden geschoven. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt welke stappen zijn doorlopen bij het beoordelen van de leefomgevingskwaliteit en hoe omvangrijk de hinder is, zowel onder als boven de norm. Met die informatie is de keuze voor het alternatief met de minste en grootste turbines beargumenteerd.

Omdat de Commissie heeft gevraagd om informatie te geven over de (relatieve) omvang van de hinder door geluid, ook onder de norm, is er in de aanvulling ook stilgestaan bij de norm zelf. Er is inzichtelijk gemaakt welke relevante (milieu-)aspecten, waaronder hinder, bij de bepaling van deze norm

door de regering en het hanteren van deze norm in het MER, zijn betrokken. Voor de volledigheid is daarbij niet alleen ingegaan op de 47 dB Lden-norm, maar ook de daarmee samenhangende 41 dB Lnight-norm. In de aanvulling zijn verder de effecten van de geluidbelasting onder en boven de norm van 47 dB in beeld gebracht.

Gelet op de verrichte (milieu-)onderzoeken en de in de aanvulling gegeven milieu-informatie kunnen de 47 dB Lden-norm en de 41 dB Lnight,-norm als aanvaardbaar worden beschouwd. Geluidhinder- of gezondheidsaspecten verzetten zich niet tegen het hanteren van deze normen. Aan deze normen ligt verder een belangenafweging ten grondslag, waarbij ook is betrokken dat aan de taakstelling van windenergie op land uitvoering moet kunnen worden gegeven.

De Commissie deed op een aantal punten aanbevelingen en bracht aandachtspunten naar voren ten behoeve van de besluitvorming. In de aanvulling op het MER is hier op ingegaan. Het betreft de volgende thema's:

- slagschaduw
- opgesteld vermogen
- verlichting
- natuur
- evaluatie en monitoring

Slagschaduw

De Commissie wilde graag informatie over de wijze waarop het slagschaduwonderzoek is uitgevoerd, hoewel gepresenteerde scores plausibel worden geacht. In de aanvulling is ingegaan op de werkwijze en zijn de effecten van slagschaduw gepresenteerd. Hiermee is beter inzichtelijk gemaakt dat slagschaduw geen dominante rol speelt in gemaakte afwegingen.

Opgesteld vermogen

De Commissie bracht naar voren dat de realisatie van 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen niet meer als doelstelling is geformuleerd. Zij wijst daartoe op de conceptvergunning en meent dat met de kleinste windturbines binnen de gegeven range het beoogde doel naar verwachting bij lange na niet wordt gerealiseerd. Zij geeft aan dat het loslaten daarvan kan resulteren in een extra locatie voor een windpark of het opstellen van meer vermogen elders opdat de provinciale taakstelling behaald kan worden. Daarnaast zouden bij het loslaten van de doelstelling wellicht andere alternatieven in beeld kunnen komen.

De provincie is echter nimmer van plan geweest om deze doelstelling los te laten. Met het oog op de provinciale taakstelling dient met het windpark NHH ongeveer 36 MW aan het totale opgestelde vermogen van het park te worden toegevoegd: de door provinciale staten op 26 oktober 2016 vastgestelde Startnotitie spreekt over 'de 36 MW toevoeging aan het totale opgestelde vermogen in het gebied zo dicht mogelijk benaderen'.

De bandbreedtes van de aangevraagde windturbines in de omgevingsvergunningen zijn daarmee nu in overeenstemming gebracht. Naast het bereiken van de doelstelling om circa 36 MW opgesteld vermogen toe te voegen, heeft de provincie ook gemeend dat het opstellen van nieuw vermogen aan windenergie gepaard moet gaan met een aanvaardbare woon- en leefsituatie, landschappelijke inpassbaarheid en een bijdrage aan de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit. Dit betekende onder meer dat ervoor gekozen is om – op advies van de OAR - een beperkt aantal hogere windturbines toe te staan, waarvan de uiterlijke verschijningsvorm en de draairichting identiek dienen te zijn. Onderdeel van het plan is ook om tot sanering van 16 bestaande windturbines over te gaan. Nu daarmee circa 6 MW is gemoeid, is het streven erop gericht geweest om 42 MW aan nieuw opgesteld vermogen toe te voegen.

Het is echter reëel niet mogelijk dat deze 42 MW precies wordt bepaald; dit zou meebrengen dat de optelling van de 9 windturbines precies uit dient te komen op 42 MW en dit is met het oog op een reëel uitvoerbaar plan een te verstrekkende eis. Daarnaast zijn er mede op aandringen van de OAR tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op woningen (niet zijnde woningen die behoren tot de inrichtingen) en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 (inclusief twee solitaire windturbines) terug te brengen. In het bijzonder de geluidbronmaatregel leidt ertoe dat enkele windturbines die beschikbaar zijn om de provinciale taakstelling en het provinciale streven te kunnen halen, afvallen.

Om ervoor te zorgen dat het plan voor het windpark uitvoerbaar en realiseerbaar blijft, rekening houdende met de beperkingen op het gebied van landschap, leefbaarheid en uiterlijke verschijningsvorm, dient er een reële bandbreedte aan totaal opgesteld vermogen te zijn. Hierbij is rekening gehouden met de mogelijke beschikbare windturbines in de huidige markt alsook met de windturbineontwikkeling die in de nabije toekomst wordt verwacht. Daarmee wordt het mogelijk gemaakt dat een windturbine-type gekozen kan worden waarmee het optimum tussen energieopbrengst en effecten op de leefomgeving kan worden bereikt. Om hiervoor rechtszekerheid te bieden, is ervoor gekozen om in de planregels verplicht te stellen dat het opgesteld vermogen minimaal 37 MW en maximaal 45 MW dient te bedragen. Voor de 45 MW (3 MW boven 42 MW) is gekozen, omdat dit de bandbreedte is die in het MER is onderzocht. Voor de 37 MW (5 MW onder 42 MW) is gekozen, nu hiermee verzekerd wordt dat meer dan 36 MW nieuw opgesteld vermogen wordt gerealiseerd, dit binnen de bandbreedte valt die in het MER is onderzocht en om ervoor te zorgen dat het inpassingsplan (gelet op het huidige en verwachte aanbod aan windturbines) realiseerbaar is. Deze bandbreedte maakt het behalen van het streven om netto 42 MW toe te voegen nog altijd mogelijk.

Verlichting

De Commissie heeft geadviseerd om in de toelichting bij het besluit aan te geven in hoeverre al of niet verlichten van de turbines de vormgeving van het voorkeursalternatief (VKA) heeft beïnvloed of nog kan beïnvloeden.

In de aanvulling is beschreven dat deze informatie wel in de afweging richting VKA is betrokken, maar niet de doorslag gegeven heeft in de afweging tussen de alternatieven. Om de effecten vanwege verlichting te mitigeren, kunnen er maatregelen worden getroffen zoals regeling van de lichtintensiteit, het toepassen van vastbrandende verlichting en afscherming onder de obstakelverlichting. Daartoe is een verlichtingsplan opgesteld die voldoet aan de eisen van de Inspectie Leefomgeving en Transport. In de daarbij behorende oplegnotitie is aangegeven hoe de obstakelverlichting wordt uitgevoerd. Deze uitvoering is in het inpassingsplan geborgd.

Natuur

De Commissie kon niet uit het MER opmaken wat de aard en het beïnvloedingsgebied van de grondwaterbemaling is en in hoeverre de kwaliteit van weidevogelleefgebied hierdoor kan worden beïnvloed. De Commissie gaf aan dat er bij besluitvorming hierover meer duidelijkheid zou moeten zijn. In de aanvulling op het MER is aan de hand van het benodigde ruimtebeslag en de bodemopbouw inzicht gegeven in de effecten van de waterstandsaling. Gemotiveerd is dat de effecten beperkt zijn en er hierdoor geen verstoringseffecten op weidevogels optreden.

De Commissie vroeg in het voorlopig advies om te verduidelijken waarom geen ontheffing Wnb wordt aangevraagd voor de meervleermuis. In de aanvulling op het MER is verduidelijkt dat de meervleermuis alleen in juni en juli is waargenomen en niet binnen de nabijheid van de te plaatsen windturbines. Toegelicht is dat een negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de meervleermuis kan worden uitgesloten.

Evaluatie en Monitoring

De Commissie deed in haar voorlopige toetsingsadvies de aanbeveling om bij het monitoringplan effectonderzoek naar aanvarings-slachtoffers onder foeragerende vogels en naar de gevolgen voor broedende weidevogels en vleermuizen te betrekken. Dit programma zou zich over ten minste vijf jaren moeten uitstrekken om tot representatieve meetresultaten te komen. De aanvulling op het MER stelt dat eerst moet worden nagegaan of in veldonderzoek verstoringseffecten wel zijn aan te tonen, omdat het gaat om een relatief klein aantal turbines en de dichtheid van sommige soorten laag is. De verplicht gestelde monitoring heeft in ieder geval een looptijd van 3 jaar en kan na evaluatie worden verlengd.

Toetsingsadvies van 6 maart 2018 en reactie

In het toetsingsadvies van 6 maart 2018 concludeert de Commissie met betrekking tot de eerder gestelde tekortkoming dat het aangevulde MER alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark 'Nij Hiddum-Houw', zodat de provincie Fryslân en de gemeente Súdwest-Fryslân het milieubelang volwaardig kunnen meewegen in hun besluiten over het park.

Met betrekking tot de aanbeveling over monitoring en evaluatie verwacht de Commissie dat met nulmetingen en een meerjarige reeks metingen na ingebruikname van het park, het aantal aanvarings-slachtoffers en de wijze waarop vogels op de turbines reageren, voldoende betrouwbaar kunnen worden beschreven om een evaluatie mogelijk te maken. Dat blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek aan een

windpark bij Oosterbierum. De provincie meent echter dat een evaluatie na drie jaar een goed uitgangspunt is. Na drie jaar kan namelijk besloten worden of voortzetting van monitoring nodig is. Hier toe zijn voorschriften aan het besluit op grond van de Wet natuurbescherming verbonden.

2. Advies OmgevingsAdviesRaad (OAR)

De OAR heeft in de loop van de ontwikkeling van het conceptinpassingsplan verschillende keren geadviseerd, onder ander over de keuze van de verschillende opstellingsvarianten, over het palenplan en over het reduceren van overlast door bijvoorbeeld geluid en slagschaduw.

De OAR heeft voorafgaand aan de vaststelling van het MER en het conceptinpassingsplan de zogenaamde '95%- versies' van deze documenten beoordeeld en over beide documenten schriftelijk advies uitgebracht. De OAR is bewust al geconsulteerd voorafgaand aan de definitieve vaststelling van deze documenten (vandaar de aanduiding '95%-versies'), zodat de adviezen van de OAR desgewenst nog konden worden verwerkt in de einddocumenten. Voorafgaand aan haar behandeling van beide documenten heeft de OAR zelf ook omwonendenavonden georganiseerd om de mening van omwonenden over de belangrijkste issues in deze documenten te horen. De provincie heeft door middel van twee antwoordtabellen aan de OAR beargumenteerd terug gemeld welke opmerkingen van de OAR wel, en welke niet zijn verwerkt in de uiteindelijke ter inzage gelegde stukken.

95% MER

Het belangrijkste commentaar van de OAR op en naar aanleiding van de 95% MER had betrekking op de berekende geluidsbelasting, slagschaduwoverlast en objectverlichting. De OAR constateerde naar aanleiding van het MER dat er voor zowel geluidsbelasting als slagschaduwoverlast mitigerende maatregelen nodig zijn. De raad gaf aan dat mitigerende maatregelen door middel van het toepassen van geluidsbelasting altijd een slechtere oplossing is dan het toepassen van stillere turbines, en vroeg met betrekking tot beperking van de slagschaduwoverlast om een vergelijkbare regeling als bij Windpark A7, waar is toegezegd dat er geen slagschaduw op woningen wordt toegestaan. Met betrekking tot objectverlichting werd nadrukkelijk gepleit voor afscherming en dimmen wanneer mogelijk.

In reactie op bovenstaande opmerkingen heeft de provincie geconstateerd dat de situatie zoals in het MER beschreven is kan voldoen aan de normen van het Activiteitenbesluit, waarmee zij het een aanvaardbare situatie acht. Desalniettemin heeft de provincie nadrukkelijk aan de initiatiefnemers gevraagd op welke wijze zij de omgeving op deze punten tegemoet kan komen. Dit heeft geresulteerd in een aantal toezeggingen op het gebied van geluid (onder andere een maximale bronbelasting van maximaal 109,9 Lden i.p.v. de 112,9 Lden die in het MER onderzocht is), slagschaduw (geen slagschaduw op woningen, niet zijnde woningen in de sfeer van de inrichting, en op recreatiewoningen) en verlichting (afscherming, zo mogelijk een diminstallatie en onderzoek naar mogelijkheden van radar-detectie). Deze toezeggingen zijn juridisch geborgd in de anterieure overeenkomst die de provincie en initiatiefnemers hebben afgesloten. De toezeggingen hebben alle betrekking op bovenwettelijke maatregelen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan,

heeft de provincie Fryslân er er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen ook te borgen in het inpassingsplan.

De OAR wees er verder op dat de Commissie van Advies van Fryslân foar de Wyn destijds voor dit gebied een kleiner windpark had geadviseerd dan thans in het MER beoordeeld wordt en vroeg zich af of het niet mogelijk zou zijn ten minste een deel van de thans geplande windmolens op een andere locatie te plaatsen. De provincie heeft erop gewezen dat de Commissie van Advies nog geen rekening had gehouden met sanering van de bestaande windmolens in het gebied, en dat provinciale staten, na een lang afwegingsproces, uiteindelijk besloten hebben om ca. 36 MW aan het opgestelde vermogen van deze locatie te willen toevoegen om aan de provinciale taakstelling te kunnen voldoen.

Verder had de OAR een aantal vragen met betrekking tot de ecologie en de relatie tot de beschermde gebieden IJsselmeer en Waddenzee. De OAR vond dat de mogelijke gevolgen voor recreatie nog onvoldoende in beeld was gebracht en vond een plaatsingsperiode van 5 jaar voor een windmeetmast te lang. In reactie daarop is in het MER de status van recreatiewoningen beter uitgelegd en is in het PIP de periode voor plaatsing van een windmeetmast teruggebracht naar 3 jaar.

De OAR wees er tot slot op dat er in het gebied door verschillende overheden (gemeente, provincie, Rijkswaterstaat) allemaal verschillende initiatieven en projecten worden ontwikkeld en vroeg zich af of er wel voldoende aandacht voor coördinatie en afstemming tussen deze initiatieven is. De provincie heeft daarop toegezegd los van dit plan alle bekende projecten en plannen inzichtelijk te maken en aan het gebied te presenteren.

95% Ontwerp PIP

Ook de 95% versie van het Ontwerp-PIP is voor terinzagelegging aan de OAR voorgelegd. De OAR gaf onder andere als commentaar dat de toonzetting van een aantal strofes uit het plan leek uit te stralen dat de men blij moest zijn dat het windpark er kwam. En dat andere strofes onduidelijk waren. De desbetreffende strofes zijn daarop aangepast qua toonzetting en helderheid.

Tevens werden de al naar aanleiding van de 95% MER gemaakte opmerkingen met betrekking tot geluidsoverlast, slagschaduw, objectverlichting en andere locaties herhaald. Daarbij werd er op aangedrongen de mogelijke hinderlijke gevolgen juist in het PIP te beperken. Korthedshalve wordt verwezen naar de reactie van de provincie hierboven.

De OAR had commentaar op de definitie van de 'gelijkheid' van de turbines zoals deze in de 95% versie stond. In het uiteindelijke ontwerp-PIP is daarom het begrip 'identiek' ten aanzien van de verschijningsvorm gebruikt, dat in het definitieve PIP nog nader wordt omschreven.

De OAR gaf aan dat het onwenselijk is dat het aansluiten van het park op het landelijke elektriciteitsnet via bovengrondse kabels mogelijk zou worden gemaakt. Het is gebruikelijk, en ook de intentie van netbeheerder Liander, dat dergelijke middenspanningskabels ondergronds worden aangelegd.

De OAR pleitte er verder voor dat er een '0-meting' zou moeten plaatsvinden in verband met mogelijke schade in verband met bouwverkeer en vraagt aandacht de recreatieve functie van het gebied. Een '0-meting' wordt niet in het PIP opgenomen, omdat het niet ruimtelijk relevant is, maar is wel onderdeel van de Omgevingsovereenkomst. Daarnaast is de provincie van mening dat de recreatieondernemingen in het gebied geen onaanvaardbare hinder ondervinden. Als bovenwettelijke maatregel is in het PIP opgenomen dat ook recreatiewoningen geen slagschaduw hinder mogen ondervinden.

De noodzaak voor een 'dubbeldraaitijd' werd door de OAR niet begrepen. De OAR heeft zich juist ingezet voor volledige sanering van de zes omliggende turbines mede om de extra geluidsbelasting die dit met zich meebrengt te voorkomen. Een zekere mate van dubbeldraaitijd wordt geaccepteerd en aanvaardbaar geacht, eens te meer omdat hiermee uiteindelijk de desbetreffende molens wel daadwerkelijk gesaneerd konden worden. De cumulatieve geluidseffecten zijn onderzocht en meegenomen in de geluidsparagraaf van het PIP. De dubbeldraaitijd gaat in op het moment dat de eerste nieuwe molen van het park Nij Hiddum-Houw in gebruik wordt genomen. De bevoegde gezagen hebben er wel bij de initiatiefnemers op aangedrongen het bouwproces zodanig in te richten dat de nieuwe molens die het dichtst bij de zes extra te saneren molens komen te staan het laatst in gebruik worden genomen, zodat de overlast zoveel mogelijk wordt beperkt.

Verder had de OAR nog kritiek op de geluidsparagraaf, de daarbij gebruikte Miedema-methode en dringt de OAR er op aan zo nodig in de gelegenheid te worden gesteld om ten aanzien van de geluidscontouren en mogelijk mitigerende maatregelen een controle door een ander bureau te laten uitvoeren. De OAR drong er ook op aan al bij de vergunningverlening afspraken te maken voor wat betreft de ten behoeve van de handhaving benodigde gegevens en pleitte voor één aanspreekpunt bij eventuele klachten. In reactie hierop is een gehele nieuwe geluidsparagraaf opgenomen in het ontwerp-PIP, waarbij tevens een aantal fouten in de bekritiseerde geluidstabel zijn aangepast. De Miedema methode is een algemeen aanvaarde methode en staat wat betreft het bevoegd gezag niet ter discussie. De modelgegevens van het akoestisch onderzoek kunnen indien gewenst worden opgevraagd worden. Het tijdig en volledig ter beschikking stellen van de benodigde gegevens wordt opgenomen in de passage over de randvoorwaarden voor MER-evaluatie en monitoring.

REACTIE OP ZIENSWIJZEN

Nummer	Zienswijze	Reactie
1		
a	1466034 Indiener refereert aan de schade in Groningen als gevolg van de gaswinning en geeft aan de woede, frustratie en teleurstelling van de mensen goed te begrijpen; ze voelen zich niet gehoord door de politiek.	De situatie in Groningen betreft een andere kwestie dan de keuze voor het windpark Nij Hiddum-Houw. Ten aanzien van het windpark Nij Hiddum-Houw zijn alle belangen, inclusief die van omwonenden, in de totale belangenafweging meegenomen. Om de belangen van omwonenden zo goed mogelijk in beeld te brengen, is (naast de wettelijke en extra geboden inspraakmogelijkheden) de omgevingsadviesraad in het leven geroepen. Dit is een vertegenwoordiging van omwonenden en verschillende belanghebbende maatschappelijke groeperingen uit de omgeving van het plangebied. De omgevingsadviesraad adviseert initiatiefnemers onder andere hoe de omgeving het meest optimaal kan meedoen met het plan. Verder zijn er diverse inloopbijeenkomsten georganiseerd. De provincie heeft dus meer dan wettelijk verplichte inspraakmogelijkheden geboden. Deze inspraakmogelijkheden zijn benut en hebben ook daadwerkelijk invloed gehad op de besluitvorming. Wij herkennen ons dus niet in het beeld dat inwoners niet zijn gehoord door de politiek. De provincie meent echter dat de belangen die zijn gediend met de realisatie van het windpark zwaarder dienen te wegen dan het belang van indiener bij het behoud van een ongewijzigde omgeving.
b	De plannen zoals die er nu liggen voor Nij Hiddum-Houw zijn buiten proportie: de molens worden veel te hoog en zullen, mede door de constant knipperende lichten, voor veel overlast zorgen.	Met het inpassingsplan worden windturbines toegestaan die een minimale ashoogte van 90 meter en een maximale ashoogte van 140 meter, een minimale rotordiameter van 110 meter en een maximale rotordiameter van 136 meter en een maximale tiphoogte van 208 meter hebben ¹ . Wij menen dat deze windturbines gelet op de afweging van alle betrokken belangen, waarbij ook landschapsbelangen expliciet zijn meegenomen, niet te hoog en landschappelijk aanvaardbaar zijn. Uitgangspunt bij onze afweging was om een windpark mogelijk te maken dat invulling kan geven aan de provinciale taakstelling van het toevoegen van ca. 36 MW nieuw opgesteld vermogen. Door het toepassen van windturbines met een hoge ashoogte, een grote rotor en een relatief laag generatorvermogen wordt bereikt dat het aantal vollasturen (het omgerekende equivalent aantal uren dat de turbine op vol vermogen draait in een jaar) hoger wordt, waarmee de efficiëntie van de turbine toeneemt. Met hogere windturbines kan met een minder groot aantal worden volstaan om aan de provinciale taakstelling tegemoet te komen. Naar aanleiding van het MER en de aanvulling op het MER zijn er voor ons, ook na raadpleging van de omgevingsadviesraad, doorslaggevende redenen om te kiezen voor een beperkt aantal grotere windturbines in plaats van voor een groter aantal kleinere windturbines. Het effect van een beperkt aantal grotere windturbines op het gebied van natuur en landschap is kleiner dan bij een groter aantal kleinere windturbines. Bovendien waren er vanuit de randvoorwaarden vanuit radarverstoring beperkingen aan het toestaan van een groter aantal kleinere windturbines. Verder is er bij een kleiner aantal grotere windturbines meer schuifruimte, zodat de bebouwde kom van Wons beter kan worden ontzien, terwijl dan geen afbreuk hoeft te worden gedaan aan de landschappelijke inpasbaarheid van het windpark.

¹ Bij de vaststelling van het inpassingsplan hebben Provinciale Staten een amendement aangenomen waarbij de tiphoogte van een windturbine is vastgesteld op maximaal 188 meter.

			<p>De landschappelijke uitstraling van het windpark, waaronder de hoogte van de windturbines, de impact op het uitzicht en de landschappelijke inpasbaarheid zijn bij de totstandkoming van het inpassingsplan uitgebreid beoordeeld. Wij verwijzen naar het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van de verschillende alternatieven op het landschap en naar MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van het VKA op het omliggende landschap. In het MER zijn de effecten van het windpark op het landschap zowel op verschillende schaalniveaus onderzocht. Om de impact te visualiseren is daarom onder andere gebruik gemaakt van fotovisualisaties en een 3D-model. Deze instrumenten helpen om de opstellingen van het windpark in het landschap zichtbaar en voorstelbaar te maken. Deze beoordeling heeft mede geleid tot de nu gekozen windturbineopstelling, waarbij de effecten van windpark Nij Hiddum-Houw op het landschap en het uitzicht aanvaardbaar worden geacht. Daarbij hebben wij het ook van belang geacht dat de tien bestaande tien windturbines van het huidige windpark Hiddum-Houw en zes bestaande solitaire windturbines worden gesaneerd.</p> <p>In verband met de luchtvaartveiligheid is het nodig om op windturbines met een bepaalde hoogte obstakelverlichting aan te brengen. Op grond van internationale burgerluchtvaartregelgeving (het internationale verdrag ICAO Annex 14 Volume I (Annex 14)) hanteert de Inspectie Leefomgeving en Transport (IL&T), met het oog op luchtvaartveiligheid, al enkele jaren eisen voor het aanbrengen van obstakelmarkering en obstakelverlichting op windturbines. Deze eisen zijn gebaseerd op internationale afspraken over obstakelverlichting. Voor het windpark Nij Hiddum-Houw is een verlichtingsplan opgesteld. Uitgangspunt voor dit plan was om te voldoen aan de eisen van de IL&T en tegelijkertijd de hinder van obstakelverlichting voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken. Om die reden is voor de dagperiode gekozen voor knipperende witte obstakelverlichting. Voor de schemer- en nachtperiode is gekozen voor vastbrandende rode verlichting. Wij menen dat gelet op het verlichtingsplan er geen onaanvaardbare lichthinder is en dat sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Het voldoen aan dit verlichtingsplan (inclusief oplegnotitie) is in artikel 3.3 van de planregels van het inpassingsplan geborgd. In dat artikel is overigens ook bepaald dat bij een tiphoogte van minder dan 150 meter geen obstakelverlichting wordt toegepast, met uitzondering van twee windturbines. Voor deze windturbines geldt dat vanwege hun ligging nabij de A7 ook bij een tiphoogte lager dan 150 meter obstakelverlichting moet worden toegepast.</p> <p>Over de aard van de obstakelverlichting merken wij nog op dat deze in zijn algemeenheid slechts als puntbron zichtbaar is, evenals dit het geval is voor andere lichtpunten, zoals openbare verlichting. De obstakelverlichting leidt niet tot aanlichting van de nachtelijke hemel (skyglow). De hemelhelderheidskaart van Friesland (te raadplegen via: https://Fryslân.maps.arcgis.com, kaartenkijkdoos, kaartlaag: hemelhelderheid) heeft als parameter van duisternis de helderheid van de hemel in het zenit (zijnde de punt van de hemel gezien vanuit het punt waar de waarnemer staat). Die duisternis wordt niet aangetast door de obstakelverlichting. Ook als wordt uitgegaan van het rekenmodel IPOLicht (het donkerteberekeningsprogramma IPO), is er geen sprake van een negatief effect. De obstakelverlichting leidt overdag noch 's nachts tot een toename van het algehele lichtniveau in het gebied. Ook veroorzaakt de obstakelverlichting geen lichthinder door directe instraling bij gevoelige objecten, zoals woningen. Er is dan ook geen significante aantasting van de kwaliteit van duisternis van het gebied.</p>
--	--	--	---

c		Indiener vraagt om deze plannen niet door te drukken, maar te kiezen voor een minder ingrijpend alternatief.	Wij verwijzen naar de reactie onder 1b. De provincie moet bij een project zoals het windpark Nij Hiddum-Houw een afweging maken tussen het nationale en provinciale belang van een duurzame energievoorziening en de belangen van omwonenden. De provincie meent dat zij terecht doorslaggevend betekenis heeft mogen toekennen aan het belang om met dit windpark windenergie op land te realiseren. De effecten van het windpark Nij Hiddum-Houw op de leefomgeving en het landschap zijn zorgvuldig in het MER onderzocht. Het windpark heeft weliswaar gevolgen voor het landschap en de leefomgeving, maar deze zijn aanvaardbaar. De provincie meent dat zij op goede gronden in redelijkheid heeft mogen kiezen voor het windpark Nij Hiddum-Houw in plaats van voor de leefomgeving mogelijk minder ingrijpend alternatief.
d		Indiener geeft aan dat er alternatieven zijn. Voorts vindt indiener dat voor de plannen betreffende NHH geen draagvlak is en verzoekt met de bevolking te spreken, bijvoorbeeld met de werkgroep Hou Friesland Mooi, en ook echt te luisteren. Indiener wijst erop dat de volksvertegenwoordiging binnen gemeente en provincie dient te luisteren naar de wensen van de bevolking, politieke en commerciële belangen dienen hieraan ondergeschikt te zijn.	<p>Wij verwijzen naar de reactie onder 1b. De keuze voor de locatie Nij Hiddum-Houw als zoekgebied voor het park is gemaakt door provinciale staten in hun vergadering van 14 december 2014. Deze keuze is gemaakt na een zeer uitvoerig proces en inspraaktraject en in afweging van alle alternatieven. Ook in het MER is uitgebreid toegelicht waarom tot deze keuze is gekomen en waarom deze keuze nog altijd verantwoord is. De provincie meent dat zij op goede gronden voor deze locatie heeft kunnen kiezen, waarbij vanzelfsprekend het windpark goed planologisch en milieukundig inpasbaar dient te zijn. Ook daar is in het MER-onderzoek naar verricht en gebleken is dat het windpark op een verantwoorde wijze inpasbaar is.</p> <p>De provincie is zich er echter wel van bewust dat de omgeving mogelijk overlast zal kunnen ervaren en heeft juist om die reden een omgevingsadviesraad ingesteld die meedenkt en adviseert over (de mogelijke gevolgen van) de plannen. Met behulp van de adviezen van de omgevingsadviesraad is het plan zodanig ingericht dat de overlast voor de bevolking vermeden wordt beperkt. De provincie en initiatiefnemers overleggen regelmatig met de omgevingsadviesraad. De verslagen van de omgevingsadviesraad zijn terug te vinden op de website van de provincie. Door middel van speciale 'omwonendenavonden' onder auspiciën van een adviseur van de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windmolens, maar ook door terugkoppeling van de omgevingsadviesraad-leden die vanuit dorpen of verenigingen van dorpsbelangen in de omgevingsadviesraad zitting hebben naar hun specifieke achterban, wordt de bevolking nader betrokken. Er is naar gestreefd om de omwonendenavonden over specifieke onderwerpen zo veel mogelijk voorafgaand aan de omgevingsadviesraadvergadering over dat onderwerp te houden, zodat de mening van omwonenden kan doorklinken in het advies van de omgevingsadviesraad. Verder wordt verwezen naar de reactie op 2d en 2e.</p>
2			
a	1466038	Indiener geeft aan dat de negen turbines van 208 meter veel te hoog en te groot zijn voor de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Dit leidt tot overlast door geluid en slagschaduw.	<p>Windturbines brengen geluidemissie met zich mee en kunnen slagschaduw veroorzaken. Deze toename aan geluidhinder en slagschaduw wordt (vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening) aanvaardbaar geacht, omdat voldaan kan worden aan de normstelling die voor alle windturbines in Nederland geldt. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ab. Deze normstelling voor geluid en slagschaduw is vastgelegd in het Activiteitenbesluit milieubeheer, te weten in paragraaf 3.2.3, en in de Activiteitenregeling milieubeheer. Voor wat betreft het milieuaspect geluid moet worden voldaan aan artikel 3.14a, lid 1 van het Activiteitenbesluit. Daarin is gesteld dat een windturbine en een combinatie van windturbines ten behoeve van het voorkomen of beperken van geluidhinder moet voldoen aan de norm van ten hoogste Lden = 47 dB en Lnight = 41 dB op de gevel van gevoelige gebouwen. Op basis van artikel 3.14a, lid 2 en lid 3 Activiteitenbesluit kunnen bij maatwerkvoorschrift normen met een lagere waarde worden vastgesteld om rekening te houden met de cumulatie van geluid van andere windturbines. Voor het geluid vanwege het deelpark Gooyum-Houw (Noordwest) geldt dat er sprake is van cumulatie met het geluid vanwege deelpark Nuon (Zuidoost). Tevens is er een bijdrage van het sinds 2007 aanwezig windpark A7 dat is gelegen aan de oostzijde van het nu aangevraagde windpark en bestaat uit 4 turbines type Enercon. Daarnaast is er nog een bijdrage van een tweetal solitaire turbines. Zoals aangegeven in de notitie "Cumulatie" bij de aanvraag omgevingsvergunning en de oplegnotitie Aanvulling akoestisch onderzoek referentie 10283/17-015.563 (d.d. 25 oktober 2017) voldoet het totale windpark Nij Hiddum-Houw inclusief het Windpark A7 en de twee andere niet te saneren turbines aan de norm Lden = 47 dB en Lnight = 41 dB ter plaatse van omliggende woningen van derden na het toepassen van mitigerende voorzieningen. Dit zijn maatregelen per turbine zoals stilstand in de nachtperiode en/of een stillere geluidsmodus. Er kan dus voldaan worden aan de eisen uit het Activiteitenbesluit. Zie over het milieuaspect geluid uitgebreider paragraaf 6.2 van de plandoelichting (vanaf p. 49). Zie eveneens paragraaf 7.8.3 van het MER Hoofdrapport (vanaf p. 196) en hoofdstuk 3 uit het MER Bijlagenrapport (vanaf p. 128) en de hierbij behorende bijlage 'Leefbaarheid'. Het is op basis van die resultaten nu nog niet mogelijk om het maximaal toegestane niveau (deelbijdrage) per deelpark vast te leggen bij maatwerkvoorschrift omdat het type toe te passen windturbine nog niet bekend is. Het toe te passen windturbintype zal volgens de vergunningaanvraag uiterlijk 3 maanden voor de start van de bouw bekend zijn.</p>

			<p>Voorschrift 1.3.1 (Voorschriften activiteit milieu) van de omgevingsvergunningen brengt mee dat uiterlijk 3 maanden voor de start van de bouw van de windturbines op basis van het geluidsvermogen van het te bouwen type windturbine een definitief akoestisch onderzoek moet worden ingediend waarin naast de cumulatie met het andere deelpark (Gooyum-Houw of Nuon ook de bestaande niet te saneren windturbines (windpark A7 en twee solitaire windturbines) moet worden meegenomen. Op basis van dat akoestisch onderzoek zal aanvullend een maatwerkvoorschrift worden vastgesteld waarbij per deelpark het toegestane geluidsniveau wordt vastgelegd waarbij cumulatief wordt voldaan aan de genoemde eisen.</p>
			<p>Voor wat betreft het milieuaspect slagschaduw moet worden voldaan aan artikel 3.14 lid 4 van het Activiteitenbesluit en artikel 3.12 van de Activiteitenregeling. Hierin is bepaald dat ten behoeve van het voorkomen of beperken van slagschaduw de windturbine is voorzien van een automatische stilstandvoorziening die de windturbine afschakelt. Afschakeling vindt plaats als slagschaduw optreedt bij gevoelige objecten (zoals woningen) voor zover de afstand tussen de windturbine en de gevoelige objecten minder dan 12 maal de rotordiameter en gemiddeld meer dan 17 dagen per jaar gedurende meer dan 20 minuten per dag slagschaduw kan optreden. Maatwerkvoorschriften kunnen worden vastgesteld ten behoeve van het voorkomen of beperken van hinder door slagschaduw. Met de stilstandvoorziening is bij geen van de woningen sprake van een overschrijding van de norm. Zie over het milieuaspect slagschaduw uitgebreid paragraaf 6.3 van de plantoelichting. Zie eveneens paragraaf 7.8.3 van het MER Hoofdrapport en hoofdstuk 3 uit het MER Bijlagenrapport en de hierbij behorende bijlage 'Leefbaarheid'. In het van toepassing zijnde artikel 3.14, lid 4 van het Activiteitenbesluit wordt verwezen naar artikel 3.12, lid 1 van de Activiteitenregeling op grond waarvan een automatische stilstandvoorziening wordt voorgeschreven als gemiddeld meer dan 17 dagen per jaar gedurende meer dan 20 minuten slagschaduw kan optreden.</p> <p>Ten tijde van de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten hebben de provincie en de gemeente Súdwest-Fryslân het al wenselijk geacht om een strengere norm op te leggen. Deze behelst een maximale hinderduur van 5 uur en 40 minuten per jaar op jaarbasis ter plaatse van woningen van derden. Deze strengere norm zou dan bij maatwerkvoorschrift worden opgelegd. De bedoeling was dat de turbinebesturing zodanig zal worden geprogrammeerd dat de gecumuleerde hinderduur niet meer bedraagt dan 5 uur en 40 minuten per jaar. Uit de bij de aanvraag aangeleverde onderzoeken voor slagschaduw van dit deelpark en cumulatie van het totale park met 9 turbines bleek dat bij 153 objecten deze norm wordt overschreden. Ook werd aangegeven dat middels stilstandsvoorzieningen aan de strengere norm voldaan zal worden. Inmiddels zijn er mede op aandringen van de omgevingsadviesraad tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op de woningen en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, is er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen te borgen in het inpassingsplan. Aanvullend is het mogelijk om bij maatwerkvoorschrift te bepalen dat geen slagschaduw op de woningen optreedt. Daarmee wordt verder gegaan dan de al uit milieuoogpunt aanvaardbaar geachte 5 uur en 40 minuten.</p>
c		De huizen worden minder waard, als ze al verkoopbaar zijn en er zal lichtoverlast zijn	<p>Momenteel is het effect dat het windpark zal hebben op de waarde van woningen en andere onroerende zaken in het gebied nog moeilijk te bepalen. Ook landelijk is geen eenduidig beeld van het effect van windturbines op woningen vastgesteld. De informatie die bekend is, staat in een onderzoek van het Tinbergen Instituut (discussion paper, Renewable Energy and Negative Externalities: The Effect of Wind Turbines on House Prices, 2014), waarin woningtransacties tussen 1985 en 2011 zijn onderzocht. Bij 80.000 woningen is in die periode binnen een straal van 2 kilometer een windmolen geplaatst. Geconcludeerd wordt dat de woningprijs is gedaald met gemiddeld 1,4% tot 2,3%, ten opzichte van vergelijkbare woningen zonder windmolen in de buurt. Er is geen verschil geconstateerd tussen het plaatsen van één of meerdere windmolens. Hoewel de windturbines invloed kunnen hebben op de waarde van de woningen blijkt uit dit onderzoek niet dat sprake zal zijn van onverkooptbare woningen. Ook zijn hier geen voorbeelden in Nederland van bekend. De nadelige invloed van het plan op de waarde van de woningen in de omgeving van het plangebied is volgens de provincie echter niet zodanig dat deze belangen zwaarder dienen te wegen dan de belangen die zijn gediend met de realisatie van het windpark.</p>

			<p>Het is mogelijk dat dit inpassingsplan schade voor u veroorzaakt. Het betreft planschade. Deze vorm van schade kan voor vergoeding in aanmerking komen op grond van artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening. Planschade is zowel vermogensschade (waardevermindering van onroerende zaken) als inkomensschade, die ontstaan is na wijziging van de planologie. Een dergelijke wijziging is bijvoorbeeld de vaststelling van een inpassingsplan. Of er schade is, wordt bepaald door de oude planologische situatie te vergelijken met de nieuwe. Bij de vergelijking wordt uitgegaan van de maximale invulling van beide plannen. Deze vergelijking bepaalt of er per saldo sprake is van een planologische verslechtering. Het indienen van een aanvraag om een tegemoetkoming in planschade is pas aan de orde als het inpassingsplan onherroepelijk is. Het inpassingsplan is onherroepelijk, als de beroepstermijn verstreken is en er geen beroep is ingesteld of – als er wel één of meer beroepen zijn in gesteld - vanaf het moment dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak heeft gedaan en het inpassingsplan goed heeft bevonden. Hiertoe worden de wettelijke procedures gevolgd. Aanvragen voor tegemoetkoming in planschade kunnen te zijner tijd worden ingediend bij de provincie Fryslân. Dit betreft dus een aparte procedure (los van het inpassingsplan en de overige besluiten).</p> <p>Voor wat betreft het aspect licht verwijzen wij indiener naar de reactie onder 1b.</p>
d		Er zijn alternatieven voorhanden. Indiener verwijst hiervoor naar de flyer van Stichting Hou Friesland Mooi.	<p>Hou Friesland Mooi (HFM) heeft op verschillende wijzen gecommuniceerd over haar ideeën voor een alternatief plan. Het meest uitgebreid is het document getiteld "Een lokale energiecoöperatie als alternatief voor Nij Hiddum Houw" zoals dat op 23 oktober 2017 door HFM per mail naar de provincie is gestuurd. HFM ontvouwt daarin haar plannen voor een Energiecoöperatie Kop Afsluitdijk die tot doel zou moeten hebben om 20 tot 40 MW opgesteld vermogen aan duurzame energie op de Kop van de Afsluitdijk te realiseren (de definitieve omvang wil HFM ook laten afhangen van de uiteindelijke omvang van Windpark Fryslân in het IJsselmeer). Het gaat daarbij zowel om windenergie (te realiseren door de bouw van een windpark op locaties die de lokale grondeigenaren ter beschikking zouden moeten stellen), als om zonne-energie welk zou moeten worden gerealiseerd op daken van woonhuizen en bedrijfsgebouwen en door één of twee grotere parken op land dan wel op water. De te plaatsen windturbines zijn ongeveer net zo hoog als de bestaande windturbines langs de A7 (dit komt neer op een masthoogte van circa 80 meter).</p> <p>In onderstaande reactie heeft de provincie dit document als uitgangspunt genomen.</p> <p>Voorop staat dat de provincie alle plannen om te komen tot lokale energiecoöperaties van harte toejuicht. Wij beschouwen het plan van HFM echter niet als een reëel alternatief voor het windpark Nij Hiddum-Houw, om de volgende redenen:</p> <p>a. Het plan komt erop neer dat een groter aantal kleine windturbines moet worden opgesteld om invulling te kunnen geven aan de provinciale taakstelling om in ieder geval aan nieuw opgesteld vermogen van ca. 36 MW toe te voegen. Het was de omgeving en omgevingsadviesraad (incl. HFM daarin) zélf die unaniem hebben uitgesproken liever 9 grote molens dan 18 kleinere molens te willen hebben. Ontwikkeling van het windpark Nij Hiddum-Houw zorgt nu voor sanering van 16 molens. Bij het plan van HFM is de kans daarentegen zeer groot dat al deze molens zullen blijven staan. Daaraan nog extra molens (ook al zijn deze kleiner) en zonneweiden toevoegen betekent alleen maar een onaanvaardbaar grote verrommeling van het landschap, terwijl het plan voor Nij Hiddum-Houw leidt tot vervanging van 16 turbines door 9 nieuwe en daarmee een rustiger landschappelijk beeld.</p>

			<p>b. HFM wil een deel van het beoogde opgestelde vermogen in wind vervangen door zonne-energie. Dit is echter niet mogelijk: de afspraak van de provincie Fryslân met het Rijk gaat over windenergie. Ook onze eigen provinciale duurzame energiedoelstellingen voor 2020 én 2025 gaan uit van het behalen van 530,5 MW aan windenergie. Er ligt op dit moment geen keuze tussen windenergie en andere vormen van duurzame energie voor.</p> <p>c. Het is te risicovol om te willen wachten op duidelijkheid over de realiseerbaarheid van het plan van HFM. De voorgestelde energietoets is nog niet operationeel. Het plan van HFM behelst slechts een aanzet, maar is nog niet uitgewerkt op een niveau dat het realiseerbaar is. Bovendien staat niet vast dat het plan financieel haalbaar is. Financierders voor het plan zijn nog niet gevonden. Ook staat niet vast dat de gronden voor de uitvoering van het plan kunnen worden verworven. Daarnaast dient nog uitwerking plaats te vinden in een bestemmingsplan of een inpassingsplan en dienen concrete uitvoeringsbesluiten te worden voorbereid. Hiervoor dient (milieu-)onderzoek te worden verricht dat is toegesneden op het plan van HFM. Gelet hierop zal het minimaal gewenste opgestelde vermogen nooit voor eind 2020 kunnen worden gerealiseerd.</p> <p>d. De planning van HFM is niet realistisch: er wordt uitgegaan van een bouwtijd van slechts een half jaar en een zeer korte planningsprocedure. Zo wordt er geen rekening gehouden met een eventuele beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.</p> <p>d. De planning van HFM is niet realistisch: er wordt uitgegaan van een bouwtijd van slechts een half jaar en een zeer korte planningsprocedure. Zo wordt er geen rekening gehouden met een eventuele beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.</p>
e		<p>Indiener geeft aan dat zijn woon- en leefomgeving ernstig zal worden aangetast en dat het plan door de provincie en gemeente binnen korte tijd doorgedrukt wordt, zonder fatsoenlijk overleg met de omgeving.</p>	<p>In het MER en de daaraan ten grondslag liggende onderzoeken zijn alle voor de woon- en leefomgeving relevante effecten beschreven. De aanvaardbaarheid van de gevolgen van het windpark voor de omgeving zijn beoordeeld, bijvoorbeeld wat betreft hinder door geluid en slagschaduw, externe veiligheid en landschappelijke waarden. Effecten zijn, waar mogelijk, kwantitatief of meetbaar en ook op kaart in beeld gebracht. De gevolgen van het windpark zijn in het MER en de daarbij behorende onderzoeken uitgebreid onderzocht. De gevolgen zijn voorts afgewogen en worden waar nodig gemitigeerd. Het inpassingsplan voldoet aan de vigerende wet- en regelgeving voor de genoemde hinderaspecten. De provincie acht deze normen ook met het oog op een goede ruimtelijke ordening aanvaardbaar. Op basis van het verrichte onderzoek meent de provincie dat ook na realisatie van het windpark sprake blijft van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.</p> <p>De provincie is zich wel bewust van het feit dat er niet bij alle betrokkenen draagvlak is voor het voorgenomen windpark. Om die reden zijn er - naast de wettelijk verplichte inspraakmomenten - diverse bijeenkomsten georganiseerd en is er een omgevingsadviesraad ingesteld om in samenspraak bepaalde (vanuit de omgeving wenselijk geachte) maatregelen vast te leggen. Zie in dit verband ook de reactie onder 1a, 1d, 2f, 5f, 8i, 8h en 16g. Er is echter geen wettelijke regel die bepaalt dat een ruimtelijk plan een ontwikkeling alleen mogelijk mag maken als daarvoor voldoende draagvlak in de omgeving is. De provincie moet een afweging maken tussen het nationale en provinciale belang van een duurzame energievoorziening en de belangen van omwonenden. Het draagvlakbelang is nadrukkelijk meegewogen in de algehele belangenafweging en die onderdelen waar voornamelijk zorg over wordt geuit (zoals invloed op de woon- en leefomgeving), zijn hierbij op hun merites beoordeeld. De provincie acht de belangen die zijn gediend met de realisering van het windpark zwaarder wegen dan het belang van indiener bij het behoud van de bestaande situatie.</p>
f		<p>Indiener verzoekt om van de plannen af te zien omdat er geen sprake is van delen van lusten en lasten, zeker gezien de realisatie van windpark Fryslân. De rest van Fryslân blijft geheel buiten schot.</p>	<p>Mede om de lusten en lasten zo goed mogelijk te verdelen, is de omgevingsadviesraad in het leven geroepen. Deze adviesraad adviseert over de vraag hoe de omgeving het meest optimaal kan meedoen met het plan en hoe de compensatie vormgegeven kan worden. De afspraken welke deze omgevingsadviesraad met de initiatiefnemers maakt over omgevingsparticipatie en uitkering aan een omgevingsfonds worden vastgelegd in een omgevingsovereenkomst welke juridisch wordt geborgd door deze als addendum toe te voegen aan de anterieure overeenkomst die initiatiefnemers en provincie hebben afgesloten.</p> <p>Niet in te zien valt waarom realisatie van Windpark Fryslân (WPF) zou moeten leiden tot afzien van de plannen voor het windpark Nij Hiddum-Houw. In de op 26 oktober 2016 door provinciale staten vastgestelde Startnotitie wordt beargumenteerd waarom beide parken nodig zijn om de provinciale doelstelling te bereiken. In het MER wordt verder duidelijk gemaakt dat er nauwelijks sprake is van negatieve cumulatieve effecten.</p> <p>Het project geeft invulling aan de eerder door provinciale staten gemaakte beleidskeuze om op de locatie 'Kop van de Afsluitdijk' een windpark te realiseren. Deze keuze is gemaakt als slot van een uitvoerig proces en inspraaktraject, waarbij verschillende mogelijke locaties in Fryslân zijn beoordeeld. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in een keuze voor een locatie in het IJsselmeer en op de Kop van de Afsluitdijk (Nij Hiddum-Houw). Deze locatie is in een locatieonderbouwing vergeleken met andere locaties in de provincie Fryslân. Deze hebben weliswaar een andere, maar geen betere score. Andere locaties die kunnen rekenen op bestuurlijk draagvlak in de provincie, zijn</p>

			hierom niet voorhanden. Ook in het MER is uitgebreid toegelicht waarom tot deze keuze is gekomen (wij verwijzen in het bijzonder op de Nadere onderbouwing locatiekeuze d.d. 10 juli 2017, bijlage IV van het MER Hoofdrapport) en waarom deze keuze nog altijd verantwoord is. De provincie meent dat zij op goede gronden voor deze locatie heeft kunnen kiezen, waarbij vanzelfsprekend het windpark goed planologisch en milieukundig inpasbaar dient te zijn. Ook daarnaar is in het MER onderzoek verricht en gebleken is dat het windpark Nij Hiddum-Houw op een verantwoorde wijze inpasbaar is.
g		Stichting Hou Friesland Mooi werkt momenteel aan een alternatief plan van 42 MW in een combinatie met wind- en zonne-energie en vraagt om dit eerst een kans te geven voordat het woon- en leefgenot aangetast wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
3			
a	1466032	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.
4			
a	1467583	Indiener geeft aan dat de negen turbines van 208 meter veel te hoog en te groot zijn voor de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Indiener geeft aan dat zijn woon- en leefomgeving ernstig zal worden aangetast en dat het plan door de provincie en gemeente binnen korte tijd doorgedrukt wordt, zonder fatsoenlijk overleg met de omgeving. Indiener vraagt dan ook om van het plan af te zien.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
		Het Windpark Fryslân in het IJsselmeer legt al een enorme druk op het mooie open landschap en het park Nij Hiddum Houw leidt tot land-en luchtvervuiling .	Bij de totstandkoming van de windturbineopstelling die in het inpassingsplan is opgenomen, is de landschappelijke uitstraling van het windpark uitgebreid beoordeeld. Wij verwijzen indiener naar de plantoelichting, paragraaf 6.7, het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van de verschillende alternatieven op het landschap en naar het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van het voorkeursalternatief (VKA) op het omliggende landschap. Zie tot slot eveneens hoofdstuk 2 uit het MER Bijlagenrapport met als onderwerp 'Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie'. De kwaliteiten rust en ruimte zijn onderdeel van deze beoordeling. Ook is de impact op het uitzicht en de landschappelijke inpasbaarheid beoordeeld. Het criterium 'openheid en horizonbeslag' vormt bovendien een zelfstandig criterium in de effectbeoordeling. In het MER zijn de effecten van het windpark op het landschap op verschillende schaalniveaus onderzocht. Om de impact te visualiseren is daarom onder andere gebruik gemaakt van fotovisualisaties en een 3D-model. Deze instrumenten helpen om de opstellingen van het windpark in het landschap zichtbaar en voorstelbaar te maken. Samen met de windturbines die al aanwezig zijn in het gebied is het horizonbeslag bekeken. Het horizonbeslag van een opstelling beïnvloedt de landschappelijke kwaliteit. De provincie acht de aantasting hiervan aanvaardbaar. Om de interne samenhang te waarborgen is in de planregels verankerd dat verschijningsvorm van de nieuwe windturbines identiek moet zijn. Het gaat daarbij om het uiterlijk van de windturbine zoals dat wordt bepaald door het samenstel van de vorm van de gondel en wieken, de ashoogte en de rotordiameter van een windturbine. Ook moeten deze nieuwe windturbines dezelfde draairichting hebben. In de zichtrichting beslaat het windpark een deel van de horizon en begrenst het windpark de karakteristieke openheid. Echter, door het beperkte aantal turbines en de hoogte ontstaat wel een enigermate luchtig beeld dat het zicht niet volledig begrenst. In dit landschappelijke onderzoek is het Windpark Fryslân overigens ten volle betrokken. Zo is qua maatvoering aangesloten bij de turbineomvang van dit Windpark Fryslân. Bovendien zal er geen sprake zijn van interferentie tussen beide windparken, vanwege de ruime afstand tussen beide windparken. Interferentie betekent dat het onderscheiden van twee afzonderlijke windparken, vanwege een te geringe onderlinge afstand niet mogelijk is. De waarnemer ziet de afzonderlijke windparken dan als één geheel. De provincie acht de effecten van windpark Nij Hiddum-Houw op het landschap en het uitzicht aanvaardbaar. Daarbij nemen wij ook in aanmerking dat het initiatief leidt tot de vervanging van 16 windturbines door 9 windturbines, hetgeen leidt tot een rustiger landschappelijk beeld. De provincie meent dat de belangen die zijn gediend met realisatie van het windpark zwaarder wegen dan de belangen van indiener bij het behoud van de bestaande situatie. Ter toelichting wordt nog het volgende opgemerkt.

			<p>Het voorkeursalternatief zoals dat in het inpassingsplan is opgenomen kenmerkt zich door een zoveel mogelijk compacte opstelling van de windturbines. Als gevolg van de politiek-bestuurlijke wens alsmede het advies van de omgevingsadviesraad om zoveel mogelijk rekening te houden met enerzijds de belangen van omwonenden (zo laag mogelijke geluid- en slagschaduwbelasting door maximaliseren afstand tot woningen) en anderzijds de aanwezige belemmeringen (zoals de belemmeringen vanuit radar en natuur, zie ook MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.2 'Afweging op basis van milieueffecten') is bij het bepalen van het voorkeursalternatief (VKA) een afweging van met name bovengenoemde belangen doorslaggevend geweest en heeft deze prioriteit gehad boven de effecten op het landschap.</p> <p>Een extra noot betreft de extra sanering van 6 solitaire windturbines in en direct rond het plangebied. Ten tijde van het schrijven van het MER was hierover nog geen zekerheid. Inmiddels is besloten dat deze turbines gesaneerd gaan worden. Zoals in het MER Hoofdrapport al is aangegeven, bij de landschappelijke beoordeling van de alternatieven en de beoordeling van het VKA, wordt hierdoor op bepaalde criteria in de praktijk straks beter gescoord dan nu in het MER wordt beschreven (zie o.a. MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.3.4 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie', A.2. Invloed op ruimtelijk-visuele kenmerken: 'Tabel 6.18 Beoordeling criterium openheid en horizonbeslag' en 'Tabel 6.24 Beoordeling criterium visuele rust en ritme: interferentie'). Ook wordt aan de sanering van de solitaire turbines aandacht geschonken in de beoordeling van de alternatieven en de beoordeling van het VKA (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van de verschillende alternatieven en in MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van het VKA).</p>
d		<p>Indiener geeft aan dat eerder was toegezegd dat de molens die al langs de snelweg bij Witmarsum staan, de laatsten zouden zijn voor dit gebied. Nog eens negen hele hoge turbines erbij voelt als verraad, dit gebied wordt het afvoerputje van provincie Friesland.</p>	<p>Anders dan indiener veronderstelt, is er geen toezegging van het daartoe bevoegde gemeentebestuur of het provinciebestuur geweest dat de windturbines langs de snelweg bij Witmarsum de laatste zouden zijn in het gebied. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Súdwest-Fryslân heeft in een notitie van 24 maart 2015 aan de gemeenteraad uitvoerig uitleg gegeven over de vraag of er sprake zou zijn van een zogenaamde sterfhuisconstructie. De slotconclusie van deze notitie luidt: "Vanaf vaststelling van het Streekplan Windstreek 2000 in oktober 2000 tot 2009 is er nooit sprake geweest van enige uitsterfconstructie met betrekking tot het windpark Hiddum/Houw. Het feit dat het begrip 'uitsterfconstructie' eenmaal is gebruikt in een informatief document gericht aan een raadcommissie van de voormalig gemeente Wûnseradiel doet hier niets aan af. Pas in 2009 spreekt de raad van de voormalige gemeente Wûnseradiel zich in de Structuurvisie Wûnseradiel voor het eerst uit over het saneren van het windpark Hiddum/Houw. Deze visie wordt vervolgens herhaald in de 'Kadernota Buitengebied' van 2010. Het blijft uiteindelijk bij een visie die nimmer wordt vertaald in een bestemmingsplan. In 2011 fuseert de voormalige gemeente Wûnseradiel, samen met de voormalige gemeenten Bolsward, Nijefurd, Sneek en Wymbritseradiel tot de gemeente Súdwest-Fryslân. In de door de raad van de gemeente Súdwest-Fryslân vastgestelde "Notitie Kaders Windenergie SúdwestFryslân" van 2012 en de "Notitie Bijgestelde Kaders Windenergie Súdwest Fryslân" van 2013 wordt op geen enkele wijze meer gerefereerd naar de visie van de voormalige gemeente Wûnseradiel. Over de bestaande clusters, waaronder windpark Hiddum/Houw, wordt gesteld dat er van mag worden uitgegaan dat de windturbines binnen deze bestaande clusters ook voor langere tijd nog aanwezig blijven en er kansen liggen om mogelijkheden naar aanpassing of opschaling nader te onderzoeken.</p>
e		<p>Indiener verzoekt om van de plannen af te zien omdat er geen sprake is van delen van lusten en lasten. De rest van Fryslân blijft geheel buiten schot.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.</p>
f		<p>Indiener vraagt om het plan niet goed te keuren en zich niet te verstoppen achter gemaakte afspraken. Bewaak de huidige woon- en leefomgeving, iedereen is op de hoogte van de nadelige gevolgen van windmolens in de buurt van je huis.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.</p>
g		<p>Ook al is dit een dunbevolkt gebied, indiener wil wel dat er geluisterd wordt naar de bewoners.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1d en 2e.</p>
5			
a	1469381	<p>Indiener geeft aan dat de negen turbines van meer dan 200 meter veel te groot zijn voor de omgeving. Het woon- en leefklimaat wordt hierdoor ernstig aangetast.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.</p>

b		Dit leidt tot overlast door geluid en verlichting. Indiener maakt zich hier grote zorgen over.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
c		De huizen worden minder waard, als ze al verkoopbaar zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		Indiener pleit ervoor om de 9 molens toe te voegen aan windpark Fryslân, om toch aan de landelijke energieafspraken te kunnen voldoen. Hierdoor wordt de woon- en leefomgeving van bewoners niet ernstig aangetast.	De omvang van windpark Fryslân (89 windturbines) is vastgelegd in het door de Ministers van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu vastgestelde rijksinpassingsplan Windpark Fryslân. Daarmee ligt deze omvang vast en hebben wij niet de bevoegdheid om deze aan te passen.
e		Indiener is van mening dat het alternatieve plan van Comité Hou Friesland Mooi de gelegenheid moet krijgen haar alternatieve plan uit te werken.	Wij verwijzen naar de reactie onder 2d.
f		Indiener vreest dat het besluit binnenskamers allang genomen is, ondanks alle protesten en zorgen uit de omgeving. De juridische procedure wordt exact gevolgd maar is slechts een formaliteit, evenals bijeenkomsten met mensen uit de omgeving. Indiener heeft het gevoel dat de bezwaren niet serieus genomen worden en dat het plan toch doorgedrukt wordt. Indiener pleit ervoor om te laten zien dat het de politiek echt om de mensen gaat.	Aan de keuze door provinciale staten om op deze locatie windturbines van windpark Nij Hiddum-Houw te onderzoeken is een lang traject van inspraak, onderzoek en besluitvorming voorafgegaan. Deze trajecten waren open voor inspraak en ook de vergadering van provinciale staten was openbaar. De procedure die de provincie nu doorloopt, is deels wettelijk voorgeschreven, maar de provincie vindt het zelf minstens zo belangrijk dat ook gesprekken met de omgeving worden gevoerd. Het windpark Nij Hiddum-Houw zal voldoen aan de wettelijke eisen (zoals ten aanzien van geluid en slagschaduw) om de milieueffecten te beperken. Hiermee wordt een ruimtelijk aanvaardbare situatie verzekerd, waarbij ook het woon- en leefklimaat van de omwonenden gewaarborgd blijft. Daarnaast zijn er mede op aandringen van de omgevingsadviesraad tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op de woningen en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, is er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen te waarborgen in het inpassingsplan. De provincie neemt de wensen en belangen van omwonenden wel degelijk serieus en brengt dit ook tot uitdrukking in de inhoud van haar besluiten. Verder wordt verwezen naar de reactie onder 1 d en 2e.
6			
a	1469384	Indiener steunt het windpark voluit. Mits goed ingesteld (m.b.t. geluid), is de overlast voor de directbetrokkenen minimaal.	Wij hebben de zienswijze verder voor kennisgeving aangenomen.
b		Windmolens behoren al eeuwen tot het landschap, van horizonvervuiling is dan ook nauwelijks sprake.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen.
c		Stichting Hou Friesland Mooi werkt op dit moment aan een alternatief plan: een lokale energie- coöperatie die ook 42 MW gaat realiseren, maar dan met een combinatie van windenergie en zonne-energie. Geef dat plan een kans voordat u besluit het huidige plan goed te keuren. Wellicht is dit ook een aanvaardbare oplossing.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
7			
a	1469386	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.

8			
a	1471169	Indiener geeft aan dat het voor een leek bijna ondoenlijk is om alle rapporten en documenten die in de afgelopen jaren opgebouwd zijn door te nemen, zeker gezien het gebruikte jargon. Dit is een ongelijke strijd.	De besluitvorming die nodig is voor de plaatsing van windturbines met een nieuw opgesteld vermogen van ca. 36 MW vraagt om zorgvuldig en uitgebreid onderzoek naar diverse milieueffecten. Dit onderzoek voldoet aan wetenschappelijke criteria en zijn uitgevoerd door gekwalificeerde, onafhankelijke en objectieve adviesbureaus. Dit heeft inderdaad tot gevolg dat er heel veel specialistische onderzoeksrapporten zijn opgesteld. De onderzoeken worden gecontroleerd door specialisten van de provincie en gemeente op onder meer zorgvuldigheid en consistentie. Bovendien hebben provincie en initiatiefnemers onverplicht voorzien in de inhuur van een onafhankelijke adviseur van de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windmolens (NLVOW) die vanuit zijn kennis en ervaring de omgevingsadviesraad adviseert. Daarnaast heeft de Commissie voor de m.e.r. een oordeel over het MER gegeven en is dat in samenhang met overige stukken beoordeeld. Hiermee wordt naar onze mening de burger in voldoende mate gesteund. Voor het overige merken wij op dat het burgers vrij stond en staat om contact met ons op te nemen bij eventuele vragen over bepaalde rapporten of documenten.
b		U noemt het plan Nij Hiddum Houw maar de naam van de locatie is de Sterfhuisconstructie Hiddum Houw.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen.
c		De toentertijd toegezegd sterfhuisconstructie door de toenmalige burgemeester van de gemeente Wunseradiel was een uitruil voor de realisatie van het A7 windpark project. Daar was in die tijd ook al meer dan genoeg weerstand tegen. Dat de gemeente Wunseradiel heeft nagelaten aan deze afspraak een duidelijke opvolging in (toekomstig) beleid te geven is toch minimaal een ernstige vorm van nalatigheid of misleiding te noemen. Bij deze afspraak waren 50 getuigen aanwezig.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
d		De visualisatie in relatie tot erfgoed was een schok voor indiener, aangezien Wons, Cornwerd, Zurich en Pingjum in 1 klap overruled worden door een buitenproportionele industriële constructie.	<p>Ten behoeve van de besluitvorming over het windpark is onderzoek gedaan naar de gevolgen van de windturbines voor archeologie en cultuurhistorie, mede in relatie tot de landschappelijke effecten. Wij verwijzen indiener naar paragraaf 6.8 van de plantoelichting, paragraaf 6.4.2 en paragraaf 7.8.2 van het MER Hoofdrapport en hoofdstuk 2 van het MER Bijlagenrapport. Voor de effectbepaling van het plaatsen van de windturbines op cultuurhistorische waarden in het plangebied is gekeken naar historische bouwkundige waarden als historische stads- en dorpsgezichten, rijksmonumenten en gebouwen van het Monument Inventarisatie Programma (MIP). Binnen het plangebied bevinden zich geen monumenten. Wel bevindt zich rondom het plangebied een aantal beschermde dorpsgezichten. Het betreft de dorpsgezichten Cornwerd, Kornwerderzand, Makkum, Pingjum, Wons en Zurich. Binnen de dorpsgezichten bevinden zich beschermde gemeentelijke monumenten die belangrijk zijn voor de waarde en het silhouet van het beschermde dorpsgezicht. De windturbines zullen de historisch bouwkundige waarden in fysieke zin niet aantasten. Datzelfde geldt voor de overige fysieke cultuurhistorische waarden als karakteristieke waterlopen en verkavelingen. De windturbines gaan door hun afmeting wel de beschermde dorpsgezichten enigszins beïnvloeden. Het windpark heeft een effect op het beeld van het beschermd dorpsgezicht als het beschermd dorpsgezicht gelijktijdig in beeld is met het windpark. Het effect is het grootst als het beschermd dorpsgezicht en het windpark in één lijn liggen met elkaar. Door de schaal van de turbines en de positie boven het landschap blijven de cultuurhistorische patronen leesbaar. De aanblik blijft herkenbaar. De beleving van het historische landschap zal worden beïnvloed, maar niet onmogelijk gemaakt. Dit acht de provincie aanvaardbaar.</p> <p>Voor het overige merken wij op dat de dichtstbijzijnde turbinepositie van het windpark Nij Hiddum-Houw op ruim 1 kilometer afstand van de cultuurhistorisch waardevolle Pingjummer Gulden Halsband. De historisch-geografische waarde geeft geen beperkingen aan ten aanzien van deze ontwikkeling. In het MER Hoofdrapport (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie') wordt het effect van het park op dit element weergegeven. De historisch-geografische waarde geeft geen beperkingen aan ten aanzien van deze ontwikkeling. De invloed van de windturbines op cultuurhistorie is onderzocht en aanvaardbaar gevonden.</p>

e	Uit het MER blijkt dat de locatie op verschillende punten negatief tot zeer negatief uitkomt. Genoemd worden; schaal van het landschap, zichtbaarheid en afscherming, slagschaduw op kwetsbare objecten, historisch-geografische of historisch bouwkundige elementen, verlichting en donkerte/ duisternis ('s nachts) en openheid en horizonbeslag. Slotconclusie van het MER rapport: Samengevat leiden alle drie de alternatieven (A-B-C Hid-dum Houw) tot overwegend negatieve effecten op belangrijke thema's als landschap, natuur en leefbaarheid.	Bij de voorbereiding van het inpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten is een MER opgesteld. Het MER is een integrale beschrijving van de milieueffecten die van een bepaalde ontwikkeling of activiteit te verwachten zijn. Het doel van dit instrument is om een zorgvuldige belangenafweging te bespoedigen waarin het milieubelang ten volle kan worden meegenomen. Op die manier werkt het instrument door in de besluitvorming. Er zijn in het MER-alternatieven onderzocht en beoordeeld. Er heeft vervolgens een brede belangenafweging plaatsgevonden waarbij alle milieuaspecten en -effecten meegenomen zijn. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de keuze voor het voorkeursalternatief, dat in voorliggend plan opgenomen is. Voor het overige verwijzen wij indiener voor een aantal relevante aspecten van deze belangenafweging naar de reactie onder 1b, 1d, 4c en 8d.
f	Indiener geeft aan dat de elektriciteitsproductie/ CO2-reductie en visuele rust en ruimte als lichtpuntje benoemd worden, alsmede de oriëntatie c.q. het herkenningspunt aan de noordkant van de Afsluitdijk. Daarnaast is aangegeven dat het project prima aansluit in de bestaande landschapsstructuur, waarbij de kleinschalige structuren niet meegeteld worden. Indiener is hier kritisch over.	Bij de totstandkoming van de windturbineopstelling die in het inpassingsplan is opgenomen, is de landschappelijke uitstraling van het windpark uitgebreid beoordeeld. Wij verwijzen indiener naar de plantoelichting, paragraaf 6.7, het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van de verschillende alternatieven op het landschap en naar het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie' voor wat betreft de invloed van het voorkeursalternatief op het omliggende landschap. Zie tot slot eveneens hoofdstuk 2 uit het MER Bijlagenrapport met als onderwerp 'Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie'. In fase 1 van het MER, de beoordeling van de alternatieven vanuit de milieuaspecten, is een landschappelijke beoordeling gegeven waarbij de alternatieven tegen elkaar zijn afgezet. Vervolgens is in fase 2 het definitieve voorkeursalternatief (VKA) landschappelijk beoordeeld. De beoordeling in beide fasen onderschrijft niet het standpunt van indiener, namelijk dat het project prima aansluit bij de bestaande landschapsstructuur. Kleinschalige structuur wordt beoordeeld onder het landschaps criterium 'aardkundige waarden'. Zowel bij de alternatievenafweging als bij de beoordeling van het voorkeursalternatief wordt de invloed als licht negatief aangegeven. Voor het overige wordt verwezen naar de reactie onder 4c.
g	Indiener benoemt Sud West-Friesland als het afvoerputje van de klimaathysterie. In het MER zijn maar drie locaties in Friesland onderzocht, waarvan 2 zeer summier en daardoor voor de buitenstaander onvergelykbaar met de optie Hiddum Houw. Van deze 3 brengt Hiddum Houw het meeste op, weliswaar met de meeste schade voor natuur, landschap en leefbaarheid. Indiener bepleit om Friesland in de volle breedte te bezien, vooral omdat op het IJsselmeer ook al turbines geprojecteerd zijn. Verzoek is om de klimaatopgave evenwichtiger over Friesland te verdelen, desnoods een aantal extra turbines in het IJsselmeer.	Wij verwijzen naar onze reactie onder 2f. Ook voor wat betreft de relatie met WPF wordt verwezen naar de reactie onder 2 f.
h	Indiener geeft aan de communicatie over dit project slecht te vinden, via een email van Hou Friesland mooi hoorde men over de presentatie op 23 november jl. in Witmarsum.	Communicatiemedewerkers van de provincie, gemeente en de initiatiefnemers werken in de voorbereiding van het windpark intensief samen om zorgvuldig, tijdig en transparant te communiceren. De door indiener genoemde bijeenkomst is aangekondigd in de regionale kranten Leeuwarder Courant en het Friesch Dagblad: op 9/11 via een paginagrote officiële bekendmaking en op 11/11 via de wekelijkse provinciale zaterdagadvertentie. Op 15/11 stond de uitnodiging in de lokale kranten Bolswards Nieuwsblad, Sneeker Nieuwsblad en Makkumer Belboei. Abonnees op de digitale nieuwsbrief Nij Hiddum-Houw hebben op 7/11 via de mail een uitnodiging ontvangen. Verder is een persbericht verstuurd, getwitterd via @EnergieFrl en was de uitnodiging te vinden op de projectpagina www.Fryslân.frl/nijhiddumhouw . Gelet hierop deelt de provincie het standpunt van indiener dat de communicatie over dit project slecht is, niet.

i		<p>Het plan is al door verschillende ambtelijke molens gegaan en op het laatste moment mogen omwonenden nog reageren. Het plan is nadrukkelijk niet in samenspraak met de omwonenden gerealiseerd. Indiener is in geen enkel stadium geïnformeerd door gemeente of provincie en wil hier graag een reactie op.</p>	<p>De provincie volgt in dezen de wettelijk voorgeschreven procedure, maar hecht daarnaast ook sterk aan participatie van de bevolking in een vroeg stadium. Hiervoor wordt ook verwezen naar de reactie onder 1d .</p> <p>Informatie aan omwonenden is en wordt verstrekt door middel van een nieuwsbrief waar een ieder zich voor aan kan melden, door middel van doorlopende publicaties op de provinciale website en door middel van voorlichtingsbijeenkomsten/inloopmarkten gehouden op 26 januari 2017 (Wons), 11 juni 2017 (Witmarsum) en 23 november 2017 (Witmarsum), die daarnaast vooraf werden aangekondigd in regionale en lokale media.</p> <p>Voor wat betreft deze laatste bijeenkomst verwijzen wij ook naar de reactie onder 8h.</p>
j		<p>Indiener gelooft er niet in dat windturbines ook maar enig invloed hebben op het klimaat en wacht nog steeds vol ongeduld op de opwarming van de aarde. CO2-reductie door middel van windturbines is een uiterst kostbare non-oplossing. Het blijkt eerder een ordinair verdienmodel te zijn geworden voor belanghebbende partijen. Gelukkig begint het tij langzaam te keren maar tot die tijd worden hele gebieden onleefbaar gemaakt.</p>	<p>Volgens het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) van de Verenigde Naties is de mondiale temperatuur aan het aardoppervlak tussen 1880 en 2012 met 0,85 graden Celsius gestegen. Het IPCC twijfelt er in zijn laatste klimaatrapport (2013) nauwelijks aan dat de klimaatverandering van de afgelopen zestig jaar grotendeels het gevolg is van door de mens veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen. Nederland heeft daarom in Europees verband een doelstelling van 14% duurzame energie in 2020. Voor het kabinet is windenergie één van de belangrijkste bronnen van duurzame energie, aangezien Nederland rijk is aan wind. Vanwege de klimatologische en geomorfologische kenmerken kunnen in Nederland andere bronnen van duurzame energie zoals zonne-energie en waterkracht relatief minder worden benut dan in andere Europese landen. Naast windenergie op land spelen ook andere duurzame energie opties, zoals windenergie op zee, zonne-energie, bio-energie en aardwarmte, een belangrijke rol in de totale energietransitie. Windenergie op land is vergeleken met andere duurzame energieopties op dit moment relatief kosteneffectief.</p> <p>Voor de berekening van de verwachte elektriciteitsopbrengsten wordt gebruik gemaakt van langjarige data van het KNMI over de afgelopen 30 jaar en actuele wind- en meetgegevens op ashoogte op de planlocatie. Uit deze gegevens wordt een nauwkeurige voorspelling van de verwachte elektriciteitsproductie berekend. Hierbij wordt voor de economische haalbaarheid altijd gerekend met een 90% betrouwbaarheidspercentiel. Dit betekent dat er 90% kans is dat deze energieopbrengst gehaald wordt. Uit de berekeningen blijkt dat circa 98% van de tijd de windsnelheid hoog genoeg is om de windturbine te laten draaien. Pas bij uitzonderlijk hoge windsnelheden (> 25 m/s) gaat de windturbine uit bedrijf.</p> <p>Verduurzaming van de energievoorziening bestaat uit een mix van verschillende energiebronnen. Als het op de ene locatie even minder waait, dan waait het wel op een andere locatie of schijnt de zon, zodat zonnepanelen hun werk doen. Bovendien waait het circa 98% van de tijd hard genoeg om windturbines elektriciteit te laten produceren.</p>
k		<p>De eigen dorpsmolen is een slecht idee omdat dit tot meer visuele onrust en versnipperde ruimte leidt. Pingjum heeft al een dorpsmolen via het A7 project.</p>	<p>De initiatiefnemers hebben aan de omgevingsadviesraad aangeboden om één van de te plaatsen molens aan de omgeving ter beschikking te stellen als coöperatieve buurtmolen die door de omwonenden gefinancierd kan worden en waarvan de opbrengsten ook voor de omwonenden zijn. Hoe dit precies wordt vorm gegeven wordt nog nader uitgewerkt. Zeker is evenwel dat dit niet zal leiden tot een aanpassing van het inpassingsplan. Een eventuele dorpsmolen valt binnen de toegestane planologische gebruiksruimte binnen het inpassingsplan en de (landschappelijke) beoordeling zoals uitgevoerd in het MER. Het feit dat er een omgevingsmolen is zal dus niet voor meer visuele onrust en versnipperde ruimte zorgen, omdat er geen 'extra' windturbine wordt toegevoegd bovenop de negen voorziene windturbines.</p>

l		Indiener pleit voor een progressievere aanpak over de CO2-reductie door de provincie. Niet dat daarmee het klimaat wordt gered maar dan wordt wel voldaan aan de door het rijk gestelde eisen. Dat schijnt nu eenmaal, ten koste van andermans ellende, het heilige doel te zijn. Bijvoorbeeld een thorium centrale zou een duurzame oplossing kunnen bieden. Om provincie en de bewoners van dit gebied tegemoet te komen stelt indiener daarvoor diens achtertuin beschikbaar.	Wij merken op dat er op dit moment geen keuze voorligt tussen windenergie en andere vormen van duurzame energie. Zonne-energie kost op dit moment meer ruimte, vergt een grotere investering en heeft een hogere kostprijs per kWh in vergelijking met windenergie op land. Innovatieve vormen van het opwekken van duurzame energie, zoals getijdenenergie en blue-energy (energie uit het verschil tussen zoet- en zoutwater) zijn nog nergens in Nederland op een grootschalige wijze succesvol toegepast. Dit zijn dan ook geen reële alternatieven voor het opwekken van duurzame energie, zoals dat nu met dit windpark wordt voorgesteld. Voor het overige merken wij op dat de techniek voor een thoriumcentrale nog in de kinderschoenen staat. Verwacht wordt dat het nog wel minimaal een tiental jaren duurt voordat deze techniek toepasbaar is. Dit geeft geen invulling aan- en oplossing voor de huidige taakstelling en problematiek.
m		Indiener verzoekt om de namen van de participerende boeren in onderhavig project.	De initiatiefnemers voor het project zijn enerzijds Nuon Winddevelopment BV en anderzijds Windpark Gooyum-Houw BV. Deze laatste vennootschap heeft vooral aandeelhouders uit de directe omgeving. Het is de provincie onder andere om privacy redenen niet mogelijk om de namen van de achterliggende aandeelhouders van Windpark Gooyum-Houw BV bekend te maken. Dit is ook niet relevant in het kader van de ontwikkeling van het inpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten: de aanvragende rechtspersoon is Windpark Gooyum-Houw BV.
9			
a	1471161	Deze reactie is vrijwel geheel gelijklopend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2. Op het aanvullende onderdeel dat niet in de voornoemde zienswijze wordt genoemd, wordt hierna ingegaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder zienswijze 2.
b		Dit plan ontnemt indiener bovendien de mogelijkheid te verhuizen, doordat diens woning onverkoopbaar zal zijn. Dit veroorzaakt een beklemmend gevoel, omdat indiener hier gedwongen moet blijven wonen. Onderzoek heeft al aangetoond dat de waardedaling van de woningen in de omgeving van dergelijke parken kan oplopen tot 25%. Indiener hoopt dat de politiek ook de inwoners van dit buitengebied serieus neemt en naar hen luistert.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c en 2e.
10			
a	1472082	Indiener is voor verduurzaming van energievoorzieningen en geeft een aantal voorbeelden van acties die hij hier zelf in getroffen heeft. De overlast van de huidige windturbines is acceptabel, maar die van de nieuwe turbines niet, gezien de onderzoeksresultaten. Met name op het gebied van licht en horizonvervuiling, omdat de turbines zeer prominent aanwezig zullen zijn in het landschap. Door de hoogte en grootte van de turbines wordt het zicht en de beleving van de toegangspoort van Fryslân zeer nadelig. Dit terwijl Fryslân sinds 2010 officieel geldt als de mooiste provincie van Nederland. De verlichting op de voorgestelde turbines leiden tot veel lichtvervuiling. 's Nachts zal het niet meer donker worden en de sterrenpracht zal minder goed beleefbaar zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Indiener verzoekt om Fryslân mooi te houden en het woon- en leefklimaat niet aan te tasten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.

11			
a	1472920	Indiener verzoekt om de plannen te beëindigen vanwege de horizon- en natuurvernietiging. Zeker het beeld vanaf de Afsluitdijk, waarbij men eerst 89 windmolens passeert in het IJsselmeer en vervolgens zicht heeft op 9 turbines die bijna net zo hoog zijn als de Eiffeltoren.	Om aan de Friese taakstelling voor het realiseren van 530.5 MW windvermogen te voldoen, was het nodig daarvoor locaties aan te wijzen. Provinciale staten hebben in december 2014 ervoor gekozen de Friese taakstelling te bereiken door, naast de bestaande turbines, mee te werken aan het windpark Fryslân (IJsselmeer) en het toevoegen van ca. 36 MW nieuw opgesteld windvermogen in dit gebied. Bij het ontwerpen van de opstelling is zoveel mogelijk rekening gehouden met het bestaande landschap en de structuren in het gebied. Wij verwijzen indiener ook naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Indiener wijst op de ellende voor de bewoners van het gebied als gevolg van het lawaai, slagschaduw en algemene horizonvervuiling. Een aanwezige, die haar hele leven in Pingjum woont, stond op de informatieavond te huilen als gevolg van de plannen.	Wij hebben begrip voor gevoelens van burgers die verknocht zijn aan het oude landschap. Bij het uitvoeren van deze taakstelling zijn diverse belangen afgewogen en is gekozen voor de huidige voorkeursvariant. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
c		Naast bovengenoemde argumenten geeft indiener aan dat de bezittingen van de bewoners in waarde zullen verminderen en eventueel onverkoopbaar zullen worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
12			
a	1475955	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. De negen grote turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat. Niemand wil hier nog wonen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn.	Wij verwijzen naar de reactie onder 2f.
c		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Zoals toegelicht in de reactie onder 2b, voldoet het windpark aan de normen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer voor geluid. Voor de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de geluidhinder sluit de provincie aan bij deze geluidnormen. Deze geluidnormen acht de provincie zelf ook aanvaardbaar. Naar aanleiding van het voorlopig toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. van 25 januari 2018 is er een aanvulling op het MER gemaakt. Omdat de Commissie m.e.r. heeft gevraagd om informatie te geven over de (relatieve) omvang van de hinder door geluid, ook onder de norm, achten wij van belang om ook stil te staan bij de norm zelf en inzichtelijk te maken welke relevante (milieu-)aspecten, waaronder hinder, bij de bepaling van deze norm door de regering en het hanteren van deze norm in het MER, zijn betrokken. Dit wordt nader toegelicht in de aanvulling op het MER van 7 februari 2018. De Commissie m.e.r. heeft in het definitieve toetsingsadvies van 6 maart 2018 vervolgens geconcludeerd dat het aangevulde MER alle essentiële informatie over de milieueffecten van het windpark bevat om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen in de besluitvorming. De vrees van indiener voor geluidsoverlast, slaapverstoring en gezondheidsproblemen als van deze normen wordt uitgegaan, is naar onze mening ongegrond. Ter toelichting merken wij het volgende op: Voor alle windturbines die onder de Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit vallen, gelden sinds 1 januari 2011 ongeacht de omvang van het project, de geluidsnormen zoals deze zijn vastgelegd in artikel 3.14a lid 1 Activiteitenbesluit. De geluidsnorm van 47 dB (op basis van L-den) en 41 dB (op basis van L-night) op de gevel van gevoelige gebouwen en bij gevoelige terreinen op de grens van dit terrein, is een op zichzelf staande, algemeen toepasselijke norm, die gericht is op herhaalde toepassing op niet van tevoren te bepalen locaties en niet van te voren te bepalen inrichtingen. Het zijn normen die voor iedere windturbine tijd- en plaats-onafhankelijk gelden. De geluidnormering voor windturbines is door een transparante regelgevingsprocedure, met inspraak, tot stand gekomen op basis van een afweging tussen het te verwachten percentage hinder en de noodzaak om meer duurzame energie op te wekken. Hierbij is uitgegaan van de normen zoals deze al golden. Uit de Nota van toelichting bij de wijziging van paragraaf 3.2.3 van het Activiteitenbesluit over het in werking hebben van een windturbine (Stb. 2010, 749) volgt dat bij de totstandkoming van artikel 3.14a lid 1 Activiteitenbesluit een uitgebreide belangenafweging heeft plaatsgevonden. Daarbij is ook stil gestaan bij de tegen dit artikel/lid in inspraakreacties geuite bezwaren. Bij het opstellen van de norm is aangesloten bij de indertijd bestaande norm uit het Activiteitenbesluit voor geluidbelasting door windturbines (50 dB(A) dag, 45 dB(A) avond en 40 dB(A) tijdens de nacht). Uit berekeningen met de nieuwe berekeningsmethodiek volgt dat deze normstelling overeenkomt met 47 dB Lden en 41 dB Lnight.

			De Nederlandse norm is niet duidelijk afwijkend van normen in andere Europese landen en komt vrijwel overeen met de aanbevelingen van de WHO (de Wereldgezondheidsorganisatie) voor beperkingen van geluidsniveau in de nacht. De geluidsnorm is strenger dan de geluidsnorm voor verkeer of industrie en wijkt niet veel af van de normen voor stiltegebieden (zie Kamerstukken II 2014/15, 33612, nr. 50, p 1-2). Op grond van de overweging dat de WHO een voorkeurswaarde van 40 dB Lnight en een maximale waarde van 55 dB Lnight aanbeveelt, is gekozen voor een Lnight van ten hoogste 41 dB. Ook de minister van Infrastructuur en Milieu heeft in zijn brief van 14 maart 2016 aan de voorzitter van de Tweede Kamer (IENM/BSK-2016/55583) toegelicht dat, hoewel door de verschillen in normering het lastig is een precieze vergelijking te maken, in zijn algemeenheid kan worden gesteld dat de Nederlandse geluidnormen in de toepassing niet veel afwijken van de normen in de landen om Nederland. De huidige geluidnormering in Nederland is qua beschermingsniveau ook goed vergelijkbaar met de normering die voorheen van toepassing was. Bij het vaststellen van de normen is in aanmerking genomen dat het geluid van windturbines als hinderlijker wordt ervaren dan geluid van bijvoorbeeld wegverkeer, railverkeer of industriële bedrijvigheid. Ook slaapverstoring is hierbij in aanmerking genomen. De omvang van ernstige hinder komt evenwel overeen met hetgeen bij de normering voor wegverkeer, railverkeer en industriëlawaai als maximaal toelaatbaar wordt beschouwd. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de Nederlandse norm verouderd of ontoereikend zou zijn. (zie Kamerstukken II 2015/16, 33612, nr. 61, p. 3). Voor wat betreft de vrees van indiener voor gezondheidsproblemen merken wij op dat tot op heden geen gefundeerd wetenschappelijk bewijs is geleverd voor een causaal verband tussen gezondheid en geluid dat wordt veroorzaakt door windturbines. Uit onderzoek volgt dat de langdurige ergernis over de hinder van windturbines en het gevoel dat de kwaliteit van de leefomgeving is verminderd of zal verminderen negatieve gevolgen kunnen hebben voor het welzijn en de gezondheid. Dat is echter niet uniek voor windturbines, maar geldt ook voor andere stressoren. Op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten is er echter geen bewijs voor directe effecten op de gezondheid. Wij verwijzen indiener naar het rapport van het RIVM en de GGD getiteld "Health effects related to windturbine sound" uit 2017, het rapport "Windturbines: invloed op de beleving en de gezondheid van omwonenden" van het RIVM uit 2013 en het Kennisbericht Geluid van windturbines van juni 2015 in het kader van de Pilot Kennisplatform Windenergie. Wij verwijzen ook naar de uitspraak ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, waarin de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State het vorenstaande heeft aanvaard.
d		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1 b en 2b. Indien in de praktijk in strijd wordt gehandeld met het Activiteitenbesluit milieubeheer, de omgevingsvergunningen of het inpassingsplan kan om handhaving worden verzocht.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat het geen wonder is dat er in de omgeving geen draagvlak is voor het plan. Men vindt dat de provincie de inwoners aan hun lot overlaat en naar de pijpen danst van het Rijk en commerciële partijen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
h		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
13			
a	1475963	Indiener is tegen het voornemen vanwege een aantasting van de avondrust. Het is een verschrikking voor mensen uit de buurt. Bedenk voor u begint.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.

14			
a	1475964	Indiener geeft aan dat de windturbines te hoog worden en dit negatieve effecten met zich mee brengt voor het woon- en leefklimaat en de gezondheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 12c.
b		Indiener vreest voor overlast van geluid en slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b
c		Indiener geeft aan dat het windpark te groot wordt en het landschap aantasten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
d		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopbaar wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
e		Er is geen draagvlak voor het plan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
15			
a	1475976	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 14. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 14.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 14. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 14.
16			
a	1475977	Indiener is tegen het voorgenomen windpark en verzoekt om af te zien van het voornemen om de navolgende redenen.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen. Voor de reactie op de aangedragen argumenten verwijzen wij naar het onderstaande.
b		De huidige lage windmolens zorgen nu al voor een continu gebrom. De nieuwe windmolens worden een stuk groter. Dit zorgt voor nog meer ongewenst geluidsoverlast en een dramatische vermindering van het woongenot.	Voor zover de zienswijze ziet op geluidsoverlast en vermindering van het woongenot verwijzen wij naar de reactie onder 2b en 12c. Voor wat betreft de hoogte van de turbines wordt verwezen naar de reactie onder 1b. Voor het overige merken wij het volgende op. Er bestaat geen aparte wettelijke normering voor allerlei verschillende soorten geluiden, zoals laagfrequent geluid, pulsgeluid, infrageluid etcetera. In de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit zijn deze vormen van geluidhinder verdisconteerd. Het verdisconteren van soorten geluiden in de norm wil zeggen dat op de gevel van de woning piekgeluiden, of hoge en lage tonen en laagfrequent geluid, mogen optreden tot 47 dB jaargemiddeld, respectievelijk 41 dB jaargemiddeld in de nachtperiode. Specifiek voor laagfrequent geluid nog het volgende. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu heeft in haar brief aan de Tweede kamer van 31 maart 2014 bevestigd dat laagfrequent geluid is verdisconteerd in de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit (Kamerstukken II 2013/14, 33 612, nr. 22). Wij menen dat de geldende geluidnormen voor windturbines van 47 dB Lden en 41 dB Lnight voldoende bescherming bieden en dat het laagfrequente geluid van windturbines geen aparte beoordeling hoeft. De geluidsterkte die windturbines bij lage frequenties opwekken, is volgens de beschikbare wetenschappelijke onderzoeken niet dusdanig groot dat de gehoordrempel bij veel mensen wordt overschreden. Wij wijzen verder op het RIVM-onderzoek Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden uit 2013. Daarin is vermeld dat het laagfrequente deel van het geluid van windturbines tot extra hinder kan leiden, maar dat niet evident is dat dit een factor van belang is. Het RIVM is van mening dat de geldende geluidnormen van 47 dB Lden en 41 dB Lnight voldoende bescherming bieden en dat het laagfrequente geluid van windturbines geen aparte beoordeling behoeft. Ook wijzen wij op het RIVM-onderzoek Health effects related to wind turbine sound uit 2017. In dit onderzoek is geconcludeerd dat er geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar is dat de gestelde gezondheidsrisico's van laagfrequent geluid van windturbines ondersteunt. Uitgebreid literatuuronderzoek van LBP Sight, in opdracht van RVO (DENB 138006, september 2013) wijst uit dat laagfrequent geluid is meegenomen in het geluidsspectrum dat in Nederland standaard wordt onderzocht. De Nederlandse geluidnormen geven voorts een mate van bescherming tegen laagfrequent geluid die vergelijkbaar is met de buitenlandse (Deense en Duitse) normen. In het MER wordt laagfrequent geluid behandeld in het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.1 Gezondheid en windturbines en in het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.3.5 Leefbaarheid - A. Geluid en het toelichtende tekstkader in deze paragraaf.

			Ook is dit behandeld in de aanvulling op het MER van 7 februari 2018. Op basis hiervan concluderen wij dat de effecten binnen de norm vallen en acceptabel zijn. Niet aannemelijk is dat laagfrequent geluid vanwege windturbines zou kunnen leiden tot onaanvaardbare hinder bij omwonenden. Kortom er is aldus geen gefundeerd wetenschappelijk bewijs geleverd voor een causaal verband tussen laagfrequent geluid dat wordt veroorzaakt door windturbines en gezondheidsschade. Deze conclusie is door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in meerdere uitspraken over windparken aanvaard. Zie onder meer ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616.
c		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		De windturbines zullen een risico vormen voor de duizenden voorbijkomende trekvogels.	In het 'Activiteitenplan ontheffingsaanvraag Wnb laatvlieger, ruige dwergvleermuis en vogels' behorende bij de aanvraag om ontheffing van de Wet natuurbescherming is uitgebreid uiteengezet wat de effecten op vogels(oorten), waaronder trekvogels, zijn. Toegelicht is dat er aanvaringslachtoffers kunnen zijn. Het gaat daarbij om zeer kleine aantallen; in veel gevallen gaat het om 1 à 2 slachtoffers en in een enkel geval gaat het om 10 slachtoffers per jaar. Getoetst is aan de 1 %-mortaliteitsgrens. De 1%-mortaliteitsgrens behelst 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte van de vogelpopulatie van de betreffende vogelsoort. Het aantal verwachte aanvaringslachtoffers blijft zeer ruim onder deze grens. Er is dan ook geen sprake van significant negatieve effecten op populaties trekvogels.
e		Het windmolenpark zorgt voor horizonvervuiling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
f		Indiener ziet de nut en noodzaak van windenergie niet in en hekelt de lange termijnvisie van Nederland over de gehele energievoorziening. Wij verwijzen indiener naar een interview van 18 november jl. uit de Volkskrant welke als bijlage bij de zienswijze gevoegd is. Indiener geeft aan dat windenergie slechts een tijdelijkheid is waar enkelen veel geld aan verdienen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8j.
g		Indiener geeft aan dat de omgevingsadviesraad hem niet vertegenwoordigt, aangezien hij ze niet kent en nooit iets van hen vernomen heeft.	Voor het project Nij Hiddum-Houw is een omgevingsadviesraad ingesteld. De omgevingsadviesraad is een vertegenwoordiging van omwonenden en verschillende belanghebbende maatschappelijke groeperingen uit de omgeving van het plangebied. De omgevingsadviesraad adviseert initiatiefnemers en de provincie met betrekking tot verschillende aspecten en keuzes ten behoeve van het inpassingsplan. Tevens adviseert de adviesraad hoe de omgeving het meest optimaal kan meedoen met het plan en hoe de compensatie vormgegeven kan worden. De provincie vindt het van belang dat de leden een achterban hebben en kennis van de belangen van deze achterban hebben. Tijdens een bijeenkomst op 18 januari 2017 hebben directe omwonenden zelf bepaald wie er namens hen in de omgevingsadviesraad zitting zou kunnen nemen, en ook aangegeven welke dorpen volgens hen in de omgevingsadviesraad vertegenwoordigd zouden moeten zijn. De provincie heeft moeite gedaan om een goede afvaardiging in de omgevingsadviesraad te krijgen en daarbij specifieke groepen (waaronder de verenigingen Dorpsbelang van omliggende dorpen én Hou Friesland Mooi) uitgenodigd. De provincie heeft steeds gecommuniceerd dat iedereen in de omgevingsadviesraad zitting zou mogen nemen mits deze niet slechts zijn eigen belang, maar een belang van een achterliggende groep vertegenwoordigt. Wij kunnen ons dus niet vinden in het standpunt van indiener.
17			
a	1475980	Er zijn diverse andere locaties waarbij de kosten aanzienlijk lager zijn dan de bedragen die met dit park gemoeid zijn. Indiener verwijst naar de aanbesteding die door energiemaatschappij Dong gewonnen is. Plaatsing in de Noordzee zou over 15 jaar alleen al 1,2 miljard besparen aan kosten en leidt tot minder of geen bezwaren. Zo'n plan zal waarschijnlijk geen bezwaren opleveren terwijl hier de hele omgeving alsmede de gemeente Súdwest-Fryslân faliekant tegen is.	Op dit moment ligt geen keuze voor tussen windenergie op land of op zee: we hebben alle vormen van duurzame energie nodig om de nationale doelstelling te kunnen halen. Een windpark op zee is om die reden ook geen alternatief voor het Windpark Nij Hiddum-Houw. Temeer omdat voor windenergie op zee een aparte taakstelling is geformuleerd. Onduidelijk is hoe indiener tot de genoemde kostenbesparing komt. Dit wordt ook niet nader onderbouwd. Het plan voor Nij Hiddum-Houw vloeit voort uit het besluit van provinciale staten. Deze keuze is gemaakt na een zeer uitvoerig proces en inspraaktraject en in afweging van alternatieven. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2d en 2f.

b		Indiener vindt het kwalijk dat de provincie in dit plan mee gaat participeren en dus belang heeft bij het doorgaan van dit plan. Dat de MER-procedure op bepaald punten is aangepast, terwijl dit normaal gesproken niet was gebeurd. Het is als de slager die zijn eigen vlees keurt.	De provincie neemt niet deel in dit plan, maar bevordert enkel dat omwonenden kunnen participeren. Gooyum-Houw BV en Nuon Wind Development B.V. zijn de initiatiefnemers van dit plan. De provincie participeert hierin op geen enkele wijze en heeft in die zin geen belang bij de doorgang van het plan. De provincie dient enkel te voldoen aan haar taakstelling en faciliteert de plaatsing van de windturbines. De provincie herkent zich verder niet in beeld dat de m.e.r.-procedure op bepaalde punten zou zijn aangepast, terwijl dit normaal gesproken niet was gebeurd. In de praktijk wordt veelvuldig gewerkt met gecombineerde MER'en die zowel dienen als een project-MER als een plan-MER. Het thans aan de orde zijnde MER is eveneens een gecombineerd MER. Het is te doen gebruikelijk dat een gecombineerd MER door de initiatiefnemer wordt opgesteld. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State acht dat niet onrechtmatig. Zie ABRS 1 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ9083, M en R 2013/97, waarin de Afdeling overweegt dat de gemeenteraad in de omstandigheid dat het MER in opdracht van de initiatiefnemers is opgesteld, geen aanleiding behoefde te zien om de opstellers van het MER als niet onafhankelijk of partijdig aan te merken. Voor een nadere toelichting verwijzen wij indiener verder naar de reactie onder 8a.
c		Het plan drijft de mensen uit de betreffende dorpen uit elkaar.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e. De omgeving wordt zoveel mogelijk betrokken bij de ontwikkeling van het project. Door de instelling van een omgevingsfonds en een omgevingsmolen worden niet alleen de lasten, maar ook de lusten blijvend gedeeld met de omwonenden. Op deze manier kunnen alle omwonenden ook meeprofiteren van positieve kanten van het plan.
d		Het gebied is jarenlang aangewezen als ganzen gedooggebied en vele dieren zullen hier niet meer voor gaan komen als gevolg van dit initiatief.	Zowel uit het 'Activiteitenplan ontheffingsaanvraag Wnb laatvlieger, ruige dwergvleermuis en vogels' behorende bij de aanvraag om ontheffing van de Wet natuurbescherming als uit de passende beoordeling (bijlage 1B bij het Bijlagendocument) behorende bij vergunningsaanvraag voor de Wet natuurbescherming blijkt dat voor geen van de vogelsoorten, en daarmee de genoemde ganzensoorten, die in het gebied voorkomen de effecten van de aanleg en exploitatie van windpark Nij Hiddum-Houw zodanig groot zijn dat sprake is van significant negatieve effecten. Het windpark Nij Hiddum-Houw brengt enige verstoring mee van het foerageergebied, maar het gaat daarbij om verstoring van enkele tientallen ganzen. Deze aantallen zijn verwaarloosbaar klein ten opzichte van de gehele populatie ganzen in het westelijk deel van Fryslân. De gunstige staat van instandhouding van de ganzensoorten komt door het windpark niet in gevaar.
e		De particuliere initiatiefnemers hebben diverse mensen in de omgeving benaderd en beloftes gedaan waarbij als hun molens werden ingeleverd hen een aandeel in het nieuwe park werd beloofd. Indiener wijst op onduidelijkheid omtrent de verschillende geldstromen en vreest dat over een paar jaar zal blijken dat een paar partijen hier veel geld aan verdienen hebben.	Op unaniem advies van de omgevingsadviesraad hebben initiatiefnemers van het windpark Nij Hiddum-Houw gestreefd naar volledig saneren van solitaire turbines in een straal van 2,5 kilometer rondom het hart van het windpark. De initiatiefnemers hebben afspraken gemaakt met de eigenaren van de bestaande (solitaire) windturbines in en nabij het nieuwe windpark. Met het oog op landschappelijke verbetering is afgesproken dat deze bestaande (solitaire) windturbines zijn afgebroken op het moment dat de eerste windturbine van het nieuwe windpark Nij Hiddum-Houw gedurende 20 maanden in gebruik is geweest. Eventueel met deze afspraken verband houdende geldstromen spelen bij de onderhavige besluitvorming geen rol. Wij nemen kennis van het laatste standpunt van de indiener.
f		Indiener geeft aan in algemeenheid niets tegen windturbines te hebben. De hoogte en ligging van deze turbines zijn echter niet gewenst.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2f.
18			
a	1476287	Indiener geeft aan in algemeenheid niets tegen windturbines te hebben. De omvang van dit windmolenpark op deze locatie is echter niet gewenst.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
b		Indiener vindt de windturbines te hoog.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		De verlichting brandt niet constant. De knipperende lichten zijn ongewenst en zijn op grote afstand te zien.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
19			
a	1476289	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar onze reactie onder 12.

20			
a	1476291	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar onze reactie onder 12.
21			
a	1476402	Indiener geeft aan dat het windmolenpark te grootschalig is en Nederland hier te klein en te dichtbevolkt voor is.	Om aan de Friese taakstelling voor het realiseren van 530.5 MW windvermogen te voldoen, is het nodig daarvoor locaties aan te wijzen. Provinciale staten hebben in december 2014 ervoor gekozen de Friese taakstelling te bereiken door mee te werken aan het windpark Fryslân (IJsselmeer) en het toevoegen van ca. 36 MW aan nieuw windvermogen in dit gebied. Bij het ontwerpen van de opstelling is zoveel mogelijk rekening gehouden met het bestaande landschap en de structuren in het gebied. Dit zijn onderwerpen die in het MER zijn onderzocht. Bij de bepaling van het voorkeursalternatief zijn alle belangen tegen elkaar afgewogen. Voorts verwijzen wij naar onze reacties onder 1b en 4c.
b		Indiener vindt dat de het karakter van de openbare ruimte zal veranderen en de openheid van de provincie Fryslân wordt aangetast, terwijl dit juist het handelsmerk van de provincie is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
c		Het MER is fout en onvolledig wat betreft de overlast die de windturbines veroorzaken. Er wordt niet ingegaan op het Laag Frequent Geluid van de windturbines en het feit dat dit toeneemt als de windturbines groter worden.	In het MER is de relevante milieu-informatie verzameld ten behoeve van de besluitvorming voor het windpark. Het MER is gebaseerd op de gangbare opvattingen in de wetenschap, wettelijke normen, literatuuronderzoek, onderzoek in het veld en expert judgement door gekwalificeerde adviesbureaus. Daarnaast bevat het MER een overzicht van leemten in kennis. Hier staat beschreven welke informatie niet beschikbaar is en welke onzekerheden bij de beschrijving van de effecten bestonden. Het MER geeft hiermee een zo goed mogelijk beeld van de te verwachten effecten. Voor de mens worden de mogelijke effecten als beleving van onder andere het landschap, geluidhinder en slagschaduwhinder beschreven. Het MER beschrijft onder andere de hiervoor door de overheid gestelde toetsingskaders en beoordeelt de effecten aan de hand van deze kaders. Het MER bevat vervolgens een overzicht van mitigerende maatregelen die deze effecten kunnen voorkomen of beperken. Deze maatregelen vormen het uitgangspunt voor het voorkeursalternatief. De gebruikte onderzoeken zijn tot stand gekomen met de nodige zorgvuldigheid volgens vigerende wet- en regelgeving. Zie ook met betrekking tot laagfrequent geluid onze reactie onder 16b. De onafhankelijke Commissie m.e.r. heeft het MER inclusief de aanvulling beoordeeld. Zij heeft op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies afgegeven. Zij is tot de conclusie gekomen dat het MER inclusief de aanvulling alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw.
d		Laag frequent geluid is schadelijk voor de gezondheid (verhoogde kans op hart- en vaatziekten en meer slaapstoornissen).	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 12c en 16b.
e		In de MER wordt te weinig aandacht besteed aan de risico's voor vogels en vleermuizen.	In de passende beoordeling (bijlage 1B bij het Bijlagendocument) behorende bij de Wnb-vergunningsaanvraag en bij het MER wordt gedetailleerd ingegaan op de effecten die windpark Nij Hiddum-Houw heeft op de beschermde soorten in het plangebied. Hieruit blijkt dat zowel voor vogels als voor vleermuizen significant negatieve effecten als gevolg van de aanleg en exploitatie van windpark Nij Hiddum-Houw uitgesloten zijn. Er is geen reden om aan te nemen dat de gunstige staat van instandhouding van deze soorten in gevaar komt. Ook in het kader van de beoordeling van de Wnb-ontheffingsaanvraag en in het daarbij behorende activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 zijn de effecten van het windpark op vogels en vleermuizen in beeld gebracht. Van onaanvaardbare negatieve effecten is geen sprake.
f		De waarde van het gemeentelijk monument 'de Pingjumer Gulden Halsband' wordt teniet gedaan doordat de windturbines er te dicht op gerealiseerd worden.	

g		Het windmolenpark wordt te dicht op het Nationaal Park de Waddenzee, dat van Internationaal Belang is als grootste Wetlands gebied in Europa, gebouwd. Dit wordt op ernstige wijze aangetast door het plan.	In de passende beoordeling (bijlage 1B bij het Bijlagendocument) behorende bij de Wnb-vergunningaanvraag en het MER worden de effecten op Natura 2000-gebieden, waaronder de Waddenzee, en de daarbij behorende instandhoudingsdoelen beschreven. Hieruit blijkt dat de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden niet in gevaar komen.
h		De verlichting op de voorgestelde turbines leidt tot veel lichtvervuiling voor mens en dier. 's Nachts zal het niet meer donker worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
i		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
22			
a	1476676	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.
23			
a	1476682	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.
24			
a	1477415	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.
25			
a	1477426	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 2. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 2.
26			
a	1476616	Indiener geeft aan dat het windmolenpark zorgt voor een aantasting van het prachtige landschap en karakter van Fryslân en met name het gebied tussen Makkum en de Afsluitdijk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
b		Indiener vindt dat de provincie zich onderdanig opstelt ten opzichte van de betreffende commerciële partijen.	De provincie heeft ter invulling van het besluit van provinciale staten van december 2014 besloten een Inpassingsplan voor een windpark op deze locatie te willen opstellen. Dit ter invulling van haar eigen provinciale taakstelling. De provincie maakt bij de opstelling daarvan haar eigen afwegingen waarbij belangen van omwonenden, initiatiefnemers en de provinciale taakstelling tegen elkaar worden afgewogen. Van een onderdanige opstelling ten opzichte van commerciële partijen is geen sprake.
27			
a	1477431	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
28			
a	1477435	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
29			
a	1477438	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

30			
a	1477441	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast geeft indiener aan een eventuele waardevermindering van de woning op de provincie te zullen verhalen.	Ter kennisgeving aangenomen. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2c.
31			
a	1477287	Indiener geeft aan gebruik te willen maken van het recht om een zienswijze in te dienen, gericht op de MER, het ontwerp inpassingsplan en de ontwerp beschikkingen omgevingsvergunning Gooyum-Houw en Nuon. De zienswijze is voor 21 december ingediend en hierbij dus tijdig ingediend.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen.
b		Het ontbreekt in de omgeving aan enigerlei vorm van draagvlak, uitgezonderd degenen met een financieel belang bij het plan. Indiener heeft een informatieavond verzorgd in Zurich, waar vrijwel alle aanwezigen (ruim 100) zich tegen het plan uitspraken (echter niet tegen windenergie of windturbines als zodanig).	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
c		De extreme hoogte van de turbines (hoogste van Nederland) wordt gezien als een ramp voor de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
d		Er is kans op geluidshinder en hinder van slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
e		Hinder door topverlichting.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
f		Gevaar van waardedaling van huizen, wellicht zelfs onverkoopbaarheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
g		Aantasting van het landschap en de kwaliteit van de leefomgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
h		Ook uit de door indiener gehouden enquête leidde tot overwegend afwijzende reacties (4 positieve reacties uit 150 reacties totaal). Het bleek ook uit de opkomst bij de door de provincie gehouden informatieavond op 23 november, waar indiener opgeroepen had om de stem van de omgeving te laten klinken. Dat leidde tot niet mis te verstane boodschappen van kritiek en verzet.	Wij nemen kennis van het resultaat van de gehouden enquête. Wij menen dat op de informatieavond van 23 november 2017 iedereen de gelegenheid heeft gehad om zijn of haar mening over het windpark te kunnen uiten.
i		Indiener vreest voor de sociale cohesie in het gebied. Initiatiefnemers en met hen verbonden personen worden gewantwoord, terwijl tegenstanders zich niet gehoord en soms geschoffeerd voelen. Het beeld leeft dat de provincie de financiële belangen van initiatiefnemers voor laat gaan op woon- en leefgenot van omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 17c.
j		Wat ook steekt is dat vrijwel de gehele windopgave van Fryslân - 530,5 MW in 2020 - in hun directe omgeving moet worden gerealiseerd, enerzijds met Windpark Fryslân in het IJsselmeer (316 MW, 89 giga-turbines) en anderzijds met NHH (42 MW en negen giga-turbines), terwijl de rest van Fryslân geheel en al wordt gevrijwaard van nieuwe windturbines en windparken. Zelfs in die mate dat de provincie een zeer beperkte opschaling van één enkele dorpsmolen elders in de provincie tegenhoudt. De verhoudingen lijken waarlijk zoek!	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f. Provinciale staten hebben met de vaststelling van het Coalitieakkoord 2015 besloten de provinciale taakstelling van 530,5 MW wind te realiseren conform hun besluit van 14 december 2014. Daarnaast hebben provinciale staten besloten verhoging van bestaande turbines niet toe te staan. Zoals is toegelicht onder 2f, menen wij dat wij op goede gronden hebben kunnen kiezen voor het windpark Nij Hiddum-Houw.

k	Verzet van de omgeving wordt afgedaan alsof het erbij hoort. Zelfs de gemeente is al jarenlang tegenstander. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de provincie zich doof houdt en niet bereid is om te onderzoeken of er elders in de provincie mogelijkheden zijn voor windenergie.	Wij hebben de belangen van de omgeving van Nij Hiddum-Houw weldegelijk in onze afweging betrokken. Wij menen dat wij alle belangen afwegende op goede gronden hebben mogen kiezen voor het windpark Nij Hiddum-Houw. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1d, 2e en 2f.
l	Ook is de provincie niet bereid om af te wachten of Windpark Fryslân in het IJsselmeer niet groter wordt dan de ingecalculerde 316 MW. Terwijl in de provinciale Startnotitie over het NHH plan wordt gezegd dat het vermogen van Windpark Fryslân kan oplopen van 316 MW naar 400 MW.	Provinciale staten hebben ingestemd met het realiseren van het Friese deel van de taakstelling voor windenergie, die het rijk heeft geformuleerd. De taakstelling moet in 2020 gerealiseerd zijn. Als wordt afgewacht hoeveel vermogen er in Windpark Fryslân wordt gerealiseerd, dan is er onvoldoende tijd om de procedures te doorlopen voor een aanvullend project, als mocht blijken dat er 316 of minder MW in Windpark Fryslân wordt opgesteld. De taakstelling zou dan in 2020 niet gehaald worden. Dit risico wordt in de door indiener aangehaalde Startnotitie ook benoemd.
m	Indiener citeert het Energieakkoord van 2013 waarin het belang van draagvlak expliciet aangezet wordt. Daar zet indiener een uitspraak van de provincie in de NHH Startnotitie tegenover: Het doel van dit plan is het versterken van draagvlak en mentaal eigenaarschap bij de omgeving van het windpark door inhoudelijke participatie in het proces en financiële participatie in het project. Mooie woorden maar geen daden, ook niet door de omgevingsadviesraad.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
n	Indiener refereert naar het ontwerp van de provinciale structuurvisie "Fryslân Windstreek 2012". Om algemeen bekende redenen werd dit ontwerp uiteindelijk niet vastgesteld door de provincie. Later werd in de Verordening Romte van 2014 gesteld dat er geen ruimte is voor nieuwe windturbines. Vervolgens schetst indiener het proces vanaf de discussienotitie Omgevingsvisie, waarin de Friese taakstelling van 530,5 MW verder uitgewerkt werd, en het Coalitieakkoord van 2015-2019. De doelstelling wordt overgenomen, maar geen MW meer en geen solitaire turbines. Dit alles impliceert dat de provincie op dit moment niet beschikt over een algemeen beleidskader voor de ruimtelijke inpassing van windturbines en windparken op land waarin de diverse daarbij betrokken belangen evenwichtig en zorgvuldig tegen elkaar worden afgewogen. Op het voornoemde beleidsarme lijstje in de discussienotitie na, is er in deze provincie dus geen structuurvisie of vergelijkbaar document aan de hand waarvan concrete initiatieven voor windenergie op land kunnen worden beoordeeld.	Provinciale staten hebben in het besluit van december 2014 aangegeven op welke wijze er invulling moet worden gegeven aan het realiseren van de taakstelling van 530,5 MW in 2020. Naast de gerealiseerde turbines, zijn daarbij de twee locaties benoemd waarvoor een nieuw project kan worden gerealiseerd (Windpark Fryslân en Nij Hiddum Houw). Voor de rest van de provincie geldt dat er geen nieuwe turbines mogen worden gerealiseerd. Er ligt dus een duidelijke beleidsuitspraak van provinciale staten. Provinciale staten mogen een dergelijke beleidsbeslissing ook nemen zonder dat daaraan een structuurvisie ten grondslag ligt.
o	Indiener meent dat het ontbreken van een algemeen beleidskader (in vrijwel alle andere provincies wel aanwezig) reden is om de besluitvorming over NHH uit te stellen totdat in 2018 de nieuwe provinciale Omgevingsvisie is vastgesteld. Alleen zo kan er gemotiveerd en zorgvuldig worden geoordeeld en beslist over de ruimtelijke inpassing van NHH en over de vraag of de plannen voor dat park voldoen aan de eis van een goede ruimtelijke ordening. Tot die tijd geldt het eerdergenoemde verbod uit de verordening Romte.	Hierboven is aangegeven dat provinciale staten een beleidsbeslissing niet hoeven te baseren op een structuurvisie. Het uitstellen van de besluitvorming tot de vaststelling van de nieuwe Omgevingsvisie is geen optie, de tijd om in 2020 de opstellingen van windturbines te realiseren is dan te kort.
p	Doorgaan met NHH zonder een algemeen, door provinciale staten vastgesteld beleidskader staat op gespannen voet met algemene beginselen van behoorlijk bestuur, met name als er al een traject loopt om zo'n beleidskader vast te stellen.	Provinciale staten hebben in december 2014 een besluit genomen over het realiseren van de provinciale taakstelling. Dat besluit vormt de basis voor het inpassingsplan dat nu voorligt. Er is geen verplichting om hieraan voorafgaand eerst een structuurvisie vast te moeten stellen.

q	<p>Indiener geeft aan dat door de provincie niet voldaan is aan het Verdrag van Aarhus en enkele EU-richtlijnen en verwijst hierbij naar de kort geding dagvaarding, welke als ingelast beschouwd moet worden. In de dagvaarding van 2 november 2017 stelt indiener zich samengevat op het standpunt dat zijns inziens de besluitvorming niet voldoet aan de eisen uit de verdrags- en richtlijnverplichtingen. Deze houden volgens indiener in dat de burgerparticipatie vroegtijdig moet plaatsvinden op een moment dat alle opties nog open zijn en burgerparticipatie doeltreffend kan zijn, burgers in een zo vroeg mogelijk stadium geïnformeerd moeten worden, er redelijke termijnen zijn en burgers in staat moeten zijn zich voor te bereiden en deel te nemen en in de uiteindelijke besluitvorming naar behoren rekening moet worden gehouden met de uitkomsten van de burgerparticipatie.</p> <p>Ondanks dat indiener eerder in het ongelijk is gesteld door de rechter, wordt dit punt weer aan de orde gesteld in deze zienswijze. Indiener is alleen niet in hoger beroep gegaan omdat de terinzagelegging de dag na de uitspraak plaatsvond. Waar zowel het Verdrag van Aarhus als de EU Richtlijnen uitdrukkelijk een onderscheid maken tussen besluitvorming over plannen en programma's enerzijds en projecten anderzijds, maakte de rechter in zijn uitspraak dit onderscheid niet. Aldus telde voor hem elk moment van inspraak vanaf 2012 mee - hoe marginaal ook en ongeacht of het nu ging om een plan, een programma of een project - om tot het oordeel te komen dat met dit alles tezamen het publiek voldoende was betrokken. Naar de mening van indiener had de rechter zich dienen te beperken tot inspraak in relatie tot het concrete project NHH dat pas concreet werd in januari 2016 toen gedeputeerde staten besloten de ruimtelijke ordening procedure te starten.</p>	<p>Wij zien in de zienswijze noch de dagvaarding van indiener een voldoende aanknopingspunt dat deze richtlijnen op incorrecte wijze in de Wet milieubeheer zijn geïmplementeerd. Dat geldt zowel voor de besluiten als voor de plannen waarop het Verdrag van Aarhus en de m.e.r.-richtlijn betrekking hebben. Wij menen dan ook dat aan de m.e.r.-richtlijn en de smb-richtlijn (noch op het Verdrag van Aarhus) geen rechtstreekse werking toekomt en dat indiener zich daarop niet kan beroepen.</p> <p>Wij menen hierbij eveneens dat de volledige toepassing van de m.e.r.-richtlijn en de smb-richtlijn is verzekerd, ook in dit geval. Daartoe zij gewezen op het feit dat zowel het ontwerp-inpassingsplan als de ontwerpbesluiten met het milieueffectrapport van 10 november tot en met 21 december 2017 voor een termijn van zes weken voor eenieder ter inzage heeft gelegen. Eenieder kon over het ontwerpplan, de ontwerpbesluiten en het milieueffectrapport zienswijzen naar voren brengen. Vaststaat dat met dergelijke ontwerpstukken nog geen definitief besluit is genomen. Wij menen dat al hiermee volledige toepassing is gegeven aan de m.e.r.-richtlijn en de smb-richtlijn. Wij verwijzen in dit verband ook naar de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, onder het kopje "Verdrag van Aarhus" (rechtsoverwegingen 26 e.v.). De Afdeling komt daarin kort gezegd tot het oordeel dat de wettelijke inspraakmogelijkheden (terinzagelegging van de ontwerpbesluiten gedurende zes weken en de mogelijkheid hierop zienswijzen in te dienen) niet in strijd is met het Verdrag van Aarhus. Zie eveneens ABRS 14 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:860 (rechtsoverwegingen 14 e.v.).</p> <p>Subsidiar wijzen wij erop dat in dit geval een langdurig plan- en besluitvormingsproces plaatsgevonden, waarbij er meerdere momenten van inspraak waren en ingediende inspraakreacties ook bij de besluitvorming is betrokken. Aan het Nederlandse energiebeleid ligt sowieso een samenstel van plannen, convenanten en akkoorden ten grondslag die in ontwerp voor inspraak ter inzage zijn gelegd, waaronder op rijksniveau de Structuurvisie Infrastructuur & Ruimte en de Structuurvisie Windenergie op land. In het milieueffectrapport voor deze laatste structuurvisie is het gebied Kop Afsluitdijk, waarin het plangebied voor windpark Nij Hiddum-Houw ligt, onderzocht. Ook in de provincie Fryslân heeft een langdurig plan- en besluitvormingsproces plaatsgevonden. Voor een beschrijving van dat proces ten aanzien van Houtskoolschets Windstreek 2011, de ontwerp-structuurvisie Windstreek 2012 en Windstreek 2014 en Fryslân Foar de Wyn verwijzen wij naar de paragrafen 3.7 t/m 3.9 van het MER Hoofdrapport. Op basis van het advies van Fryslân omgevingsadviesraad de Wyn van oktober 2014, de ambtelijke Adviesnotitie Wind naar ruimte en zeven hoorzittingen hebben provinciale staten vervolgens op 17 december 2014 onder meer besloten om onder meer te kiezen voor het windpark Kop Afsluitdijk.</p>
	<p>Dat had naar de mening van de indiener onvermijdelijk tot een andere conclusie geleid. Indiener zal dit bij een eventueel beroep bij de Raad van State opnieuw aan de orde stellen.</p>	<p>Op vier van de zeven hoorzittingen (17, 18, 20 en 24 november 2014) kon eenieder gebruik maken van inspreekrecht. Circa 100 insprekers hebben hiervan gebruik gemaakt.</p>

			<p>Bij brief van 19 januari 2016 hebben gedeputeerde staten aan provinciale staten aangegeven bereid te zijn de voorbereiding van het planologisch traject voor het realiseren van een windpark op de kop van de Afsluitdijk te starten. Op 20 januari 2016 hebben Nuon Wind Development BV, Brouwer Windturbines BV en Windpark A7 BV een verzoek voor het maken van een inpassingsplan voor het windpark ingediend. Op 8 juni 2016 heeft een zogenoemde statenmarkt plaatsgevonden. Op 29 juni 2016 hebben provinciale staten positief beslist over het genoemde verzoek. Op 12 oktober 2016 heeft weer een statenmarkt plaatsgevonden. Bij die gelegenheid konden belanghebbenden wensen en bedenkingen naar voren brengen. Wij verwijzen naar de reactie onder 2d.</p> <p>Vervolgens hebben provinciale staten op 26 oktober 2016 de Startnotitie Windpark Nij Hiddum-Houw vastgesteld met betrekking tot het voornemen tot het opstellen van een provinciaal inpassingsplan en de voorbereiding van de vergunningen ten behoeve van de realisatie van Windpark Nij Hiddum-Houw. Volgens de startnotitie lagen het aantal windturbines, de masthoogte en de rotordiameter nog niet vast en zouden de opstellingsvarianten nog nader worden onderzocht. Onderdeel 4.2 van de startnotitie behandelt het betrekken van omwonenden in het proces. De startnotitie voorziet onder meer in het instellen van een omgevingsadviesraad (omgevingsadviesraad). Wij verwijzen over de betrokkenheid van de omgevingsadviesraad naar de reactie onder 2d. Voorafgaand aan besluitvorming door provinciale staten zijn er inspreekmogelijkheden, zo ook voorafgaand aan de besluitvorming over de startnotitie.</p> <p>Op 23 december 2016 is een Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vastgesteld. Dat concept heeft in de periode van 16 januari 2017 tot en met 26 februari 2017 ter inzage gelegen, gedurende welke periode eenieder zienswijzen kon indienen. Op 11 april 2017 is de NRD na bespreking van zienswijzen en adviezen (in de Nota van antwoord NRD) vastgesteld.</p> <p>Al met de startnotitie, maar ook met de terinzagelegging van de de concept-NRD was duidelijk dat een gecombineerd milieueffectrapport zou worden opgesteld voor zowel het inpassingsplan als de omgevingsvergunningen (een plan- als project-MER). Zowel ten aanzien van de in voorbereiding zijnde plan- als besluitvorming zijn er meer dan voldoende inspraakmogelijkheden geboden. Dat aan de wensen van indiener niet is tegemoetgekomen, betekent niet dat daarmee geen reële inspraak en participatie heeft plaatsgevonden.</p>
			<p>Het is aan de bevoegde gezagen om de ingekomen inspraakreacties af te wegen en te beoordelen of hierin aanleiding wordt gevonden om voorgenomen of ontwerpplannen/-besluiten al dan niet aan te passen.</p>
r		<p>Indiener herhaalt kort wat in de kort-geding-dagvaarding ook al aangevoerd is; dat de door u ingestelde omgevingsadviesraad niet aangemerkt kan worden als het betrekken van burgers conform de eisen van het Verdrag van Aarhus en de EU Richtlijnen. Dit vanwege: (1) het besloten en niet representatieve karakter van die omgevingsadviesraad ("by invitation only"); (2) het vertrouwelijke karakter van de daar ingebrachte stukken; (3) de extreme tijdsdruk waaronder gewerkt moest worden en die vaak een goede voorbereiding onmogelijk maakte; en (4) de restricties ten aanzien van het naar buiten brengen van wat in de omgevingsadviesraad werd besproken. Dit (met name hetgeen onder punt 4) was reden voor de indiener en anderen om zich terug te trekken uit de omgevingsadviesraad. De maatschappelijke uitvoerbaarheid van het plan staat hiermee dus geenszins vast.</p>	
s		<p>Gezien de omvang van de besluiten en de complexe informatie, plus de zeer omvangrijke bijlagen, maken het voor de doorsnee burger onmogelijk om adequaat te reageren op een manier die recht doet aan zijn of haar rechten en belangen. Reden temeer om de burgers vroegtijdig te betrekken. Nogmaals wordt aangehaald dat niet aan het Verdrag van Aarhus en de EU-richtlijnen wordt voldaan.</p>	<p>Voor zover de indiener het vonnis van de rechtbank Noord-Nederland d.d. 9 november 2017 ter discussie stelt, kunnen wij hier niet op ingaan, aangezien dit de bevoegdheid van de rechter betreft. Indien men het oneens is met de uitspraak, had men tegen het vonnis hoger beroep kunnen aantekenen.</p>

t		<p>Het is dan ook op goede gronden dat de voorzieningenrechter in het onder punt 3 genoemde kort geding oordeelde dat de procedure van artikel 3.4 Awb niet voldoet aan de eisen van het Verdrag van Aarhus en de EU Richtlijnen en dat hij - in een andere passage - oordeelde dat het redelijk zou zijn als de provincie indiener in staat zou stellen om een alternatief plan nader uit te werken.</p>	<p>Primair merken wij op dat het vonnis van de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland van 9 november 2017 hier niet ter afweging of ter toetsing voorligt. Subsidiair menen wij dat het vonnis duidelijk is wat betreft de eindconclusie. De voorzieningenrechter heeft immers de vordering van indiener afgewezen. Verder merken wij op dat niet de voorzieningenrechter van de rechtbank Noord-Nederland, maar de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State te zijner tijd over beroepen tegen de thans voorgenomen besluiten zal beoordelen. De Afdeling heeft juist niet geoordeeld dat de procedurele bepalingen uit de Wet milieubeheer in samenhang met afdeling 3.4 Awb in strijd met het Verdrag van Aarhus of de Europese richtlijnen moet worden geacht (vergelijk ABRS 27 mei 2015, ECLI:NL:RVS:2015:1702, ABRS 14 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3331 en ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616). Dat in overeenstemming met het Verdrag van Aarhus en de Europese richtlijnen is gehandeld, nog daargelaten dat hieraan geen rechtstreekse werking toekomt, hebben wij toegelicht onder q. Voor de volledigheid merken wij nog op dat indiener niet pas tijdens de terinzagelegging van het ontwerpplan en de ontwerpbesluiten van 10 november tot en met 21 december 2017 de gelegenheid heeft gehad om alternatieve plannen in te dienen. Deze momenten bestonden ook al eerder in het plan- en besluitvormingsproces, bijvoorbeeld tijdens de terinzagelegging van de concept-NRD van 16 januari tot en met 26 februari 2017.</p>
u		<p>Overheidsinstanties en initiatiefnemers hebben de tijd en de middelen om jarenlang te werken aan het ontwikkelen en onderbouwen van plannen, terwijl burgers slechts enkele weken hebben om op te komen voor hun rechten en belangen. Dit wringt met name bij de terinzagelegging van de besluiten van NHH. Er is dus geen sprake van equality of arms, ook niet als men deelneemt in de omgevingsadviesraad. In de plan- en besluitvorming met betrekking tot NHH wordt daarom niet voldaan aan (o.a.) artikel 6 van het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8a en de reactie onder s. Voor de volledigheid merken wij nog op dat artikel 6 EVRM hier geen toepassing vindt. Het recht op een eerlijk proces zoals dat in artikel 6 van het EVRM is neergelegd, betreft in beginsel de procedure bij de rechter. Daartoe behoort in ieder geval niet de door indiener bedoelde voorbereidingsfase voorafgaand aan de vaststelling van het inpassingsplan en het nemen van de andere besluiten. Het betoog van indiener kan daarom niet slagen. Wij verwijzen dienaangaande ook naar ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, rechtsoverweging 34.2.</p>
v		<p>Algemene plannen en programma's van overheden kunnen niet ter toetsing door burgers aan de rechter worden voorgelegd, terwijl de hier aan de orde zijnde besluiten wel gebaseerd zijn op dit soort algemene plannen en programma's. In casu gaat het daarbij om het onwrikbare uitgangspunt voor de MER, het ontwerp Inpassingsplan en de twee ontwerp Omgevingsvergunningen dat Fryslân in 2020 530,5 MW moet realiseren. Dit uitgangspunt ligt vast in onderlinge afspraken tussen Rijk en provincie, die afspraken kunnen niet door burgers aan de rechter worden voorgelegd en daarmee is in feite een wezenlijke en bepalende factor in de besluitvorming onttrokken aan inbreng van burgers.</p>	<p>Provinciale staten hebben de afspraak met het rijk geaccepteerd en bekrachtigd met het besluit van december 2014. Het voorliggende inpassingsplan geeft invulling aan een deel van dat besluit. Het is correct dat dit plan het eerste plan is dat door burgers aan de bestuursrechter kan worden voorgelegd. Het staat een ieder vrij om de afspraken over het realiseren van windenergieprojecten bij de bestuursrechter ter discussie te stellen.</p>

w	<p>Indiener illustreert de gang van zaken met de NHH Startnotie. In december 2014 besluiten provinciale staten dat er op de Kop Afsluitdijk een windpark van 36 MW mag komen, dat daarbij rekening gehouden moet worden met randvoorwaarden van Fryslân Foar De Wyn en worden er reserve locaties aangewezen bij Heerenveen. In de Startnotitie van oktober 2016 wordt de omvang van het park verhoogd naar 42 MW, zijn de randvoorwaarden van tafel en worden de reserve locaties bij Heerenveen niet meer genoemd. Voor burgers/omwonenden is er in zo'n situatie geen sprake van equality of arms: er zijn geen arms want beroep op de rechter is niet mogelijk. Terwijl het gaat om sleutelbeslissingen!</p> <p>Op deze manier worden burgers ook beperkt in de gronden die zij gefundeerd kunnen aanvoeren in een eventueel beroep op de Raad van State, hetgeen strijdig is met het ook door de Raad als zodanig erkende rechtsbeginsel van equality of arms.</p>	<p>Wij verwijzen allereerst naar onze reactie onder u en v. Provinciale staten hebben in hun besluit van december 2014 aangegeven dat de Kop van de Afsluitdijk 36 MW aan nieuw opgesteld windvermogen zou moeten bijdragen (toevoegen) aan de provinciale taakstelling. Zij hebben daarbij besloten 'de aanwijzingen en aandachtspunten te onderschrijven die de Commissie van Advies (CvA) van Fryslân Fo de Wyn voor het project Kop Afsluitdijk en waar nodig de twee reservelocaties bij Heerenveen heeft meegegeven.</p> <p>In de Startnotitie wordt toegelicht dat 36 MW toevoeging betekent dat als er op deze locatie een bestaand park van 5 MW met mogelijk nog enkele omliggende molens wordt gesaneerd, het vervangende park circa 42 MW moet omvatten om netto 36 MW te kunnen toevoegen. Om die reden is het streven er sindsdien op gericht om 42 MW te kunnen toevoegen.</p> <p>De positie van de initiatiefnemers rechtvaardigt dat zij intensief bij de totstandkoming van de besluiten worden betrokken. De belangen van omwonenden zijn echter eveneens meegewogen in het proces. In overeenstemming met de wettelijk voorgeschreven procedure zijn omwonenden bij de besluitvorming betrokken. Daarnaast zijn in verschillende fasen van het proces informatiebijeenkomsten georganiseerd voor de bewoners van het gebied en is er een omgevingsadviesraad ingesteld. In artikel 6 lid 1 van het EVRM is onder meer bepaald dat eenieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen recht heeft op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. Het beginsel van "equality of arms" maakt deel uit van de eisen die artikel 6 van het EVRM stelt aan een eerlijk proces. Het recht op een eerlijk proces zoals dat in artikel 6 van het EVRM is neergelegd, betreft in beginsel de procedure bij de rechter. Daartoe behoort in ieder geval niet de door indiener bedoelde voorbereidingsfase voorafgaand aan de vaststelling van het plan en het nemen van de andere uitvoeringsbesluiten. Verder merkt de provincie nog op dat de beleidsbeslissingen waar indiener op doelt weliswaar niet bij de bestuursrechter aan de orde kunnen worden gesteld, maar wel bij de burgerlijke rechter.</p>
x	<p>Indiener verwijst naar de norm van verdelen van schaarse vergunningen waarbij het bestuur gehouden is (potentiële) gegadigden gelegenheid te bieden mee te dingen naar die schaarse vergunningen. Daarbij wordt op voorhand geen enkele verdelingsmechanisme of -procedure uitgesloten, maar dient het bestuur wel zorg te dragen voor een "passende mate van openbaarheid" over de te volgen procedure. Zie de conclusie ter zake van Staatsraad Advocaat Generaal Widdershoven van de Raad van State van mei 2016.</p> <p>Vergunningen voor windparken op land zijn volgens indiener in Fryslân extreem schaars. Niettemin heeft de provincie andere potentiële gegadigden geen enkele mededingingsruimte gegeven om mee te dingen naar die ene, zo schaarse vergunning, maar slechts met een combinatie van twee gegadigden gepaard (NUON en Gooyum-Houw) en alleen aan die combinatie de kans gegeven een vergunning te verwerven. Een concurrerende aanvraag voor een "Windpark Fiif" werd in 2016 door de provincie afgewezen en datzelfde lot viel recentelijk ten deel aan een alternatief voorstel van de Stichting Hou Friesland Mooi. Naar de reden blijft indiener gissen. Wellicht biedt een nog lopend WOB-verzoek hier uitsluitsel over. Hoe dan ook handelt de provincie in strijd met eerdergenoemde rechtsnorm: middels een transparant mechanisme of procedure moet de provincie enige mededingingsruimte bieden aan andere potentiële gegadigden.</p> <p>Indiener ziet het oordeel van de voorzieningenrechter in de onder 3 genoemde kort geding procedure dat het redelijk is dat de provincie hem in de gelegenheid stelt het alternatieve voorstel nader uit te werken als een bevestiging van de door Widdershoven beschreven rechtsnorm.</p>	<p>Met dit inpassingsplan wordt de planologische mogelijkheid geschapen tot het realiseren van een windpark. Na het besluit van provinciale staten om een deel van de Friese taakstelling in dit gebied te realiseren, hebben GS op 19 januari 2016 besloten bereid te zijn een procedure voor het opstellen van een inpassingsplan te starten zodra zich concrete gegadigden zouden melden. Daarna hebben zich twee initiatieven aangediend. Uiteindelijk is ervoor gekozen door te gaan met het voorliggende initiatief. Het alternatief voorstel van de Stichting Hou Friesland Mooi betreft geen concreet plan, bovendien is de aankondiging van dat voorstel pas zeer recent gedaan. Voor de beoordeling van het initiatief van de Stichting wordt verwezen naar de reactie onder 2d.</p> <p>Wij merken op dat de conclusie van advocaat-generaal Widdershoven over de verdeling van schaarse rechten waarop indiener zich baseert, geen betrekking heeft op het omgevingsrecht. De zaak naar aanleiding waarvan advocaat-generaal Widdershoven een conclusie schreef had betrekking op een exploitatievergunning en een zogenoemde aanwezigheidsvergunning voor een speelautomatenhal in Vlaardingen. In de conclusie wordt het volgende opgemerkt: "Ik ga hierna uit van het geldend ruimtelijk recht in de context van de onderhavige zaak en doe geen uitspraak over de vraag of het wenselijk is dat procedures in het ruimtelijk recht (en andere onderdelen van het omgevingsrecht) zodanig zouden moeten worden aangepast dat competitieve verdeling en transparantie daarin een plaats krijgen." (zie ABRS 25 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1421). Dit betekent dat de door indiener gestelde verplichting om de gelegenheid te bieden naar schaarse vergunningen onder verwijzing naar de conclusie van advocaat-generaal Widdershoven in dit geval niet opgaat. Onderhavige besluiten die voorzien in mogelijkheid tot realisatie van het windpark betreffen immers een op de Wet ruimtelijke ordening en de Wet algemene bepalingen (het omgevingsrecht) gebaseerd inpassingsplan en omgevingsvergunning, waarop de conclusie van advocaat-generaal Widdershoven niet ziet.</p> <p>Verder zijn bestemmings-/inpassingsplannen en omgevingsvergunningen (of andere omgevingsrechtelijke besluiten) in beginsel niet schaars. Tussen 'juridische' schaarste en 'feitelijke' schaarste zoals indiener die bedoelt zit een groot verschil. Een aanvraag omgevingsvergunning zal immers worden verleend als aan de (wettelijke) eisen kan worden voldaan.</p>

			<p>Hoewel de hoeveelheid beschikbare grond om windturbines te realiseren in de praktijk feitelijk beperkt is en daardoor niet onbeperkt kan worden bebouwd, is er (juridisch) geen maximum gesteld aan het aantal omgevingsvergunningen dat in een bepaald gebied kan worden verleend. Ditzelfde geldt voor het ruimtelijk spoor (bestemmings- en inpassingsplannen). Dit is dus een groot verschil met (bijvoorbeeld) een exploitatievergunning zoals die aan de orde was in de zaak naar aanleiding waarvan advocaat-generaal Widdershoven een conclusie uitgebracht. Voor deze vergunningen kan in verordeningen soms wel een vergunningenplafond zijn vastgesteld. Dat bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen niet schaars zijn, als er geen beperking is van het aantal beschikbare vergunningen, heeft de Afdeling bestuursrechtspraak op 12 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1028, r.o. 3.3, ook geoordeeld. Zie eveneens ABRS 26 april 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1113, r.o. 5).</p>
y		<p>Indiener verwijst naar een uitspraak van het Hof van Justitie inzake een prejudicieel verzoek van de Belgische Raad van State zaak C-290/15) en geeft aan dat deze uitspraak ook voor Nederland direct van belang is omdat het BARIM waarmee in 2010 nieuwe (en voor omwonenden veel ongunstiger) geluidsnormen werden geïntroduceerd in het Activiteitenbesluit ook werd vastgesteld zonder MER en publiekparticipatie. Aangezien het BARIM een wettelijke regeling is die in alle opzichten vergelijkbaar is met de gewraakte wettelijke regeling van het Waals gewest, lijkt deze ook onverbindend verklaard te kunnen worden wat tot gevolg zou hebben dat de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit niet langer gelden en dat er terug gegrepen moet worden op oudere normen.</p>	<p>Voorop staat dat het Activiteitenbesluit milieubeheer in het kader van deze procedure niet ter beoordeling voorligt. Er bestaat verder ook geen aanleiding voor het standpunt dat de daarin opgenomen geluidnormen onverbindend zijn. De bestuursrechter heeft in eerdere beroepsprocedures geen reden gezien om deze normen niet aanvaardbaar te achten (zie onder meer ABRS 8 februari 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV3215, ABRS 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2012:1228 en ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616). Vaststaat dat in dit geval een gecombineerd plan- en besluit-MER is opgesteld. In dat verband heeft een zelfstandige milieubeoordeling van de geluidnormen plaatsgevonden. De Commissie m.e.r. heeft op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies afgegeven ten aanzien van het MER inclusief de aanvulling daarop. Zij is tot de conclusie gekomen dat het MER inclusief de aanvulling alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw. Wij zien dan ook geen reden dat wij zouden moeten teruggrijpen op oudere geluidnormen. Dat wij ons voor de beoordeling van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het windpark Nij Hiddum-Houw hebben mogen aansluiten bij de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer, hebben wij toegelicht in onze reactie onder 31ab. Dat het door indiener aangehaalde arrest van het Hof van Justitie zich daartegen niet verzet, is ook door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geoordeeld in haar uitspraak van 7 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:766.</p>
z		<p>Indiener is van mening dat het feit dat zowel het MER als het ontwerp inpassingsplan opgesteld werd door een commercieel bureau (waarbij bij het MER dit bureau werd geselecteerd en betaald door initiatiefnemers), wringt met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur om een zelfstandig, afgewogen en deugdelijk gemotiveerd besluit te nemen. Voor indiener is niet duidelijk of er van de kant van de provincie sprake is geweest van een eigen onafhankelijke beoordeling en afweging van belangen.</p>	<p>Aan het MER en het inpassingsplan liggen onderzoeken ten grondslag die voldoen aan wetenschappelijke criteria en zijn uitgevoerd door gekwalificeerde, onafhankelijke en objectieve adviesbureaus. Tevens voldoen deze onderzoeken aan de wettelijke normen. De onafhankelijke Commissie m.e.r. heeft het MER en de daarbij behorende onderzoeken en de gehanteerde onderzoekssystematiek getoetst en heeft aangegeven dat de essentiële informatie aanwezig is om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen bij de besluitvorming over het windpark. Zij heeft in dat verband op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies afgegeven. Bovendien hebben provincie en initiatiefnemers onverplicht voorzien in de inhuur van een onafhankelijke adviseur van de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windmolens (NLVOW) die vanuit zijn kennis en ervaring de omgevingsadviesraad adviseert. De onderzoeken worden verder gecontroleerd door specialisten van de provincie en gemeente op onder meer zorgvuldigheid en consistentie. Het MER is een integrale beschrijving van de milieueffecten die van een bepaalde ontwikkeling of activiteit te verwachten zijn. Het doel van dit instrument is om een zorgvuldige belangenafweging te bespoedigen waarin het milieubelang ten volle kan worden meegenomen. Op die manier werkt het instrument door in de besluitvorming. Er zijn in het MER-alternatieven onderzocht en beoordeeld. Er heeft vervolgens een brede belangenafweging plaatsgevonden waarbij alle milieuaspecten en -effecten meegenomen zijn. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de keuze voor het voorkeursalternatief, dat in voorliggend plan opgenomen is. Er heeft een dus een eigen onafhankelijke beoordeling en afweging van belangen plaatsgevonden. Bovendien wordt in de praktijk veelvuldig gewerkt met gecombineerde MER'en die zowel dienen als een project-MER als een plan-MER. Het thans aan de orde zijnde MER is eveneens een gecombineerd MER. Het is te doen gebruikelijk dat een gecombineerd MER door de initiatiefnemer wordt opgesteld. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State acht dat niet onrechtmatig. Zie ABRS 1 mei 2013, ECLI:NL:RVS:2013:BZ9083, M en R 2013/97, waarin de Afdeling overweegt dat de gemeenteraad in de omstandigheid dat het MER in opdracht van de initiatiefnemers is opgesteld, geen aanleiding behoefde te zien om de opstellers van het MER als niet onafhankelijk of partijdig aan te merken.</p>

aa		<p>Indiener vergelijkt de gang van zaken bij Fryslân Foar De Wyn met die bij Nij Hiddum-Houw. Uit die gang van zaken blijkt dat de provincie indertijd wel belang hechtte aan een eigen onafhankelijke beoordeling en om dat ook kenbaar te maken aan de bevolking. Dat beeld - de provincie als partijdige belangenbehartiger en niet als neutrale belangenafweger - wordt nog versterkt door hetgeen hierboven werd opgemerkt: geen algemene beleidskaders, burgers niet betrekken zoals het hoort, geen equality of arms en geen transparantie over de keuzen ten gunste van NUON en Gooyum-Houw. Indiener is van mening dat het gebrek aan draagvlak voor NHH in belangrijke mate wordt veroorzaakt door deze gang van zaken. En dus niet door omwonenden die zonder reden dwars gaan liggen.</p>	<p>Wij nemen dit statement ter kennisgeving aan. Wij herkennen ons niet in het door indiener geschetste beeld en laten deze stelling voor rekening van indiener. Wij menen dat in de verschillende fasen een zorgvuldig en transparant besluitvormingsproces heeft plaatsgevonden, waarbij burgers actief zijn betrokken en alle betrokken belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Voor een samenvatting van dat proces verwijzen wij naar de reactie onder 31q. Dat aan de wensen van indiener niet is tegemoetgekomen, betekent niet dat daarmee een onzorgvuldig proces heeft plaatsgevonden. Het is aan de bevoegde gezagen om alle betrokken belangen af te wegen en om tot besluitvorming te komen. Bovendien merken wij op dat de rechtbank Noord-Nederland op 9 november 2017 in haar vonnis heeft geoordeeld dat zowel voor als na de keuze voor het onderhavige windpark ruimte is geboden voor burgerparticipatie die past bij de fase waarin de besluitvorming zich bevond (r.o. 4.15, zaaknr. C/17/157887/KG ZA 17-291).</p>
ab		<p>De wellicht meest cruciale vraag in de besluitvorming over NHH is of er sprake is van een "goede ruimtelijke ordening". Dit is de meest essentiële vraag die - wettelijk vereist - expliciet en gemotiveerd moet worden beantwoord door de provincie. In het thans voorliggende ontwerp Inpassingsplan gebeurt dit echter niet - sterker, het lijkt alsof de vraag (en dus ook het antwoord) vermeden wordt. De herhaaldelijke mededelingen dat effecten acceptabel zijn of geen belemmering vormen, zijn onvoldoende. Dit moet gebeuren binnen een bredere belangenafweging waarbij een aanvaardbaar woon- en leefklimaat ook nadrukkelijk meegewogen moet worden.</p>	<p>Bij de voorbereiding van het inpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten heeft er een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden. In dit verband verwijzen wij indiener naar de reactie onder 31z. In het MER zijn de effecten op het aspect 'Leefbaarheid' integraal meegenomen (onder meer aspecten als geluid en slagschaduw). Het windpark voldoet aan de normstelling uit het Ac tiviteitenbesluit milieubeheer voor geluid en slagschaduw (wij verwijzen indiener voor een uitgebreidere toelichting op dit punt naar de reactie onder 2b). Voor de beoordeling van de aanvaardbaarheid van slagschaduw en geluidhinder in het kader van een goede ruimtelijke ordening sluit de provincie aan bij deze normstelling. Daarbij merken wij op dat wij deze normstelling ook zelf aanvaardbaar vinden. In de aanvulling op het MER van 7 februari 2018 is dit onderbouwd. De Commissie m.e.r. heeft in haar definitief toetsingsadvies van 6 maart 2018 vervolgens geconcludeerd dat het aangevulde MER alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming. Wij achten het niet noodzakelijk om een grotere afstand van windturbines tot woningen aan te houden, dan uit de normstelling volgt. Deze normen leveren op zichzelf een ruimtelijk aanvaardbaar woon- en leefklimaat in de omgeving van de windturbines op. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (zie ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, r.o. 111 en 135) heeft deze werkwijze al geaccepteerd. Binnen de bredere belangenafweging is dus beoordeeld of er een aanvaardbaar woon- en leefklimaat kan worden gegarandeerd voor omwonenden. Dit is het geval voor onderhavig windpark. De provincie meent dat de belangen die zijn gediend met de realisatie van onderhavig windpark, zwaarder dienen te wegen dan de belangen van indiener bij het behoud van de bestaande situatie.</p>
ac		<p>Dit klemt des te meer omdat uit de MER blijkt dat vanuit landschappelijk perspectief het NHH-plan in meerdere opzichten negatief tot zeer negatief scoort. Juist daarom moet de provincie kleur bekennen en met een duidelijk antwoord komen.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.</p>
ad		<p>Kan de provincie echt hard maken dat er ook na de bouw van NHH in de directe omgeving nog steeds sprake is van een aanvaardbaar woon- en werkklimaat? Het vermijden van dat duidelijke antwoord heeft negatieve effecten op de rechtsbescherming van burgers. Nu kan indiener niet inhoudelijk ageren tegen een eenduidig standpunt van de provincie over de meest cruciale vraag bij het vaststellen van een Inpassingsplan, maar wordt hij gedwongen te ageren tegen al die afzonderlijke opmerkingen dat een bepaald effect "acceptabel" is, dan wel "geen belemmering" vormt.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 31ab. Wij zien niet in waarom de rechtsbeschermingsmogelijkheden van indiener aangetast worden. Tegen het vaststellingsbesluit van het inpassingsplan en het besluit tot verlening van de omgevingsvergunningen staat immers te zijner tijd beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.</p>
ae		<p>Indiener geeft aan dat deze vraag niet beantwoord kan worden aangezien de provincie, anders dan vrijwel alle andere provincies, geen actuele beleidskaders heeft op dit onderdeel.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.</p>

af		Ook speelt mee dat de omvang en locatie van het windpark al politiek besloten was en derhalve de vraag inzake een goede ruimtelijke ordening niet meer in vrijheid aan de orde gesteld kan worden omdat politiek al besloten was tot een windpark van 42 MW op die locatie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
ag		Het feit dat in het kader van de te verlenen Omgevingsvergunningen de welstandscommissie Hus en Hiem meerdere keren en met grote persistentie aangaf van mening te zijn dat het NHH-plan niet voldoet aan de eisen van welstand, had bij de provincie de alarmbellen moeten laten afgaan. De vraag of er sprake is van een goede ruimtelijke ordening werd echter ook naar aanleiding van die reacties niet expliciet opgepakt.	Bij de afweging inzake welstand wordt slechts de uiterlijke verschijningsvorm beoordeeld. De afweging in het kader van een goede ruimtelijke ordening is een andere, veel bredere afweging. Voor wat betreft het welstandsadvies geldt dat de gemeente bevoegd is om - mits gemotiveerd - van dit advies af te wijken. De motivering waarom wordt afgeweken van het welstandsadvies wordt gegeven onder het kopje 'Welstand' in de omgevingsvergunningen. Voor het overige verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2e en 31 ab.
ah		De MER is de basis van alle te nemen besluiten, zowel over het Inpassingsplan als over de Omgevingsvergunningen. De thans voorliggende MER verschaft die basis niet, kan ook niet als basis dienen, vanwege meerdere gebreken en tekortkomingen als het gaat om het inzichtelijk maken en beoordelen van de milieueffecten van NHH.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z.
ai		Ten eerste, uitermate bepalend voor de milieueffecten is de omvang en de locatie van het park. Daarover zegt de MER niets, omdat er zonder enige discussie en reflectie wordt uitgegaan van een omvang van 42 MW en van een locatie als aangewezen door de provincie. Daarmee gaat de MER voorbij aan de vraag of qua milieueffecten een park van 42 MW op deze locatie zich wel verdraagt met een goede ruimtelijke ordening en met eisen van milieukwaliteit. Zelfs als het gaat om het mitigeren van negatieve of zeer negatieve effecten wordt in de MER consequent voorbij gegaan aan de vraag of een wat kleiner park niet de beste vorm van mitigatie zou zijn.	Provinciale staten hebben in december 2014 een besluit genomen over de invulling van de provinciale taakstelling van 530,5 MW aan windvermogen en daarbij besloten de Kop Afsluitdijk aan te wijzen als locatie voor de plaatsing van een windpark van ca. 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen. Deze keuze is gemaakt na een zeer uitvoerig proces en inspraaktraject en in afweging van alle alternatieven. Ook in het MER is uitgebreid toegelicht waarom tot deze keuze is gekomen en waarom deze keuze nog altijd verantwoord is. De provincie meent dat zij op goede gronden voor deze locatie heeft kunnen kiezen, waarbij vanzelfsprekend het windpark goed planologisch en milieukundig inpasbaar dient te zijn. Ook daarnaar is in het MER-onderzoek verricht en gebleken is dat het windpark op een verantwoorde wijze inpasbaar is. Voor ons is er geen aanleiding om thans uit te gaan van een veel kleiner windpark.

aj		<p>Ten tweede, omdat omvang en locatie - meer exact: de grondposities van de initiatiefnemers - als gegeven worden opgevat, heeft de MER wel zeer overwegend het karakter van meewerken aan het ontwikkelen en aanscherpen van de plannen in plaats van het op een objectieve wijze inzichtelijk maken en beoordelen van die plannen. Deze MER staat ten dienste van de planontwikkeling door de initiatiefnemers - logisch want zij betaalden - en is er vooral op gericht aan te tonen dat het NHH-plan gerealiseerd kan worden binnen de eisen van wet- en regelgeving. Dat lijkt het enige criterium te zijn: of voldaan kan worden aan wet- en regelgeving. Zo wordt er voor elk probleem direct een mitigerende maatregel aangedragen om aan wettelijke eisen te voldoen. Maar die 42 MW staat nooit ter discussie!</p>	<p>In fase 1 van het MER, de alternatievenafweging, is bij de uitvoering van de onderzoeken niet gewerkt met exacte turbineposities omdat dit op dat moment nog niet duidelijk was. In dit stadium is ook niet rekening gehouden met grondposities. Om te komen tot de keuze voor een voorkeursalternatief zijn vier aspecten afgewogen (zie MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.2, 7.4 en 7.5): het advies vanuit de milieueffecten (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.2), het advies vanuit de omgevingsadviesraad (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.4,3), het advies vanuit de techniek (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.4.2) en het advies vanuit financiële haalbaarheid (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.4.1). In het MER wordt ook een toelichting gegeven op de totstandkoming van het palenplan (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.6). Hierbij is, onder het kopje Grondposities, aangegeven dat de grondposities invloed hebben gehad op de positie van de windturbines 2, 6 en 7. In deze reactie wordt hierover ook een aanvullende toelichting gegeven.</p> <p>In algemene zin brengt een MER de milieueffecten van voorgenomen plannen inzichtelijk. Het MER geeft een beschrijving van de verwachte milieueffecten van het windpark. In veel MER'en wordt gebruikgemaakt van de zogeheten Multi Criteria Analyse (MCA), zo ook in dit MER. In dit systeem worden aan de verschillende onderzochte milieuaspecten gewichten toegekend en wordt vervolgens per milieuaspect door middel van het toekennen van één of meer plussen of minnen aangegeven hoe het alternatief zich daartoe verhoudt. Het is bij de effectbeoordeling onder meer gebruikelijk om te toetsen aan wet- en regelgeving. In dit MER wordt ook vanuit een breder perspectief aangegeven wat de effecten zijn. Aan de hand van diverse aspecten (als ecologie, landschap, cultuurhistorie en archeologie, leefbaarheid, veiligheid, bodem en water, ruimtegebruik en energie en klimaat) en diverse beoordelingscriteria worden de effecten van de alternatieven en het voorkeursalternatief inzichtelijk gemaakt (wij verwijzen bij wijze van illustratie voor de effectbeoordeling van het voorkeursalternatief naar tabel 5 van het MER Hoofdrapport). Er vindt dus zeker niet enkel en alleen een toetsing plaats aan de wet- en regelgeving. Daarnaast is het wettelijk verplicht om in het MER de mitigerende en compenserende maatregelen te beschrijven. Het MER is verder beoordeeld door een onafhankelijke landelijke Commissie m.e.r., waardoor de kwaliteit van het onderzoek voldoende gewaarborgd is. De Commissie m.e.r. is van mening dat in het MER en de aanvullingen daarop alle essentiële informatie aanwezig is voor de besluitvorming.</p>
			<p>Tot slot is een deskundige van de NLVOW ter beschikking gesteld aan de omgevingsadviesraad om deze partij van onafhankelijk advies te dienen. Kortom, de plannen zijn op een objectieve wijze inzichtelijk gemaakt en beoordeeld.</p>

ak		<p>Ten derde, dat de MER deel was/is van de planontwikkeling blijkt onder meer ook uit het feit dat er in fase 1 (het vergelijken van drie opties) nog geen palenplan was, noch per optie een keuze van een turbine (dan wel van een beperkte range van turbines). Omvang, locatie en grondposities stonden vast - voor de rest was alles open. An sich is dit geen ongebruikelijke werkwijze, maar in de NHH MER was het speelveld wel zeer onbepaald, bijvoorbeeld de brede range in hoogtes van de turbines in de opties A, B en C en van het voorkeursalternatief. Dit leidt tot (rechts)onzekerheid voor de burgers en te weinig/geen inzicht voor de bestuurders over de impact van NHH op de omgeving.</p>	<p>In het inpassingsplan en de omgevingsvergunningen is geen specifiek turbintype vastgelegd. De minimale en maximale afmetingen van de windturbines zijn vastgelegd in het inpassingsplan, evenals regels om een rustig beeld te waarborgen (zie voor een overzicht van de windturbintypes hoofdstuk 7 uit het MER Hoofdrapport). De omgevingsvergunningen die zijn aangevraagd en ter inzage zijn gelegd passen binnen de in het inpassingsplan opgenomen bandbreedtes. Naar de volledige toegestane bandbreedte in het inpassingsplan en de omgevingsvergunningen is onderzoek gedaan. Daaruit volgt dat met het inpassingsplan een goede ruimtelijke ordening is geborgd, een aanvaardbaar woon- en leefklimaat aanwezig blijft en wordt voldaan aan de relevante wet- en regelgeving. Het werken met bandbreedtes is mogelijk binnen het stelsel van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Wet ruimtelijke ordening. Weliswaar wordt in de aanvraag vermeld dat er nog geen keuze is gemaakt voor het type windturbine, maar dat betekent niet dat de aanvraag zodanig onduidelijk is dat niet op grond daarvan een omgevingsvergunning kan worden verleend. Dit volgt ook uit jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (zie bijvoorbeeld ABRS 14 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3331, r.o. 3 en ABRS 25 juni 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2354, r.o. 4.2). Ter toelichting wordt nog het volgende opgemerkt. In het MER en de verdere onderzoeken ten behoeve van de besluitvorming is onderzocht wat het maximale effect is van de windturbines die passen binnen de vergunde kaders (zie ook paragraaf 2,2, 5.2.2 6.1 van de plantoelichting en zie ook de aanvulling op het MER van 7 februari 2018). Dit wordt de 'worst case' situatie genoemd. De keuze voor de uiteindelijk te plaatsen windturbines wordt na een aanbesteding gemaakt. Omdat in de onderzoeken is uitgegaan van de slechtst mogelijke situatie, is de kans groot dat uiteindelijk een beperkter effect optreedt dan het maximale effect dat is onderzocht. Niettemin is altijd een aanvaardbaar woon- en leefklimaat gewaarborgd omdat in het MER is uitgegaan van een 'worst case' situatie. Over het MER inclusief de aanvulling heeft de Commissie m.e.r. op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies afgegeven. Zij is tot de conclusie gekomen dat het MER inclusief de aanvulling alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw. Wij menen dat wij ons dan ook terecht op het MER inclusief de aanvulling hebben mogen baseren.</p>
al		<p>Ten vierde, het speelveld van de MER is zodanig ruim en ongedefinieerd dat er voor cruciale aspecten met aannames en modellen gewerkt moest en moet worden. Zo werd en wordt er voor het bepalen van de geluidseffecten gewerkt met een "worst case turbine", dat wil zeggen een turbine die zeer veel geluid produceert, met het idee dat het dan in werkelijkheid altijd meevalt. Dat is echter maar zeer de vraag: geluidseffecten hangen niet alleen af van het emissiegeluid gemeten op de gondel van een turbine, maar ook van tal van andere factoren, zoals hoogte, draaisnelheid, frequentiegebied, vorm van de wieken, etc. Al dit soort aspecten blijven buiten beschouwing en dus is het zeer de vraag of met al die aannames en modellen de in de MER getrokken conclusies enige relatie hebben met de werkelijkheid.</p>	<p>Zoals aangegeven in de reactie onder 2b, kan voor onderhavig windpark worden voldaan aan de normstelling voor geluid. Aangaande de geluideffecten is gewerkt met de worst-case van daadwerkelijk bestaande turbines, waarbij de emissies zijn gebruikt die per turbintype gelden (dus inclusief hoogte, draaisnelheid, frequentiegebied, vorm van de wieken, etc.). De eisen uit het Activiteitenbesluit (zie reactie onder 2b) werken rechtstreeks. Verder zullen nog maatwerkvoorschriften vastgesteld worden; wij verwijzen hiervoor ook naar onze reactie onder 2b. Voor het meten en berekenen van de geluidemissie is bij windturbines een apart Reken- en meetvoorschrift windturbines opgesteld (hierna: RMW). Overeenkomstig artikel 3.15 van het Activiteitenbesluit dienen de metingen van de geluidemissie ter bepaling van de bronsterkte van een windturbine of een combinatie van windturbines te worden uitgevoerd overeenkomstig het RMW. Voor onderhavig windpark zijn de berekeningen uitgevoerd conform het RMW (zie ook paragraaf 7.8.3 van het MER Hoofdrapport). Vaststellen of aan de norm wordt voldaan door immissiemetingen is vrijwel onmogelijk, nu daarvoor feitelijk een jaar lang gemeten zou moeten worden. Het RMW voorziet dan ook in een emissievoorschrift. Daarmee kunnen steekproefsgewijs de door de fabrikant opgegeven geluidvermogensniveaus van de windturbines per windklasesnelheid worden gecontroleerd. Op basis van het jaargemiddelde geluidvermogen kan dan, zoals ook in paragraaf 12.2 van de Nota van toelichting bij artikel 3.14a van het Activiteitenbesluit is vermeld (Stb. 2010, 749), het immissieniveau bij normaal gebruik worden vastgesteld en getoetst aan de normen. Derden kunnen in beginsel zelf emissiemetingen laten verrichten door een akoestisch bureau conform het RMW nadat de windturbines zijn geplaatst.</p>

am		Ten vijfde, ook de cumulatieve effecten van Windpark Fryslân in het IJsselmeer en van Windpark Wieringermeer aan de overkant worden benaderd vanuit modellen en aannames. Als het om de cumulatie van geluid gaat, zullen die modellen de werkelijkheid wellicht redelijk benaderen, maar als het om de cumulatieve effecten op het gedrag van vogels en vleermuizen gaat, lijkt dat uitgesloten. De gebruikte modellen zijn immers gebaseerd op de fysieke situatie van dit moment en juist die situatie verandert drastisch. Er is een “passende beoordeling” gemaakt vanwege mogelijke effecten op Natura-2000 gebieden, maar het ontgaat indiener hoe daarin wetenschappelijk onderbouwd iets kan worden geconcludeerd over het gedrag van trekvogels die juist de randen van de Afsluitdijk opzoeken nadat er links, rechts en in het midden windparken zijn gebouwd.	De passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 is opgesteld volgens de eisen die aan een dergelijk document worden gesteld. Er is beargumenteerd en onderbouwd wat de te verwachten effecten van Windpark Nij Hiddum Houw zullen zijn, ook rekening houdend met cumulatieve effecten, daar waar relevant. Verder zijn de effecten beoordeeld in het bij de Wnb-ontheffingsaanvraag behorende Activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017. In hetgeen indiener aandragt, zien wij geen reden om niet uit te gaan van de passende beoordeling of de beoordeling neergelegd in het activiteitenplan.
an		Indiener geeft aan dat het MER toegeschreven is naar een bepaald doel (een park van 42 MW), gebruikmakend van aannames en modellen die een schijnzekerheid creëren, terwijl geconstateerd wordt dat er geen leemtes qua kennis zijn. Dit is voor de indiener alleen maar bevestiging van de kritiek: al die aannames en modellen bewijzen juist dat er qua kennis van de werkelijke situatie sprake is van grote en fatale leemtes waarvan de omgeving de dupe wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z. Verder is er ook geen aanleiding voor de veronderstelling dat de gebruikte aannames en modellen onjuist of onvolkomen zijn of anderszins niet aan de onderzoeken ten grondslag gelegd hadden mogen worden.
ao		Indiener heeft meer punten van kritiek op de MER. Zoals: (1) dat maar al te vaak de score op een bepaald punt niet te volgen is (waarom soms een - en dan weer een --?); (2) dat het voldoen aan wettelijke eisen gelijk wordt gesteld met het acceptabel zijn van een bepaald effect; (3) dat niet wordt ingegaan op de sociale aspecten; en (4) dat de effecten op gezondheid worden afgedaan met een paar doodoeners. Het bovenstaande volstaat evenwel voor de conclusie dat de MER niet een objectieve en betrouwbare basis biedt voor de verdere besluitvorming, terwijl de uitkomsten van het MER één op één overgenomen worden in het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen.	De beschrijving van de beoordeling per milieuthema en criteria is opgenomen in het MER. De wijze van beoordelen staat aangegeven in paragraaf 6.3 'Beoordelingskader alternatievenafweging en voorkeursalternatief. In de deelparagrafen staat per milieuthema en criterium uitgelegd hoe de effecten zijn gescoord. Hierbij is ook aangegeven wat het verschil is tussen een negatieve (-) en zeer negatieve (--) beoordeling. Het voldoen aan wettelijke eisen is, waar mogelijk, meegenomen bij de wijze van beoordelen. Wettelijke eisen worden voor een aantal beoordelingscriteria aangehouden omdat dit een realistische, en breed geïntegreerde, maat betreft waaraan het logisch is om te refereren. Overigens zijn ook niet voor alle beoordelingscriteria zijn wettelijke eisen aanwezig, waardoor hiervoor andere uitgangspunten als leidend zijn aangehouden. Wij verwijzen indiener voor het overige naar de reactie onder 31aj. Sociale aspecten vallen niet binnen de reikwijdte van het MER. Deze zijn in de bredere belangenafweging in het kader van de besluiten ten aanzien van het inpassingsplan en de vergunningen meegenomen. Niet valt in te zien waarom het gezondheidsaspect onvoldoende onderbouwd is. Wij verwijzen indiener naar de toelichting bij het inpassingsplan in paragraaf 6.14 en de reactie onder 12c. Daarbij komt dat naar aanleiding van het voorlopig toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. van 25 januari 2018 er een aanvulling op het MER (d.d. 7 februari 2018) is gemaakt waarbi onder meer geluid onder de norm is getoetst. De Commissie m.e.r. concludeert in haar definitieve toetsingsadvies van 6 maart 2018 vervolgens dat het aangevulde MER alle essentiële informatie over de milieueffecten van het windpark bevat zodat het milieubelang volwaardig kan worden meegewogen in de besluitvorming. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 31z.

ap		<p>De Commissie voor de m.e.r. wees er nadrukkelijk op dat nader onderzoek noodzakelijk was om de locatiekeuze te onderbouwen. Naar aanleiding hiervan is een speciaal rapport opgesteld, gebruikmakend van informatie uit het proces van Fryslân Foar De Wyn. Dat rapport was echter vooringenomen aangezien het uitgangspunt dat NHH de beste locatie is, de conclusie dicteerde. Dat hield in dat alleen gekeken werd naar plannen voor windparken die, net als NHH, minimaal 36 MW konden opleveren. Met andere woorden: net als het geval is met de MER bepalen ook hier de randvoorwaarden de conclusie. Indiener vraagt zich af of de Commissie daar genoeg mee neemt.</p>	<p>De Commissie m.e.r. heeft in haar tussentijds toetsingsadvies van 18 mei 2017 aangegeven dat nog onvoldoende (milieu)informatie is opgenomen over de keuze van de locatie Nij Hiddum-Houw. De Commissie m.e.r. adviseerde daarom om in het MER helder te beschrijven in hoeverre de locatie Nij Hiddum-Houw vergelijkbaar, beter of slechter scoort ten opzichte van andere mogelijke locaties en daarbij in ieder geval in te gaan op de aspecten leefomgeving, landschap, natuur en energieopbrengst. Zij adviseerde om de keuze te motiveren voor locaties waarmee Nij Hiddum-Houw wordt vergeleken. Daarbij kan volgens de Commissie m.e.r. gebruik worden gemaakt van de effectenmatrix en andere eerdere studies, mits deze informatie per aspect wordt beoordeeld en de conclusies navolgbaar zijn. Ook adviseerde zij om alleen een vergelijking te maken tussen enigszins gelijkwaardige locaties die kansrijk zijn en waar een substantieel vermogen kan worden geplaatst.</p> <p>Wij hebben ervoor gekozen om deze informatie in een apart rapport (Nadere onderbouwing locatiekeuze d.d. 10 juli 2017; bijlage IV bij het hoofdrapport MER) op te nemen. Dit rapport geeft een separaat overzicht van de (milieu)informatie die van belang is voor de keuze van de locatie. Het rapport beschrijft, voortbouwend op eerdere onderzoeken, de milieuaspecten van (de locatie van) het windpark Nij Hiddum-Houw in vergelijking met andere mogelijke locaties in Fryslân. De Commissie m.e.r. heeft in haar voorlopig advies d.d. 25 januari 2018 noch haar definitieve toetsingsadvies d.d. 6 maart 2018 bezwaren geuit tegen deze nadere onderbouwing. Zij heeft een positief toetsingsadvies afgegeven en is tot de conclusie gekomen dat het MER (inclusief de aanvulling) alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw.</p>
aq		<p>Er werd niet gekeken naar locaties die weliswaar minder dan 36 MW opleveren, maar die in combinatie ook 36 MW opleveren of die ingezet kunnen worden om NHH kleiner te maken. Indiener verwijst hierbij naar een plan voor een nieuw windpark bij Spannenburg. Er is dus onvoldoende naar alternatieven gezocht door de premisse van een windpark van minimaal 42 MW.</p>	<p>In het rapport Nadere onderbouwing locatiekeuze d.d. 10 juli 2017, bijlage IV bij het hoofdrapport MER, zijn 20 locaties in de beoordeling betrokken. Onderdeel daarvan zijn locaties die op zichzelf niet kunnen voldoen aan dezelfde provinciale taakstelling die voor de locatie Nij Hiddum-Houw is aangegeven (ca. 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen). Anders dan indiener menen wij dat wij kleinere locaties in voldoende mate hebben beoordeeld en afgewogen. In de beoordeling is onderkend dat als voor meerdere locaties wordt gekozen, ook de effecten van meerdere plannen zullen optreden. Dit vinden wij niet wenselijk. Na een onderbouwde alternatievenafweging hebben wij gekozen voor het windpark Nij Hiddum-Houw.</p>
ar		<p>Ditzelfde geldt voor de opstelling van de negen turbines. Deze worden slechts door de grondposities van initiatiefnemers bepaald. Daarbinnen wordt nog wat geschoven om radarverstoring te beperken of om tot wat meer afstand van huizen te komen, maar dat is allemaal marginaal. Ook hier dus geen echt onderzoek naar alternatieven, dan wel andere partijen die wellicht grondposities in kunnen brengen. Een meer compacte opstelling van de turbines wordt hierdoor niet aan de orde gesteld.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31aj. Daarnaast is de opstelling van de negen turbines bepaald door meerdere factoren zoals o.a. radar, geluidhinder, veiligheid, bedrijfszekerheid, ecologie en landschappelijke inpassing. Grondposities zijn ook bepalend, omdat een plan slechts haalbaar is, wanneer een grondpositie verworven kan worden.</p>
as		<p>Er is ook niet onderzocht of er gecertificeerde turbines op de markt zijn of zullen komen met een zodanig vermogen dat de 42 MW kan worden gehaald met een geringer aantal turbines. Nu wordt er van uit gegaan dat er op palen tot 140 meter hoog turbines komen met een vermogen van circa 4,6 MW, terwijl er elders bij dit soort ashogtes turbines worden ingezet met een vermogen van 7,6 MW. Wat zou leiden tot een drastische reductie van het aantal op te stellen turbines. Indiener is bekend dat er voor windklasse 1 gebieden zoals NHH nog geen voor plaatsing op land gecertificeerde turbines zijn, maar wat niet is kan komen. Dat daarop niet wordt gewacht bevestigt het beeld dat NHH per se 42 MW groot moet worden en dat het per se zo snel mogelijk gerealiseerd moet worden. Zonder andere belangen dan alleen die van de initiatiefnemers mee te wegen.</p>	<p>Wij verwijzen allereerst naar onze reactie onder 1b, waarin wij hebben toegelicht waarom wij de gekozen negen grotere windturbines aanvaardbaar vinden. Afhankelijk van de voortgang van het project en de technische ontwikkelingen op het gebied van windturbines zullen de initiatiefnemers van het project na aanbesteding het uiteindelijke type bepalen. Gelet op de technische ontwikkelingen in het verleden en de toekomstige ontwikkelingen is de verwachting dat er meer gecertificeerde windturbines beschikbaar zullen komen. Overigens is het ook mogelijk dat er (nu nog) on gecertificeerde windturbines worden geplaatst, waarbij voor die windturbines een "site-specifieke certificering" wordt aangevraagd. De windturbines dienen uiteraard ook te voldoen aan bandbreedtes die in het inpassingsplan en de omgevingsvergunningen zijn neergelegd ten aanzien van de toegestane ashogte en rotordiameter en waarvan uit het MER blijkt dat deze windturbines ruimtelijk en vanuit milieuoverwegingen inpasbaar en aanvaardbaar zijn. Het uiteindelijke te kiezen turbinetype moet blijven binnen de vergunde bandbreedte, waarmee ook voor de omgeving voorzienbaar is wat kan worden gerealiseerd. Indiener merkt terecht op dat het windpark snel moet worden gerealiseerd. Dit is van belang om de nationale respectievelijk provinciale doelstellingen voor duurzame energieopwekking in 2020, 2023 en 2025 te kunnen halen.</p>

at		<p>Door de initiatiefnemers werd er voor gekozen een gecombineerde plan- en projectMER op te stellen. In de concrete omstandigheden van NHH heeft het combineren van plan- en projectMER de rechtspositie van omwonenden aangetast doordat de provincie niet beschikt over algemene beleidskaders in de vorm van een structuurvisie of omgevingsvisie. De ontwerp structuurvisie "Fryslân Windstreek 2012" is nooit formeel vastgesteld en daarmee heeft de inspraak van burgers in dat kader zich niet heeft vertaald in een plan dat kaderstellend is voor het project NHH. Als voor NHH plan- en projectMER niet gecombineerd zouden zijn geweest, dan was dit defect in elk geval voor wat betreft NHH gerepareerd: dan was er eerst voor omwonenden gelegenheid tot inspraak geweest met betrekking tot het plan en daarna gelegenheid tot inspraak met betrekking tot het project. Door plan- en projectMER te combineren is er nu slechts één moment van inspraak geweest. Anders zouden zowel de provincie als de initiatiefnemers eerder en beter op de hoogte zouden zijn geweest van de reacties die NHH oproept bij de bevolking.</p>	<p>Het coördineren van de procedure voor het inpassingsplan en de vergunningen is wettelijk geregeld en toegestaan. Dat geldt eveneens voor het opstellen van een plan-en projectMER. Het klopt dat de mogelijkheid voor het indienen van zienswijzen tegen het ontwerp inpassingsplan gelijktijdig heeft plaatsgevonden met de mogelijkheid voor het indienen van zienswijzen tegen de ontwerp omgevingsvergunningen en andere ontwerpuitvoeringsbesluiten. De wetgever heeft er met de Elektriciteitswet 1998 expliciet voor gekozen om een dergelijke gecoördineerde voorbereiding van plan- en besluitvorming voor windparken mogelijk te maken. Overigens kan worden opgemerkt dat het juist de inspraak van burgers is geweest, die ertoe geleid heeft dat de ontwerp-structuurvisie Fryslân Windstreek 2012 niet is vastgesteld. Provinciale staten hebben juist vanwege de reacties op dat ontwerp besloten de structuurvisie niet vast te stellen. Verder merken wij op dat geenszins een wettelijke verplichting bestaat om eerst een structuurvisie voor windenergie op te stellen, alvorens een inpassingsplan kan worden vastgesteld.</p>
au		<p>Het ontwerp Inpassingsplan maakt een brede range aan turbines mogelijk. Gevolg is dat de mogelijk te realiseren windturbines in het ontwerp Inpassingsplan onvoldoende objectief zijn begrensd. Daardoor is het op dit moment onduidelijk wat voor soort turbines er uiteindelijk zullen komen en wat de effecten op de omgeving zullen zijn. Dit tast de rechtszekerheid van burgers aan.</p>	<p>In het inpassingsplan zijn marges opgenomen om in te kaderen welke turbintypes gerealiseerd kunnen worden, zoals een minimale en maximale ashoogte en rotordiameter (zie artikel 3.2.1 van de planregels). Deze juridische kaders zijn onderbouwd in het kader van het MER, om op die wijze de maximale planologische mogelijkheden te onderbouwen. Wij verwijzen indiener voor het overige naar de reactie onder 31ak.</p>
av		<p>Ditzelfde geldt richting gemeente Súdwest-Fryslân als bevoegd gezag voor de Omgevingsvergunning. In de ontwerp Omgevingsvergunningen is de verplichting opgenomen dat de initiatiefnemers uiterlijk drie maanden voordat het park in gebruik wordt genomen de gemeente moeten laten weten welk type turbine gebruikt zal worden. Dit omdat de gemeente pas dan de maximale slagschaduwduur kan bepalen en dus ook dan pas dan kan bepalen wat er exact aan mitigatie moet worden voorgeschreven. Hetzelfde geldt voor geluid: pas als het type turbine bekend is, kan de gemeente een akoestisch onderzoek laten uitvoeren naar de cumulatie van geluid tussen de twee deelparken en pas dan kan de gemeente ter zake een maatwerkvoorschrift opstellen.</p>	<p>In het MER en de aanvulling op het MER en de verdere onderzoeken ten behoeve van de besluitvorming is onderzocht wat het maximale effect is van de windturbines die passen binnen de vergunde kaders. Dit wordt de 'worst case' situatie genoemd. De keuze voor de uiteindelijk te plaatsen windturbines wordt na een aanbesteding gemaakt. Omdat in de onderzoeken is uitgegaan van de slechtst mogelijke situatie, is de kans groot dat uiteindelijk een beperkter effect optreedt dan het maximale effect dat is onderzocht. Niettemin is altijd een aanvaardbaar woon en leefklimaat gewaarborgd, onder meer omdat voldaan moet worden aan de geldende normen voor windturbines. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.</p>

aw		<p>Er is jurisprudentie van de Raad van State die uitwijst dat het doorschuiven van verplichtingen om te voorzien in (bijvoorbeeld) een stilstandregeling niet is toegestaan. Wij veronderstellen dat de Raad hierbij ook heeft overwogen dat het doorschuiven van verplichtingen een besluit zodanig onbepaald maakt dat de rechtszekerheid van burgers in het geding komt. Het beeld is bij voortdoring: maximale flexibiliteit voor de initiatiefnemers en minimale rechtszekerheid voor omwonenden. En dit juist voor twee aspecten die hen, naast topverlichting, het meest direct raken in hun woon- en leefgenot: geluid en slagschaduw.</p>	<p>Indiener heeft niet concreet aangegeven om welke jurisprudentie het gaat. Vermoedelijk betreft het de uitspraak van de Raad van State van 27 mei 2015 (ECLI:NL:RVS:2015:1621). In die uitspraak is inderdaad bepaald dat de stilstandvoorziening in het plan had moeten worden geborgd. In dat geval ging het echter over een stilstandvoorziening in het kader van de incubatietijd van grutto's. Dit is een ander belang dan waar in dit geval sprake van is (slagschaduw). Het windpark moet altijd voldoen aan de rechtstreeks geldende normen voor (o.a.) slagschaduw uit het Activiteitenbesluit en de onderliggende Activiteitenregeling. Dat voor alle mogelijk te vergunnen turbines aan deze normen kan worden voldaan is onderzocht, aangetoond en betrokken in de besluitvorming (inclusief een stilstandvoorziening voor slagschaduw). De techniek c.q. de wijze waarop aan deze normen zal worden voldaan heeft geen ruimtelijke relevantie en is bij de rechtszekerheidsvraag niet aan de orde. Bij een eventuele overschrijding van de normen is - anders dan bij het natuurbelang zoals aan de orde in de door indiener aangehaalde uitspraak - handhaving mogelijk op grond van deze rechtstreeks werkende normen uit het Activiteitenbesluit. Het doorschuiven van verplichtingen is dan ook niet aan de orde. Ook het borgen van een stilstandvoorziening is gelet op de rechtstreeks werkende normen niet nodig. De stilstandvoorziening wordt immers voorgeschreven in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft eerder geoordeeld dat het voorschrijven van een stilstandvoorziening in de planregels niet nodig is om onaanvaardbare hinder door slagschaduw te voorkomen (zie ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, r.o. 143.1). Uit jurisprudentie volgt eveneens dat het verlenen van een omgevingsvergunning met bandbreedtes mogelijk is. Wij verwijzen hiervoor onder andere naar de uitspraken voor windpark Bouwdokken (ECLI:NL:RVS:2014:2354) en windpark Autena (ECLI:NL:RVS:2016:3331). Hierin zijn in beide vergunningen marges opgenomen voor de windturbines en is het exacte type op het moment van vergunningverlening nog niet bekend.</p>
ax		<p>Vanwege het ontbreken van een keuze voor een specifieke turbine (of een smalle range turbines) werd in de MER gewerkt met een per aspect wisselende worst case turbine. Voor geluid met het meeste lawaai, voor slagschaduw met de hoogste wieken, etc. Echter, geen van de gebruikte worst case turbines bereikt de maximale as- en tiphoogtes die het ontwerp Inpassingsplan toestaat.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ak. Verder merken wij op dat in tabel 7.8 van het MER Hoofdrapport de range aan mogelijke windturbines binnen het voorkeursalternatief is aangegeven. Het om een bandbreedte, die voor de ashoogte varieert van 90-140 meter en voor de rotordiameter varieert van 110-136. Deze bandbreedtes zijn geborgd in het inpassingsplan. Wij verwijzen indiener naar artikel 3.2.1 van de planregels. Overigens is voor de beoordeling van het uiteindelijke voorkeursalternatief in het MER voor het aspect geluid uitgegaan van een worst-caseturbine (Gamesa G128), die een ashoogte heeft van 140 meter, zijnde de maximale ashoogte die in artikel 3.2.1 wordt toegestaan.</p>
ay		<p>De Raad van State oordeelde in een vergelijkbare situatie dat de milieueffecten onvoldoende waren onderzocht omdat daarbij uitgegaan werd van een lagere ashoogte dan het bestemmingsplan toestond. De additionele milieueffecten van turbines met een grotere hoogte dan de onderzochte blijven zo buiten beeld. Additionele complicatie is het feit dat er verschillende types worst case turbines werden gebruikt, wat betekent dat er sprake was en is van verschillende ashoogtes zodat de discrepantie tussen wat werd onderzocht en wat toelaatbaar is, gaat verschillen van milieueffect tot milieueffect. Als de daadwerkelijk te plaatsen turbine hoger is dan de voor een bepaald effect geselecteerde worst case turbine, dan heeft dat gevolgen niet alleen voor het aan de orde zijnde effect, maar ook voor andere effecten.</p> <p>Het ontbreken van een keuze voor een bepaald turbinetype (of voor een nauwe range turbines) leidde tot het werken met worst case turbines. Die aanpak is methodologisch zodanig problematisch dat de conclusie moet zijn dat de milieueffecten onvoldoende in kaart zijn gebracht.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ax.</p>

az		<p>NHH ligt binnen het Waddengebied als omschreven in het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (BARRO). Eén van de eisen uit het Barro is dat een bestemmingsplan dat bebouwing in het Waddengebied mogelijk maakt, regels stelt waar die bebouwing aan moet voldoen. Indiener citeert hiertoe de bepaling ten aanzien van bebouwing buiten stedelijk gebied. Uit het MER blijkt duidelijk dat de negen turbines van NHH niet passen bij de aard van het omringende landschap, noch qua bouwhoogte, noch qua functie. Indiener vindt het onbegrijpelijk dat het ontwerp Inpassingsplan niets zegt over de impact van NHH op het Waddengebied, maar slechts ingaat op de Waddenzee. Dit is een fatale omissie nu het BARRO een algemeen verbindend wettelijk voorschrift is. Indiener is benieuwd naar de (aangepaste) landschappelijke onderbouwing.</p>	<p>Artikel 2.5.12 Barro, dat door indiener wordt aangehaald, dient ter juridische doorwerking van de Derde nota Waddenzee. Anders dan indiener lijkt te veronderstellen, brengt het artikel niet mee dat windturbines in het Waddengebied niet toelaatbaar zijn. Of deze functie en de bouwhoogte daarvan passend zijn bij de aard van het omringende landschap dient te worden beoordeeld naar de landschappelijke kwaliteiten die ingevolge het Barroregime voor het Waddengebied beschermd dienen te worden. De landschappelijke kwaliteiten die van belang zijn voor het Waddengebied betreffen juist de kwaliteiten van de Waddenzee. Om die reden is dan ook beoordeeld wat de effecten zijn van de windturbines op de landschappelijke kwaliteiten van de Waddenzee. Deze beoordeling is opgenomen in het hoofdrapport van het MER (p. 191 e.v.). Samenvattend is geconcludeerd dat het windpark Nij Hiddum-Houw een negatieve invloed heeft op de kwaliteiten van de Waddenzee, te weten op de weidsheid (horizonbeslag), stilte en duisternis. Echter, de kwaliteiten van de Waddenzee worden niet in significante mate aangetast. Dit komt doordat de effecten lokaal optreden en de 9 turbines op enige afstand van de Waddenzee (750 meter en verder vanaf de dijk) worden gerealiseerd. Daar komt bij dat er ook (10) turbines gesaneerd worden. Gelet hierop menen wij dat de in het inpassingsplan toegestane windturbines en ook hun toegelaten maximale as- en tiphoogte voldoende passend zijn bij de aard van het omringende landschap, zodat in overeenstemming is gehandeld met artikel 2.5.12 Barro.</p>
ba		<p>In het MER en alle besluiten worden mitigerende maatregelen telkens als oplossing voorgesteld, o.a. voor (gecumuleerd) geluid, slagschaduw en hinder door topverlichting. Los van de vraag of de noodzaak van al die mitigerende maatregelen eigenlijk niet bewijst dat NHH niet past in de omgeving, is mitigatie lang niet altijd een voor omwonenden effectieve oplossing. Belangrijkste reden: ook al zijn mitigerende maatregelen glashelder geformuleerd, dan nog is hun waarde in de praktijk volstrekt afhankelijk van de mate waarin ze gehandhaafd (kunnen) worden. Indiener vreest voor een gebrek aan goede handhaving waardoor dit tot conflicten leidt. Tot wie moet men zich wenden? In de praktijk is dit geen oplossing, want noch initiatiefnemers, noch overheden zullen handhaven.</p>	<p>Voorop staat dat het windpark altijd moet voldoen aan de rechtstreeks geldende normen voor onder meer geluid en slagschaduw uit het Activiteitenbesluit en de onderliggende Activiteitenregeling. Dat aan deze normen kan worden voldaan is onderzocht, aangetoond en betrokken in de besluitvorming. Om de effecten van geluid en slagschaduw te beperken zullen mitigerende maatregelen worden genomen. Bij een eventuele overschrijding van de normen is handhaving direct op basis van het Activiteitenbesluit mogelijk, zodat geen sprake zal zijn van een onaanvaardbare situatie. Net zoals de inhoud van de geluidsnormen, staat de wijze van handhaving hiervan niet ter discussie in deze besluitvormingsprocedure. Na het in gebruik nemen van het nieuwe windpark, zal de gemeente toezicht houden op het naleven van de geluidsnormen door de initiatiefnemers. Een belanghebbende die meent dat een (of meer) windturbine(s) uit het windpark niet voldoen aan de wettelijke normen, kan een verzoek tot handhaving indienen bij de gemeente. Die controleert of de klacht terecht is en indien dat het geval is, kan de exploitant van het windpark tot bestuursrechtelijke naleving worden gedwongen. Voorts wordt gewezen op de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 8 februari 2012, waarin de Afdeling overwogen heeft dat er geen aanleiding bestaat voor het oordeel dat artikel 3:14a van het Activiteitenbesluit, waarin de relevante geluidnormen zijn opgenomen, onverbindend is voor wat betreft de meetbaarheid en handhaafbaarheid van deze normen. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2b.</p>
bb		<p>Indieners hebben begrepen dat er in de omgevingsadviesraad aanvullende afspraken gemaakt worden om de overlast voor omwonenden te beperken. Het gaat daarbij zowel om geluid, als om slagschaduw en topverlichting. Er bestaat het voornemen die aanvullende afspraken vast te leggen in een anterieure overeenkomst tussen de provincie en de initiatiefnemers. Dit omdat die afspraken naar hun aard niet zouden passen in een Inpassingsplan of in een Omgevingsvergunning. Wij menen dat een dergelijke aanpak vanuit de optiek van omwonenden bezwaarlijk is, omdat deze in de weg staat van de uitoefening van publiekrechtelijke bevoegdheden.</p>	<p>Aan de keuze door provinciale staten om op deze locatie windturbines van windpark Nij Hiddum-Houw te onderzoeken is een lang traject van inspraak, onderzoek en besluitvorming voorafgegaan. Deze trajecten waren open voor inspraak en ook de vergadering van provinciale staten is openbaar. De procedure die de provincie nu doorloopt, is deels wettelijk voorgeschreven, maar de provincie vindt het zelf minstens zo belangrijk dat ook gesprekken met de omgeving worden gevoerd. Het windpark Nij Hiddum-Houw zal voldoen aan de wettelijke eisen (zoals ten aanzien van geluid en slagschaduw) om de milieueffecten te beperken. Hiermee wordt een ruimtelijk aanvaardbare situatie verzekerd, waarbij ook het woon- en leefklimaat van de omwonenden gewaarborgd blijft. Daarnaast zijn er mede op aandringen van de omgevingsadviesraad tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op de woningen en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, is er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om het treffen van deze maatregelen te waarborgen in het inpassingsplan. De provincie neemt de wensen en belangen van omwonenden serieus en brengt dit ook tot uitdrukking in inhoud van haar besluiten. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2b.</p>

bc		<p>Het zal geheel en al van de aard van de afspraken tussen provincie en de NHH-initiatiefnemers afhangen of het passend is ze vast te leggen in een anterieure overeenkomst. Uiteindelijk is het aan de rechter daarover te oordelen. Echter, los daarvan, feit is dat vastlegging in een anterieure overeenkomst afbreuk doet aan de rechtsbescherming van burgers omdat er geen gelegenheid is voor burgers (anders dan de paar leden van de omgevingsadviesraad) van zich te laten horen. Indiener geeft hiervan een aantal voorbeelden. De publiekrechtelijk weg geeft burgers de meeste zekerheid en geeft hen rechtsmiddelen waarover ze niet beschikken bij regeling middels een anterieure overeenkomst.</p>	<p>De anterieure overeenkomst tussen provincie en initiatiefnemers, met daarin onder andere verwerkt de afspraken met betrekking tot geluid en slagschaduw, is inmiddels getekend en heeft vanaf 20 januari 2018 6 weken ter inzage gelegen. De afspraken met betrekking tot het omgevingsfonds en de omgevingsparticipatie zullen later als een addendum worden toegevoegd aan deze overeenkomst. Deze afspraken zullen door de omgevingsadviesraad zelf worden teruggekoppeld naar de omgeving.</p>
bd		<p>Indiener geeft ter overweging mee dat, als dan toch gekozen moet worden voor de privaatrechtelijke weg (bijvoorbeeld, omdat het gaat om zaken die buiten de publiekrechtelijke bevoegdheden van de provincie vallen), daarover een (privaatrechtelijke) overeenkomst te sluiten met een partij die de omwonenden van NHH echt vertegenwoordigt, bijvoorbeeld een speciaal voor dit doel opgerichte stichting. Met die stichting kunnen de initiatiefnemers dan een "omgevingsovereenkomst" aangaan. Wat voor omwonenden en initiatiefnemers ook nog eens het voordeel heeft dat ze voor handhaving van die afspraken de provincie niet meer nodig hebben.</p>	<p>Het ligt voor de hand dat er te zijner tijd bij de uitwerking van de plannen voor bijvoorbeeld de omgevingsmolen een rechtspersoon wordt opgericht om de belangen van de deelnemers daarin te vertegenwoordigen. De gemaakte afspraken zullen dan daarmee opnieuw en meer gedetailleerd worden vastgelegd in een overeenkomst.</p>
be		<p>Indiener verwijst naar de eerder genoemde bezwaren ten aanzien van het MER en het beoordelen van de geluidseffecten van NHH. Van wellicht nog groter belang is evenwel dat de ontwerp besluiten er zonder meer van uitgaan dat er geen sprake is van geluidshinder als voldaan is aan de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit, te weten Lden 47 dB en Lnight 41 dB. Die normen werden geïntroduceerd in 2010 en hoewel de minister dit ontkende, was het doel van die operatie wel degelijk meer gebieden open te stellen voor windturbines dan mogelijk was onder de oude normen. Op de koop toe werd genomen dat volgens het RIVM die nieuwe normen er toe zouden leiden dat 9 % van de omwonenden ernstige geluidshinder zouden gaan ondervinden binnenshuis en 19 % van de omwonenden buitenshuis. Onafhankelijke en wetenschappelijk onderbouwde studies laten dan ook zien dat één en dezelfde (modale) turbine in ons land op 400 meter van huizen mag worden geplaatst, terwijl in de ons omringende landen dat minimaal 800 meter moet zijn en soms zelfs een veelvoud daarvan (tot 10 x de masthoogte). Daar komt bij dat Nederland het enige Europese land is dat voor het geluid van windparken een norm hanteert in Lden. Het is gebruikelijk dat exploitanten van windparken in het najaar laten uitrekenen hoeveel Lden geluidsruimte ze nog over hebben om vervolgens - als er nog ruimte is - volop te gaan draaien om de beschikbare geluidsruimte maximaal te benutten, bijvoorbeeld door het tijdelijk uitschakelen van silent mode operation. Elke klacht van een omwonende over overmatige geluidsproductie en elk verzoek om handhaving zal vervolgens naar de prullenmand worden verwezen want de exploitant staat in zijn recht, ook al is dit recht gebaseerd op de voor omwonenden slechtste geluidsnormen van Europa.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 12c en 31a.</p>

bf		<p>Of er voldaan wordt aan de Lden en Lnight normen wordt niet bepaald door een meting ter plaatse op de gevel van een huis, maar door een berekening die het brongeluid van een windturbine (als opgegeven door de fabrikant) als uitgangspunt neemt. Die rekenmethode is niet alleen omstreden - o.a. omdat er geen rekening wordt gehouden met reflectie van geluid op wateroppervlakken - maar is, ook in de ogen van deskundigen, achterhaald, onder meer omdat geen rekening wordt gehouden met het feit dat turbines veel hoger zijn geworden. Dit laatste is ook daarom van belang omdat het juist op grotere hoogtes 's nachts meer harder gaat waaien dan op lagere hoogtes met als gevolg meer geluidsproductie - juist in de nacht. Met dat alles houdt de rekenmethode niet of onvoldoende rekening.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31a.</p>
bg		<p>Hoezeer de focus van de MER, het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen enkel en alleen ligt op de vraag of voldaan wordt aan de wettelijke normen, blijkt ook uit wat er gezegd wordt over laag frequent geluid, dat wil zeggen: geluid tussen 10 en 160 Hz. Met een verwijzing naar de Raad van State: de huidige normsystematiek biedt voldoende bescherming. Dit gaat echter voorbij aan het feit dat Nederland geen normen kent voor laag frequent geluid. Dit terwijl een land als Denemarken al jaren geleden onderkend heeft dat laag frequent geluid gezondheidseffecten kan hebben en daarom speciale normen heeft geïntroduceerd voor laag frequent geluid.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 16b.</p>
bh		<p>De laatste tijd is ook duidelijk geworden dat de thans gangbare zeer hoge turbines niet alleen laag frequent geluid produceren - in dit land dus zonder wettelijke grens - maar dat er zelfs sprake kan zijn van infrasoone geluid, dat wil zeggen: geluid onder 202014 Hz. Dat geluid is onhoorbaar maar wordt door het lichaam wel degelijk gevoeld. Duits onderzoek wijst uit dat er reden is te veronderstellen dat dit gezondheidsklachten kan veroorzaken.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c en 16b.</p>
bi		<p>Indiener vindt dat de stelling dat er geen sprake is van geluidsoverlast omdat - pas na mitigatie - aan de normen voldaan wordt, een te simpele voorstelling van de werkelijkheid en van hetgeen de omgeving qua geluidsoverlast te wachten staat als NHH er eenmaal staat. Indiener realiseert zich dat provincie en gemeente wettelijk maar weinig ruimte hebben om striktere geluidsnormen vast te stellen in de vorm van maatwerkvoorschriften. Des te belangrijker daarover afspraken te maken in de vorm van een omgevingsovereenkomst en om die overeenkomst te borgen middels een speciale stichting. Dit alles tenzij de Raad van State tot de conclusie komt dat de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit buiten toepassing moeten blijven vanwege strijdigheid met het EU recht</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reacties onder y, av, ba en be.</p>

bj		Of tenzij de Raad van State concludeert dat er voor NHH zonder adequate geluidsnormen geen sprake kan zijn van een goede ruimtelijke ordening. Want een goede ruimtelijke ordening omvat ook een acceptabel woon- en leefklimaat (ook binnenshuis) en indiener betwijfelt zeer - en zal dat indien nodig t.z.t. door deskundigen laten onderzoeken - of daarvan sprake is, ook al voldoet NHH aan de geluidsnormen van het Activiteitenbesluit.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ab.
bk		In de MER wordt diepgaand en diepgravend onderzoek gedaan naar de effecten van NHH op het foerageer- en broedgedrag van vogels, maar als het gaat om de effecten van geluid op mensen, volstaat de conclusie dat na mitigatie voldaan kan worden aan de wettelijke norm. Een norm die accepteert dat 9% van de omwonenden ernstige hinder ondervindt binnenshuis en 19 % ernstige hinder buitenshuis. De overheid stelt de verkeerde prioriteiten.	Dat de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer, waarbij wordt aangesloten, aanvaardbaar zijn, hebben wij toegelicht in onze reactie onder 12c. Verder heeft in het gecombineerd plan- en besluit-MER een zelfstandige milieubeoordeling van de geluidnormen plaatsgevonden. Daarbij is gekeken naar de hinderlijkheid van het windturbinegeluid en beargumenteerd waarom het windturbinegeluid aanvaardbaar is. De Commissie m.e.r. heeft op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies afgegeven. Zij is tot de conclusie gekomen dat het MER inclusief de aanvulling alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw. Wij zien dan ook geen reden waarom wij ons niet bij de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit milieubeheer hebben mogen aansluiten.
bl		Hetgeen hierboven werd gezegd over het tekortschieten van de MER voor geluid geldt evenzeer voor slagschaduw. Het ontbreken van een palenplan (in fase 1 van de MER) en het ontbreken van een keuze voor een bepaald turbinetype (of nauwe range turbines) in fase 1 en in fase 2 betekenen dat de MER geen goed beeld kan geven van slagschaduw. En dit terwijl bij realisatie van NHH een heel dorp last zal hebben van slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 2b, 31aw en 31ax.
bm		Dit blijkt ook uit de ontwerp omgevingsvergunningen, waarin de gemeente zegt dat bij de definitieve keuze van het turbinetype ook inzichtelijk gemaakt moet worden welke maximale slagschaduwduur en mitigatie van toepassing is afhankelijk van de dimensies van het geselecteerde type windturbine. Deze gegevens (slagschaduw onderzoeken) moeten uiterlijk 3 maanden voor de start van de bouw toegestuurd worden aan het bevoegd gezag ter goedkeuring. (p. 19 Omgevingsvergunning NUON). Pas dan, zo zegt de gemeente, kan er een maatwerkvoorschrift worden vastgesteld. Vergelijk dit met wat de provincie zonder enige reserve in het ontwerp Inpassingsplan zegt: het aspect slagschaduw van windturbines staat de uitvoering van het plan niet in de weg (p. 58). De provincie weet kennelijk wel hoe het zit en de gemeente niet?	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 2b, 31aw en 31ax.

bn	<p>De wettelijk norm zegt dat er maximaal 17 dagen gedurende maximaal 20 minuten per dag slagschaduw mag vallen op ramen van woningen. Die regel wordt gewoonlijk vertaald als: maximaal 5 uur en 40 minuten per jaar. Zo ook in het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen. Echter, de conversie (ooit bedacht door Geert Bosch van Van Bosch & Van Rijn) klopt rekenkundig, maar is taalkundig/juridisch onjuist. De norm laat namelijk ook toe dat er - bijvoorbeeld - 87 dagen per jaar slagschaduw optreedt mits dat per dag nooit langer duurt dan 19 minuten. Dit voorbeeld toont aan dat de 5 uur 40 minuten regel niet klopt. Berekeningen wijzen uit dat een meer accurate conversie van de 17/20 regel uitwijst dat de norm pas overschreden wordt bij 9 à 10 uur slagschaduw op een raam. Hier moeten de gemeente en omwonenden dus op letten bij het vaststellen van een maatwerkvoorschrift; wordt de 17/20 regel overgenomen in dat voorschrift, dan kan het zo maar zijn dat omwonenden in de praktijk twee keer zoveel last hebben van slagschaduw als bij toepassing van de 5/40 regel.</p>	<p>Wij verwijzen naar de reactie onder 2b.</p>
bo	<p>De Activiteitenregeling bepaalt dat het bevoegde gezag voor slagschaduw aanvullende maatregelen kan stellen als het van mening is dat de algemene eisen van die Activiteitenregeling niet toereikend zijn. Nu zowel het ontwerp Inpassingsplan, als de ontwerp Omgevingsvergunningen zich enkel richten op het voldoen aan de wettelijke eis, is indiener benieuwd of en hoe de gemeente gebruik gaat maken van het voornemen een maatwerkvoorschrift vast te stellen. De bevoegdheid daartoe ontstaat immers pas als de algemene voorschriften ontoereikend worden geacht. Indiener is benieuwd waarom de gemeente dat vindt.</p>	<p>Wij vinden dit noodzakelijk omdat het park in feite in twee entiteiten is opgesplitst. Elke entiteit moet voldoen aan de eisen uit het Activiteitenbesluit. Dit leidt evenwel tot een voor ons ongewenst cumulatief effect. Daarom zullen hiervoor als het exacte windturbinetype bekend is, maatwerkvoorschriften worden vastgesteld om het cumulatie effect teniet te doen. Wij verwijzen indiener verder naar onze reactie onder 2b.</p>
bp	<p>Indiener is van mening dat bestuurders zich moeten schamen voor de wijze waarop in de besluitvorming met het aspect gezondheid wordt omgegaan.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder ao. Wij nemen deze zienswijze ter kennisgeving aan. Voor het overige verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2b en 12c.</p>
bq	<p>In het inpassingsplan wordt gedaan alsof de menselijke gezondheid niet meer omvat dan de effecten van NHH op landschap, leefbaarheid en veiligheid. De gezondheid van mensen wordt gereduceerd tot een aspect van aspecten die er grotendeels niets mee van doen hebben. Zowel de MER als het ontwerp Inpassingsplan verwijzen naar een onderzoek van het RIVM over de invloed van windparken op de gezondheid van omwonenden. Dat rapport concludeert dat er geen rechtstreeks verband kan worden aangetoond tussen windturbines en gezondheidseffecten, dat slaapverstoring door windturbines niet kan worden uitgesloten, maar dat het op basis van de beschikbare onderzoeken niet kan worden aangetoond. De provincie concludeert hieruit dat er dus niet meer over nagedacht hoeft te worden. Die conclusie is niet alleen argumentatie theoretisch onzuiver, maar gaat ook aan een aantal inhoudelijke zaken voorbij. Zoals het feit dat het onderzoek uit 2013 stamt en dus niet per definitie van toepassing is op NHH. Bovendien moet de overheid uitgaan van het voorzorgsbeginsel; niet doen als je niet weet wat de gevolgen zijn. Evenals art. 22 van de Grondwet en - eventueel - de rechter in een latere fase. Daarnaast zijn</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c. Verder merken wij het volgende op. In 2015 heeft het Kennisplatform Windenergie (RIVM, RuG, GGD Amsterdam en ECN) een "Kennisbericht Geluid van windturbines" uitgebracht. Hieruit blijkt dat op basis van de beschikbare studies een duidelijk verband is aangetoond tussen windturbines en hinder. Tussen (laagfrequent) windturbinegeluid en gezondheidseffecten, zoals vermoeidheid, hoge bloeddruk en windturbinesyndroom is geen verband aangetoond.</p> <p>Naast de blootstelling aan geluid spelen persoonlijke factoren en de feitelijke situatie een rol bij de mate waarin mensen hinder door windturbines ervaren. Zo blijkt dat mensen bij gelijke geluidsniveaus meer hinder ondervinden als zij vanuit huis een windturbine kunnen zien. Ook economische aspecten beïnvloeden hinder door windturbines: mensen die een economisch belang hebben bij een windturbine rapporteren minder hinder. Andere factoren waarmee bij de interpretatie van hinder-scores rekening moet worden gehouden, zijn de mate waarin mensen gevoelig zijn voor geluid, de afbreuk van privacy en sociale acceptatie.</p> <p>Geconcludeerd wordt dat sommige mensen hinder ervaren (zoals irritatie, boosheid en onbehagen) als zij het gevoel hebben dat hun omgevings- of levenskwaliteit verslechtert door de plaatsing van windturbines. Hierdoor kunnen gezondheidsklachten ontstaan. Op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten is voor directe effecten van windturbines op de gezondheid geen bewijs. In het MER zijn alle relevante effecten beschreven, zo ook geluidhinder, de effecten van slagschaduw en de visuele hinder. Effecten zijn, waar mogelijk, kwantitatief of meetbaar en ook op kaart in beeld gebracht. Bovendien is, conform het advies van de Commissie m.e.r., aandacht besteed aan milieubelasting onder de wettelijke normen. De vertaling van de genoemde effecten naar gevolgen voor de gezondheid van omwonenden is onderwerp van discussie. Gezondheidseffecten, zoals slaapverstoring, worden niet alleen bepaald door geluidhinder,</p>

	er de afgelopen jaren vele, vele wetenschappelijk onderbouwde en peer-review-de studies gepubliceerd die aantonen dat windparken wel degelijk gezondheidseffecten hebben (indiener heeft een overzicht beschikbaar). In elk geval slaapverstoring en alle daarmee samenhangende effecten op de gezondheid van mensen. Indiener verwijst naar één van die onderzoeken en beschrijft waar het onderzoek zich op richt. De eerste resultaten worden komend voorjaar verwacht.	slagschaduw en visuele hinder, maar ook bijvoorbeeld door de mate van betrokkenheid, financieel voor- of nadeel bij de turbines en de houding ten opzichte van duurzaamheid en landschap. Een eenduidige relatie tussen gezondheidsklachten en windturbines is voornamelijk niet wetenschappelijk vastgesteld.
		Hierbij nemen wij nog in aanmerking dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State al heeft geoordeeld dat het voorzorgs- en preventiebeginsel naar het oordeel van de Afdeling niet zover strekt dat op basis van met name uit het buitenland afkomstige publicaties, waarin slechts een mogelijk verband wordt gelegd tussen windturbines en gezondheidsklachten, van de vaststelling van het inpassingsplan hadden behoren af te zien (wij verwijzen indiener naar ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616, r.o. 119.3). Er is derhalve geen aanleiding om te stellen dat het besluit over dit windpark niet had kunnen worden genomen.
br	<p>Indiener geeft voorts het volgende in overweging:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dat in Denemarken windturbines op 1200 tot 1500 meter van huizen moeten blijven en dat ze in ons land al op 400 meter mogen staan. • Dat de Nederlandse geluidsnormen - die Lden 47 dB en Lnight 41 dB - de ruimste zijn van de ons omringende landen. • Dat die normen ook nog eens een jaargemiddelde zijn waarbij elke periode met weinig geluid opgevolgd mag worden door een periode van veel geluid. • Dat de Denen al een aantal jaren een norm hebben vastgesteld voor laag frequent geluid, terwijl bij ons het Rijk zegt dat niet is aangetoond dat <p>Indiener biedt een boek aan van de op dit moment meest gezaghebbende studie over de gezondheidseffecten van windturbinegeluid, waaruit duidelijk blijkt dat de manier waarop in ons land door overheden wordt omgegaan met de gezondheidsrisico's veroorzaakt door windturbines - totale ontkenning - zowel juridisch als moreel niet acceptabel is.</p>	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
bs	Hoewel de MER ruim 360 pagina's omvat, wordt er met geen woord gerept over de sociale effecten van NHH op de omgeving. Natuurlijk hebben de opstellers van de MER zich keurig aan de regels van het spel gehouden als neergelegd in wet- en regelgeving, maar wat belet de provincie (of de gemeente) om meer te doen en om binnen of buiten het kader van de MER een eigen onderzoek te laten doen naar de sociale kant van het begrip "leefbaarheid" of "kwaliteit van woon- en leefklimaat"? Is een dergelijk onderzoek zelfs niet noodzakelijk om bij afwezigheid van algemene beleidskaders te kunnen oordelen of NHH voldoet aan de eis van een goede ruimtelijke ordening? Elders in de wereld is een Social Impact Assessment heel gangbaar of zelfs een verplicht onderdeel.	Zoals indiener aangeeft wordt voor de planvorming van Nij Hiddum-Houw in ieder geval aan de wetgeving rondom onderzoeken van sociale effecten voldaan. De wetgever stelt dat onderzoek naar leefbaarheid en kwaliteit van wonen onderzoek moet worden gedaan door bijvoorbeeld hinder op het gebied van geluid, slagschaduw, luchtkwaliteit, lichthinder, landschap in kaart te brengen. Zodra normen overschreden worden worden hier maatregelen voor doorgevoerd. Internationaal worden dergelijke thema's ook als de juiste beschouwd in onderzoeken naar sociale effecten. De onderwerpen die in het MER beschreven staan, zijn vergelijkbaar met die in Social Impact Assessments gangbaar zijn. Daarbij komt dat wij met het instellen van onder meer de omgevingsadviesraad, het vastleggen van (wettelijk onverplichte) maatregelen om hinder voor de omgeving te beperken in een overeenkomst, het aanbieden van een dorpsmolen en het houden van diverse informatiebijeenkomsten al (onverplicht) 'meer' hebbedaan dan is vastgelegd in de wet- en regelgeving. Dit is ook geheel in lijn met het doel van een (in Nederland niet wettelijk verplichte) Social Impact Assessment. Het doel van een dergelijke Social Impact Assessment is om belanghebbenden c.q. de gemeenschap te informeren, consulteren dan wel geïnformeerd te laten participeren. Niets heeft ons en de initiafnemers dus belet om meer te doen en om binnen of buiten het kader van de MER onderzoek te doen naar de sociale kant van het bgrip 'leefbaarheid' of 'kwaliteit van woon- en leefklimaat'. Wij verwijzen indiener tenslotte naar de reactie onder 2e.

bt	<p>Maar zelfs zonder van dit alles op de hoogte te zijn, hoe kan een college van gedeputeerde staten dat acteert op basis van een Coalitieakkoord met de titel "Mei elkenien, fommeingsadviesraad elkenien" het aan de mensen in de omgeving van NHH uitleggen dat er in de hele besluitvorming over NHH geen expliciete aandacht is voor de sociale effecten van NHH? En hoe verdraagt zich dit met de mededeling in de Startnotitie van oktober 2016 dat NHH gerealiseerd zal worden op basis van de principes voor maatschappelijk verantwoord ondernemen? Want die principes benadrukken juist het belang van de sociale aspecten. En uit eerdere ervaringen (o.a. Fryslân Foar De Wyn) blijkt dat plannen voor windparken dorpsgemeenschappen kunnen splijten in voor- en tegenstanders, dat relaties onder druk komen te staan en dat er zelfs strijd kan ontstaan binnen families.</p>	<p>Door middel van de omgevingsadviesraad en regelmatig met omwonenden in gesprek te gaan op inloopbijeenkomsten tracht de provincie om een zo goed mogelijk contact met de omgeving te onderhouden. Door de hinder-aspecten van de planvorming transparant te communiceren richting de omwonenden zoekt de provincie naar een goede informatievoorziening. Onderlinge sociale contacten zijn voor de provincie niet te beïnvloeden. Doordat een deel van de initiatiefnemers en participanten in het windpark uit de omgeving komen is het van belang dat zij met de dorpsgenoten in gesprek blijven over de planvorming en implicaties voor de dorpsgemeenschappen. De provincie hecht ook waarde aan dat deel van maatschappelijk ondernemen door de initiatiefnemers. Voor het overige verwijzen wij indiener naar de reactie onder 17c.</p>
bu	<p>Ook al voldoet NHH aan de geldende eisen, toch moet daar in elk geval voor enkele turbines een vraagteken bij worden gezet voor zover die turbines in de nabijheid van wegen staan. Bij de turbines N3 en N4 vallen zelfs delen van snelwegen binnen het PR 10-6 contour.</p> <p>Mede met het oog op die situatie, maar ook vanwege de nabijheid van huizen is het een gebrek dat noch het ontwerp Inpassingplan noch de ontwerp Omgevingsvergunningen een ijsdetectie systeem verplicht stelt dat in geval van mogelijke ijsvorming op de wieken de turbines stil zet om te voorkomen dat er ijsblokken gaan rondvliegen. Dit klemt des te meer vanwege de extreme hoogte die wordt toegestaan voor de windturbines van NHH.</p>	<p>In het MER en de onderliggende onderzoeken is uitgebreid onderzoek gedaan naar externe veiligheid. De conclusies zijn weergegeven in paragraaf 6.5 van de plantoelichting. In het onderzoek is gebruikgemaakt van het Handboek risicozonering windturbines. In artikel 3.15a van het Activiteitenbesluit is de normering voor windturbines in relatie tot externe veiligheid neergelegd. Op grond van artikel 3.15a lid 1 Activiteitenbesluit is het plaatsgebonden risico voor een buiten de inrichting gelegen kwetsbaar object, veroorzaakt door een windturbine of een combinatie van windturbines, niet hoger dan 10-6 per jaar. Er bevinden zich geen kwetsbare objecten binnen deze contour. Een weg is ook geen kwetsbaar object in de zin van het Activiteitenbesluit. Wel bevinden zich in de nabijheid van het plangebied de wegen A7 en N31 die deel uit maken van het Basisnet en waarover vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt. De windturbines voldoen aan de toetsafstanden voor wegen conform het Handboek risicozonering windturbines en de Beleidsregel voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatwerken. Ijsafzetting komt niet vaak per jaar voor en vindt plaats in de koude winterperiode, dus buiten het seizoen waarin op het land de meeste werkzaamheden plaatsvinden. De kleine kans en de omstandigheid dat in de winterperiode de agrarische percelen nauwelijks tot niet gebruikt worden, maken het risico op ongevallen door ijsafwerping dusdanig klein dat niet gesproken kan worden van onaanvaardbare gevolgen voor de veiligheid. Om die reden wordt het voorschrijven van een ijsdetectiesysteem dan ook niet nodig geacht.</p>

bv		<p>Het plaatsingsgebied van NHH is het enige windklasse 1 gebied op land. Dit betekent dat het daar hard kan waaien - goed voor de productie - maar ook dat het daar hard kan stormen met alle kans op extreme windsnelheden. Dit is de reden dat er voor het NHH gebied nog geen gecertificeerde turbines leverbaar zijn; alleen voor plaatsing op zee zijn er windklasse 1 turbines, maar die zijn niet geschikt voor plaatsing op land in de nabijheid van huizen. Het verbaast ons daarom dat er geen voorschriften zijn opgenomen in het ontwerp Inpassingsplan en/of ontwerp Omgevingsvergunningen die verplichten tot het stilzetten van de turbines bij extreme weersomstandigheden, dan wel bij een dreiging daarvan. Wellicht dat certificering zal uitwijzen dat een dergelijke stilstandregeling niet nodig is, maar als het om veiligheid gaat: better safe than sorry.</p>	<p>De zienswijze heeft nadrukkelijk betrekking op een technisch aspect van het windpark. Het betreft technische eigenschappen en certificering die op dit moment in de procedure nog niet zijn uitgewerkt. Het is de initiatiefnemers er alles aan gelegen dat de windturbines naar behoren werken om de geschatte productie te behalen. Dit zal een belangrijk uitgangspunt zijn bij de aanbesteding en de eisen die worden gesteld richting inschrijvers/fabrikanten. De combinatie van geluid (bronvermogen) en uitvoering (toepasbaar op deze locatie met windklasse 1) zijn dus prestatiecriteria bij de aanbesteding. Er zullen dus turbines worden toegepast die voor het windklimaat ter plaatse door een onafhankelijke instantie zullen zijn gecertificeerd volgens de internationale norm IEC61400. Het is niet nodig om dit aspect te borgen in de omgevingsvergunningen of het inpassingsplan. Op grond van het rechtstreeks werkende Activiteitenbesluit (zie artikel 3.14 lid 1 Activiteitenbesluit) voldoet een windturbine aan de veiligheidseisen opgenomen in NEN-EN-IEC 61400-1, NEN-EN-IEC 61400-2 en NEN-EN-IEC 61400-3. Dit, ten behoeve van het voorkomen van risico's voor de omgeving en ongewone voorvallen, dan wel voor zover dat niet mogelijk is het zoveel mogelijk beperken van de risico's voor de omgeving en de kans dat ongewone voorvallen zich voordoen en de gevolgen hiervan. Een windturbine is een serieproduct. Dit betekent dat het ontwerp en de fabricage zijn gecertificeerd conform de internationale ontwerpnorm voor windturbines, de IEC 61400. Deze ontwerpnorm specificiert alle ontwerp criteria voor windturbines. De norm heeft betrekking op de windturbine en alle bijbehorende subsystemen. Met deze norm wordt gewaarborgd dat de windturbine bestand is tegen alle voor de locatie (windklasse) geldende omgevingscondities (wind, bliksem, e.d.) en de constructie gedurende de gehele technische levensduur op een veilige wijze windenergie om kan zetten naar elektrische energie.</p>
bw		<p>Als het gaat om externe veiligheid wordt uitgegaan van de standaard voorschriften van het Activiteitenbesluit en het Handboek Risicozonering Windturbines, maar het gaat hier niet om een standaard gebied. Het gaat om het enige windklasse 1 gebied op land en dat vraagt extra zorgvuldigheid om de externe veiligheid te waarborgen. Dat stapje extra ontbreekt met alle risico's van dien voor omwonenden. En niet alleen voor omwonenden, maar ook voor de brandweer en andere hulpdiensten. Zijn die in staat hun werk te doen met het soort turbines dat is toegestaan voor NHH zonder gevaar voor het eigen personeel?</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31bu en 31bv. Verder merken wij op dat de door indiener aangedragen omstandigheden zijn verdisconteerd in het berekenen van de risico's.</p>
bx		<p>Indiener refereert naar de richtlijnen van ILT en geeft aan dat deze voorbij gaat aan een voor omwonenden belangrijke bepaling van de ICAO, namelijk de uitzondering dat boven 150 meter geen topverlichting nodig is, tenzij "a special aeronautical study indicates that they do not constitute a hazard to aeroplanes". Gezien de hinder voor omwonenden (ernstige aantasting van de woon- en leefomgeving, bron van voortdurende irritatie, zelfs bij gedimde en permanente lampen), is indiener van mening dat de provincie het aan de omgeving verplicht is om die speciale studie uit te doen voeren, bij voorkeur tezamen met de Inspectie Leefomgeving en Transport.</p>	<p>Wij verwijzen naar onze reactie onder 1b. Een studie als gevraagd door de indiener is niet opportuun, omdat het verlichtingsplan en met name de eisen van ILT daaromtrent er geen enkele onzekerheid over laten bestaan dat verlichting noodzakelijk is ingeval een tiphoogte van 150 meter of meer. Ook is verlichting noodzakelijk voor windturbines die zich in de nabijheid van de rijksweg A7 bevinden, ook in het geval de tiphoogte minder dan 150 meter is.</p>
by		<p>De kwestie "topverlichting" illustreert treffend dat het ontwerp Inpassingsplan onvoldoende begrensd is. Volgens dat ontwerp Inpassingsplan mag de ashoogte variëren tussen 90 en 140 meter en de rotordiameter tussen 110 en 136 meter. Dit betekent dat de tiphoogte minimaal 145 meter kan zijn en maximaal 208 meter. In het eerste geval is topverlichting niet nodig - in het tweede geval wel. Van zekerheid en voorspelbaarheid voor de omgeving is aldus geen sprake terwijl een Inpassingsplan dat wel moet bieden.</p>	<p>In in artikel 3.3 van de planregels is geborgd dat slechts vanaf een tiphoogte van 150 meter of meer obstakelverlichting verplicht is met uitzondering van twee windturbines die zich in de nabijheid van de rijksweg A7 bevinden. Wij verwijzen verder naar de reactie onder ak.</p>

bz		<p>Noch het ontwerp Inpassingsplan, noch de ontwerp Omgevingsvergunningen bevatten voorschriften met betrekking tot lichtschildering, kleur en opschriften. Dit terwijl de eerdergenoemde ICAO voorschriften eisen dat windturbines die een obstakel vormen, geschilderd worden in de kleur wit "unless otherwise indicated by an aeronautical study". Het RIVM merkt lichtschildering als gevolg van de weerkaatsing van zonlicht op de wieken aan als een bron van hinder. Hoewel tegenwoordig de wieken van vrijwel alle windturbines worden voorzien van een anti-reflectielaag, is het voor omwonenden van belang dat die voorziening verplicht wordt gesteld in de planvoorschriften. In het ontwerp Inpassingsplan wordt aangegeven dat het van belang is dat alle turbines er hetzelfde uitzien. Des te opvallender is het dan dat er geen regels worden gesteld aan de kleur en aan het gebruik van opschriften. Gelet op de praktijk hechten exploitanten van windparken er kennelijk aan te laten zien van wie die turbines zijn, maar dit soort opschriften of logo's maken het landschappelijke beeld alleen maar onrustiger.</p> <p>De provincie dient derhalve een uniforme kleur voor te schrijven (na advies van de omgevingsadviesraad?) en elke vorm van markering op de mast, de gondel of de wieken van NHH te verbieden.</p>	<p>In artikel 3.13 van de Activiteitenregeling is tevens opgenomen dat hinder als gevolg van reflectie wordt voorkomen door het aanbrengen van niet reflecterende materialen of coatinglagen op de windturbines. Dit zal ook voor het windpark Nij Hiddum-Houw worden toegepast. Het meten van reflectiewaarden vindt plaats overeenkomstig NEN-EN-ISO 2813 of een daaraan ten minste gelijkwaardige meetmethode. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft geoordeeld dat hierbij voor wat betreft de aanvaardbaarheid in het kader van een goede ruimtelijke ordening in redelijkheid kan worden aangesloten (ABRS 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1228 en ABRS 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616). Het stellen van eisen ten aanzien van kleur of bedrukking betreffen welstands- en uitvoeringsaspecten die in een inpassingsplan niet kunnen worden geregeld.</p>
ca		<p>Het Activiteitenbesluit bepaalt dat ter voorkoming en beperking van risico's voor de omgeving een windturbine moet voldoen aan bij ministeriële regeling te stellen veiligheidseisen. Het gaat daarbij in het bijzonder om de veiligheidsnormen van de NEN-EN-IEC 61400 serie. Certificering door een daartoe geaccrediteerde organisatie moet verzekeren dat nieuwe windturbines voldoen aan die eisen. Het gebied van NHH is uniek omdat dit het enige windklasse 1 gebied op land is en er voor windklasse 1 op land nog geen gecertificeerde turbines beschikbaar zijn. Gegeven deze unieke omstandigheden en gezien het belang van certificering van turbines juist voor een windklasse 1 gebied is het opvallend - lees: niet acceptabel - dat er in het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen geen specifieke eisen worden gesteld aan certificeringen. In elk geval moet bij certificering onderzocht worden of de toepasselijke regelingen en veiligheidseisen voldoende zijn in relatie tot het enige windklasse 1 gebied op land.</p>	<p>Uiterlijk drie maanden voor de start van de bouw leveren de initiatiefnemers gegevens aan over het daadwerkelijk toe te passen windturbintype. Op dat moment zal moeten worden aangetoond dat het toe te passen windturbintype onder andere voldoet aan de veiligheidseisen zoals genoemd in artikel 3.14 Activiteitenbesluit in samenhang met artikel 3.14 van de Activiteitenregeling. Voor het toe te passen windturbintype zal een certificaat moeten zijn afgegeven door een certificerende instantie waaruit blijkt dat de windturbine voldoet aan de veiligheidsnormen zoals aangehaald in artikel 3.14 eerste lid van de Activiteitenregeling. Het is vanuit het oogpunt van veiligheid niet nodig (en ook niet mogelijk) in het inpassingsplan of in de omgevingsvergunning aanvullende of afwijkende eisen te stellen aan de certificering van een bepaald windturbintype. De afweging of een bepaald windturbintype voor een bepaalde windklasse kan worden gecertificeerd is aan een geaccrediteerde certificerende instantie.</p>
cb		<p>Voorkomen moet worden dat een voor windklasse 1 gecertificeerde zee-turbine ook gecertificeerd wordt voor windklasse 1 op land. Reden: windklasse 1 zee-turbines zijn meestal niet ingericht op voorzieningen als stilstandregelingen bij slagschaduw, terwijl ze vrijwel altijd veel meer lawaai maken dan vergelijkbare turbines bedoeld voor op land.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 31aw en 31ax.</p>
cc		<p>De conclusie dat het plan economisch uitvoerbaar is, is slechts onderbouwd met een paar feitelijke constatering, dit is onvoldoende.</p>	<p>De verwijzingen van indiener naar de kosten van zonne-energie of wind op zee zijn hier niet relevant. De hier aan de orde zijnde doelstellingen zien daar niet op. Wij verwijzen ook naar onze reactie onder 2d. Relevant is of het hier voorliggende inpassingsplan</p>

	<p>Om verschillende redenen moet dit beter onderbouwd en afgewogen worden: (1) gezaghebbende bronnen als Bloomberg New Energy Finance wijzen er al geruime tijd op dat de kosten van zonne-energie sneller dalen dan de kosten van windenergie; (2) de kostprijs van een kWh uit wind op zee is de afgelopen jaren dramatisch gedaald en is nu lager dan de kostprijs van een kWh uit wind op land; (3) de verwachting is dat het binnenkort mogelijk zal zijn windparken op zee te realiseren zonder subsidie; (4) het Rijk heeft aangekondigd de SDE+ regeling te willen aanpassen, niet alleen lagere bijdragen, maar ook subsidie op basis van vermeden CO2 uitstoot in plaats van subsidie op basis van geproduceerde kWhs; en (5) last but not least, de te verwachten opbrengsten van NHH worden in de MER wel zeer hoog ingeschat; zelfs windparken op zee halen niet het aantal vollasturen waarvan in die MER wordt uitgegaan.</p>	<p>financieel uitvoerbaar is. Onder verwijzing naar het gestelde in paragraaf 8.2 van de plantoelichting zien wij geen reden om aan te nemen dat het inpassingsplan niet financieel uitvoerbaar is.</p>
cd	<p>Als over een paar jaar zou blijken dat NHH economisch niet rendeert, is dit niet alleen verlies voor de initiatiefnemers, maar ook voor de samenleving en daarbinnen in het bijzonder voor de omgeving. De provincie dient dus de economische haalbaarheid beter te onderbouwen. In elk geval zal er een analyse gemaakt moeten worden van de te verwachten vergoedingen vanwege planschade. En nog een stapje verder: wat is het effect van NHH op de WOZ-waarde en dus op de belastinginkomsten van de gemeente Súdwest-Fryslân?</p>	<p>Planschade kan ontstaan na wijziging van de planologie, bijvoorbeeld de vaststelling van een inpassingsplan. Of er sprake is van planschade moet onderzocht worden, nadat een aanvraag voor tegemoetkoming in planschade is ingediend. Het indienen van een aanvraag is pas aan de orde als het inpassingsplan onherroepelijk is. Wij verwijzen indiener ook naar de reactie onder 2c. Eventuele planschadeclaims dienen bij de provincie te worden ingediend, die de schade bij de initiatiefnemers zal verhalen. Dit laatste is vastgelegd in de anterieure overeenkomst die de provincie met de initiatiefnemers heeft afgesloten. De provincie acht het risico dat zij de claims niet op de initiatiefnemers zal kunnen verhalen zeer klein en het risico dat zij de eventuele erkende planschadeclaims niet zullen kunnen uitbetalen verwaarloosbaar. De initiatiefnemers hebben in hun businessplan rekening gehouden met eventuele planschadeclaims. Eventuele planschadeclaims zullen dus de economische haalbaarheid van het plan dus niet bedreigen. Daarbij komt nog dat wettelijk gezien de verplichting tot betaling van de planschadevergoeding blijft rusten op de provincie.</p> <p>Voor alle woningen stelt de gemeente elk jaar de WOZ-waardevast. De WOZ-waarde is de grondslag voor de bepaling van de gemeentelijke belastingen. De waardepeildatum ligt één jaar voor aanvang van het WOZ-jaar. Bij de vaststelling taxeert de gemeente niet elke woning apart, maar maakt een inschatting op basis van een aantal kenmerken van de woning en de omgeving. Hierdoor hoeft de WOZ-waarde niet overeen te stemmen met de verkoopwaarde van een woning. De verkoopwaarde kan bepaald worden door een taxatie en vormt een uitgangspunt voor een planschadebepaling. Voor de bepaling van de WOZ-waarde is dus vooral de feitelijke situatie van belang en wordt geen rekening gehouden met hetgeen planologisch maximaal mogelijk is. Hetgeen planologisch maximaal mogelijk is, is het uitgangspunt bij de bepaling van planschade. Derhalve is een verlaging van de WOZ-waarde op zichzelf niet doorslaggevend voor een planologische verslechtering. Het al dan niet dalen van de WOZ-waarde van woningen staat niet aan de economische uitvoerbaarheid van het plan in de weg.</p>
ce	<p>Als in het voorafgaande werd verwezen naar de ontwerp Omgevingsvergunningen ging het over de vergunningen voor de activiteit bouw en de activiteit milieu. Er is evenwel ook nog een (afzonderlijke) ontwerp Omgevingsvergunning Natuur.</p> <p>Het valt op dat in die ontwerp Omgevingsvergunning Natuur tal van zaken uitvoeriger en strakker worden geregeld dan in de ontwerp Omgevingsvergunningen Bouw en Milieu. Een enkel voorbeeld waarin de ontwerp Omgevingsvergunning Natuur verder gaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punt 8 over veranderingen in het project; • Punt 16 en 17 over het vrijkomen van schadelijke stoffen; • Punt 19 t/m 26 over begeleiding en monitoring; en • Punt 27 t/m 32 over opstellen uitvoeringsplan. 	<p>Er gelden rechtstreeks werkende algemene regels uit het Activiteitenbesluit milieubeheer over slagschaduw, geluid en lichtschildering, maar ook monitoring. Overige aspecten voor de activiteiten bouwen en milieu zijn geregeld in de omgevingsvergunning. Met de 'ontwerp Omgevingsvergunning Natuur' waar in de zienswijze indiener naar wordt verwezen, wordt het ontwerpbesluit op grond van de Wet natuurbescherming (kenmerk: 01448910) bedoeld. De voorschriften die in dit besluit zijn opgenomen, zijn bepaald aan de hand van de toetsingskaders uit de Wet natuurbescherming onderdeel gebiedsbescherming dan wel soortenbescherming, en vanzelfsprekend niet aan de hand van de toetsingskaders uit de Wabo voor de activiteiten bouw en milieu. Dit kan betekenen dat de voorschriften in het ene besluit 'verder lijken te gaan' dan het andere besluit, terwijl dit enkel voorkomt uit het verschil in wettelijk toetsings- en afwegingskader.</p>

cf		<p>Eén punt laat treffend zien dat de ontwerp Omgevingsvergunning Natuur verder gaat/strakker is dan de ontwerp Omgevingsvergunningen Bouw en Milieu: de eerste eist expliciet dat de rotorbladen voorzien moeten zijn van en anti-reflectie coating, terwijl - zie boven onder 23 - de laatste twee over dat onderwerp niets zeggen. Conclusie: vogels worden wettelijk wel beschermd tegen lichtschittering - mensen niet. Indiener geeft gemeente en provincie in overweging de ontwerp Omgevingsvergunningen Bouw en Milieu nog eens goed tegen het licht te houden en zich daarbij te laten inspireren door de ontwerp Omgevingsvergunning Natuur.</p>	<p>Wij verwijzen naar onze reactie onder 31ce en onder 31bz. Deze laatste ziet op de rechtstreeks werkende regel uit het Activiteitenregeling milieubeheer over het beperken van lichtschittering.</p> <p>Voorschrift 32 uit het ontwerpbesluit op grond van de Wet natuurbescherming (kenmerk: 01448910) schrijft voor dat de rotorbladen van de turbines moeten worden voorzien van een anti-reflectie coating. De herkomst van dit voorschrift ligt in de afweging op 'Natuurschoon en natuurwetenschappelijke waarden' op pagina 32-34 van het ontwerpbesluit en zal moeten worden uitgevoerd. Overigens verplicht ook artikel 3.13 van de Activiteitenregeling milieubeheer tot het aanbrengen van niet-reflecterend materiaal of coatinglaag.</p>
cg		<p>Vanwege mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de soorten en habitattypen in de omliggende Natura-2000 gebieden is er ook een passende beoordeling uitgevoerd als voorgeschreven door de Wet Natuurbescherming. Na een uitvoerige analyse van de effecten van NHH op beschermde vogelsoorten en vleermuizen - waarom dit ook niet gedaan voor de effecten van NHH op mensen? - is de conclusie dat er met zekerheid geen significant negatieve effecten zullen zijn op de instandhouding van beschermde soorten. Dit vrijwaart NHH van besluitvorming via de z.g. ADC-route.</p> <p>Hoewel indiener op dit moment geen reden heeft die conclusie in twijfel te trekken (vooral door gebrek aan kennis), behoudt hij zich het recht voor dit in een latere fase wel te doen na het inschakelen van eigen deskundigen.</p>	<p>Uit deze zienswijze begrijpen wij dat indiener zich op dit moment kan vinden in de conclusie van de passende beoordeling. Wij hebben deze zienswijze verder voor kennisgeving aangenomen.</p>
ch		<p>Eerder is er op gewezen dat de ontwerp Omgevingsvergunningen (Bouw en Milieu) niet compleet zijn omdat de gemeente pas kan beslissen over maatwerkvoorschriften met betrekking tot slagschaduw en cumulatie van geluid als het type turbine bekend is. Dat probleem is echter niet beperkt tot deze twee onderwerpen. Integendeel, het loopt als een rode draad door het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen. Dit blijkt ook uit de kopjes die hierboven werden gebruikt ter typering van het betoog dat daarop volgt:</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder ce t/m cg.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijk draagvlak ontbreekt 2. Provinciaal beleidskader ontbreekt 3. Strijdig met Verdrag van Aarhus en EU Richtlijnen 4. Geen equality of arms 5. Geen transparante verdeling schaarse vergunningen 6. Geluidsnormen zijn niet rechtsgeldig 7. Niet duidelijk of er sprake is van eigen beoordeling en afweging 8. Geen beoordeling van goede ruimtelijke ordening 9. De MER schiet te kort als basis voor het nemen van besluiten 10. Onvoldoende onderzoek naar alternatieve locatie, opstelling en vermogen 11. Combineren van plan- en projectMER tast positie omwonenden aan 12. Ontwerp Inpassingsplan is onvoldoende begrensd 13. Milieueffecten zijn onvoldoende onderzocht 14. Ontwerp Inpassingsplan voldoet niet aan het BARRO 15. Mitigerende maatregelen alleen zijn geen oplossing 16. Aanvullende eisen niet vastleggen in een anterieure overeenkomst 17. Geen waarborgen tegen overlast door geluid 18. Geen waarborgen tegen overlast door slagschaduw 19. Ten onrechte geen enkele aandacht voor gezondheidsrisico's 20. Geen aandacht voor sociale gevolgen 	<p>Wij verwijzen indiener naar voorgaande reacties waarin op deze aspecten is gereageerd.</p>
	<ol style="list-style-type: none"> 21. Onvoldoende zekerheid met betrekking tot veiligheidsrisico's 22. Regelingen inzake topverlichting zijn onder de maat 23. Geen maatregelen met betrekking tot lichtschittering, kleur en opschriften 24. Er zijn onvoldoende waarborgen met betrekking tot certificering 25. Er is onvoldoende zekerheid met betrekking tot de financiële haalbaarheid 26. Omgevingsvergunning Natuur strakker dan de andere Omgevingsvergunningen 27. Er is op tal van opzichten sprake van incomplete besluitvorming 28. Zoveel mogelijk voorschriften vastleggen als voorwaardelijke verplichting 29. Er is sprake van onbehoorlijk bestuur 30. Opnieuw beginnen? 	<p>Wij verwijzen indiener naar voorgaande reacties waarin op deze aspecten is gereageerd.</p>

ci		<p>Allemaal redenen dat een bepaald aspect of onderwerp ontbreekt, dan wel niet voldoende wordt uitgediept. Alleen al daarom kunnen noch het ontwerp Inpassingsplan, noch de ontwerp Omgevingsvergunningen in deze vorm worden vastgesteld: er ontbreken nog te veel zaken die wel aan de orde moeten worden gesteld, dan wel er zijn nog te veel onderwerpen die nader onderzocht of uitgediept moeten worden.</p>	<p>Indiener concludeert op grond van alle eerder genoemde redenen dat er geen besluitvorming kan plaatsvinden aangezien er nog teveel zaken nader onderzocht dan wel uitgediept moeten worden. In het bovenstaande is op ieder aspect afzonderlijk ingegaan; korthedshalve verwijzen wij hiernaar. In zijn algemeenheid kunnen we stellen dat aan het MER en het inpassingsplan onderzoeken ten grondslag liggen die voldoen aan wetenschappelijke criteria en zijn uitgevoerd door gekwalificeerde, onafhankelijke en objectieve adviesbureaus. Tevens voldoen deze onderzoeken aan de wettelijke normen. Bij de onderzoeken zijn ook eventuele cumulatieve aspecten betrokken, bijvoorbeeld in geval van de geluidproductie en ecologische effecten. Uit deze onderzoeken blijkt dat het windpark kan voldoen aan de wettelijke eisen en tevens sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Een bepaalde onzekerheidsmarge is niet te vermijden en inherent aan het gebruik van modellen, maar bij het onderzoek is uitgegaan van het slechts denkbare geval (worst case). De onafhankelijke Commissie m.e.r. heeft het MER en de daarbij behorende onderzoeken en de gehanteerde onderzoeksysteematiek getoetst en heeft aangegeven dat de essentiële informatie aanwezig is om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen bij het besluiten over het windpark.</p>
cj		<p>Feit is ook dat er in de besluitvorming tot nu toe geen recht wordt gedaan aan alle toezeggingen die richting burgers werden gedaan in de Startnotitie van oktober 2016. Over het echt betrekken van omwonenden hebben we het al eerder gehad en zo ook over de toezegging dat de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen zouden worden gevolgd (nee dus, zie onder 20). En dan is er ook nog de toezegging dat de provincie er alles aan zal doen om de omgeving te laten delen in de opbrengsten van NHH: stand van zaken onbekend want een "petit comité" van de omgevingsadviesraad onderhandelt er in het geheim over. Er is dus nog heel wat huiswerk te doen, bij voorkeur door provincie en de gemeente zelf in plaats van door een ingehuurd adviesbureau.</p>	<p>Het petit comité is een werkgroep met afgevaardigden uit de omgevingsadviesraad. Zij koppelen de resultaten terug aan de leden van de omgevingsadviesraad en aan omwonenden op nog te houden informatieavonden. Voorts verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2e.</p>
ck		<p>Uit het voorafgaande valt niet alleen af te leiden dat er in tal van opzichten sprake is van incomplete besluitvorming, maar ook dat er sprake is van een ondoorzichtige kluwen van instrumenten waarin de diverse voorschriften zijn neergelegd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoewel het van de Raad van State niet mag, wordt het vaststellen van bepaalde maatwerkvoorschriften vooruit geschoven totdat het turbinetype bekend is. • Regels met betrekking tot topverlichting (en wie weet wat voor andere onderwerpen er nog volgen) worden neergelegd in een anterieure overeenkomst. • Sommige regels staan in het ontwerp Inpassingsplan Bouw en Milieu, andere regels ook van belang voor bouw en milieu staan in het ontwerp Inpassingsplan Natuur. • En het wegwerken van de onder 27 genoemde leemtes zal de zaak er niet overzichtelijker op maken. 	<p>Er is gebruik gemaakt van de reguliere wettelijke instrumenten die daarvoor aangewezen zijn. Niet valt in te zien dat hiervoor andere instrumenten gebruikt konden of moesten worden. Voor wat betreft het vooruit schuiven van maatwerkvoorschriften wordt verwezen naar de reactie onder aw. De regels met betrekking tot de obstakelverlichting zijn vastgelegd in het inpassingsplan, te weten artikel 3.3 van de planregels. Indiener geeft aan dat sommige regels in het ontwerp Inpassingsplan Bouw en Milieu staan en andere in het ontwerp Inpassingsplan Natuur. Wij wijzen indiener erop dat er slechts 1 ontwerp inpassingsplan ter inzage is gelegd en tegelijkertijd met dat ontwerp inpassingsplan twee ontwerp omgevingsvergunningen en een ontwerpbesluit op basis van de Wet natuurbescherming ter inzage zijn gelegd. Uitgangspunt per instrument c.q. (ontwerp-)besluit is geweest dat hierin geregeld wordt, wat wettelijk (door de verschillende toetsingskaders van de specifieke wet) is voorgeschreven. Het enkele feit dat 1 aspect door verschillende instrumenten/besluiten geregeld wordt, is dan ook een voortvloeisel van de verschillende wetten en wettelijke bepalingen. Niet valt in te zien dat de wet niet op juiste wijze gevolgd is. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder aw, bx, by, ce t/m cj.</p>

cl		Het huidige ontwerp Inpassingsplan stelt regels met betrekking tot vier inhoudelijke onderwerpen (Bedrijf - Windturbinepark; Leiding-Kabeltracé; Waarde - Archeologie 1; en Waarde - Archeologie 2). Dit laat perfect zien hoe beleids- en beslisarm dat ontwerp Inpassingsplan in feite is. Gevolg is dat het ontwerp Inpassingsplan faalt als het gaat om de kern van de zaak: waarborgen dat er sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Dit is geen wonder want - zie onder 2 - die daartoe strekkende afweging (of er sprake is van een goede ruimtelijke ordening) heeft de provincie tot op heden niet gemaakt, ook niet in het ontwerp Inpassingsplan.	Indiener refereert aan de regels van het ontwerp inpassingsplan. Dit is de juridische borging van de eerder gemaakte belangenafweging. Deze afweging is gemaakt bij het ontwerp inpassingsplan en het MER, alsmede de bijbehorende onderzoeken en uiteindelijk in het kader van de vaststelling van het inpassingsplan. Niet valt in te zien waarom hierbij geen sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Die aspecten die juridisch geborgd moeten worden om een goede ruimtelijke ordening te waarborgen, zijn in de regels geborgd.
cm		Met name de rubriek "Bedrijf - Windturbinepark" zal nader uitgewerkt moeten worden, in elk geval met al die zaken die hierboven als leemte werden geïdentificeerd voor zover ze samenhangen met een goede ruimtelijke ordening. Het opnemen van voorwaardelijke verplichtingen lijkt daarvoor het geëigende middel. Ons zijn bestemmingsplannen bekend waarin dit exact de aanpak is: alle vanuit een goede ruimtelijke ordening noodzakelijke voorschriften worden als voorwaardelijke verplichting opgenomen in dat bestemmingsplan. Wij zien niet in waarom dat in Fryslân niet zou kunnen.	Wij zien niet in waarom de bestemming 'Bedrijf - Windpark' nadere uitwerking verlangt. Zoals in de reactie onder cl gesteld is, zijn die aspecten die juridisch geborgd moeten worden om een goede ruimtelijke ordening te waarborgen, in de regels opgenomen. Hiervoor is telkens zorgvuldig bekeken wat hiervoor het meest geschikte juridische instrument is. Dat kan zijn een voorwaardelijke verplichting, maar bijvoorbeeld ook een dubbelbestemming of een aanduiding. Zie voor de voorwaardelijke verplichtingen in artikel 3.3 van de regels van het ontwerp inpassingsplan.
cn		Indiener geeft aan dat op basis van het voorgaande sprake is van onbehoorlijk bestuur, met name het zorgvuldigheidsbeginsel, het motiveringsbeginsel, het rechtzekerheidsbeginsel, het evenredigheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel, het gelijkheidsbeginsel en het fair play beginsel. Dit verwijt treft de provincie sterker dan de gemeente Súdwest-Fryslân want het is de provincie die de besluitvorming naar zich toe heeft getrokken in het kader van de provinciale coördinatie-regeling.	Wij zien niet in waarom niet gehandeld zou zijn conform de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Indiener heeft dit ook slechts gesteld, maar niet geconcretiseerd, anders dan in de andere argumenten in de zienswijzen waarop al bovenstaand gereageerd is. Hier verwijzen wij dan ook korthedshalve naar. Het enkele feit dat de provincie in de besluitvorming grotendeels naar zich toegetrokken heeft, doet hier niets aan af.
co		Het geheel overziende dringt zich de conclusie op dat de provincie zich ernstig in de vingers heeft gesneden met het besluit dat er bij de Kop Afsluitdijk een windpark van 42 MW moet komen - per se daar en per se zo groot. De gevolgen van die puur politieke keuze lopen als een rode draad door deze zienswijze heen - verklaren in feite heel veel van de kritiek die indiener in zijn zienswijze heeft verwoord met betrekking tot de MER, het ontwerp Inpassingsplan en de ontwerp Omgevingsvergunningen. Dat waren en zijn geen besluiten waarin de provincie een faire afweging maakt tussen alle belangen. Dat kon ook niet want die 42 MW stond al vast, de plek was vastgelegd en dat NHH gebouwd ging worden door NUON en Gooyum-Houw was al evenzeer in beton gegoten. Wij menen dat onze punten van kritiek zodanig hout snijden, ook in een eventueel beroep op de Raad van State, dat de provincie de ontwerp besluiten ofwel drastisch moet herzien of wel zou moeten overwegen om opnieuw te beginnen.	Bij het opstellen van dit inpassingsplan heeft de provincie een brede belangenafweging gemaakt en is binnen de wettelijke kaders en de beleidskaders, waaronder Structuurvisie Windenergie op land, en de doelstelling van 14% duurzame energie in 2020, zoveel als mogelijk rekening gehouden met verschillende belangen waaronder de effecten van het windpark op de leefomgeving. Daarbij heeft de noodzaak om met windenergie bij te dragen aan de doelstelling om in 2020 14% van het energieverbruik duurzaam op te wekken in ieder geval een belangrijke rol gespeeld. Wij menen dat wij op goede gronden tot de locatie en het windpark Nij Hiddum-Houw hebben kunnen besluiten.

cp		Als de provincie vasthoudt aan 42 MW, de huidige locatie en NUON/Gooyum-Houw, dan is de speelruimte wel zeer beperkt. Waar wat politiek besloten is, kan ook politiek weer anders worden besloten. Indiener is nog steeds niet tegen het binnen redelijke grenzen opschalen van het bestaande windpark Hiddum-Houw - wij zijn tegen dit plan en de besluiten die daarover op tafel liggen omdat het niet past in en bij de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder co.
cq		Indiener is nog steeds bereid mee te werken als de provincie een nieuwe start zou willen maken en blijft ervan overtuigd dat ook dan de provincie ruimhartig kan voldoen aan de afspraak met het Rijk - die 530,5 MW in 2020. Er is zelfs al een alternatief plan aan de provincie voorgelegd. Via de krant vernamen we evenwel dat gedeputeerde staten daar geen heil in zien want NHH moet per se 42 MW worden, op die locatie en met die commerciële partijen. Maar die bereidheid om (weer) mee te doen veronderstelt wel dat het allemaal fundamenteel anders wordt aangepakt dan nu het geval is. Dit zowel voor wat betreft de procedure die zal moeten voldoen aan eisen van behoorlijk bestuur (en het Verdrag van Aarhus/EU Richtlijnen), als voor wat betreft de te bereiken resultaten. Met erkenning van de rol en de belangen van commerciële partijen zullen die resultaten bij een herstart aantoonbaar wél recht moeten doen aan de rechten en belangen van de omwonenden want dat is nu niet het geval.	Gedeputeerde staten hebben door middel van hun brief d.d. 28-11-2017 aan indiener uitvoerig gemotiveerd waarom het bedoelde alternatieve plan van indiener geen daadwerkelijk alternatief voor het windpark Nij Hiddum-houw kan zijn. Dit is ook toegelicht in deze nota. Wij verwijzen naar onze reactie onder 2d. De provincie ziet geen aanleiding om de door indiener genoemde 'nieuwe start' te maken, maar is ten alle tijden bereid om met indiener of andere partijen verder te praten over aanvullende plannen, bijvoorbeeld met zonnepanelen.
cr		Gelet op het voorafgaande verzoekt indiener om het Inpassingsplan niet vast te stellen en de Omgevingsvergunningen niet te verlenen.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen. Wij hebben alle belangen, waaronder de ingediende zienswijzen, zorgvuldig afgewogen en wij zijn van mening dat het belang van een duurzame energietransitie een dusdanig groot, openbaar belang is, dat wij op goede gronden het inpassingsplan kunnen vaststellen en dat de vergunningen verleend kunnen worden.
cs		Ik verzoek u tevens ons gelegenheid te bieden deze zienswijze mondeling toe te lichten.	Telefonisch is aan indiener aangegeven dat het zeker mogelijk is om desgewenst mondeling nog een aanvulling op deze zienswijze te geven, mits dit gebeurt binnen de vastgestelde periode van ter inzagelegging, maar dat dit, mede om redenen van waarborgen van rechtsgelijkheid, dan zal gebeuren ten overstaande van een provinciale ambtenaar. Indiener heeft daarop per mail dd. 20-12- 2017 aangegeven af te zien van deze mogelijkheid.
32			
a	1477445	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
33			
a	1477447	Indiener geeft aan dat het windmolenpark een te grote omvang krijgt voor de omgeving. De grote turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indener naar de reactie onder 2b en 12c.

d		Indiener vindt dat ze aan het lot worden overgelaten, teveel geluisterd wordt naar commerciële partijen en niet goed genoeg gekeken is naar alternatieve locaties.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 2f en 31z.
34			
a	1477448	Indiener geeft aan dat onvoldoende inzichtelijk wordt gemaakt wat de CO2-reductie en brandstofbesparing is aangezien de cijfers en berekeningen van de besparing van het brandstofverbruik van de energiecentrales ten gevolge van het benutten van windstroom ontbreken. Het nuttig effect van het plan kan dan ook niet aangetoond worden.	Wij verwijzen naar de reactie onder 8j. Windturbines zorgen op zichzelf niet voor een reductie in CO2-uitstoot. Wel zorgen ze ervoor dat op een duurzame manier energie opgewekt kan worden en minder gebruik gemaakt hoeft te worden van andere energiebronnen die wél CO2 uitstoten. Hierdoor reduceren windturbines indirect wel de CO2-uitstoot.
b		In de MER is het getal van de vermeden CO2 emissie van de windmolens veel hoger dan blijkt uit de praktijkgegevens van opgewekte duurzame energie, omdat deze bepaald wordt door de opbrengst aan windstroom van het windpark in MWh te vermenigvuldigen met de kentallen voor vermeden emissie CO2.	In het MER is uitgegaan van CO2-emissieketallen opgesteld door CEDelft in januari 2015 voor grijze stroom (import en eigen productie). Het windpark zorgt voor een afname van grijze stroom productie en daarmee voor emissiereductie.
c		De capaciteitsfactor van de windmolens is veel hoger dan blijkt uit de praktijkgegevens van opgewekte duurzame energie.	De capacity factor is de berekende waarde op basis van het windaanbod op locatie (op basis van historische data) en de eigenschappen van het type turbine. De capacity factor zegt iets over het geproduceerde energiegebruik t.o.v. de maximaal haalbare energieproductie. Het windklimaat bij Nij Hiddum-Houw is dusdanig dat de geselecteerde windturbines voor de berekening rond de 50% van hun maximale potentieel draaien. De gemiddelde capacity factor in de rest van het land ligt lager omdat het windaanbod significant minder is en omdat oudere windparken en windturbines relatief meer vermogen per rotoroppervlak bevatten. Daarmee draaien die windturbines minder vollast en is de capacity factor lager. Nieuwe windinitiatieven maken gebruik van turbines met relatief veel rotoroppervlak ten opzichte van vermogen, daarmee draaien deze typen turbines vaker op vollast waardoor de capacity factor hoger is.
d		Er wordt in de MER geen rekening gehouden met verliezen van windstroom in het windpark	Binnen de energieopbrengstberekening is rekening gehouden met onderlinge windafvang (de zogenaamde windzog) van omliggende turbines.
e		Er wordt in de MER geen rekening gehouden met verliezen van windstroom op het bestaande stroomnet.	In het MER is dit niet nader beschouwd. Wij menen dat dit ook niet nader beschouwd hoeft te worden. Vaststaat dat er verliezen zijn. Echter, deze zijn er ook bij het gebruik van niet-duurzame energiebronnen (energieverlies is een niet te vermijden natuurkundig gegeven). Het rendement van een kolencentrale is circa 45%. Het rendement van een gascentrale is circa 60%. Het rendement van een windturbine is circa 50-59%. De verliezen die gepaard gaan bij windenergie doen evenwel niet af aan het nut en de noodzaak van windenergie of aan het bereiken van de nationale of provinciale doelstellingen op het gebied van duurzame energie. Immers, het gaat juist om de winning van elektriciteit uit duurzame, in principe onuitputtelijke energiebronnen.
f		Er wordt in de MER geen rekening gehouden met de extra CO2 die vrijkomt bij het maken van de molens en andere nodige voorzieningen.	In het MER is hiermee geen rekening gehouden, nu het project/plan niet de productie van windturbines omvat. Wij menen dat dit terecht buiten de scope van het MER is gelaten. De extra CO2 die vrijkomt met het maken van de windturbines en bijbehorende voorzieningen, kan overigens pas worden geïnventariseerd wanneer duidelijk is welk type turbine wordt geplaatst. De CO2-emissie gebaseerd op de volledige levenscyclus van een windturbine is de laagste van alle energiebronnen. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen wij de indiener naar: http://www.ipcc.ch/report/srren/
g		In het plan staat de stelling dat windenergie één van de belangrijkste bronnen is voor duurzame energie in Nederland. Deze opmerking zegt op zichzelf niets over het nuttig effect van windenergie op de reductie van de CO2 uitstoot en kan dus worden weggelaten.	Wij verwijzen naar de reactie onder a en 8j.

h	Indiener is het niet eens met de stelling dat windenergie op land vergeleken met andere duurzame opties kosteneffectief is. Dit is achterhaald omdat er op zee projecten zonder gemeenschapsgeld worden ontwikkeld. Indiener heeft niet kunnen achterhalen hoeveel gemeenschapsgeld in dit windpark gaat zitten. Windenergie op land heeft daarnaast ook vele nadelen.	Op dit moment ligt er geen keuze voor tussen windenergie op land of op zee: we hebben alle vormen van duurzame energie nodig om de nationale doelstelling te kunnen halen. Een windpark op zee is om die reden ook geen alternatief voor het Windpark Nij Hiddum-Houw. Temeer omdat voor windenergie op zee een aparte doelstelling is geformuleerd. Voor het inpassingsplan is het niet van belang hoeveel (al of niet vermeend) gemeenschapsgeld naar het windpark zou gaan.
i	Indiener geeft aan dat de besluiten van de provincie niet in het hoofdstuk 'nut en noodzaak' thuishoren.	De provinciale besluiten maken onderdeel uit van de beleidsmatige onderbouwing van het nut en de noodzaak van het windpark. Niet valt in te zien waarom dat niet thuishoort in dit hoofdstuk.
j	Indiener geeft aan dat een groot aantal deskundigen heeft geconcludeerd dat windenergie niet of nauwelijks een nuttige bijdrage levert aan de reductie van CO2 (o.a. het CPB, het MKBA en de rekenkamer). Daarnaast blijft 31% van het gegenereerde aantal PJ door de wind over ten gevolge van verliezen door windstroom overschotten, inpassingsverliezen en zelfenergie. Andere verliesgevendende factoren zijn hierbij niet meegerekend. (bron:www.clepair.net/windbesparing.html)	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8j.
k	De invloed van windenergie op het milieu is te verwaarlozen, of kan zelfs negatief uitpakken. De Landsadvocaat (in de zaak van Urgenda) en de Vaste Commissie voor Economische Zaken hebben dergelijke uitspraken gedaan.	De negatieve effecten van de klimaatverandering kunnen niet voorkomen worden door alleen mitigatiemaatregelen, hiervoor zijn ook adaptatiemaatregelen nodig. Daar zet Nederland nu op in met het Energieakkoord. Voor het sturen op basis van doelen rond energiebesparing en hernieuwbare energie is doelbewust gekozen door de partijen die betrokken zijn bij het Energieakkoord om de energietransitie in gang te zetten. Daarnaast gelden tot en met 2020 Europese verplichtingen op deze terreinen. Deze korte termijn doelen hebben eraan bijgedragen dat nieuwe markten voor hernieuwbare energie en energiebesparing op gang zijn gebracht. De uitspraken waarnaar indiener refereert, zijn uitsluitend gericht op het belang van broeikasgasreductie, zonder andere belangen (waaronder een duurzame energietransitie) mee te wegen. Deze uitspraken moeten dan ook binnen dit kader gezien worden. Voorts wordt verwezen naar de brief van 9 april 2016, inzake de Kabinetsreactie Interdepartementaal Beleidsonderzoek kostenefficiëntie CO2-maatregelen.
l	De beweerde besparingen in dit verband zijn onbewezen veronderstellingen en misleidend. Deze besparingen zijn niet bevestigd door metingen.	De provincie heeft een taakstelling van het rijk voor het jaar 2020. Deze taak- en doelstelling was de aanleiding om deze locatie voor windenergie te onderzoeken. In deze doelstelling is discussie over mogelijke besparingen niet aan de orde. De wijze waarop de besparing is berekend is toegelicht in het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.3.9 Energie en klimaat, kopje 'Beoordelingscriterium' en 'Beoordelingsmethodiek'. De wijze waarop deze besparing is berekend is gebruikelijk bij de beoordeling van windparken. Het uitvoeren van metingen is op dit moment nog niet mogelijk, omdat het park nog gebouwd moet worden en daarom alleen uitgegaan kan worden van een theoretische berekening. De daarvoor gebruikte rekenmethode is opgebouwd op basis van ervaring met andere windparken uit het verleden.
m	Indiener geeft aan dat het gebruik van windenergie slechts voor een vermindering van 1% van de totale CO2-uitstoot van Nederland kan zorgen. De noodzaak is daarom niet aanwezig.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8j.
n	Indiener vermeldt de gegevens waar hij bij onderstaande argumenten vanuit is gegaan.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen.

o		<p>De berekening van de capaciteitsfactor (bijlage 7) met een computermodel klopt niet met de gegevens uit de praktijk De capaciteitsfactor op land gemiddeld ca 21% en op zee gemiddeld ca.40% voor moderne molens. Wikipedia geeft verder aan dat met moderne molens op zee tegenwoordig ca 3000 vollasturen/jaar kunnen leveren, dit is een capaciteitsfactor van 34%.Het CBS geeft aan dat in het jaar 2016 op zee door windmolens 2269 miljoen kWh is geproduceerd bij een vermogen van 957 MW. Dan is de capaciteitsfactor 37% en het aantal vollasturen 3200 (bron: Wikipedia) Gelet op het voorgaande en dat het windpark ergens tussen een land- en zeesituatie ligt, lijkt indiener een capaciteitsfactor van ca. 30-35% meer aannemelijk.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 34c.</p>
p		<p>Verder is bij de berekening niet aangegeven wat in de praktijk de energieopbrengst en de daarbij behorende windkracht van de al aanwezige windmolens ter plaatse is geweest. Dit is een belangrijk gegeven voor de bruto energieopbrengst van de nieuwe windmolens aldaar en betrouwbaarder dan computerberekeningen. Uitgangspunt voor de berekening van windparken moeten de meetgegevens ter plaatse zijn. Als deze er niet zijn, is het gebruikelijk om hiertoe eerst windpalen te plaatsen.</p>	<p>De energieopbrengst is een resultante van de windsnelheid op locatie en de eigenschappen van de windturbine. We kunnen daarom geen gebruik maken van de bestaande energieopbrengsten omdat het andere typen windturbines betreft. Wel zijn de energieopbrengstberekeningen uitgevoerd met langjarig gemiddelde winddata (1993 - 2017) voor de locatie.</p>
q		<p>Voor de berekening van de windkracht ter plaatse is een gemiddelde windsnelheid van 8,57m/sec op 100m hoogte aangehouden. Dit lijkt aan de hoge kant omdat het KNMI voor het langjarig gemiddelde uit komt op 8,0-8,5m/sec. De situering van de molens ligt hierbij dicht bij de contourlijn van 8m/sec. Ook is het de vraag of voor de berekening van de energieproductie van de molen de gemiddelde windsnelheid kan worden genomen. De gemiddelde windsnelheid is namelijk niet evenredig met de energieproductie van de molen. In de formule voor de energieopbrengst van de windmolen wordt de windsnelheid tot de derde macht verheven en neemt de windsnelheid naar beneden toe logaritmisch af. Uit de berekening van de capaciteitsfactor voor de geplande windmolens in het IJsselmeer, die indiener uitgerekend heeft, blijkt dat deze factor voor alle vier varianten lager is, terwijl de windsnelheid op het IJsselmeer hoger moet zijn.</p>	<p>Meerdere studies hebben uitgewezen dat de windsnelheid rondom Nij Hiddum-Houw zeer hoog is: - https://www.rvo.nl/sites/default/files/2014/01/windkaart_van_nederland.pdf concludeert 9 - 9,5 m/s op 100 meter - https://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/01/Windkaartvan%20Nederland%20%282014%29.pdf concludeert >8 m/s op 100 meter - http://windviewer.rvo.nl/windviewer/Index.html?viewer=wind_viewer concludeert 8,58 m/s op 100 meter hoogte, Windviewer is een interactieve kaart waarop gemiddelde windsnelheden voor specifieke locaties kan worden bekeken. Wij menen dan ook dat terecht van een gemiddelde windsnelheid van 8, 57 m/sec op 100 meter is uitgegaan.</p>

r	<p>Niet duidelijk is wat bedoeld wordt met de opmerking dat geen rekening is gehouden met elektriciteitsverliezen en waarom de beschikbaarheid van de turbine op 100% is gesteld. Voor de netto energieopbrengst van het windpark dienen alle verliezen in rekening te worden gebracht. In de MER voor Windpark Koningspleij te Arnhem is aangegeven dat door de onderlinge beïnvloeding van de wind op de molens in het park het verlies aan productie ca 7% is, de vaste verliezen 6% zijn en het verlies door stilstand bij vogeltrek ca 4% is. De energieopbrengst wordt normaliter gemeten bij de aansluiting van het windpark op het bestaande elektriciteitsnet. Voor het transportverlies tussen molen en aansluitpunt wordt meestal een verlies van 2% gerekend. Het totale verlies aan bruto productie van windpark Koningspleij komt daarmee op 19%.</p>	<p>Met indiener zijn wij van mening dat sprake zal zijn van elektriciteitsverliezen. Het is in dit stadium evenwel nog niet mogelijk geweest om te kwantificeren wat de verliezen zijn vanwege mitigatie (zoals bijvoorbeeld geluidmaatregelen). Wel is onderlinge beïnvloeding meegenomen in de berekeningen (6-8%). Uitgaan van het uitgangspunt zoals geformuleerd in het MER betekent dat de verschillende windturbines op een adequate wijze konden worden vergeleken. Het uitgangspunt is verder niet invloed geweest op het alternatievenonderzoek in het MER, nu voor alle alternatieven van hetzelfde uitgangspunt is uitgegaan. Ook is het uitgangspunt niet van invloed geweest op de beoordeling; de beoordeling voor het thema elektriciteitsproductie in het MER wijzigt niet, wanneer de verliezen wel zouden zijn meegenomen. Ten aanzien van energieverliezen verwijzen wij indiener verder naar de reactie onder e.</p>
s	<p>Het zeer sterk wisselend aanbod (zie de betreffende grafieken op internet) van windstroom leidt tot diverse problemen en resulteert o.a. in het verstoken van extra brandstof t.g.v. het veelvuldig bijregelen van de centrale. Bovendien is het aanbod van windstroom niet af te stemmen op de vraag naar stroom, waardoor overtollige stroom verloren gaat.</p> <p>Er zijn aanwijzingen dat van de opbrengst aan windstroom niet meer dan netto 18% overblijft bij onze hoogwaardige gascentrales (bron NKPW).</p> <p>De "groenerekenkamer.nl" komt in hun rekenvoorbeeld hierbij uit op gemiddeld ca. 1/3 vermindering van de effectiviteit van windmolens ten aanzien van de besparing op fossiele brandstoffen en CO2 uitstoot.</p> <p>Verder wordt hier aangegeven dat:</p> <p>a. windstroom nooit meer dan ca. 5% van de totale energiebehoefte kan dekken, ook niet in de toekomst.</p> <p>b. naarmate het aanbod van windstroom stijgt, de problemen op het net en met het bijregelen van energiecentrales toenemen en zodoende resulteert in een nog lagere netto opbrengst van windmolens.</p>	<p>Windenergie (en zonne-energie) zijn intermitterende energiebronnen. Dat wil zeggen dat het aanbod van energie afhangt van de weersomstandigheden en dat de bron sec niet te sturen is door de energievraag. Op dit moment hebben we in Nederland een lineair georganiseerd energiesysteem. Dit houdt in dat het aanbod van energie volledig de vraag van energie volgt. Een toekomstige trend die nu zichtbaar wordt (en waarnaar momenteel meer onderzoek verricht wordt voor grootschalige implementatie) is, om de vraag van energie meer afstemmen op het aanbod, bijvoorbeeld door een koelcentrale verder terug te koelen zodra er een overschot van windenergie is. Dit vergroot de kansen voor en de inzet van duurzame energiebronnen. De nationale en provinciale doelstellingen zijn er juist op gericht om een transitie te bewerkstelligen van niet-duurzame energiewinning naar duurzame energiewinning.</p>
t	<p>Bovendien kan sprake zijn van andere mogelijke verliezen van windstroom, bijvoorbeeld het transportverlies van windstroom door de extra transportafstand of stilstand van windmolens door calamiteiten, reparatie en onderhoud.</p>	<p>Wij verwijzen de indiener naar de reactie onder e.</p>
u	<p>Extra energie is nodig voor maken van windmolens en voor de fundering, het plaatsen, het onderhouden, het afbreken van windmolens. Ook is extra energie nodig voor alle nodige voorzieningen, o.a. transportleidingen en materieel. Deze extra energie is ca.10% van de totale opbrengst van de molen. Hierbij merkt indiener op dat de terugverdientijd van dit verlies evenredig langer wordt met de daling van de opbrengsten van windmolens.</p>	<p>De energieinvestering versus de opgewekte energie drukken we uit in Energy Return on Energy Invested (EROEI), die van wind-energie ligt ongeveer op 20. Dat wil zeggen dat er 1 energiedeel is geïnvesteerd in de bouw en constructie van de windturbine ten opzichte van 20 energiedelen die de windturbine produceert tijdens zijn levensduur.</p>
v	<p>Niet is aangegeven hoe het kengetal vermeden emissie CO2 tot stand is gekomen. Een toetsbare berekening van dit getal met de uitgangspunten voor de verschillende fossiele brandstoffen zal hierover duidelijkheid moeten verschaffen.</p>	<p>Voor de totstandkoming van het emissiekenal verwijzen wij indiener naar de hierna genoemde website: http://www.ce.nl/publicaties/1599/emissiekenallen-elektriciteit.</p>

w		Indiener concludeert dat gezien het bovenstaande nut en noodzaak van het windpark niet aangetoond zijn. De bouw van het windpark is hiermee onverantwoord, temeer omdat dit park een grote en negatieve economische en sociale impact heeft. Bovendien is geen sprake van een toetsbare onderbouwing, noch komen andere oplossingen aan bod.	Voor de onderbouwing van het nut en de noodzaak, alsmede de mogelijkheid van eventuele andere oplossingen, wordt verwezen naar bovenstaande reacties. In het MER zijn de effecten van de windturbines op de leefbaarheid onderzocht. Aan de hand daarvan kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een ruimtelijk aanvaardbare situatie. Wij menen dat met het MER is voorzien in een zorgvuldige, navolgbare en toetsbare onderbouwing. Over de alternatievenafweging verwijzen wij ook naar onze reacties onder 1d, 2d en 2f. Voor wat betreft de sociale effecten zij ook verwezen naar de reactie bij 17c.
35			
a	1477449	De windturbines in het huidige plan zijn veel te hoog voor deze omgeving. Zij hebben een negatief effect om mijn woon en leefklimaat. De turbines zullen het waardevolle en bijzondere landschap in deze regio negatief beïnvloeden en domineren met hun geluid, lichtvervuiling en overal zichtbare aanwezigheid de wijde omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 1b, 2e, 2f, 4c en 8d.
b		Het park legt daarmee ook een bom onder een belangrijke inkomstenbron voor velen in deze regio, namelijk het toerisme.	Vooropgesteld zij dat er beleid is vastgesteld door de provincie en de gemeente voor het aspect recreatie (zie paragraaf 6.3 van het MER Bijlagenrapport). De gevolgen voor de recreatie zijn ten volle betrokken in het MER (zie paragraaf 6.3.8 en 7.8.6 van het MER Hoofdrapport). Ook is rekening gehouden met het beleid in de belangenafweging. De belangen die zijn gediend met de realisatie van het windpark wegen ons inziens evenwel zwaarder dan de belangen van het toerisme c.q. recreatie bij het behoud van de bestaande situatie. Ter toelichting het volgende. In algemene zin zijn er geen negatieve economische effecten aan te wijzen, noch is aangetoond dat er een relatie is tussen de aanleg van het windpark enerzijds en een economische achteruitgang of een versterking van de economische krimp anderzijds. De plaatsing van windturbines zal de beleving van het gebied mogelijk veranderen, maar daarmee is niet gesteld dat recreatie en windturbines niet naast elkaar kunnen bestaan. Daarbij is betrokken dat er thans al windturbines in het gebied aanwezig zijn en met de realisatie van de saneringsplicht uiteindelijk een kwalitatief beter ruimtelijke omgeving wordt gecreëerd. Voorts is de milieubelasting van de nieuwe windturbines ter hoogte van de nabij gelegen toeristische voorzieningen betrokken bij de vaststelling van het inpassingsplan en deze milieubelasting in het licht van het belang van opwekking van duurzame energie en de sanering van bestaande windturbines aanvaardbaar geacht. De dichtstbijzijnde camping (Camping Hilarides) bevindt zich op circa 950 meter van de dichtstbijzijnde turbine. Het dichtstbijzijnde pension (t' Hert) bevindt zich op circa 650 meter van de dichtstbijzijnde turbine. Door de installatie van de turbines (denk aan heien, bouwverkeer) zijn in de aanlegfase effecten te verwachten op recreatie, maar deze effecten zullen tijdelijk van aard zijn. Dit geldt ook voor de verwijderingsfase. In de gebruiksfase zijn effecten te verwachten (denk aan slagschaduw en geluid) en deze zijn permanent. Er dient evenwel te allen tijde aan de normstelling uit het Activiteitenbesluit te worden voldaan. Zie ook de reactie onder 2b. In het MER zijn de effecten op recreatie als licht negatief effect beoordeeld tijdens de aanlegfase. Significant negatieve effecten tijdens de exploitatiefase worden niet verwacht. In het uitvoeringsprogramma Gastvrij Fryslân 2014-2017 geeft de provincie aan de ontwikkeling van recreatie te willen integreren met de ontwikkeling van duurzame energie. Het windpark Nij Hiddum-Houw biedt hier kansen toe, bijvoorbeeld door onderhoudswegen en opstelplaatsen ook te gebruiken als recreatieve routes. Bij recreatie wordt overigens ook vaak een koppeling gemaakt met de beoordeling van de esthetische aanpassingen aan het landschap en de omgeving. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
c		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân. Er wordt te weinig gekeken naar de draaglast van deze regio.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
d		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopbaar wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
e		De indiener voelt zich niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad en is niet door deze raad geïnformeerd over de plannen. De omwonenden zijn in een te laat stadium geïnformeerd en hebben het gevoel dat het plan er hoe dan ook zou komen, ongeacht	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e. Verder merken wij het volgende op. De verslagen van de vergaderingen van de omgevingsadviesraad worden gepubliceerd op de provinciale website. Daar staat ook lijst van deelnemers in de omgevingsadviesraad alsmede een link naar het mailadres van de secretaris. De omgevingsadviesraad heeft op 11 juli 2017 een informatieavond georganiseerd waarvoor zij ca. 1.350 adressen persoonlijk heeft uitgenodigd. De provincie is van mening dat er daarmee voldoende gelegenheid is

		wat zij er van vinden. Indiener vindt dit getuigen van onbehoorlijk bestuur. Voor een plan met zo'n grote impact voor de omgeving, hoort meer draagvlak te worden gezocht. Dat geen van de politieke partijen in de gemeenteraad zich uitspreekt voor dit windmolenpark, zou wat dat betreft een teken aan de wand moeten zijn.	geweest om zich over deze plannen te laten informeren. Het is bekend dat de gemeenteraad van Súdwest-Fryslân zich heeft uitgesproken tegen dit plan. In de Startnotitie, welke op 26 oktober 2016 door provinciale staten is vastgesteld, wordt uitgebreid beargumenteerd waarom de provincie met behulp van een provinciale coördinatie-regeling de ontwikkeling van het plan toch ter hand heeft genomen.
36			
a	1477418	Indiener is volledig tegen de bouw van deze enorme turbines, omdat heel de mooie leefomgeving hierdoor wordt verpest.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c
b		Indiener is bang voor de enorme geluidsoverlast die de bewoners te verduren krijgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Last van slagschaduw van deze grote turbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		Last van constant knipperende lichten, vooral 's avonds.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Er is helemaal geen draagvlak onder de bewoners die in de omgeving van deze turbines wonen. Niemand wil die dingen in de buurt hebben.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
f		Aan de bewoners is helemaal niet gevraagd hoe zij er over denken, dit is niet democratisch.	Het besluit van PS hoe de taakstelling van 530,5 MW wind gerealiseerd zou moeten worden, is leidend geweest voor de ontwikkeling van dit park. Dit is een op democratische wijze genomen besluit. Voor wat betreft de participatie van omwonenden in het proces verwijzen wij indiener naar de reactie bij 2e.
g		Er zijn alternatieve locaties te bedenken om deze turbines te plaatsen. Er wordt totaal geen rekening gehouden met de bewoners die hiervan straks het slachtoffer worden. Indiener verzoekt derhalve om van het plan af te zien en te kiezen voor een alternatieve locatie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
37			
a	1477398	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
38			
a	1477055	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
39			
a	1477058	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
40			
a	1477061	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
41			
a	1477065	Indiener maakt bezwaar tegen het windpark. Bij Makkum komt in het Ijsselmeer al een gigantisch windpark, dit is genoeg! Elders in Friesland is ook ruimte beschikbaar.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
b		Er is totaal geen draagvlak onder de bevolking voor de 9 giga turbines, anders dan mensen die er geld mee gaan verdienen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2e.

c		Indiener verwijst naar eerder gedane toezeggingen over de zgn. 'sterfuisconstructie'. De provincie zegt hier nu niets meer over.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
d		Indiener wil geen windpark Nij Hiddum-Houw, het wordt een ramp voor de omgeving en de mensen die er wonen (geluidsoverlast, slaapverstoring) kortom een aantasting van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 2e en 12c.
42			
a	1477067	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
43			
a	1477390	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
44			
a	1477381	Indiener verzet zich tegen de plannen rond het te bouwen windpark "Nij Hiddum Houw", zoals die er nu liggen. Indiener is niet tegen windenergie in het algemeen en begrijpt dat Friesland zijn bijdrage moet leveren, dat daarover afspraken zijn gemaakt. Waar indiener op tegen is, is dat die bijdrage zich moet concentreren tot één gebied. Er zijn voldoende alternatieven om het anders te doen.	Wij verwijzen naar de reactie onder 2f.
b		De geplande molens zijn te groot voor dit gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		De geplande molens zullen de bewoners veel overlast bezorgen in de vorm van geluidsoverlast en hinder door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		De topverlichting zal het weidse uitzicht dag en nacht verstoren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Waarde daling van de omringende huizen is ook een punt waarover te licht wordt gedacht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener refereert naar de inspraakrondes van enkele jaren geleden, waarbij bleek dat hier en elders in Friesland genoeg alternatieve plannen zijn om de lusten en lasten van de 'Friese Bijdrage' samen te delen. Deze alternatieven zijn ook bij de provincie bekend, waarom zijn deze nu van tafel?	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
g		Het lijkt alsof er nu overhaast een beslissing moet worden genomen, na een stilte naar de burgers van 1,5 jaar. Waarom is er geen blijvend overleg daarover geweest met alle betrokken omwonenden?	GS hebben op 19 januari 2016 besloten het park planologisch mogelijk te willen maken. In het vervolgproces is op verschillende wijzen gecommuniceerd naar de omwonenden. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e. De omgevingsadviesraad is ingesteld om vanuit alle belangen van de omwonenden te adviseren over de plannen.
h		Indiener vraagt dringend om af te zien van de genoemde plannen. Van eerlijk delen van lusten en lasten is geen sprake. Deze regio heeft de lasten en de rest van Friesland blijft buiten schot, terwijl er voldoende gebieden bereid zijn om ook bij te dragen.	Voor de locatiekeuze wordt verwezen naar de reactie onder 2f.

i		Het comité Hou Friesland Mooi werkt momenteel aan een alternatief plan: een lokale energiecoöperatie die ook 42 MW gaat realiseren, maar dan met een combinatie van windenergie en zonne-energie. Indiener heeft grote bewondering voor de manier waarop dit comité op een betrokken en integere manier te werk gaat om in gesprek te blijven met de politiek. Indiener vraagt om de alternatieven die zij bieden een kans te geven, voordat u goedkeuring geeft aan het huidige plan en hiermee het woonplezier van velen aangetast wordt. Indiener vertrouwt erop dat het gemeentebestuur van Súdwest-Fryslân zal staan voor de belangen van zijn inwoners.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
j		Indiener verzoekt om een ontvangstbevestiging.	Alle indieners van zienswijzen hebben van de provincie individueel een ontvangstbevestiging ontvangen waarin ook het nummer waaronder deze zienswijze is geregistreerd, is vermeld. Dit registratienummer staat in deze tabel tussen haakjes onder het volgnummer.
45			
a	1477286	Indiener ziet schadelijke effecten van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. Negen giga-turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		Niemand wil hier nog wonen, met name vanwege de hoogte van de turbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn. De technologische ontwikkelingen hebben inmiddels laten zien dat verder van de bewoonde wereld meer rendabele parken zijn te bouwen, zoals op zee of langs de Afsluitdijk. Dus geen reuzemolens in of nabij bestaand gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
d		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		Boven het dorp zullen nu de reuzemolens het dorpsbeeld gaan bepalen. Dit ziet indiener liever niet gebeuren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c en 8d.
46			
a	1477290	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
47			
a	1477289	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

48			
a	1477291	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
49			
a	1477292	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
50			
a	1477294	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
51			
a	1477293	Deze reactie is vrijwel geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Op het aanvullende onderdeel dat niet in de voornoemde zienswijze wordt genoemd, wordt hierna ingegaan.	Deze reactie is vrijwel geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Op het aanvullende onderdeel dat niet in de voornoemde zienswijze wordt genoemd, wordt hierna ingegaan.
b		Indiener vraagt of de provincie eens gaat luisteren naar de burger. De provincie heeft twee petten op omdat ze financieel erin investeren. Hoe kan dat nog in deze tijd.	Voor wat betreft de participatie van omwonenden in het proces verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2e. De provincie investeert niet zelf in het project maar maakt mede mogelijk dat de omwonenden daarin kunnen deelnemen. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 31z.
52			
a	1477295	Indiener geeft aan dat hij in 2006 voor de rust en ruimte in Zurich is komen wonen. Thans heeft hij uitzicht op de bosjes en schapen, maar nu dreigen er zo'n 200 m hoge windmolens te komen. Als indiener dit geweten had, was hij er nooit komen wonen want nu wordt het hele uitzicht verknald.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Indiener gaat last krijgen van geluidsoverlast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Deze te grote molens horen niet thuis op het land in de buurt van dorpen en steden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2f en 4c.
d		Bewoners van de dorpen hebben in grote getalen steeds aangegeven deze grote molens niet te willen, maar daar heeft men lak aan.	De keuze voor deze locatie is na een lang en zorgvuldig afwegingsproces gemaakt. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1d en 2f. De provincie ontkent niet dat vanuit bewoners uit de omliggende dorpen verzet is tegen deze molens, maar luistert wel degelijk naar de geluiden van de omwonenden en omliggende dorpen en probeert, gegeven de gemaakte keuze voor deze locatie, zo veel mogelijk tegemoet te komen aan hun wensen. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
e		De woning van indiener wordt duizenden euro's minder waard. Wie vergoedt deze schade? Indiener wil hier graag een schriftelijk antwoord op. Het huis is waarschijnlijk onverkoopbaar, wat betekent dat indiener hier ook nooit meer weg kan. Als dit plan doorgaat, wil indiener financieel gecompenseerd worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Er wordt indiener enorme schade berokkend en woonplezier ontnomen. Indiener verzoekt dan ook dringend om alles te doen om deze te grote molens niet te doen plaatsen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c en 2e.

53			
a	1477296	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
54			
a	1477304	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
55			
a	1477307	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
56			
a	1477765	Indiener verwijst naar de brief van de Staatssecretaris van V&W ten aanzien van de Structuurvisie Afsluitdijk van 29 januari 2010 en geeft aan dat de geformuleerde uitgangspunten niet overeenkomen met het plan (Structuurvisie Afsluitdijk is als bijlage bijgevoegd bij de zienswijze en er wordt verwezen naar de website van de nieuwe Afsluitdijk, waar alle documenten te vinden zijn en het Waddenschap).	Uit de brief waarnaar indiener verwijst, blijken geen tegenstrijdigheden met dit plan, aangezien deze brief ziet op de inrichting van de komende structuurvisie.
57			
a	1477768	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
58			
a	1477805	Indiener is tegen de bouw van dit windpark en verzoekt om af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Dit omdat het landschap er zo niet mooier op wordt in het mooie Fryslân.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c
59			
a	1477809	Indiener geeft aan niet tegen de plannen van de provincie te zijn.	Wij nemen deze zienswijze voor kennisgeving aan.
60			
a	1478132	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
61			
a	1478145	De ingediende zienswijze bevat alleen de gegevens van indiener en betreft geen zienswijze met gronden. Om deze reden gaan wij hier verder niet op in.	De ingediende zienswijze bevat alleen de gegevens van indiener en betreft geen zienswijze met gronden. Om deze reden gaan wij hier verder niet op in.
62			
a	nvt	De ingediende zienswijze bevat alleen de gegevens van indiener en betreft geen zienswijze met gronden. Om deze reden gaan wij hier verder niet op in.	De ingediende zienswijze bevat alleen de gegevens van indiener en betreft geen zienswijze met gronden. Om deze reden gaan wij hier verder niet op in.
63			
a	1478149	Indiener geeft aan dat de windturbines te hoog worden en dit het uitzicht aantast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.

b		Indiener is bang dat de waarde van zijn/haar woning zal dalen of zelfs onverkoopbaar zal worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
c		De omvang van het park is te groot en tast het landschap en het woon- en leefklimaat aan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
d		Indiener geeft aan dat de lichten zowel overdag als 's nachts voor overlast zullen zorgen en geeft aan dat het handiger zou zijn als de lichten pas aangingen als er daadwerkelijk een vliegtuig nabij is. Het draaien van wieken met vast licht geeft daarnaast hetzelfde effect als knipperend licht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		De gevolgen voor de bevolking zijn in het plan niet genoeg meegenomen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31ab.
f		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
g		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
h		Indiener geeft aan dat eerst naar de resultaten van het windpark Fryslân gekeken moet worden voordat dit plan wordt gerealiseerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
i		Indiener geeft aan dat ook in andere delen van de provincie ruimte is voor windturbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
j		Er is géén draagvlak in de omgeving (met uitzondering van initiatiefnemers met commerciële belangen).	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31z.
k		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
64			
a	1478157	Indiener geeft aan dat de hoge windturbines aan de A7 al voor aantasting van het uitzicht zorgen. Het nieuwe windpark wordt te hoog voor de kleine omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
b		Indiener is bang dat de waarde van zijn woning zal dalen of zelfs onverkoopbaar wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
c		Indiener geeft aan dat de lichten zowel overdag als 's nachts voor overlast zullen zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
d		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.

f		Indiener geeft aan dat ook in andere delen van de provincie ruimte is voor windturbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f .
g		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
65			
a	1478159	Indiener maakt zich zorgen over de schaal van het windpark op deze locatie. Het uitzicht zal door de windturbines achteruit gaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Het windpark kan zeer ernstige consequenties hebben voor woongenot, gezondheid en welzijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 2e en 12c.
c		De geluidsnormen worden opgerekt, waardoor geluidsoverlast plaatsvindt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		Er is niet duidelijk wat de consequenties zijn van de slagschaduw en de veiligheidslichten	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		Indiener is bang dat de waarde van zijn/haar woning zal dalen of zelfs onverkoopbaar zal worden. Hierdoor wordt het ook onmogelijk om zich elders te vestigen. De woning van indiener is zo gesitueerd dat deze constant zicht heeft op het windpark.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c en 2e.
f		Doordat enkele ondernemers/bewoners in de buurt in het project stappen en daar winst van op zullen strijken tegenover bewoners die er vooral last en kosten van hebben ontstaat er een gespannen situatie in de omgeving. Deze is nu al voelbaar en merkbaar. Het zal vervelende gevolgen hebben voor de sociale cohesie en kan zelfs tot escalaties leiden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
f		Indiener geeft aan voor duurzame energie te zijn, maar de grootte/omvang en de nadelige gevolgen van dit windpark zijn volgens indiener echter onverantwoord.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2e.
66			
a	1478164	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
67			
a	1478166	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. Negen giga-turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat. Niemand wil hier nog wonen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
c		Indiener denkt dat er door de windmolens slaapverstoring zal plaatsvinden wat schadelijk is voor de gezondheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c.

d		Indiener geeft aan dat de topverlichting een aantasting van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2e.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat te weinig rekening is gehouden met de buurtbewoners. Er is geen aandacht besteed aan de betrokkenheid van hen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		De indiener voelt zich niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad en is niet door deze raad geïnformeerd over de plannen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
h		Indiener geeft aan dat het geen wonder is dat er in de omgeving geen draagvlak is voor het plan. Men vindt dat de provincie de inwoners aan hun lot overlaat en naar de pijpen danst van het Rijk en commerciële partijen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
i		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
j		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
68			
a	1478168	Indiener geeft aan dat het windpark te groot wordt voor het relatief kleine gebied en snapt niet waarom het hier gerealiseerd wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f .
b		De turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve invloed op het woon- en leefklimaat van de bewoners.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
c		Het plan zorgt voor ernstige geluidsoverlast (zowel binnens- als buitenshuis), wat kan leiden tot slaap- en gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Indiener denkt dat de waarde van de huizen zal afnemen door het windpark.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
e		Indiener geeft aan dat het windpark een negatief effect zal hebben op de natuur.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 16d, 17d, 21e en onder 105.
f		Indiener vraagt zich af waarom alle wind op land in Fryslân in dit kleine gebied gerealiseerd moet worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
69			
a	1478170	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
70			
a	1478171	Deze reactie is gelijklopend als de zienswijze onder 12. Alleen het laatste punt bij zienswijze 12 wordt niet in deze zienswijze benoemd. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is gelijklopend als de zienswijze onder 12. Alleen het laatste punt bij zienswijze 12 wordt niet in deze zienswijze benoemd. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

71			
a	1478174	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. Negen giga-turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor door de provincie gemaakte afspraken om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn. Ook zouden deze negen giga-turbines bij de andere turbines geplaatst kunnen worden in het IJsselmeer.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
c		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		Indiener geeft aan dat er onvoldoende onderzoek gedaan is naar de gezondheid voor omwonenden en dan wel te denken aan slaapverstoring, psychische klachten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c.
e		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
f		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
g		Indiener geeft aan dat er in de omgeving geen draagvlak is voor het plan, uitgezonderd de commerciële partijen die ervan profiteren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
h		De omgeving wordt te zwaar belast, mede ook door het windmolenpark aan de A7 en in het IJsselmeer.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
i		Indiener verzoekt om een ontvangsbevestiging.	Alle indieners van zienswijzen hebben van de provincie individueel een ontvangstbevestiging ontvangen waarin ook het nummer waaronder deze zienswijze is geregistreerd is vermeld. Dit registratienummer staat in deze tabel tussen haakjes onder het volgnummer.
72			
a	1478175	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

73			
a	1478180	<p>Indiener geeft aan dat het het plan op weinig draagvlak kan rekenen in de omgeving, ondanks de provinciale boodschap dat de omgevingsadviesraad alle kans krijgt om mee te praten en ook invloed heeft. Indiener is tegen het plan. Het vormen van de omgevingsadviesraad is niet geheel eerlijk verlopen. De provincie selecteerde de leden en pas na flinke druk kreeg de omgevingsadviesraad de gelegenheid om zich door een terzake deskundige te laten adviseren. Deelnemers die geen achterban hadden waren niet welkom en sommigen werden nadrukkelijk gekeerd en verwezen naar de tweede ring. De wijze waarop de omgevingsadviesraad is samengesteld en de gelegenheid die de omgevingsadviesraad krijgt om haar achterban te informeren is niet deugdelijk. Er is geen open procedure om zitting te nemen en de leden moesten vertrouwelijkheid toezeggen, zodat ze niet vrijelijk konden spreken over aantallen, locaties en vergoedingen. Daarnaast weten veel mensen in de regio niet wie er in de omgevingsadviesraad zitten en voelen zich niet vertegenwoordigd door deze groep. Dit terwijl de provincie in de media de omgevingsadviesraad gebruikt om het draagvlak in de omgeving aan te tonen. Uit de bijeenkomst die indiener (mede) georganiseerd heeft, kwamen 100 tegenstanders van het plan af. Het is dus onjuist te veronderstellen dat de omgevingsadviesraad een correcte vertegenwoordiging is van de omgeving. Dit is door de betrokken ambtenaar beaamd. Indiener heeft een aantal maanden deel uitgemaakt van de omgevingsadviesraad en geeft aan weinig tot geen invloed te hebben. Bovendien wijst indiener op de te krappe planning en geeft hier voorbeelden van. Dit getuigt van weinig respect naar de leden van de omgevingsadviesraad en omwonenden en heeft alleen als doel het zo snel mogelijk realiseren van het park en de subsidie binnenhalen. De mensen die het meest last hebben van het park hebben niet voldoende ruimte gekregen om zich te verdiepen, om alles goed af te wegen en om een reactie te geven.</p>	<p>De provincie heeft inderdaad aangegeven dat het niet de bedoeling is dat personen enkel op persoonlijke titel in de omgevingsadviesraad zouden zitting nemen. Dit uit oogpunt van rechtsgelijkheid en omdat het naar onze mening mogelijk is dat de belangen van andere individuen benadeeld zouden kunnen worden. Voor wat betreft de wijze waarop de omgevingsadviesraad haar achterban heeft geïnformeerd verwijzen wij naar de reactie onder 31r. De namen van de deelnemers van de omgevingsadviesraad staan gepubliceerd op de provinciale website. Met betrekking tot de snelheid van de besluitvorming wordt verwezen naar de reactie onder 31r hieromtrent. Juist omdat de provincie erkent dat het beoordelen van- en adviseren over dergelijke plannen geen alledaagse werkzaamheden voor de omgevingsadviesraad leden zijn heeft zij ten behoeve van de omgevingsadviesraad een ter zake kundige adviseur van de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windmolens ter beschikking gesteld die de omgevingsadviesraad onafhankelijk van provincie ter zijde staat. Verder verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2e.</p>
b		<p>Indiener schetst het proces waarin het voorkeursalternatief tot stand is gekomen en geeft aan dat het te rooskleurig voorgesteld is door de provincie. Er was geen sprake van een open en vrije keuze bij de afweging van de drie varianten m.b.t. de windturbines. Het was meer een trechter waaruit de noodzakelijke variant uit voort kwam, omdat 1 keuze vanwege radarpositie al afviel en de andere locatie minder gunstig uit de onderzoeken kwam. Bovendien is het logisch dat omwonenden kiezen voor het minste aantal turbines. Echte invloed op het aantal turbines of de hoogte ervan (bijv. 9 minder hoge turbines) had de omgevingsadviesraad in zijn geheel echter niet.</p>	<p>Voor de onderbouwing van nut en noodzaak, alsmede de mogelijkheid van eventuele andere oplossingen, wordt verwezen naar bovenstaande reacties. Uit de globale onderzoeken die in de eerste fase van het MER ten aanzien van de verschillende alternatieven zijn gemaakt bleek inderdaad dat alternatieven A en B op verschillende punten minder gunstig uit de bus kwamen. Deze onderzoeken zijn de omgevingsadviesraad ter kennisname voorgelegd. De functie van de omgevingsadviesraad is echter steeds om juist aan te geven waar de belangen en voorkeuren van omwonenden liggen. Zij heeft zich bij dat advies niet hoeven leiden door aspecten als radardekking of iets dergelijks, en heeft dat naar mening van de provincie ook niet gedaan. De indiener geeft vervolgens overigens zelf aan dat de door de omgevingsadviesraad gemaakte keuze vanuit het standpunt van de bewoners een voor de hand liggende keuze is. Het is dus niet zo dat het advies van de omgevingsadviesraad is beïnvloed door andere belangen.</p>
c		<p>De range van turbines die werd voorgesteld is zo uiteenlopend dat het alle kanten op kan gaan. Voor de omwonenden is er geen enkele zekerheid wat er straks zal komen en de initiatiefnemers krijgen van de provincie de maximale ruimte om een turbine uit te zoeken.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ak.</p>

d	<p>De posities van de turbines lagen vast door de radar en door de grondposities van de initiatiefnemers. Hooguit was een verschuiving van 25 meter mogelijk. Hierdoor is geen sprake van invloed, terwijl het toch van wezenlijk belang is om draagvlak te krijgen in het gebied. Indiener vindt dat de provincie eerlijk moet zijn over de wijze waarop zij dit project er doordrukt. Is het toch beter om opnieuw naar het plan te kijken om het aan te passen naar de aard en de schaal van de omgeving? Door het kleiner te maken is er minder overlast en wordt het draagvlak waarschijnlijk groter.</p>	<p>Een groot aantal variabelen, criteria en randvoorwaarden hebben de keuze voor de uiteindelijke opstelling bepaald. Radar en grondposities behoorden daar ook toe. Met name radar is inderdaad in grote beperking geweest voor de opstellingsmogelijkheden. Echter, ook andere relevante aspecten, zoals de beperking van slagschaduw en geluidsoverlast, afstand tot woningen en kwetsbare gebieden zijn wel degelijk meegewogen. Het afwegingsproces wordt beschreven in de hoofdstukken 1.2, 4, 5.2, 6, 8 en 9 van het inpassingsplan. Ook verwijzen wij indiener naar de reactie onder 1b en 2f.</p>
e	<p>Er is geen sprake van politiek-bestuurlijke sensitiviteit. Indiener verwijst ook naar een artikel uit de Leeuwarder Courant. Hierin wordt eigen verantwoordelijkheid van ambtenaren verwacht zoals constructieve tegenspraak. Indiener heeft de projectleider aangesproken op het ontbreken van alternatieve scenario's en het 'domweg' uitvoeren van een politiek besluit. Gelet op de rampzalige uitkomsten van de MER had de projectleiding de morele ambtelijke plicht moeten hebben om de bestuurder meerdere scenario's voor te leggen. Waaronder bijvoorbeeld een kleinere opzet van het windpark. En opties om andere locaties te reserveren voor een paar turbines. Dit is ten enenmale nagelaten. Er moest 42 MW op de Kop van de Afsluitdijk. De indruk bestaat dat het belang van bestuur (en initiatiefnemers) boven het belang van de lokale mienskip gaat. Indiener is van mening dat de projectleider de effecten op de omgeving beter in zijn ambtelijk advies had moeten laten meewegen in plaats van alleen af te gaan op de bestuurlijke opdracht en het politieke besluit. Dit proces is alleen gericht geweest op het te realiseren doel en niet alle belangen zijn zorgvuldig afgewogen. Indiener constateert in dit traject een groot gebrek aan afweging en hoort graag wat de argumenten zijn van de provincie om haar ambtenaren geen ruimte te geven voor tegenargumenten en verschillende scenario's voor te leggen.</p>	<p>Het standpunt van de indiener met betrekking tot de projectleiding neemt de provincie voor kennisgeving aan. Provinciale staten hebben in hun besluit van 14 december 2014 en opnieuw door vaststelling van de startnotitie besloten dat het windpark Nij Hiddum-Houw ca. 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen zou moeten bijdragen aan de provinciale taakstelling. Besluitvorming en eindafweging is voorbehouden aan provinciale staten als gekozen bestuurders. Bij dit besluit worden alle deskundige adviezen, ook die van de eigen ambtenaren, mee afgewogen.</p>
f	<p>Burgers worden slecht beschermd door wettelijke regelingen. De afstanden uit het Activiteitenbesluit zijn veel te ruim en deze regels zijn er om initiatiefnemers ruimere ontwikkelmogelijkheden te garanderen dan dat ze bescherming bieden aan burgers. De et voor geluidshinder is zo ruim dat er nauwelijks sprake is van bescherming, laat staan dat er handhaving mogelijk is, bijvoorbeeld op jaargemiddelde op de gevel. Indiener geeft aan dat de gehanteerde afstanden gegarandeerd tot geluidsoverlast leiden en spreekt hierbij uit ervaring, want hij is de afgelopen weken meerdere keren uit de slaap gehouden door de turbines langs de A7, welke verder weg staan dan de nu gehanteerde afstanden. Welke garantie wordt gegeven aan de omwonenden dat ze 's nachts niet wakker komen te liggen van de windturbines? Is de provincie bereid om verder te gaan dan de afstanden uit het Activiteitenbesluit? Welke compenserende maatregelen worden aangeboden?</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 12c en 31ab en 31al.</p>

g		<p>Indiener geeft aan dat op de laatste informatiemarkt de provincie liet weten dat het geluid van de turbines door invloed van de omgevingsadviesraad met maar liefst de helft wordt verminderd. Echter wetende dat de MER uitgaat van het worst-worst-case scenario voor geluid, en er derhalve gigantische geluidsoverschrijdingen genoteerd werden, kom je met een halvering uit op nog steeds een (te) grote mate van geluidsoverlast. Omwonenden laten zich blij maken met een dooie mus en politici worden hiermee wellicht de mond gesnoerd. Eindresultaat zijn negen turbines die te veel geluidsoverlast produceren, nooit meer weggaan en waartegen zeer moeilijk opgetreden kan worden. Welke garanties krijgt de omgeving om de geluidsoverlast te beperken? Is er sprake van maatwerk en wanneer wordt dit duidelijk? Wie is aanspreekpunt bij geluidsoverlast? Wat doet de provincie bij toekomstige strengere geluidsnormen?</p>	<p>Aan de keuze door provinciale staten om op deze locatie windturbines van windpark Nij Hiddum-Houw te onderzoeken is een lang traject van inspraak, onderzoek en besluitvorming voorafgegaan. Deze trajecten waren open voor inspraak en ook de vergadering van provinciale staten is openbaar. De procedure die de provincie nu doorloopt, is deels wettelijk voorgeschreven, maar de provincie vindt het zelf minstens zo belangrijk dat ook gesprekken met de omgeving worden gevoerd. Het windpark Nij Hiddum-Houw zal voldoen aan de wettelijke eisen (zoals ten aanzien van geluid en slagschaduw) om de milieueffecten te beperken. Hiermee wordt een ruimtelijk aanvaardbare situatie verzekerd, waarbij ook het woon- en leefklimaat van de omwonenden gewaarborgd blijft. Daarnaast zijn er mede op aandringen van de omgevingsadviesraad tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op de woningen en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, is er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen te waarborgen in het inpassingsplan. De provincie neemt de wensen en belangen van omwonenden serieus en brengt dit ook tot uitdrukking in de inhoud van haar besluiten. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2b, 31 al en 31ba.</p>
h		<p>Toen indiener nog in de omgevingsadviesraad zat, werd geconstateerd dat de Miedema rekenmethode foutieve cijfers hanteerde. De omgevingsadviesraad vroeg om een alternatieve rekenmethode om de geluidsproductie aan te tonen. Omdat indiener uit de omgevingsadviesraad stapte heeft hij hier nooit meer iets over gehoord. Indiener wil dan ook graag weten of er een alternatieve berekening heeft plaatsgevonden, door wie die is uitgevoerd en wat daar uit kwam.</p>	<p>Teneinde voor een bepaald gebied, waarin verschillende geluidsbronnen zoals wegen, spoorlijnen en industrieterreinen aanwezig zijn, de mate van hinder te beoordelen, is een methode ontwikkeld om de verwachte (gecumuleerde) hinder te kwantificeren. Deze methode wordt de 'methode Miedema' genoemd. De methode Miedema berekent bij een bepaalde waarde van de geluidsbelasting van een geluidsoort (railverkeer, industrie, windturbines) de geluidbelasting door wegverkeer welke een vergelijkbare hinderervaring veroorzaakt. De verschillende soorten geluid kunnen daardoor bij elkaar worden opgeteld. Geluid van windturbines telt het zwaarste mee in de optelsom van cumulatieve geluidbelasting vanwege het continue karakter van de geluidbelasting. De cumulatieve geluidbelasting wordt bepaald door de afzonderlijke waarden bij elkaar op te tellen (zogenaamde energetische sommatie). De geluidbelasting (grootheid L) wordt uitgedrukt in Lden, met uitzondering van industrielawaai waarvoor de etmaalwaarde geldt. Aan de hand van de methode Miedema wordt vervolgens de akoestische kwaliteit van de omgeving ten gevolge van de cumulatieve effecten bepaald en kan de leefomgeving objectief worden beoordeeld. Deze methode is ook gebruikt voor het meten en beoordelen van de cumulatieve hinder (zie paragraaf 6.2 van de plantoelichting). Het betreft een (ook in de jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State) algemeen geaccepteerde methode. Zie bijvoorbeeld ABRS 20 december 2017, ECLI:NL:RVS:2017:3504 (rechtsoverwegingen 26 e.v.). De OAR heeft destijds inderdaad kritiek geuit op een aantal fouten in de geluidsparagraaf in een laatste concept van het ontwerp inpassingsplan (de 95%-versie) en gaf daarbij aan dat in die paragraaf de Miedemamethode niet consequent is toegepast. In reactie daarop hebben wij een geheel nieuwe en uitgebreidere geluidsparagraaf in het ontwerp inpassingsplan opgenomen. Er heeft geen alternatieve berekening plaatsgevonden, maar de modelgegevens van het akoestisch onderzoek kunnen, indien gewenst, worden opgevraagd.</p>

i	Indiener geeft aan dat de huidige onderzoeken (m.b.t. licht) op dit moment geen enkele zekerheid geven over vermindering van of helemaal geen overlast voor de verlichting. Indiener stelt voor om kleinere turbines toe te passen omdat lichthinder zeer vervelend is. De lichthinder van deze grote turbines zal van grote afstanden merkbaar zijn. Indiener illustreert dit met een voorbeeld. En dat terwijl we het hier hebben over een kwetsbaar natuurgebied nabij de Wadden en de status van Nationaal Landschap Zuidwest Friesland, waarop de verlichting zeker effect zal hebben. Indiener maakt bezwaar tegen deze verlichting en hoort graag een oplossing van de provincie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
j	Terwijl de MER de 9 megaturbines typeert als verdwerging van het landschap, het als zeer negatief beoordeelt, is dit desalniettemin geen enkele reden voor de provincie om hier rekening mee te houden in de ontwerp-besluiten. Een goede onderbouwing ontbreekt om de verdwerging tegen te spreken. Indiener zou graag een betere motivering ontvangen voor die de verdwerging en op welke wijze die kan worden ondervangen/gecompenseerd.	In het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie, kopje A.1.3 'Schaal van het landschap' wordt het volgende beschreven: <i>Aansluitend bij de beoordeling van de alternatieven zal het schaalverkleinend effect (verdwerging) van de windturbines van het VKA het grootste zijn. Dit heeft een negatieve werking op de omliggende dorpen, beschermde dorpsgezichten, woningen, beplanting, zeedijk en overige structuren in het landschap. Er wordt daarom zeer negatief gescoord (--)</i> (zie tabel 7.30). De beoordelingsafstand van dit criterium op gezichtsafstand is op micro en meso-niveau. Het klopt dat de beoordeling zeer negatief is. Voor de onderbouwing verwijzen wij indiener naar de toelichting op de afweging om te komen tot het voorkeursalternatief in MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7 Voorkeursalternatief, paragraaf 7.1 t/m 7.6 en de reactie onder 4c.
k	Indiener geeft aan dat de komst van twee grote windparken schade aan toerisme en recreatie in het gebied met zich meebrengt. De natuurlijke beleving van het landschap wordt aangetast, ondanks mooie woorden als 'landmark' van Fryslân. De ontwikkelingen op de Afsluitdijk met een belevingscentrum en vismigratierivier komt landschappelijk gezien te liggen in een gebied met een sterk industrieel karakter. De ijzeren masten met draaiende wieken en continue knipperende lichten zullen de natuurlijke beleving negatief beïnvloeden. De honderdduizenden toeristen die worden verwacht, schrikken zich een hoedje als ze de meer dan 100 windturbines in dit deel van Fryslân zien. Er wordt geen manier geboden om de kop van de Afsluitdijk aantrekkelijk te maken. Indiener verzoekt de provincie een onderzoek te doen onder toeristen en recreanten in dit gebied drie jaar nadat de windparken zijn gerealiseerd naar de beleving van de natuur en de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 35b. De provincie stimuleert op verschillende manieren het toerisme in het betreffende gebied. Een onderzoek over drie jaren naar de effecten van dit windpark sec achten wij gelet op de reactie onder 35b en het voorgaande niet noodzakelijk.
l	Súdwest-Fryslân wordt onevenredig zwaar getroffen in de windopgave. De verdeling van windparken in Fryslân is niet goed. Vrijwel de volledige opgave voor 2020 komt in de gemeente Sudwest-Fryslân. Zowel de gemeenteraad als de inwoners lieten weten het hier niet mee eens te zijn. Middels het project 'Fryslân Foar de Wyn' liet men zien dat een gevoelig onderwerp als windparken ook van onderop georganiseerd kan worden en dat ondanks flinke discussie toch kansen gecreëerd kunnen worden om windparken te realiseren die op maatschappelijk draagvlak kunnen rekenen. Gezien de negatieve effecten op de woon- en leefomgeving van het park Nij Hiddum-Houw verzoek ik u opnieuw te kijken naar alternatieve locaties die voorhanden zijn in Fryslân.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d, 2e en 2f.

m		Ook wil indiener weten op welke wijze de gemeente en met name deze regio wordt gecompenseerd voor alle overlast van de toekomstige windparken. Hoe kunnen de inwoners van deze regio profiteren van de lasten van de windparken? Dat is iets wat vooraf aan de vergunningverlening geregeld moet zijn. De ervaring leert dat na de vergunningverlening, het veel moeilijker wordt om te onderhandelen met de initiatiefnemers. Welke garanties geeft de provincie op dit gebied?	De omgevingsadviesraad heeft gesprekken met de initiatiefnemers over de verdeling van de gelden van compensatie en participatie in de regio. Dit is middels een anterieure overeenkomst bekrachtigd. Aangegeven is dat afhankelijk van de wensen en belangstelling ruimte is voor een financiële omgevingsparticipatie. Dit betreft evenwel een traject dat losstaat van het inpassingsplan en de uitvoeringsbesluiten. Het betreft een gebaar van de initiatiefnemers richting de omgeving. Het gaat hier niet om een wettelijke verplichting. Wij verwijzen verder naar de reactie onder 2e.
n		Indiener is bang dat veel woningen in de nabijheid van het park in waarde zullen dalen of zelfs onverkoopbaar zouden worden. Verwijzen naar planschade heeft geen enkele zin. Dat is minder dan een kruimel ten opzichte van de werkelijke waardedaling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
74			
a	1478183	Indiener geeft aan niets tegen windenergie (in Fryslân) te hebben.	Wij hebben deze zienswijze voor kennisgeving aangenomen.
b		De geplande windturbines zijn echter te groot voor dit kleine gebied. Er zijn voldoende alternatieven om het anders te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2f.
c		De turbines zullen voor overlast zorgen in de vorm van geluidsoverlast en hinder door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		Indiener geeft aan dat de lichten zowel overdag als 's nachts voor overlast zullen zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Indiener is bang dat de woningen in de omgeving in waarde zullen dalen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener wijst erop dat niet is gekeken naar alternatieven.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
g		Indiener had graag gewild dat blijvend overleg had plaatsgevonden met de betrokken omwonenden.	Door de instelling van de omgevingsadviesraad heeft de provincie geprobeerd de omwonenden een zo goed mogelijk platform te geven om mee te praten over de plannen. Daarnaast hebben zowel omgevingsadviesraad als provincie door middel van verschillende bijeenkomsten in de regio zelf ruimte gegeven om zich te informeren en mee te praten. Wij verwijzen indiener daartoe naar de reactie onder 2e.
h		Indiener geeft aan dat het comité Hou Friesland Mooi met alternatieve oplossingen voor duurzame energie bezig is. De alternatieven die hieruit komen moeten worden meegenomen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
75			
a	1478184	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
76			
a	1477310	Indiener geeft aan dat de grote windmolens het landschap erg aantasten, ook al worden er een aantal kleinere afgebroken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
b		De hoogte van de windmolens zijn echt buiten alle proporties.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		De (knipperende) verlichting zal zowel overdag als 's nachts voor overlast zorgen. Dit terwijl er 's nachts al teveel licht is in de provincie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.

d		De verdeling van windparken in Fryslân is niet goed. Vrijwel alles komt in de gemeente Sudwest-Fryslân. Waarom draait dit kleine deel van de provincie op voor de groene energiedoelstellingen van de hele provincie? Indiener zou graag zien dat ook naar andere locaties werd gekeken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
e		Er is geen draakvlak in de omgeving, alleen de mensen en partijen die er geld aan verdienen zijn voor.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
f		Indiener is onvoldoende geïnformeerd en gehoord in de voorbereiding tot de nu voorliggende plannen. Van de z.g.n. omgevingsadviesraad is tot nu toe nog nooit iets vernomen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		En hoe zit het met de toezegging van gedeputeerde Andriessen, die destijds beloofde dat, als we akkoord gingen met die vier grote molens langs de snelweg, we hier dan niet meer molens kregen?	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
77			
a	1477682	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
78			
a	1477686	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
79			
a	1477687	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
80			
a	1478122	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
81			
a	1478118	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
82			
a	1479143	Toerisme en rekreasje (benammen foar senioaren) wurdt oantaast.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 35b.
b		De Provinsje wurdt fierstente fol. De lânbou en natuer ferdwynt. De fûgels binne fuort, de greiden binne fierste grien en it is ús as kenners ferbean om yn ús eigen streek de floara en fauna nei ús hân te setten. De minsken moatte de natuer yn ús lân bestjoere: As jo neat dogge, dan is der yn Fryslân oer 100 jier allinne mar bosk (klimaksfegetaasje) en moat dat aanst troch (troch boargers betelle) subsydzjes wer rjocht lutsen wurde.	By de ûntwikkeling dêr't wy mei dwaande binne sille 16 besteande wynturbinen romte meitsje foar 9 nije wynturbinen. Hoewol't de nije wynturbinen heger wêze sille as de besteande, sil it oerflak oan lânbougrûn dat dêrfoar wûn wurdt amper mear wurde. Der sille gjin lânbouperselen foar de nije wynturbinen opoffere wurde. Der sil foar de nije wynturbinen gjin natuer ferdwine.

c		It wynpark sil de trekfûgels ôfskrikke. De útkomsten fan it MER op dat mêd binne diskutabel en net objektyf (want troch inisjatyfnimmer betelle). Komme de fûgels út Fryslân, dan moatte se om ûnderskate mûnen hinne fleane om boppe de Ôfslútdyk te kommen om by't maitiid wer nei it noarden werom te gean. Dat sil ek in soad slachtoffers easkje.	It MER is basearre op de gongbere opfettings yn de wittenskip, wetlike noarms, literatuerûndersyk, ûndersyk yn it fjild en de miening fan saakkundigen fan kwalifisearre advysburo's. De brûkte ûndersiken binne mei krektens ta stân kommen neffens jildende wet- en regeljouwing. Dêrneist hat de Provinsje as foechhawwend gesach de krektens en folsleinens fan de stikken beoardiele. Fierder hat de Kommisje m.e.r. op 6 maart 2018 in posityf advys oer it MER ynklusyf oanfolging ôfjûn. Sy is ta de konklúzje kommen dat it MER ynklusyf de oanfolging alle essinsjele ynformaasje befettet oer de miljeu-effekten fan it wynpark Nij Hiddum-Houw. Wy miene dan ek dat wy ús mei rjocht en reden op it MER basearje mochten.
d		Der kin better in relaasje lein wurde mei Dútslân en de enerzjy dy't dêr produsearre wurdt hjir brûke.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f.
e		It wynpark soarget foar in spjalt yn 'e mienskip.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e en 17c.
f		Der hat gjin goed oerlis mei de omwenners west. Yntsjinner ferwiist nei Fryslân Foar de Wyn, dêr't de polityk neat mei dien hat. En no komme se mei noch hegere turbinen oansetten sûnder oerlis, de tiid is fierstente koart. It wurdt der trochhinne jage.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e.
g		Energzjy kin ek ûnder de grûn opwekke wurde. De turbinen binne te heech.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b.
h		Der sil oerlêst troch slachskaad en ljocht ûntstean.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b en 2b.
i		Der sil oerlêst troch lûd ûntstean en it útsjoch wurdt minder.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b en 4c.
j		Yntsjinner is benaud dat syn hûs ûnferkeapber wurdt en dus net iens de mooglikheid hat om te ferhúzjen.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2c.
k		De oerlêst troch ljocht en lûd sil foar swierrichheden mei de sûnens soargje.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 12c.
l		Yntsjinner jout oan dat hy, sûnder dat er it wol, troch de enerzjyheffing meibetelje moat, wylst hy der allinne mar oerlêst fan hawwe wil. Yntsjinner jout oan hege bloeddruk fan dizze twongen finansjele tastân te krijen, dêr't in pear minsken ryk fan wurde, en oaren allinne mar lêst fan hawwe. Leaver brûkt hy it jild om syn dak te isolearjen.	It oplizzen fan in enerzjyheffing troch it Ryk hat gjin relaasje mei de ûntwikkeling fan it oanbelangjende wynpark.
m		Op oare plakken binne de wynturbinen better en goedkeaper, lykas op see.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f en 17a.
83			
a	1479168	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast heeft de indiener toegevoegd dat het windpark ervoor zorgt voor een aantasting van het landschap aan de kop van de Afsluitdijk. Een locatie als de Noordoostpolder zou geschikter zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c. Een locatie in de (in de provincie Flevoland gelegen) Noordoostpolder is overigens geen alternatief; daarmee kan de provincie niet aan de provinciale taakstelling voldoen.
84			
a	1479173	Indiener geeft aan dat het windpark negatieve effecten zal hebben op het woonplezier.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
b		Indiener denkt last te hebben van geluidsoverlast en de slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.

c		De topverlichting zal voor overlast zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
d		Indiener geeft aan dat grote windparken zoals dit niet op een kleinschalig landschap thuishoren, maar bijvoorbeeld in de Noordzee.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
85			
a	1479171	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
86			
a	1479180	Indiener geeft aan tegen de bouw van het windpark te zijn en verzoekt om af te zien van het plan.	Wij menen dat de belangen die zijn gediend met de realisatie van het windpark zwaarder wegen dan de belangen van indiener bij het behoud van de bestaande situatie. De belangen van indiener die hij aanhaalt in zijn zienswijze worden hieronder afzonderlijk besproken.
b		Indiener geeft aan dat het windpark te groot wordt voor dit kleine gebied en het de woon- en leefomgeving aantast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2e.
c		De hoge turbines zullen zorgen voor geluidsoverlast, slagschaduw en lichtoverlast voor de mensen in de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
d		De gevolgen van geluid en slagschaduw worden via een anterieure overeenkomst beperkt. Indiener heeft weinig vertrouwen op de zekerheid die dit biedt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
e		Indiener snapt niet hoe voldaan kan worden aan de geluidsnorm terwijl de exacte windturbine nog niet bekend is. De gehanteerde geluidsnormen zijn daarnaast te hoog. Indiener vraagt daarnaast of er minimum afstanden tussen verschillende windparken gelden. Daarnaast gelooft de indiener niet dat door mitigatie wel aan de geluidsnormen wordt voldaan. Ook snapt indiener niet waarom hier per se 42 MW gerealiseerd moet worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31 ak en al. Voor wat betreft het vraagstuk waarom hier 42 MW gerealiseerd moet worden, geldt dat op basis van de provinciale taakstelling op deze locatie ca. 36 MW gerealiseerd moet worden. Omdat er tevens oude turbines gesaneerd worden, is het streven erop gericht om ca. 42 MW in dit gebied mogelijk te kunnen maken. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder f.
f		Er is niet genoeg onderzoek gedaan naar de gevolgen voor de gezondheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c.
g		Het inpassingsplan voldoet niet aan de uitgangspunten uit de startnotitie m.b.t. de financiële participatie.	<p>Vooropgesteld zij dat financiële participatie geen betrekking heeft op het inpassingsplan of de uitvoeringsbesluiten. Financiële participatie is niet wettelijk verplicht. Het betreft slechts een gebaar van de initiatiefnemers richting de omgeving. Wij delen het standpunt van indiener evenwel niet. Ter toelichting merken wij het volgende op. In de startnotitie wordt het volgende opgemerkt:</p> <p>4.3. Kaders omtrent compensatie en financiële participatie van omwonenden</p> <p>Wij willen dat de omgeving ook moet kunnen meeprofiteren van het windpark en bij voorkeur zo dat degenen die dichterbij wonen meer profiteren. Ook de initiatiefnemers van het windpark Nij Hiddum-Houw hechten hier sterk aan. Daartoe zullen de initiatiefnemers vroegtijdig met omwonenden overleggen. De initiatiefnemers zullen in overleg met de omgeving een communicatie-/participatieplan (gebaseerd op de NWEA richtlijn) opstellen. De NWEA richtlijn is voor ons overigens niet meer dan een minimale richtlijn. We gaan uit van een faire en eerlijke compensatie van eventuele nadelige effecten en van maximale aandacht voor de wensen van de omgeving. Afhankelijk van de wensen en belangstelling van die omgeving moet er ruimte zijn voor een financiële omgevingsparticipatie van maximaal 25%. Dit vergt maatwerk: indien bijvoorbeeld de omgeving er de voorkeur aan geeft om een extra windmolen uit de directe omgeving te saneren en de eigenaar in ruil daarvoor ook te laten participeren in Nij Hiddum-Houw, zou dit ook binnen deze 25% moeten kunnen plaatsvinden.</p> <p>Over de kaders omtrent compensatie en financiële participatie van omwonenden is de door de omgevingsadviesraad met de initiatiefnemers onderhandeld. Conform het advies van de omgevingsadviesraad worden de 6 dichtstbijzijnde omliggende solitaire molens ook gesloopt. De eigenaren krijgen in ruil daarvoor ruimte om te participeren in Nij Hiddum-Houw. De omvang van deze participatie komt ongeveer overeen met 14% van het totale investeringsbedrag. Daarnaast komt er een coöperatieve buurtmolen die door de omwonenden gefinancierd kan worden en waarvan de opbrengsten ook voor de omwonenden zijn. Hiermee is een financiering van ca 11% van het totale</p>

			investeringsbedrag.
			Op deze wijze wordt invulling gegeven aan de kaders die PS hieromtrent in de Startnotitie hebben gesteld. Daarnaast komt er een omgevingsfonds van waaruit jaarlijks , al naar gelang de opbrengsten en naar een nog nader in een omgevingsovereenkomst af te spreken verdeelsleutel, een bedrag aan de omgeving zal worden uitgekeerd.
h		Bij het plan is niet genoeg gedaan om draagvlak en participatie van omwonenden te creëren. De omgevingsadviesraad heeft niet genoeg tijd gehad om op de stukken te reageren en een goede afweging te maken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31r.
i		Er zijn genoeg andere locaties in Fryslân om duurzame energie op te wekken. De motivatie van de provincie om alle MW op land op de kop van de Afsluitdijk te realiseren ontbreekt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
j		Er is geen sprake van een goede ruimtelijke ordening. Er wordt zelfs gesproken van een verdwerging van het landschap.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 31ab en 4c.
k		Indiener is bang dat de woningen in de omgeving in waarde zullen dalen of zelfs onverkoopbaar worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
l		Indiener voelt zich samen met de dorpsbewoners niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad. Er is nooit een eerlijke open procedure geweest voor de leden van deze raad. Daarnaast liet de provincie deze raad onder tijdsdruk opereren en waren ze gebonden aan vertrouwelijkheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31r.
m		De conclusies van de MER zijn te globaal. Indiener vraagt om een eindconclusie waarbij duidelijk wordt wat daadwerkelijk de invloed zal zijn van het windpark op mens en dier. Ook de vraag of er maar één keer onderzoek is gedaan naar vleermuizen en vogels en de rest uit aannames is gedaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31aj, 31z, 16d en 21e.
n		Indiener vraagt waarom alleen de drie keuze mogelijkheden voor de windmolens zijn opgenomen (waarom alleen 18, 11 of 9 windmolens).	Deze drie keuzemogelijkheden vloeien voort uit de verschillende vermogensklassen van de turbinetypes, in relatie tot de taakstelling van dit gebied, uitgaande van de op dit moment technisch beschikbare windturbinetypen.
o		Indiener snapt niet waarom woonbestemmingen zomaar een bedrijfsbestemming krijgen met 'wonen in de sfeer van het park'.	De eigenaren van deze woningen hebben, gelet op de door hen te verrichten taken, een zodanige betrokkenheid bij de inrichting dat deze woningen om die reden tot de sfeer van de inrichting kunnen worden gerekend. De bewoners van de betreffende woningen houden visueel toezicht op de goede werking van de windturbines en zorgen ervoor dat onbevoegden niet in de directe omgeving van de turbines komen. De eigenaren van de woning(en) zijn eigenaar van gronden waarop een windturbine wordt gerealiseerd en deelnemend initiatiefnemer van het park. Ze hebben derhalve een direct belang bij de goede werking van de turbines. De initiatiefnemers hebben met de eigenaren van de woningen schriftelijke afspraken gemaakt over de door hen te verrichten taken. Dit wordt nader toegelicht in het MER Hoofdrapport in paragraaf 7.8.3.
p		Indiener geeft aan dat de windmolen bij Cornwerd illegaal is en zelfs dubbel meedraait. Hij mag dus niet mee genomen worden in het plan.	De vraag of de betreffende molen thans illegaal is, is aan de gemeente Súdwest-Fryslân ter beoordeling. In het onderhavige inpassingsplan wordt bepaald dat deze molen uiterlijk 20 maanden na start ingebruikname van de eerste turbine van het nieuwe windpark zal moeten worden afgebroken en verwijderd moeten blijven. Zie hiervoor artikel 3.3 van de planregels.

q		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
87			
a	1479183	Indiener geeft aan dat het windpark een aantasting is van het cultuurhistorisch landschap nabij de beschermde natuur de Waddenzee met zijn vogeltrek route, Natura 2000 en het beschermd IJsselmeergebied en benoemt de sterfhuisconstructie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d, 8d, 16d.
b		Indiener wijst op het feit dat er geen draagvlak is voor dit windpark. Er is veel weerstand. Indiener heeft de afgelopen jaren alleen maar actie gevoerd tegen giga turbines en is dit beu. De mienskip valt uiteen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
c		Indiener vraagt zich af waarom niet naar andere locaties in Friesland is gekeken, ondanks het advies van Winsemius en alle weerstand (zo blijkt ook uit het NIPO onderzoek).	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
d		Indiener verwijst naar een artikel uit de krant (LC) over de mening van de heer Kielstra over windenergie. Alternatieve oplossingen zijn vaak beter.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8l.
e		Ondanks alle weerstand stapt de provincie toch nog in windpark Fryslân. Er is dus geen sprake van draagvlak	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
f		Indiener geeft aan dat het windpark een negatieve invloed zal hebben op mens en dier, waardoor het zeker niet duurzaam is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Het proces getuigt van slecht beleid want hoe is het mogelijk dat ondanks de protesten van de bevolking en de weerstand van de gehele gemeenteraad Sudwest fryslân tegen dit plan überhaupt doorgang kan krijgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
h		Indiener geeft aan dat het een aantasting van het landschap is en er overlast zal ontstaan door verlichting zowel overdag als 's nachts.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
i		Daarnaast geeft de indiener aan dat het windpark negatieve effecten zal hebben op het uitzicht, openheid en leefbaarheid van het landschap.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
j		Er zal overlast ontstaan door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
k		Indiener geeft aan dat er geen inspraak of medezeggenschap mogelijk was/is vanuit verschillende actiegroepen en stichtingen. De omgevingsadviesraad is een wassen neus, aangezien belangrijke partijen eruit gestapt zijn omdat geen inspraak of medezeggenschap mogelijk was.	Organisaties, groepen en stichtingen zoals Hou Friesland Mooi, Het Blauwe Hart, De Fryske Milieu en dorpsbelangen zijn benaderd om in de omgevingsadviesraad deel te nemen. Uit de omgevingsadviesraad zijn partijen gestapt met uiteenlopende argumenten, hetgeen de provincie betreurt. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2e en 31r.

I		De visualisaties zijn zeer slecht weergegeven en zijn niet in verhouding. Ze zijn opzettelijk van achter een bomenrij, rietkraag of viaduct belicht en schetsen totaal geen realistisch beeld.	Er is getracht de visualisaties zoveel als mogelijk vanuit realistische situaties op te nemen. Daarnaast is tijdens de omgevingsadviesraad bijeenkomsten gewerkt met het programma Windplanner, waarbij (net zoals in google-streetview) door het gebied heen gereden kan worden en het park vanuit alle perspectieven is te zien. Ook is er tijdens de openbare informatiebijeenkomsten een speciaal bol-scherm ingezet waardoor het mogelijk is gemaakt om de visualisaties vanuit een groot aantal punten in het gebied in een zeer breed perspectief te zien. Er zijn inderdaad foto's aanwezig met beplanting en vanuit dorpskernen waardoor elementen (delen van) windturbines bedekken. Daarnaast zijn er ook foto's aanwezig waarbij het park zowel voor de alternatieven als het voorkeursalternatief in de volle breedte is te zien. Verder verwijzen wij naar de reactie onder 4c.
88			
a	1479193	Indiener geeft aan dat het plan een negatief effect zal hebben op de woon- en leefomgeving, aangezien er een turbine op 425 meter afstand van de woning gerealiseerd wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
b		De opzet van het windpark past qua aard en schaal niet in het gebied. Dit is niet conform de Ontwikkelvisie 2011-2021 gemeente Sudwest-Fryslân van 22 maart 2012.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
c		Indiener geeft aan dat het park niet geheel ter plaatse van de huidige kleinere turbines komt, omdat ook ten noorden van de A7 gebouwd wordt. Daarnaast wordt aangehaald dat de nieuwe windturbines in het gebied gebouwd worden waarin de bestaande turbines van Nij Hiddum-Houw al zijn gevestigd. Dit is echter onjuist, aangezien de turbines nu alleen aan de zuidkant van de A7 staan, maar bij het nieuwe plan óók aan de noordkant komen te staan. Dit is een duidelijk verschil, wat ook door de provincie gezien moet worden, aangezien deze in het Inpassingsplan de A7 een duidelijke structuurlijn noemt in het landschap. Hoewel dit een detail lijkt (aangezien "het gebied" ongeveer gelijk blijft) heeft dit grote consequenties voor de bewoners aan de noordkant van de A7. Hier wordt met een opmerking als "de nieuwe windturbines worden in hetzelfde gebied gebouwd" veel te makkelijk over heen gestapt.	Het is niet juist dat de turbines van het nieuwe windpark Nij Hiddum-Houw in het gebied worden geplaatst van het huidige windpark Hiddum-Houw. In het MER staat in paragraaf 1.1 (afbeelding 1.1) het aangegeven onderzoeksgebied milieueffectrapport windpark Nij Hiddum-Houw aangegeven. In het MER Hoofdrapport, hoofdstuk 4 is in afbeelding 4.1 het plangebied voor het toekomstige windpark aangegeven. In deze afbeelding staan ook de bestaande turbines aangegeven. Hierin is te zien dat het plangebied groter is dan het gebied waar nu het windpark Hiddum-Houw staat. Wel is het gebied van het huidige windpark Hiddum-Houw onderdeel van het plangebied voor het toekomstige windpark Nij Hiddum-Houw. Op de verbeelding van het inpassingsplan zijn de nieuwe, alsmede de te saneren turbines duidelijk aangegeven en in de regels is de sanering van de aangeduide bestaande turbines geborgd. Verder verwijzen wij naar de reactie onder 2f.
d		In het inpassingsplan is niet duidelijk hoe het bouwverkeer zal rijden om bij de windturbines te komen. De consequenties voor de omwonenden door de toename van het verkeer voor de bouw van de turbines zijn onduidelijk.	De verkeersbewegingen ten behoeve van de aanleg van het windpark en de infrastructuur zullen tijdelijk zorgen voor een verhoging van de verkeersintensiteit op de (lokale) wegen. Hiertoe zal te zijner tijd een verkeersplan worden opgesteld. Na de bouw van de windturbines zal het verkeer voornamelijk bestaan uit busjes ten behoeve van reparatie en onderhoud van de turbine en bestaan uit dermate kleine aantallen (enkele per jaar) dat dit als verwaarloosbaar ten opzichte van de normale aantallen verkeersbewegingen in het gebied wordt gezien.
e		Er wordt in het Inpassingsplan niet gesproken over de in het provinciaal besluit opgenomen reserve locaties. De afweging van een kleinere opzet van het Windpark NHH in combinatie van het inzetten van een van de reserve locaties wordt niet gemaakt. Indiener geeft aan dat de keuze voor 36 MW op de Kop van de Afsluitdijk én op het land voor hem/haar niet duidelijk is. De discussie moet dus niet alleen gaan <u>waar en hoe de extra 36 MW op de Kop van Afsluitdijk en/of op het land moet komen, maar waarom er 36 MW op de Kop van de Afsluitdijk en/of op het land moet komen</u> . Hier worden geen argumenten voor gegeven in het plan. Indien dit getal van 36 MW gereduceerd wordt (waarbij de reductie bij Windpark Fryslân wordt gevoegd), kan er een windpark worden gerealiseerd dat qua aard en schaal beter bij de omgeving past en minder overlast geeft voor de omgeving en omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.

f	Indiener geeft aan dat de geluidsuitstraling van de turbines naar de omgeving omhoog zal gaan en hier zal de omgeving overlast van hebben. De woning van indiener ligt in het gebied waar de toch al ruime wettelijke geluidsnorm wordt overschreden als er geen extra maatregelen worden genomen. Met name 's nachts is er sprake van een minimaal achtergrond geluid (de snelweg is 's nachts erg rustig), waardoor de inbreng van 9 windturbines een zeer grote negatieve verandering is. Het gaat hierbij niet alleen om het totaal, maar ook over wat het wordt ten opzichte van wat het nu is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
g	Er wordt als oplossing aangedragen dat d.m.v. mitigeren aan de geluidsnorm kan worden voldoen. Hierbij wordt genoemd dat er voor gekozen kan worden om voor specifieke perioden de instelling (verlagen toerental en/of bladhoek verdraaien) van specifieke turbines te wijzigen. Hoe dit precies berekend/uitgewerkt is c.q. waar dit op is gebaseerd staat niet vermeld. Daarnaast wordt er geen invulling gegeven aan de praktische controle van het mitigeren als de windmolens er staan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
h	Indiener geeft aan bang te zijn voor slaapproblemen (ook voor de kinderen) door het geluid 's nachts. Er zou niet genoeg gekeken zijn naar welzijn en gezondheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
i	Het aanbrengen van de verlichting zorgt voor ongewenste effecten in de omgeving. Er is niet duidelijk hoe ver deze lichten reiken en wie er last van zullen hebben. Ook dit kan leiden tot slaapproblemen. Voor de realisatie van het windpark zal een verlichtingsplan noodzakelijk zijn. Inzicht in de effecten van de obstakelverlichting en de consequenties voor de gezondheid en het welzijn van de omwonenden is nodig voordat een windpark met verplichte obstakelverlichting toegestaan kan worden. Door wel de bouw van een windpark van deze grootte toe te staan (waarbij dus verplichte obstakelverlichting nodig is) en pas in een later stadium een door ILT goedgekeurd verlichtingsplan te eisen voordat het in gebruik kan worden genomen is een verkeerde volgorde van besluitvorming en lijkt meer op voorafgenomen besluitvorming.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
j	Indiener vindt het windpark een negatief (schaal verkleinend) effect op de omliggende dorpen, beschermde dorpsgezichten, het landschap en de openheid hebben. Indiener is het niet eens met het gegeven dat het windpark een landmark zal zijn aan de kop van de Afsluitdijk, dit is subjectief.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c en 8d.
k	Indiener geeft aan dat inspraak van de omgevingsadviesraad niet gelijk staat aan draagvlak vanuit de omgeving.	Wij nemen kennis van het standpunt van de indiener. De provincie heeft er alles aan gedaan om zo breed mogelijk de wensen van de omgeving te laten doorklinken. Wij verwijzen indiener naar reactie onder 2e.

I		Hoewel de conclusies in het Inpassingsplannen doen vermoeden het allemaal acceptabel is, lijken dit onjuiste conclusies. Indiener neemt het de provincie dan ook zeer kwalijk dat er niet met een kritische blik wordt gekeken naar het huidige plan en men er meer op is gebrand het plan (zo snel mogelijk) goed te keuren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z en 31 aj.
89			
a	1479198	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
90			
a	1479213	Indiener geeft aan dat er ook alternatieve vormen zijn voor het opwekken van duurzame energie die minder hinder geven. Hierbij wordt verwezen naar de proefcentrale op basis van RED op de Afsluitdijk en getijdencentrales.	Op dit moment ligt er geen keuze voor tussen windenergie en andere vormen van duurzame energie voor. Daarmee doelen wij op het gegeven dat de afspraak van de provincie Fryslân met het rijk ziet op windenergie. Ook onze eigen provinciale duurzame energiedoelstellingen voor 2020 én 2025 gaan uit van het handhaven van die 530,5 MW aan windenergie. Dit laat onverlet de doelstellingen met betrekking tot duurzame energie van 2020 en 2023 te halen alle vormen van duurzame energie nodig zijn. Over innovatieve vormen van het opwekken van duurzame energie, zoals getijdenenergie en blue-energy (energie uit het verschil tussen zoet en zout water), merken wij op dat deze nog nergens in Nederland op een grootschalige wijze succesvol toegepast. Dit zijn dan ook geen reële alternatieven voor het opwekken van duurzame windenergie zoals dat nu met dit windpark wordt voorgesteld. In dit verband verwijzen wij indiener ook naar de reactie onder 8l.
b		De grotere en hogere windturbines zullen voor meer geluidsoverlast zorgen (vooral in de nacht). Uit onderzoek van WINDFARMperception blijkt dat de geluidsoverlast op kan lopen tot 60Dba, wat gelijk staat aan het voeren van een gesprek tussen 2 mensen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
c		Indiener wijst op het feit dat de windturbines te groot zijn voor dit kleinschalige landschap. Het (dorpse) landschap wordt hierdoor aangetast. Dit is al het geval met de huidige molens, maar straks wordt dit door de hoogte waarvan de tiphoogte het tienvoudige is van een kerktoren, nog veel erger. Een ernstige en onaanvaardbare aantasting van het landschap. De term 'beschermde dorpsgezicht' krijgt op deze wijze wel een heel enge en magere lading.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 4c en 8d.
d		Het straatbeeld zal verstoord worden door de verlichting op de windturbines, zowel op de top als halverwege de turbine. De rijksweg A7 is onverlicht en de beperkte straat en huisverlichting in de dorpen zorgt voor een rustig nachtbeeld. Dit zal verstoord worden door deze verlichting op de windmolens. Ook omdat de toplichten reflecteren in de rotorbladen. Indiener hecht weinig geloof aan beloftes dat er alles aan gedaan zal worden om deze hinder te beperken vanuit eerdere ervaringen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Voor direct omwonenden zal er hinder zijn van slagschaduw. Dit geldt ook voor de gebruikers van de omliggende wegen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
f		Tijdens de afgelopen verkiezingen hebben alle deelnemende partijen zich uitgesproken tegen dit windpark. Het geloof in de politiek is volledig weg als diezelfde partijen op provinciaal niveau toch besluiten door te gaan met dit plan. Men kan beter inzetten op zonne-energie. Hier wordt echter niet op ingegaan.	Het besluit dat op deze locatie een windpark zou moeten worden gerealiseerd met ca. 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen, waarmee bijgedragen wordt aan het behalen van de provinciale taakstelling, is door provinciale staten op 14 december 2014 genomen. Het huidige college van gedeputeerde staten heeft in zijn coalitieakkoord aangegeven zich aan dit besluit te zullen houden. De provincie is daarmee juist consistent in haar besluitvorming. De provincie heeft daarnaast, onder andere al in de Beleidsbrief Duurzame Energie 2016, aangegeven dat alle vormen van duurzame energie opwekking nodig zijn om de doelstellingen te halen.

g		De ontwikkeling heeft negatieve gevolgen voor het vestigingsklimaat en zal de waarde van het gebied en de woningen laten dalen. Daarnaast heeft het negatieve gevolgen op het woongenot.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c en 2e.
h		Indiener is voor duurzame energie maar niet in deze vorm, zo groot en alleen ten behoeve van partijen met een financieel belang.	Wij nemen dit standpunt van indiener ter kennisgeving aan. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z.
91			
a	1479221	Indiener is tegen het windpark om de verdeling van zeggenschap en inkomen. De omwonenden hebben niets te vertellen en mogen via belastingen de inkomsten van Nuon en investeerders betalen. De lasten en de lusten moeten gedeeld worden. Alle omwonenden moeten daarnaast de mogelijkheid hebben om als investeerder te participeren. Indiener vindt dat de omgeving wordt bestolen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
b		Indiener geeft aan dat windturbines beter op zee thuishoren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
c		Er had beter rekening gehouden moeten worden met de omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
d		De windmolens veranderen het landschap naar een industriegebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
92			
a	1479231	Yntsjinner jout oan dat it park te grut is foar de omkriten en it taast it libbensgebiet fan de omwenners oan. Op oare plakken yn 'e provinsje of op see is mear romte en minder wjerstân tsjin de turbinen.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e en 2f.
b		Yntsjinner jout oan dat it idee fan de pear ûndernimmers en Nuon dat der oan begûn is, troch de tiid efterhelle is.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 8j.
c		De lûdsnoarms binne ûnakseptabel.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2b.
d		Foar omwenners tichteby sil der hinder fan slachskaad wêze.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2b.
e		It park fersteurt it ynkommen fan Fryslân as jo fia de Ôfslútdyk oankomme.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f en 4c.
f		Der wurdt oer in soad tasizzings út it ferline hinne wâde. Wês ferstannich en gean mei de minsken út 'e omkriten yn petear oer in bettere ynfolling fan de plannen. Polityk is in spultsje fan inkelden, wêrby't faak besocht wurdt de ynfolling út it eachweid fan inkelden te ferwêzentlikjen. De basis is lykwols dat dit plan perfoarst net troch de mearderheid ûnderstreke wurdt.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e.
93			
a	1479351	Deze zienswijze is teruggetrokken en aangepast. Hiervoor verwijzen wij indiener verwezen naar zienswijze 110.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 110.
94			
a	1479355	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Indiener geeft alleen niet aan bezwaar te hebben tegen de geluidsuitstraling en de waardedaling van de woning.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Indiener geeft alleen niet aan bezwaar te hebben tegen de geluidsuitstraling en de waardedaling van de woning.

95			
a	1479358	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
96			
a	1479373	Op de inwoners van Südwest-Fryslân in en rondom het plangebied, wordt een groot beroep gedaan om de provinciale, en daarmee ook de nationale, doelstelling voor windenergie te halen. Indiener is nog steeds van mening dat de opschaling van het huidige windpark Hiddum-Houw niet nodig is om aan deze doelstelling te voldoen. Immers, de opwekking van de benodigde Megawatts kan ook in windpark Fryslân worden ondergebracht. Nu u heeft besloten een groot aandeel in dit park te nemen, nemen wij aan dat dit ook de nodige inspraakmogelijkheden met zich meebrengt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
b		Indiener verwijst naar het alternatieve plan van Hou Friesland mooi en refereert aan de gerechtelijke uitspraak waarin geadviseerd is om de omgeving extra tijd te bieden om met alternatieve plannen te komen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 31aa.
c		Een zorgvuldige inpassing van windenergie in het gebied rondom de Kop Afsluitdijk is van groot belang. Het gaat hier niet alleen om de entree van de gemeente, maar ook van de provincie. Indiener is van mening dat een zorgvuldige inpassing van deze forse opgave van windenergie leidend moet zijn in de besluitvorming en vraagt daarom met nadruk om de plannen van HFM niet zonder meer terzijde te leggen. Ook in het geval dat daardoor de deadline voor windpark Nij Hiddum-Houw enigszins wordt overschreden.	Voor de effecten op het landschap wordt doorverwezen naar de beantwoording bij zienswijze 4c en 8d. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2d.
d		Indiener geeft aan de taak te hebben om de inwoners van de gemeente, daar waar mogelijk, te beschermen. In het ontwerp-PIP is ervoor gekozen het geluid en de slagschaduw alleen te toetsen aan het Activiteitenbesluit. In het kader van een goede ruimtelijke ordening moet er daarnaast ook beoordeeld worden of er na realisatie van het windpark sprake is van een goed woon- en leefmilieu (zie hiervoor bijvoorbeeld pagina 201 hoofdrapport MER). Dit geldt voor zowel de 'normale' woningen als de woningen die behoren tot de 'inrichting'. Deze afweging ontbreekt in het ontwerp-PIP. Voor de cumulatie met andere geluidsbronnen en de slagschaduw kan uit het ontwerp-MER en het ontwerp-PIP worden afgeleid dat er voor een groot aantal woningen sprake is van een verslechtering van het woon- en leefmilieu. Er zijn in de regels van het PIP echter geen maatregelen opgenomen om die situatie te verbeteren. U heeft aangekondigd dat de initiatiefnemers wel extra maatregelen gaan nemen om een aantal zorgpunten op het gebied van geluid en slagschaduw te borgen. Deze maatregelen worden vastgelegd in een anterieure overeenkomst tussen de provincie en initiatiefnemers.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 31ab en 31bb. Ook ten aanzien van de woningen die behoren tot de inrichting heeft een beoordeling plaatsgevonden. Bij die woningen is sprake van enige slagschaduw en hogere geluidbelastingen, zij het dat voor de meeste van deze woningen een verbetering optreedt ten opzichte van de huidige situatie. De effecten van de windturbines op deze woningen leiden niet tot een onaanvaardbaar woon- en leefklimaat voor de eigenaren/bewoners van deze woningen. Daarbij moet rekening worden gehouden dat in reguliere beoordelingsmethodieken ten aanzien van de hinderlijkheid van geluid en slagschaduw uit wordt gegaan van een "gemiddeld publiek". De eigenaren/bewoners zijn evenwel niet te beschouwen als een dergelijk publiek, nu zij op vrijwillige basis hebben gekozen voor hun betrokkenheid bij het windpark. Zij zullen de eventuele hinderlijkheid van de effecten dan ook anders beoordelen en ervaren. Bij onze afweging hechten wij ook betekenis aan het feit dat tussen hen en de initiatiefnemers op vrijwillige basis afspraken zijn gemaakt en in dat verband ook compensatie plaatsvindt. De eigenaren/bewoners worden niet op onevenredige wijze in hun belangen getroffen.

e		Het gaat hier om maatregelen die ten goede komen aan de woon- en leefmilieuomgeving. Door deze maatregelen vast te leggen in een anterieure overeenkomst geeft u aan dat u het belangrijk vindt dat deze maatregelen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Zoals het college van burgemeester en wethouders schriftelijk d.d. 9 november 2017 (kenmerk u17.G10721) al met u deelde, is indiener daarom van mening dat deze maatregelen in de vorm van voorwaardelijke verplichtingen moeten worden opgenomen in de regels van het PIP. Het PIP is namelijk een openbaar juridisch bindend document, voor zowel de overheid als burgers en bedrijven (derden). Op basis van het PIP kunnen derden de maatregelen afdwingen. Dit geldt niet voor een anterieure overeenkomst. Hierin worden alleen de tussen u en de initiatiefnemers gemaakte afspraken vastgelegd. Deze afspraken zijn niet afdwingbaar door derden.	Aan de keuze door provinciale staten om op deze locatie windturbines van windpark Nij Hiddum-Houw te onderzoeken is een lang traject van inspraak, onderzoek en besluitvorming voorafgegaan. Deze trajecten waren open voor inspraak en ook de vergadering van provinciale staten is openbaar. De procedure die de provincie nu doorloopt, is deels wettelijk voorgeschreven, maar de provincie vindt het zelf minstens zo belangrijk dat ook gesprekken met de omgeving worden gevoerd. Het windpark Nij Hiddum-Houw zal voldoen aan de wettelijke eisen (zoals ten aanzien van geluid en slagschaduw) om de milieueffecten te beperken. Hiermee wordt een ruimtelijk aanvaardbare situatie verzekerd, waarbij ook het woon- en leefklimaat van de omwonenden gewaarborgd blijft. Daarnaast zijn er mede op aandringen van de omgevingsadviesraad tussen de initiatiefnemers en de provincie nadere afspraken gemaakt ter voorkoming van overlast voor de omgeving. Het gaat hier om bovenwettelijke maatregelen, waartoe geen wettelijke verplichting bestaat. Deze zullen eventuele hinder nog verder beperken door halvering van het brongeluid van de windturbines, door geen slagschaduw toe te staan op de woningen en door de cumulatie van geluid van het windpark Nij Hiddum-Houw en het Windpark A7 terug te brengen. Hoewel dit niet noodzakelijk is voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het inpassingsplan, is er als gebaar naar de omgeving toe voor gekozen om deze maatregelen te waarborgen in het inpassingsplan. De provincie neemt de wensen en belangen van omwonenden serieus en brengt dit ook tot uitdrukking in inhoud van haar besluiten. Verder wordt verwezen naar de reactie onder 1 d.
97			
a	1479377	Indiener geeft aan dat de windturbines niet in dit gebied passen en minstens op 20 km van woningen af moeten staan.	Het windpark voldoet aan alle wettelijke normen. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2b, 2e, 2f, 4c en 31ab. Voor de stelling van indiener dat woningen op minstens 20 km afstand van woningen geplaatst moeten zien wij geen aanleiding.
b		Ten noorden van de scheepvaartroute ten noorden van de Waddeneilanden zou een betere locatie voor de windturbines zijn. Ook andere locaties bij de kust zouden geschikter zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
98			
a	1479508	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
99			
a	1479504	Indiener geeft aan dat het windpark niet in het platte landschap thuishoort en het mooie landschap er mee vervuild wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
b		De turbines zorgen voor veel ongewenste slagschaduw en geluidsoverlast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		De turbines zorgen voor lichtoverlast	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
d		Indiener snapt niet waarom het windpark in deze omgeving moet komen. Het windpark aan de A7 zorgt al voor voldoende overlast. De windmolens kunnen beter in de zee worden gerealiseerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
e		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
f		Indiener geeft aan dat het op deze manier onleefbaar wordt in het gebied en de inwoners worden verjaagd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.

100			
a	1479503	Indiener is van mening dat de provincie niet genoeg rekening houdt met de omwonenden en dat alles om het geld draait.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
b		Indiener woont dicht bij de molens aan de A7 en heeft erg last van geluidsoverlast en slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Indiener geeft aan dat de waarde van zijn woning is gedaald en misschien zelfs onverkooptbaar is geworden door het windpark aan de A7. Indiener vraagt om een vergoeding voor de daling van zijn woning.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
101			
a	1479501	Ook in de huidige situatie zijn de windturbines rond de A7 aan veel terechte kritiek onderhevig. Doordat de geplande 9 windturbines bijna driemaal zo hoog worden als de bestaande, zal de visuele (horizonvervuiling) zeer sterk toenemen, temeer daar de turbines 's nachts moeten worden uitgerust met verlichting.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		De turbines zorgen voor slagschaduw en geluidsoverlast. Op geen enkele wijze kan worden gegarandeerd dat de overige effecten af zouden nemen. Het tegendeel is te verwachten; zo zal de geluidsoverlast toenemen doordat op grotere hoogte sprake is van meer wind.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Door geluidsoverlast en slaapttekort is sprake van gezondheidsrisico's.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c.
e		Indiener is bang dat de woningen in de omgeving van het park van waarde zullen dalen en misschien zelfs onverkooptbaar worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat alternatieven die minder aantasting aan natuur en landschap geven beter zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
g		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. Dit is nu in de doofpot gestopt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
h		Het beste alternatief voor Nij Hiddum Houw is naar mening van de indiener een bescheiden uitbreiding van het al in het IJsselmeer bij de Afsluitdijk geplande windturbinepark. Anders kan nog altijd gekeken worden naar de alternatieven in het kader van Fryslân Foar de Wyn. Dit betreffen goede alternatieven elders in de provincie, locaties met een veel lagere woondichtheid, waar niet al vele andere windturbines in de directe omgeving zijn gerealiseerd, zoals langs de A7.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
i		Indiener hoopt dat er niet alleen rekening wordt gehouden met politieke en commerciële belangen.	Verschillende belangen en argumenten worden afgewogen in de besluitvorming. Dit reikt verder dan louter de politieke en commerciële belangen. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de reactie onder 31z.

102			
a	1479500	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 101. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 101.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 101. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 101.
103			
a	1479497	Indiener vindt dat de provincie niet goed genoeg naar de inwoners heeft geluisterd. De belangen van hen zouden zwaarder moeten wegen dan hoop op gewin.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31z.
b		Indiener geeft aan dat een andere locatie en een andere inrichting veel problemen op zal lossen. De landschappelijke schoonheid van het dichtbevolkte land wordt minder en minder, indiener verwijst hiertoe naar voorbeelden elders.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
c		Het cultuurhistorisch waardevolle landschap zal door dit windpark aangetast worden en zal onbewoonbaar worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 4c en 8d.
d		De 'entree' van Friesland via de Afsluitdijk wordt aangetast. De locatie is ongelukkig gekozen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
e		Indiener is van mening dat de overheid haar plannen toch doordrukt en niet wordt gekeken naar de belangen van de bewoners. Het zou de provincie sieren als zij de ingediende bezwaren serieus zou nemen en niet te zoeken naar juridische middelen om argumenten te weerleggen, maar écht zou willen kijken naar het leed, het onrecht en de onomkeerbare gevolgen die ze dreigt te creëren.	De provincie houdt wel degelijk rekening met de belangen van de bewoners en neemt iedere zienswijze serieus. Bij het opstellen van een inpassingsplan moet de provincie zich houden aan wettelijke vereisten die gelden voor een windpark en overige wet- en regelgeving waaraan het initiatief wordt getoetst. Het plan voldoet aan alle wettelijke normen. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 2e.
f		De windturbines zorgen voor een aantasting van het landschap en horizonvervuiling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c
g		De windturbines zorgen voor geluidsoverlast en overlast door slagschaduw. Indiener vraagt zich af hoe men de overlast ten gevolge van slagschaduw denkt te beperken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
h		De windturbines zorgen voor overlast door licht. Geen obstakelverlichting is te risicovol, dus geen optie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
i		De windturbines zorgen voor luchtvervuiling.	Wij vermoeden dat indiener doelt op horizonvervuiling. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
j		Indiener geeft aan dat alle gezondheids- en milieuaspecten grondig onderzocht moeten worden en een ruime afstand van de woningen moet worden aangehouden, inclusief zekerheidsmarge.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31ab.
k		Indiener geeft aan dat de dorpen en steden steeds groter worden door ontwikkelingen van de overheid. Hierdoor verdwijnt veel groen.	Nu deze zienswijze geen betrekking heeft op onderhavig windpark, wordt deze zienswijze verder niet besproken.
l		Indiener geeft aan dat gezocht moet worden naar alternatieven.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
104			
a	1479495	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Daarnaast wordt nog een toevoeging gedaan dat de lampen van de turbines zelfs in Waaksens te zien zijn.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12. Met betrekking tot de toevoeging verwijzen wij indiener naar de reactie onder 1b.

105			
a	1479492	<p>Indiener realiseert zich, dat windenergie een onmisbare factor is in de energietransitie, maar vindt wel, dat de aanleg van windparken in of nabij het IJsselmeergebied zeer zorgvuldig moet worden afgewogen. Die zorgvuldige afweging heeft tot op heden ontbroken, waardoor de natuur alsmede de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van het IJsselmeergebied ernstig worden aangetast door de verschillende windparken, zoals de windparken rond de Nooroostpolder, in de Wieringermeer en de voorgenomen parken in Flevoland en in het IJsselmeer zelf. Indiener geeft aan dat veel van de windparken rondom het IJsselmeer komen terwijl windparken in zee inmiddels voor dezelfde of lagere kosten te realiseren zijn. Een heroverweging voor wind op land is noodzakelijk.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.</p>
b		<p>Uit het tussentijdse advies van de commissie MER van 18 mei 2017 blijkt, dat de commissie van mening is dat de locatiekeuze onvoldoende is uitgewerkt. Dit advies is maar zeer beperkt opgevat, door alleen locaties met 36 MW of meer in beschouwing te nemen, terwijl de commissie MER spreekt over locaties met een substantiële hoeveelheid. 36 MW kan dus – volgens de commissie MER - ook ingevuld worden door twee of meer alternatieve locaties. De meeste locaties die het resultaat zijn van de toetsing door de Commissie van Advies (commissie Winsemius) in het kader van Fryslân Foar de Wyn zijn dan ook geschikt. De negatieve effecten op de natuur en landschap hebben ten opzichte van alternatieven onvoldoende zwaar gewogen. Het MER verwijst (pag. 4) naar het rapport 'Nadere onderbouwing locatiekeuze'. Dit rapport (weggestopt in de bijlagen bij het MER, pag. 260 van de digitale versie) gaat niet uit van een open afweging en trechtering van de alternatieven maar vergelijkt alleen maar met Nij Hiddum Houw. Bovendien zijn alternatieven die – om wat voor reden dan ook – niet zijn meegenomen in Fryslân Foar de Wyn, zoals bijvoorbeeld bij industrieterreinen of langs wegen, ten onrechte niet beschouwd bij de alternatieven. Uit het onderzoek naar alternatieven blijkt, dat het gekozen alternatief Nij Hiddum Houw op het aspect natuur het slechtste scoort. Het aspect natuur betreft vooral de twee Natura 2000-gebieden Waddenzee en IJsselmeer. Op grond van de verdragstrouw ten aanzien van de Europese Unie is er de plicht om de gevolgen van projecten voor de natuur van gebieden aangewezen op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn zo klein mogelijk te houden, ook als die gevolgen niet significant zijn.</p>	<p>De Commissie m.e.r. heeft in haar tussentijds toetsingsadvies van 18 mei 2017 aangegeven dat nog onvoldoende (milieu)informatie is opgenomen over de keuze van de locatie Nij Hiddum-Houw. De Commissie m.e.r. adviseerde daarom om in het MER helder te beschrijven in hoeverre de locatie Nij Hiddum-Houw vergelijkbaar, beter of slechter scoort ten opzichte van andere mogelijke locaties en daarbij in ieder geval in te gaan op de aspecten leefomgeving, landschap, natuur en energieopbrengst. Zij adviseerde om de keuze te motiveren voor locaties waarmee Nij Hiddum-Houw wordt vergeleken. Daarbij kan volgens de Commissie m.e.r. gebruik worden gemaakt van de effectenmatrix en andere eerdere studies, mits deze informatie per aspect wordt beoordeeld en de conclusies navolgbaar zijn. Ook adviseerde zij om alleen een vergelijking te maken tussen enigszins gelijkwaardige locaties die kansrijk zijn en waar een substantieel vermogen kan worden geplaatst. Anders dan indiener meent, heeft de Cmer niet geadviseerd dat de 36 MW ingevuld zou kunnen worden door twee of meer alternatieve locaties.</p> <p>Wij hebben ervoor gekozen om deze informatie in een apart rapport (Nadere onderbouwing locatiekeuze d.d. 10 juli 2017; bijlage IV bij het hoofdrapport MER) op te nemen. Dit rapport geeft een separaat overzicht van de (milieu)informatie die van belang is voor de keuze van de locatie. Het rapport beschrijft, voortbouwend op eerdere onderzoeken, de milieuaspecten van (de locatie van) het windpark Nij Hiddum-Houw in vergelijking met andere mogelijke locaties in Fryslân. In het rapport is gemotiveerd waarom 20 locaties in de beoordeling zijn betrokken. In dit rapport is verder uitvoering ingegaan op natuur (de effecten op Natura 2000-gebieden en het NatuurNetwerk Nederland en de beschermde soorten, zoals weidevogels). De Commissie m.e.r. heeft in haar voorlopig advies d.d. 25 januari 2018 noch haar definitieve toetsingsadvies d.d. 6 maart 2018 bezwaren geuit tegen deze nadere onderbouwing, waaronder de motivering voor de beoordeling van de 20 locaties. Zij heeft een positief toetsingsadvies afgegeven en is tot de conclusie gekomen dat het MER (inclusief de aanvulling) alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark Nij Hiddum-Houw. Wij menen dan ook dat er geen aanleiding was om nog andere locaties in het rapport te betrekken dan de 20 locaties.</p>
		<p>In de afweging van de alternatieven is onvoldoende met deze plicht rekening gehouden en is dus te lichtvaardig Nij Hiddum-Houw als voorkeursalternatief aangemerkt.</p>	<p>Op Europees niveau is met artikel 6 Habitatrichtlijn voorzien in een specifiek regime voor de bescherming van Natura 2000-gebieden. Dit artikel is geïmplementeerd in de Wet natuurbescherming. Het beschermingsregime komt erop neer dat pas wanneer er sprake is van significante effecten op Natura 2000-gebieden, de ADC-toets moet worden toegepast. De ADC-toets houdt onder meer in dat alternatieven moet worden gekeken. Nu windpark Nij Hiddum-Houw niet leidt tot significante effecten voor de Natura 2000-gebieden, behoeft er geen alternatieventoets te worden verricht. De door indiener aangehaalde verdragstrouw strekt niet zo ver dat in weerwil van het voor Natura 2000-gebieden specifieke Europeesrechtelijke regime wel een alternatieventoets zou moeten plaatsvinden.</p>
c		<p>Het plan doet een zware aanslag op de landschappelijke kwaliteiten van zowel Fryslân als het IJsselmeer en de Waddenzee. De motivering bij het voornemen om windpark Nij Hiddum Houw te realiseren schiet ten aanzien van deze aantasting ernstig te kort. Alle effecten worden als</p>	<p>In de Barro-toets (MER Hoofdrapport, paragraaf 7.8.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie, pagina 191) wordt een nadere toelichting gegeven over het effect op de Waddenzee en IJsselmeer (kopje: 'Visuele rust' en 'Weidsheid en open horizon'). Met betrekking tot de afweging voor landschap in brede zin wordt ook verwezen naar het antwoord bij de zienswijze onder 2f, 4c en 31az.</p>

		'acceptabel' of als 'geen belemmering' aangeduid.	
d		Duisternis is een beschermde waarde voor het IJsselmeer gebied. Dit wordt door de topverlichting aangetast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Het MER stelt ten onrechte (pag. 40) dat de (voormalige PKB) structuurvisie Derde nota Waddenzee onder bebouwing geen windmolens zou verstaan. In het Barro zijn de concrete beleidsbeslissingen uit de derde nota Waddenzee opgenomen en die maken voor windmolens buiten de Waddenzee geen uitzondering. Ook windmolens zullen er aan moeten voldoen, dat de bebouwing in het waddengebied buiten de Waddenzee en buiten de stedelijke gebieden aansluit bij het landschap en geen significante effecten mag hebben op cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van de Waddenzee.	Wij verwijzen naar de reactie onder 31az.
f		Het bijlagenrapport bij het MER en het MER zelf verwijzen naar verschillende onderzoeken, onder meer van bureau Waardenburg. Bijvoorbeeld de onderzoeken naar vleermuizen (blz. 27 bijlagenrapport) en de onderzoeken uit 2011 van Waardenburg (blz. 165 MER). Deze onderzoeken zijn niet ter inzage gelegd noch openbaar gemaakt. Om de conclusies te kunnen beoordelen is kennis van deze onderzoeken onontbeerlijk. Op grond van de kenbaarheid en controleerbaarheid, zoals die in de jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de raad van State (ABRS) meermalen als eis zijn opgenomen voor een zorgvuldige besluitvorming, dienen van openbare rapporten de vindplaatsen te worden vermeld en dienen nog niet openbaar gemaakte rapporten ter inzage te worden gelegd.	Op grond van de Wet ruimtelijke ordening in samenhang met de Algemene wet bestuursrecht dient het ontwerpingsplan met de daarop betrekking hebbende stukken die redelijkerwijs nodig zijn voor een beoordeling van het ontwerpingsplan ter inzage te worden gelegd (artikel 3:11 Awb) Het gecombineerd plan- en besluit-MER is een op het ontwerpingsplan betrekking hebbend stuk als bedoeld in artikel 3:11 Awb. Artikel 3:11 Awb verplicht er evenwel niet om alle onderzoeken en stukken die in het MER zijn genoemd met het MER ter inzage te leggen.
g		De vergunning op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb) is verleend voor een periode van 30 jaar. In het MER en de passende beoordeling (PB) is daar ook van uit gegaan. Daarna zullen de windturbines moeten worden verwijderd. In de beoordeling van de effecten van het park in zowel de PB als het MER zullen ook de effecten van de verwijdering moeten worden meegenomen.	In de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 (bijlage IB behorende bij het Bijlagenrapport MER en bijlage bij de vergunningsaanvraag op grond van de Wet natuurbescherming), die ook onderdeel uitmaakt van het MER, zijn ook de effecten van het verwijderen van de nieuwe windturbines beoordeeld. Wij verwijzen naar de paragrafen 5.3.1 en 5.4.1 van de passende beoordeling.
h		Bij de beoordeling van het project is er voor de effecten gesaldeerd met de bestaande windturbines. Aangezien voor de bestaande windturbines nimmer een passende beoordeling heeft plaatsgevonden (ze dateren van voor de inwerkingtreding van de Vogel en Habitatrichtlijn) dienen de effecten beoordeeld te worden zonder saldering met de bestaande, te amoveren turbines.	Het plan en project windpark Nij Hiddum-Houw voorziet erin dat nieuwe windturbines worden gerealiseerd en bestaande windturbines worden verwijderd. De passende beoordeling dient dan ook betrekking te hebben op de effecten van het plan c.q. het project, waaronder aldus ook de verwijdering van bestaande windturbines.

i	Stikstofdepositie als gevolg van de aanleg is laag. Er is geen kans op negatieve effecten op stikstofgevoelige habitat concludeert de passende beoordeling. Dat neemt niet weg, dat stikstof beoordeeld is op basis van de PAS en de PAS is onderwerp van een juridische procedure bij het Europese Hof van Justitie (het Hof). Of de PAS aanvaardbaar is zal pas blijken nadat de ABRS aan de hand van de uitspraak van het Hof hierover een oordeel heeft kunnen geven. Daarnaast heeft de ABRS in de uitspraken van 17 mei 2017 besloten, dat onderdelen van de PAS – onder andere wegens de kenbaarheid – niet door de beugel kunnen.	Het is correct dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State prejudiciële vragen heeft gesteld over de houdbaarheid van het PAS in het licht van de Habitatrichtlijn. Zie de uitspraken van 17 mei 2017, ECLI:NL:RVS:2017:1259 en ECLI:NL:RVS:2017:1260. Uit voornoemde uitspraken volgt echter ook dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State voorlopig geen aanleiding ziet om te oordelen dat thans van het PAS geen gebruik kan worden gemaakt. Echter, bij windpark Nij Hiddum-Houw wordt geen gebruik gemaakt van de stikstofdepositieruimte in het PAS. Er is weliswaar ten gevolge van windpark Nij Hiddum-Houw een stikstofdepositietoename van 0,06 mol/ha/jaar op het Natura 2000-gebied IJsselmeer, echter de kritische depositiewaarde van de stikstofgevoelige habitattypen wordt niet worden overschreden. Negatieve effecten zijn daarom uitgesloten.
j	Onvoldoende is onderzocht of routes van de meervleermuis (die bij het plangebied vliegen) tussen slaappleatsen en foerageerplekken door of vlak langs het windpark gaan, waardoor er verstoring of barrièrewerking is of slachtoffers mogelijk zijn.	In het kader van de passende beoordeling is vleermuisonderzoek uitgevoerd (zie bijlage IA bij het Bijlagenrapport bij van het MER). Dit onderzoek is uitgevoerd volgens de daarvoor geldende standaard (vleermuisprotocol). De conclusies uit dit onderzoek zijn dat de meervleermuis enkel in juni en juli in het plangebied is aangetroffen, maar niet op of binnen 200 meter van de locaties waar de turbines worden opgericht. Daarnaast vliegt de meervleermuis niet op rotorhoogte. Wij menen dan ook dat er voldoende onderzoek is verricht naar de effecten van de windturbines op de meervleermuis en negatieve effecten niet aan de orde zijn.
k	In de passende beoordeling zijn aantallen verstoorde vogels en aantallen mogelijke slachtoffers opgenomen, maar hoe tot deze aantallen is gekomen en op grond van welke berekeningssystematiek is niet duidelijk. Bovendien blijkt uit onderzoek en monitoring, dat er geen correlatie is tussen voorspelde aantallen slachtoffers en de achteraf geconstateerde aantallen slachtoffers, zodat op grond van het voorzorgbeginsel van de Habitatrichtlijn buitengewoon voorzichtig met dergelijke voorspellingen zal moeten worden om gegaan.	De gebruikte methoden om de aantallen verstoorde vogels en aanvaringslachtoffers te bepalen, zijn in de documenten benoemd en verantwoord. Indien er stelt dat er 'uit onderzoek en monitoring' blijkt dat er geen correlatie is tussen voorspelde en achteraf geconstateerde aantallen slachtoffers. Dit wordt evenwel niet nader toegelicht. Wij zien hierin geen aanleiding dat wij ons niet op het onderzoek hebben mogen baseren. In de berekening van de voorspelde aantallen aanvaringslachtoffers binnen dit initiatief is stelselmatig uitgegaan van een worst case-benadering. Hiermee is invulling gegeven aan het voorzorgprincipe.
l	Bij de beoordeling of er kans is op significante effecten is alleen getoetst aan de 1%-norm. Die norm houdt in, dat bij een extra negatief effect op de populatie van minder dan 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte er geen kans is op significante effecten. Er is geen rekening mee gehouden, dat deze norm wellicht te gebruiken is voor vogelsoorten waarbij de staat van instandhouding (svi) rond of boven het instandhoudingsdoel ligt maar dat voor vogelsoorten waarvan de svi - al dan niet ver - onder dat doel ligt of waarbij de trend negatief is, dit criterium niet zomaar toe te passen is. Dat geldt des te sterker als voor de betreffende vogelsoort een herstelopgave voor de populatie van toepassing is. De voorgenomen vergunning gaat uit van een exploitatieperiode van 30 jaar voor de windturbines. Het is dan de vraag of bij vogelsoorten met een negatieve trend het terecht is om uit te gaan van de huidige populatieomvang bij het beoordelen van de kans op significante effecten.	De 1% norm is de strengste norm die we kennen bij de inschatting van de additionele sterfte van een initiatief. Een eventueel effect van minder dan 1% van de jaarlijkse sterfte van een soort valt weg in de jaarlijkse variatie in reproductie en/of overleving zoals die wordt veroorzaakt door verschillen in voedselaanbod, weersfactoren en habitataanbod en is relatief gezien zo weinig, dat deze met zekerheid geen invloed heeft op de staat van instandhouding van de soort en is daarmee verwaarloosbaar. De 1% mortaliteitsnorm is gekoppeld aan de populatieomvang. In de passende beoordeling is gerekend met de actuele populatieomvang en niet met de instandhoudingsdoelstellingen. Bij een kleine populatie is de 1% norm navenant lager. Het gebruik van de 1%-mortaliteitsnorm in effectstudies voor windparken is ook door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geaccepteerd. Daarbij heeft de Afdeling bestuursrechtspraak het criterium ook aanvaard bij populaties die verkeren in een ongunstige staat van instandhouding (zie ABRS 8 februari 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV3215 en ABRS 14 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:794). Ook mag dit criterium worden toegepast bij kleine populaties (ABRS 1 april 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BH9250).
m	In tegenstelling tot wat gesteld wordt in de PB is de landelijke svi van de bruine kiekendief matig ongunstig (www.sovon.nl). De svi voor het IJsselmeer is zeer ongunstig en ver beneden de doelstelling terwijl de trend negatief is.	Inderdaad vermeldt www.sovon.nl op dit moment de svi van de bruine kiekendief als 'matig ongunstig'. Dit zal worden aangepast. De status voor het IJsselmeer wordt wel correct weergegeven. De huidige staat van instandhouding van de bruine kiekendief leidt overigens niet tot andere conclusies in de passende beoordeling, nu de effecten nog altijd kleiner zijn dan de 1% norm.

n		Ook de svi van de roerdomp is negatief, terwijl – ondanks dat de roerdomp geen rechtstreekse binding met het gebied heeft – de kans op slachtoffers niet nihil is. Bovendien geldt voor de roerdomp een herstelopgave voor het IJsselmeer.	Indiener maakt niet duidelijk wat het effect van het windpark op de roerdomp zou zijn. Indien erkent ook dat de soort geen rechtstreekse binding met het gebied heeft. Dat laatste is ook in de passende beoordeling aangegeven. Er is geen aanwijzing dat vanuit de broedlocaties van de roerdomp in het IJsselmeer het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied; dat wordt ook bijzonder onwaarschijnlijk geacht. Kortom, de herstelopgave zal door het windpark niet worden bemoeilijkt, nu het windpark heeft geen negatief effect op de roerdompen van het IJsselmeer heeft.
o		Ook overige broedvogels kunnen slachtoffer worden (zie ook het grote aantal aangevraagde ontheffingen voor vogels op grond van Hoofdstuk 3 van de Wnb). Ten onrechte is daar in de PB geen aandacht aan besteed.	In de passende beoordeling is aandacht besteed aan alle broedvogels uit Natura 2000-gebieden waarvoor het plangebied een functie heeft. De soorten waarvoor ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming is aangevraagd, zijn beschouwd in het Activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 behorende bij de ontheffing aanvraag.
p		Afgezien van de kleine mantelmeeuw is geen aandacht geschonken aan broedvogels met een aanwijzing voor de Waddenzee. Veel van die vogelsoorten zijn trekvogels waarbij het niet ondenkbaar is, dat deze vogels slachtoffer worden als gevolg van de vogeltrek door het windpark. Ook voor de Waddenzee zijn er broedvogels waar de svi ongunstig is en/of de trend negatief.	Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105o.
q		Bij het berekenen van de 1% van de natuurlijke sterfte is in de passende beoordeling in het algemeen uitgegaan van het instandhoudingsdoel. Voor vogelsoorten met een svi onder dat doel is dat niet terecht. Zeker als de svi ver onder het doel ligt dient bij het berekenen van de 1% van de natuurlijke sterfte uitgegaan te worden van de feitelijke svi. Voor de smient is de berekening op basis van de feitelijke svi wel gedaan maar is uitgegaan van een te grote populatie.	Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105l.
r		Ook is voor een aantal soorten er ten onrechte van uit gegaan, dat de landelijke svi gunstig is. Bijvoorbeeld de landelijke svi van de wilde eend is als niet-broedvogel zeer ongunstig, terwijl de svi van de wilde eend in het IJsselmeer zeer ver beneden het instandhoudingsdoel ligt met een negatieve trend. In het geval van de wilde eend zijn enkele slachtoffers al meer dan 1% van de natuurlijke sterfte. De conclusie dat er geen kans is op significante effecten is in dit voorbeeld dan niet terecht. Op grond van dergelijke gebreken in de PB, ook bij andere vogelsoorten, is de conclusie dat significante effecten uitgesloten zijn te voorbarig.	Voor wat betreft het mogen toepassen van de 1% mortaliteitsnorm voor soorten onder het instandhoudingsdoel en met een negatieve trend wordt verwezen naar de beantwoording onder 105l. Indiener geeft aan dat de landelijke svi van de wilde eend 'zeer ongunstig' zou zijn. In de stukken behorende bij de aanvraag staat 'gunstig'. Op dit moment staat op www.sovon.nl 'matig ongunstig'. Dit zal worden aangepast. De huidige staat van instandhouding van de wilde eend leidt overigens niet tot andere conclusies in de passende beoordeling, nu de effecten nog altijd kleiner zijn dan de 1% norm.
s		Uit de jurisprudentie blijkt, dat het voor de instandhouding van de natura 2000-doelen niet alleen beoordeeld dient te worden of er geen significante effecten zijn maar dat tevens door de initiatiefnemer en het bevoegd gezag beoordeeld dient te worden of door mitigerende maatregelen de negatieve effecten kunnen worden verminderd. Door niet te beoordelen of de effecten (buiten de aanleg) gemitigeerd kunnen worden, zoals gesteld in de PB (blz. 45) is het voorgenomen besluit onvoldoende voorbereid. De vraag is niet of mitigerende maatregelen nodig zijn maar hoort te zijn of die mitigerende maatregelen mogelijk zijn.	Noch uit de Habitatrictlijn noch uit de Wet natuurbescherming volgt een algemene verplichting om mitigerende maatregelen te treffen in het kader van een plan of project zoals hier aan de orde. Een dergelijke verplichting is er als naar aanleiding van een passende beoordeling is geconcludeerd dat mitigerende maatregelen nodig zijn om te verzekeren dat er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden plaatsvindt. In het kader van dit initiatief is in de passende beoordeling voor het inpassingsplan en het project windpark Nij Hiddum-Houw geconcludeerd dat er geen significant negatieve effecten op zullen treden als gevolg van dit project. De instandhoudingsdoelen zullen niet worden aangetast. Desalniettemin zijn in het kader van bescherming van soorten, waar nodig en waar mogelijk, mitigerende maatregelen aangegeven in het Activiteitenplan behorende bij de ontheffing aanvraag en opgenomen in de ontheffing.

t		Uit de passende beoordeling en verdere stukken blijkt niet hoe de verschillende effecten op de habitatsoorten en vogelsoorten, zoals verstoring, barrièrewerking en mortaliteit in hun onderlinge verband doorwerken op de populatie-ontwikkeling van die soorten. Anders gezegd, de interne cumulatie van de verschillende soorten effecten heeft niet plaatsgevonden.	Gezien de afwezigheid of de zeer geringe omvang van de verschillende effecten is geconcludeerd dat 'interne cumulatie' niet zou leiden tot significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van beschermde soorten uit Natura 2000-gebieden.
u		Bij de externe cumulatie, dat wil zeggen de effecten van het project in samenhang met andere plannen en projecten, is ten onrechte alleen gekeken naar cumulatie met het IJsselmeer. De effecten op soorten van de Waddenzee zijn niet nihil, dus ook daar had naar de cumulatie moeten worden gekeken. Dat geldt te meer nu verschillende relevante projecten, zoals de Nieuwe Afsluitdijk, Windpark Fryslân en visserij ook effecten hebben op de soorten met een instandhoudingsdoel voor de Waddenzee. Het feit, dat effecten gering zijn, zoals gesteld omtrent de meervleermuis, ontslaat de initiatiefnemer niet van de verplichting om het totaal van de effecten van de verschillende projecten te bezien en te onderbouwen. Dat geldt ook voor de effecten op vogels, die – soms ten onrechte – als klein worden aangemerkt.	In MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.1 Ecologie, subparagraaf 'C.2. Natura 2000-gebied Waddenzee', kopje 'Cumulatieve effecten' zijn de te verwachten effecten op soorten voor Natura 2000-gebied Waddenzee beschreven en is tevens een korte toelichting gegeven. Overigens is cumulatie van effecten is alleen aan de orde wanneer projecten effecten hebben op dezelfde habitats of soorten met een instandhoudingsdoelstelling in een van de relevante Natura 2000-gebieden. In de passende beoordeling is beargumenteerd dat windpark Nij Hiddum Houw alleen effecten van enige omvang veroorzaakt in relatie tot Natura 2000-gebied IJsselmeer. In de passende beoordeling heeft een cumulatietoets plaatsgevonden voor het IJsselmeer. Om de hiervoor genoemde reden is een dergelijke cumulatietoets voor de Waddenzee in de passende beoordeling niet verder aan de orde.
v		Voor de wilde eend is hiervoor al aangegeven dat bij enkele slachtoffers er geen zekerheid is dat er geen significante effecten kunnen zijn. In samenhang met de effecten van windpark Wieringermeer, waar ook enkele slachtoffers zijn voorspeld, dient er zeker een nadere onderbouwing plaats te vinden waarom dit gezamenlijke effect met zekerheid significantie uitsluit.	De wilde eend is een van de soorten die in de cumulatietoets is betrokken. In de passende beoordeling is geconcludeerd dat ook in cumulatie met windpark Wieringermeer geen significant negatieve effecten op zullen treden (zie passende beoordeling, blz. 41 en 42).
w		Ten aanzien van de cumulatie met de staand wantvisserij in het IJsselmeer gaat het niet alleen om slachtoffers, maar ook om verstoring. Bovendien is er geen zekerheid, dat er onder niet-duikende vogelsoorten geen slachtoffers kunnen vallen als gevolg van staand want.	Verstoring van soorten door plaatsing van staand want betreft andere soorten dan die door windpark Nij Hiddum Houw verstoord zouden kunnen worden. Staand want bevindt zich (ruim) onder water, waardoor er voor niet-duikende vogelsoorten geen risico bestaat om te verdrinken in staand want. Bovendien dient die afweging plaats te vinden in het kader van de staand want vergunning en niet in het kader van het windpark Nij Hiddum-Houw.

x		<p>In de beoordeelde projecten bij de cumulatie ontbreken onder andere de aanleg van de containerhaven bij Lelystad (Flevokust), de haven bij Urk (Maritieme Servicehaven Noordelijke Flevoland), de vergroting van de schutsluis Kornwerderzand en de verbetering van de Houtribdijk.</p>	<p>Nog daargelaten dat de Wnb alleen onder bepaalde omstandigheden verplicht tot een cumulatietoets, wijzen wij op het volgende. Ten tijde van het opstellen van de Notitie reikwijdte- en detailniveau en de lijst met cumulatieve projecten, in samenspraak met de betrokken provincie en gemeente, zijn de projecten onderzocht die mogelijk kunnen cumuleren met het project Windpark Nij Hiddum-Houw. Hierbij is extra aandacht geschonken aan andere windparkprojecten, industriële ontwikkelingsprojecten, wegontwikkelingsprojecten en andere projecten. Het uitgangspunt hierbij was dat het vastgestelde plannen betreft die zeer waarschijnlijk gerealiseerd gaan worden. De in het MER aangegeven lijst met cumulatieve projecten is hier uitgekomen. Specifiek voor de door de indiener genoemde projecten kan gesteld worden dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - containerhaven bij Lelystad (Flevokust) geen effecten worden verwacht die cumuleren met Windpark Nij Hiddum-Houw. Specifiek is hier aandacht besteedt aan ecologie, namelijk (vis, zeehonden, vleermuis en vogel-) soorten. Maar de projecten vallen buiten de algemeen geaccepteerde verstoringsafstanden (zie ook de passende beoordeling voor het windpark Nij Hiddum-Houw). Dit geldt ook voor de cumulatie met geluid en uitstoot. Hierdoor worden geen cumulatieve effecten verwacht met dit project en is het derhalve niet opgenomen in de lijst met cumulatieve projecten. - de haven bij Urk (Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland). Specifiek is hier aandacht besteedt aan ecologie, namelijk (vis, zeehonden, vleermuis en vogel-) soorten. maar de projecten vallen buiten de algemeen geaccepteerde verstoringsafstanden (zie ook de passende beoordeling voor het windpark Nij Hiddum-Houw). Dit geldt ook voor de cumulatie met geluid en uitstoot. Hierdoor worden geen cumulatieve effecten verwacht met dit project en is het derhalve niet opgenomen in de lijst met cumulatieve projecten. - vergroting van de schutsluis Kornwerderzand. Specifiek is hier aandacht besteedt aan ecologie, namelijk (vis, zeehonden, vleermuis en vogel-) soorten. Maar de projecten vallen buiten de algemeen geaccepteerde verstoringsafstanden (zie ook de passende beoordeling voor het windpark Nij Hiddum-Houw). Dit geldt ook voor de cumulatie met geluid en uitstoot. Hierdoor worden geen cumulatieve effecten verwacht met dit project en is het derhalve niet opgenomen in de lijst met cumulatieve projecten. - Houtribdijk: Specifiek is hier aandacht besteedt aan ecologie, namelijk (vis, zeehonden, vleermuis en vogel-)soorten. Maar de projecten vallen buiten de algemeen geaccepteerde verstoringsafstanden (zie hiervoor ook de passende beoordeling Windpark Nij Hiddum-Houw).
			<p>Dit geldt ook voor de cumulatie met geluid en uitstoot. Hierdoor worden geen cumulatieve effecten verwacht met dit project en is het derhalve niet opgenomen in de lijst met cumulatieve projecten.</p>

y	<p>De soortenbescherming betreft vleermuizen en vogels. Voor het oordeel, dat de staat van instandhouding van de soort (svi) niet wordt aangetast is de zogenaamde 1% of Ornis-norm toegepast. Die norm is geschikt voor soorten die in een gunstige staat van instandhouding verkeren maar is niet bruikbaar voor soorten die in een (matig) ongunstige svi verkeren en/of dat combineren met een negatieve trend. De initiatiefnemer heeft hier onvoldoende aandacht aan geschonken. Het voert in het kader van deze zienswijze te ver om dat van alle soorten vleermuizen en vogels waarvoor een ontheffing wordt verleend aan te geven in welke svi die verkeren of wat de trend is, maar de initiatiefnemer en dus ook de verlener van de voorgenomen ontheffing hadden dat zeker wel moeten doen. Door dat niet te doen is er geen zekerheid dat de gunstige svi van bepaalde soorten niet wordt aangetast door het initiatief. Bovendien is de 1%-norm steeds vergeleken met de landelijk populatie van die soorten en is nagelaten om ook te kijken of er sprake is van afzonderlijke regionale deelpopulaties. Daar komt bij, dat bij vergelijking met de landelijke svi van soorten, zoals is gebeurd, er ook rekening mee moet worden gehouden dat die soorten – zeker in het kader van de aanleg van de vele windparken – ook de nadelige effecten van andere activiteiten in den lande ondervinden. Door het samengaan van al die activiteiten of windparken is het zeer wel mogelijk dat de landelijke svi zo zeer achteruit gaat dat de gunstige svi wordt aangetast of niet meer kan worden bereikt. Het in gunstige staat houden of brengen is een verplichting op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Dit geldt des te sterker voor soorten, waarvan de svi nu al (matig) ongunstig is al dan niet gecombineerd met een negatieve trend.</p>	<p>Uit de jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State volgt dat het 1%-criterium ook kan worden toegepast voor soorten die al in een ongunstige staat van instandhouding verkeren. Zie ABRS 8 februari 2012, ECLI:NL:RVS:2012:BV3215 en ABRS 14 maart 2018, ECLI:NL:RVS:2018:794. Er is aangetoond dat de verwachte sterfte voor de betreffende vogelsoorten vele malen lager ligt dan 1% van de natuurlijke jaarlijkse sterfte. Dit betekent dat de additionele sterfte, veroorzaakt door het windpark Nij Hiddum-Houw, ten opzichte van de natuurlijke sterfte van de populatie gezien kan worden als een (zeer) kleine hoeveelheid, die zeker geen invloed zal hebben op de staat van instandhouding van de betrokken populatie. Wij verwijzen hierbij naar zowel de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 als het verrichte onderzoek waarvan de resultaten zijn neergelegd in het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017.</p> <p>Populatiegroottes zijn in overeenstemming met ontheffingsaanvragen windparken N33 en Fryslân. Voor watervogels zijn populatiegroottes afkomstig van Wetlands International, voor andere soorten zijn deze gebaseerd op BirdLife International (2004). Voor de soorten waarvoor de populatiegrootte is gebaseerd op BirdLife International (2004), is voorzichtigheidshalve de ondergrens van de geschatte populatiegrootte (in klassen) in de berekening van de 1 %-mortaliteitsnorm gehanteerd. De maximaal gehanteerde ondergrens bedraagt 1.000.000 vogels. Voor veel soorten is de werkelijke populatie vele malen groter. Dit betekent dat de 1 %-mortaliteitsnorm in werkelijkheid ook een veelvoud bedraagt van het hier gepresenteerde getal. Voor veel van deze soorten is de werkelijke grootte van de populatie (die over Nederland trekt) echter niet bekend en daarom is voor deze worst-case aanpak gekozen. Er is gewerkt met internationale/flywaypopulaties populatiegroottes omdat de vogels op doortrek zijn en hiermee niet regionaal gebonden zijn.</p> <p>In de Nota reikwijdte en detailniveau is aangegeven met welke projecten uit de omgeving potentieel gecumuleerd wordt. Deze projecten zijn afgestemd met bevoegd gezag en vervolgens zijn in de passende beoordeling de cumulatieve effecten onderzocht. Daarnaast geldt dezelfde redenatie als hiervoor aangegeven, het gaat er om op welke populaties effecten veroorzaakt worden en niet over de afstand tussen de projecten die de effecten veroorzaken.</p>
z	<p>Ontheffing is voorgenomen voor de laatvlieger en dwergvleermuis. Uit de passende beoordeling blijkt, dat ook de meervleermuis slachtoffer kan worden of verstoord kan worden door het windpark. Niet duidelijk is waarom er geen ontheffing voor de meervleermuis is aangevraagd.</p>	<p>In het MER is beschreven dat de meervleermuis weliswaar binnen het plangebied is waargenomen, maar alleen in juni en juli en met name op locaties waar geen turbines worden geplaatst. In het besluit op grond van de Wnb is de meervleermuis uitvoerig behandeld. Geconcludeerd wordt dat een effect van sterfte door de ingebruikname van de molens op de meervleermuis is uit te sluiten. Lichtverstoring en hiermee samenhangende barrièrewerking is middels het opnemen van een voorschrift in voldoende mate te mitigeren. Een negatief effect op de instandhoudingsdoelstelling voor de meervleermuis kan worden uitgesloten. Voor de ontheffing (soortenbescherming) is een aanvraag met bijlagen ingediend, het activiteitenplan. In dat document is op basis van de beschikbare informatie geconstateerd dat voor de meervleermuis geen ontheffing hoefde te worden aangevraagd, en het bevoegde gezag heeft de selectie van soorten overgenomen/geaccordeerd. De redenen zijn dat meervleermuizen niet binnen de footprint van het uiteindelijk te plaatsen windpark zijn waargenomen en zo laag vliegen dat aanvaringsslachtoffers niet aan de orde zullen zijn.</p>

aa		Er wordt ontheffing verleend voor 72 vogelsoorten. In de aanvraag wordt een aantal van 82 genoemd. Waar dat verschil vandaan komt en welke vogelsoorten dit betreft is niet duidelijk. In de ontheffing (en aanvraag) ontbreekt een aantal vogelsoorten die een instandhoudingsdoelstelling hebben voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee of IJsselmeer. Aangezien het windpark vlakbij zowel het IJsselmeer als de Waddenzee ligt is er kans dat deze vogelsoorten verstoord worden door of slachtoffer worden van dit windpark. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor trekvogels, zoals de kanoet.	Het klopt dat voor 72 vogelsoorten ontheffing is aangevraagd. Dit zijn de soorten zoals weergegeven in tabellen 4.2 en 4.3 van het Activiteitenplan. Er bestaat echter overlap tussen de soorten in beide tabellen. Per abuis is in het activiteitenplan geen rekening gehouden met deze overlap. De overlap omhelst 10 soorten, namelijk goudplevier, graspieper, grauwe gans, Kievit, kleine mantelmeeuw, kolgans, scholekster, tureluur, veldleeuwerik en wulp. Hiermee komt het aantal vogelsoorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd niet op 82 maar 72 soorten. In het activiteitenplan is verantwoord hoe de selectie van de potentieel jaarlijkse aanvaringslachtoffers is bepaald. Het gaat daarbij om soorten zonder binding aan het plangebied (trekvogels) als vogels met een binding aan het plangebied (zowel broedvogels als niet-broedvogels). Uit de selectie blijkt dat zich daaronder ook kwalificerende soorten van de Natura 2000-gebieden bevinden, die zijn meegenomen in de passende beoordeling.
ab		De IJsselmeervereniging vindt het belangrijk, dat ontwikkelingen in het IJsselmeergebied ook kunnen rekenen op draagvlak van de nabije en verder weg gelegen omgeving. Uit de pers maar ook uit de verslagen van de omgevingsadviesraad blijkt, dat dit draagvlak voor dit park ten enenmale ontbreekt. Bij zo'n gebrek aan draagvlak is het de vraag of doorgaan op deze weg wel zin heeft.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
106			
a	1479488	Indiener vindt de omvang van het park, zowel qua aantal turbines maar vooral qua extreme hoogte onaanvaardbaar. Er zijn goede alternatieven om windmolens meer te verspreiden over de provincie en ook om juist kleinere neer te zetten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
b		Eerder is de belofte gedaan door voorgangers dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
c		Indiener geeft aan dat het lijkt of alle windparken rondom het IJsselmeer komen, terwijl dit een beschermd natuurgebied is met potentie. Dit is niet gewenst.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
d		Indiener schrikt van de gevolgen van deze megaturbines in het achterland van Makkum.	Indiener geeft niet aan welke negatieve gevolgen er merkbaar zullen zijn in Makkum. Daarom verwijzen wij in algemene zin naar de reactie onder 4c.
e		Indiener geeft aan dat de geluids- en lichtoverlast vooral 's nachts tot gezondheidsproblemen zal leiden en een aantasting is voor de woon- en leefomgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 2e en 12c.
f		Indiener heeft het gevoel dat er niet naar de burgers wordt geluisterd maar dat de provincie dit plan gewoon wil door drukken. Zo wint macht het van redelijkheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e
g		Indiener is van mening dat andere alternatieve vormen van duurzame energie beter zijn dan deze grote turbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8l.
h		Indiener geeft aan dat de turbines negatieve gevolgen hebben voor vogels en vleermuizen.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d en 21e.
i		Indiener geeft aan dat het planten van bomen in de provincie niet mag en snapt niet waarom deze turbines dan wel mogen.	De bewering als zou het kappen of planten van bomen nergens in de provincie zijn toegestaan is onjuist, maar de relevantie tot onderhavig plan wordt niet ingezien. Er wordt altijd een zorgvuldige planologische afweging gemaakt rekening houdend met ruimtelijke kwaliteit.
107			
a	1479485	Yntsjinner jout oan dat it park fierstente grut wurdt foar de omkriten en ôfbrek docht oan it wen- en libbensgebiet.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b en 2e.

b		De wynturbinen binne te heech.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b.
c		It projekt mei Fryslân Foar de Wyn hat oanjûn dat der hjir yn 'e provinsje mear plakken binne, om mei stipe fan omwenners, dy't foar in grut tal ekstra MW soargje kinne.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 8g.
d		Yntsjinner begrypt net wêrom't it aspekt 'ljocht' in '- ' krigen hat yn stee fan in '--'.	By de beäntwurding fan de fraach wurdt der fan útgien dat mei it aspekt 'ljocht' it beoardielingskritearium 'Ferljochting en tsjusterte/tsjusternis (nachts)' fan it tema lânskip oanhelle wurdt. It ferskil tusken negatyf (-) en tige negatyf is yn it MER Haadrapport, haadstik 6, paragraaf 6.3.4, tabel 6.25 oanjûn. Dêr stiet yn oanjûn dat de beoardielings it neikommende ynhâlde: negatyf (-) : negatyf, wynpark fersteurt tsjusterte/tsjusternis. tige negatyf (--) : tige negatyf, wynpark fersteurt fierhinne de tsjusterte/tsjusternis.
e		Yntsjinner jout oan dat it MER op 'en nij skreaun wurde moat, omdat dy noch net folslein is. It liket derop dat der in soad fan in oare MER kopiearre is.	It MER is beoardiele troch de ûnôfhinklike Kommisje m.e.r. Dy kommisje hâldt ûnder oare de betrouberens fan feiten en ynformaasje yn 'e gaten. Sy kommunisearje oer wynpark Nij Hiddum fia de webside: http://www.commissiemer.nl/advisering/lopendeadvisering/3188 . Oer it MER ynklusyf de oanfolling op it MER hat de Kommisje m.e.r. op 6 maart 2018 in posityf hifkingsadvys ôfjûn. Sy is ta de konklúzje kommen dat it MER ynklusyf de oanfolling alle essinsjele ynformaasje befettet oer de miljeu-effekten fan it wynpark Nij Hiddum-Houw. Wy binne dan ek fan betinken dat fan in ûnfolslein MER gjin sprake is.
f		Op meardere plakken yn it MER-rapport wurdt steld dat de ûnderlinge ôfstân tusken de wynturbinen yn de oerhearskjende wynrjochting 5 x de rotortrochsnee wêze sil en heaksk dêrop is dy ôfstân 3 x de rotortrochsnee. Omdat de ôfstân ta de doarpen kritysk is, sil in berekening oantoane en sjen litte moatte, hoe't dy berekening ta de neamde útkomst laat hat. Troch fan grûnposysjes út te gean is in prosedurele flater makke.	De brûkte tuskenôfstannen binne in globale yndikaasje om ta in goed wynpark ûntwerp te kommen. Lytsere tuskenôfstannen soargje foar mear ûnderlinge 'sok'-effekten, dy't de enerzjyproduksje beynfloedzje. Foar wat de opmerking oangeande grûnposysjes oanbelanget ferwize wy yntsjinner nei de reaksje ûnder 31ar.
g		Yntsjinner is it net iens mei de term fan de wenningen 'yn 'e sfear fan it wynpark'. In bedriuwswente of in behearderswente fan in eigener, dy't dêr sels yn wennet, is in wente en dus in saneamd kwetsber objekt. It begryp bedriuwswente fan treden is dúdlik net te beskôgjen as in kwetsber objekt, mar it giet dúdlik om in bewenne hûs. It gewoanwei tafoegjen fan in oare definysje oan in bewenne hûs, is wat oars as in mitigearjende maatregel. Foar in neiere taljochting op 'e status fan bedriuwswente, sjoch paragraaf 7.5.3 ûnder leefberens). Hawar, paragraaf 7.5.3 is der net.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 86o. Yn it MER Haadrapport, haadstik 7, paragraaf 7.8.3 wurdt, yn it tekstkader 'Bedrijfswoning' op side 196 in taljochting jûn. Oanfoljend dêrop: der binne troch de inisjatyfnimmers fan wynpark Nij Hiddum-Houw oanfoljende ôfspraken makke mei de eigeners fan dy bedriuwswenten. By fersin stiet yn it MER 7.5.3, bedoeld waard 7.8.3.

h		De wynmûnen, bestimd foar Nij Hiddum-Houw binne fan in nije soarte. Wenst is dan dat der oanrinswierrichheden binne. Meastentiids is dat yn in yndustrieel fermidden gjin probleem, mar yn it gefal fan wynmûnen giet it om yndustryprodukten, dy't yn in wenfermidden komme te stean en dúdlik te tichteby de doarpen yn 'e omkriten fan it plan. Dat betsjut, soe betsjutte moatte, dat de feilichheid fan de mûnen sels in wichtich ûnderdiel wêze soe by it hifkjen fan 'e kwaliteit. Foar yndustry tapassings betsjut it dat it útfieren fan de yngeande risiko-analyze meastentiids ta in oanpassing fan it ûntwerp liede sil. Dizze nije mûnen, mei as talitten wyn-klasse I (ien), bestimd foar it pleatsen yn it wynrezjym op see, hawwe te krijen mei in oar feilichheidsrezjym as by it opstellen tusken bewenne doarpen. Yntsjinner freget him ôf oft de turbinen feilich genôch binne (brânwarrende maatregels, fersekering omwenners, wat as hy brân pakt).	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 31bu en 31bv. Oanfoljend wurdt, wat feiligens yn algemiene sin oanbelanget, opmurken dat der yn it Eksterne feilichheidsûndersyk (lykas útfierd yn faze 2 fan it MER) útgien is fan de worst case situaasje. By it ûndersyk nei Eksterne Feilichheid is neffens it 'Handboek risicozonering windturbines' wurke (online fersy te finen op: https://www.windenergie.nl/documenten/publicaties/2014/5/handboek-risicozonering-windturbines/handboek-risicozonering-windturbines). Dêryn stiet, yn paragraaf 13.1.4 IEC-klasse verhoging, in taljochting op de methodology en útgongspunten relatearre oan ferskate wynklassen. Yn de basis jildt dat in wynklasse 1 turbine swierder útfierd is as in wynklasse 2 turbine, sadat in swierdere wynkrêft opfongen wurde kin. Yn it hânboek stiet dêr it neikommende oer oanjûn: Wannear't in turbine klasse 1 pleatst wurdt op in klasse IEC II lokaasje, dan kinne jo stelle dat de turbine 'oerdiminsjonearre' is. De ferwachting is dat de faalkâns fan de turbine redusearre wurdt. Om dêr in reduksjefaktor foar fêst te stellen is gebrûk makke fan de noarm IEC 60826 'Design criteria of overhead transmission lines', dêr't yn oanjûn wurdt mei hokker faktor de maksimale wynfaasje ferhege wurdt, wannear't de saneamde weromkearperioade oanwint. (boarne: Handboek Risicozonering Windturbines (3.1) side 55).
i		Foar wat ûnderhâldsdielen en opstelplakken oanbelanget – it is te ferwachtsjen dat it swiere frachtferkear wis skea oan wenten jaan sil: lang net alle wenten binne op betonnen heipeallen fundearre.	De ferkearsbewegingen foar de oanlis fan it wynpark en de ynfrastuktuer sille tydlik soargje foar in ferheging fan de ferkearsyntinsiteit op de (lokale) diken yn en fuort by it plangebiet. Dy faze is lykwols mar relatyf koart. Tydlike oanpassings oan de ynfrastuktuer kinne dêrby foar goede trochstreaming soargje. Dêrta sil, as it sa fier is, noch in ferkearsplan opsteld wurde. It plangebiet is dêrneist in tige mansk gebiet, dêrom sil der yn fazen boud wurde. Eardat mei de bou útein set wurdt, sille de bouferkearrûten fêststeld wurde yn oerlis mei de wynturbineleveransiers. Sadree't de rûten bekend binne, wurdt foar de oanlizzende wenten in nulsituaasje opmakke. As der troch bouwurk skea oanrjochte wurdt, sil dêrfoar in passende regeling troffen wurde. Mei de omjouwingsadvysried wurde ôfspraken mei dizze strekking makke.
j		Der is gjin draachflak yn 'e omkriten.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e.
k		Earder is troch frou Andriesen ûnthjitten dat Hiddum Houw op termyn ferdwine soe, as de ynwenners akkoart gean soene mei it wynpark fan fjouwer turbinen lâns de A7. De provinsje seit dêr no neat mear oer, mar de ynwenners binne dy tasizing net fergetten. Yntsjinner beskôget dat as wurdbrak.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 4d.
l		Der moat nei alternativen sjoen wurde.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f.
108			
a	1479482	It wynpark taast it útsjoch oan en soarget foar sûnenswierrichheden yn 'e omkriten.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 4c en 12c.
b		Dit gebiet is net geskikt foar in wynwinningsgebiet. De wynturbinen kinne ek by dy yn de Iselmar foege wurde.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f.
109			
a	1479480	Indiener geeft aan dat het park te groot wordt voor dit kleine gebied en heeft een negatieve impact op het woon- en leefklimaat	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		Indiener is bang dat de windturbines zullen zorgen voor erge geluidsoverlast. Dit kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.

c		Het park zal de natuur aantasten	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d en 21e en de reacties onder 105.
d		Indiener is bang dat de waarde van de woningen zullen dalen door dit windpark	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
e		Indiener snapt niet waarom alle windparken op land moeten en in dit kleine gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
110			
a	1479478	Indiener is het niet eens met de (democratische) manier van het Rijk om verduurzaming wil opleggen aan de Nederlandse bevolking.	Wij nemen dit standpunt van indiener ter kennisgeving aan.
b		Indiener is van mening dat dat de kleine energiegebruikers (huishoudens) voor de kostbare maatregelen opdraaien. Grootgebruikers- en vervuilers dragen in deze kosten nauwelijks bij.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		Indiener is van mening dat huishoudens in Nederland niet terugkrijgen voor hun geld. De belofte dat die bijdragen nodig zijn om de CO2-uitstoot terug te brengen is volgens indiener niet waar. Nationaal en internationaal is volgens indiener de afgelopen jaren geen bewijs dat de CO2-uitstoot is afgenomen, maar zelfs toeneemt. Volgens indiener zou de CO2-uitstoot pas echt worden opgelost wanneer Nederland het equivalent van alle vermeden CO2-uitstoot zou intrekken van de door haar te veilen emissierechten. Zo komen ze niet elders op de markt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8j.
d		Indiener geeft aan dat de grootte en locatie van het windpark niet wenselijk is in dit gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2f.
e		In het kader van burgerparticipatie is niet genoeg rekening gehouden met de burgers. Hierbij wordt in de zienswijze de link gelegd naar Brouwer Windturbines BV die in het merendeel van het participatiedeel (de meerderheid van het aantal MW) zit.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
f		Omwonenden hebben geen mogelijkheid gehad om een kostbaar, professioneel en onafhankelijk tegenonderzoek te kunnen uitvoeren en hebben hier ook geen middelen voor. De provincie heeft de adviezen uit het Fryslân Foar de Wyn traject genegeerd en aangepast aan de politieke realiteit.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8a, 31s, 31z en 31aj.
g		Indiener voelt zich niet gehoord door de provincie en heeft geen reactie gekregen op de vraag wat de belangen van Nuon, de initiatiefnemers en de provincie zijn.	De provincie betreurt het dat de indiener zich, ondanks herhaalde communicatie, niet gehoord voelt door de provincie. De initiatiefnemers, waaronder Nuon, willen binnen één generatie een volledig klimaat neutrale energievoorziening realiseren. Om dit doel te bereiken investeren zij onder andere fors in zon en wind en in de verdere elektrificatie van de energievoorziening, waaronder het beoogde Windpark Nij Hiddum-Houw. Verder verwijzen wij naar de reactie onder 17b, 31z en 31aj.
h		Indiener heeft het gevoel dat het hele plan wordt gestuurd door de initiatiefnemers en de provincie.	De provincie is inderdaad de initiatiefnemer geweest voor het opstellen van dit inpassingsplan en richt het plan zodanig in dat het voldoet aan de wettelijke eisen en de randvoorwaarden die door provinciale staten zijn gesteld.
i		Indiener vindt dat de betrouwbaarheid van feiten en informatie uit de MER vooral wordt bepaald door het vertrouwen dat de ontvanger heeft in de afzender. En geeft aan dat een onafhankelijke Second Opinion dat wantrouwen had kunnen verminderen.	Het MER is beoordeeld door de onafhankelijke Commissie m.e.r. Deze commissie let onder andere op de betrouwbaarheid van feiten en informatie. Zij communiceren over windpark Nij Hiddum-Houw via de website: http://www.commissiemer.nl/advisering/lopendeadvisering/3188 . De Commissie m.e.r. heeft geconcludeerd dat alle essentiële informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te kunnen geven in de besluitvorming. Verder verwijzen wij indiener naar de reactie onder 31z.

j	De ontwikkeling van het park voldoet niet aan de onderdelen en intenties van de huidige omgevingswet. Er is geen draagvlak, vertrouwen van omwonenden en bescherming van burgers.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
k	Er is recent geen onderzoek gedaan naar het draagvlak onder de omwonenden van dit windpark. Het laatste onderzoek dateert uit 2014.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
l	Indiener wijst erop dat bijna alle Verenigingen van Dorpsbelangen c.q. Plaatselijk belang hebben van hun leden geen enkel formeel mandaat gekregen om als zodanig vermeld en vertegenwoordigd te worden in de omgevingsadviesraad.	De omgevingsadviesraad is geen besluitvormend orgaan dat om die reden een mandaat zou moeten hebben om namens bepaalde groeperingen een besluit te mogen nemen. De omgevingsadviesraad is een orgaan dat adviseert over de plannen vanuit de verschillende belangen van de omwonenden. Daartoe is het van belang dat de leden een achterban hebben en kennis van de belangen van deze achterban hebben. Van een lid van een vereniging Dorpsbelangen die met medeweten van die vereniging vanuit dat betreffende dorp adviseert over de plannen mag worden aangenomen dat deze kennis aanwezig is. Verder verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2e.
m	De omwonenden voelen zich niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
n	Indiener snapt niet waarom een windpark met deze omvang binnen het invloedsgebied van de Waddenzee en het IJsselmeer gerealiseerd mag worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
o	Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk. Voorts stelt indiener verschillende vragen omtrent de integriteit van de provincie. Zo beticht indiener de provincie onder andere van valse voorlichting met betaalde waarheden, onder politieke druk gecontextualiseerde rapporten en plannen en geïnventeerde werkelijkheid, en leugens onder druk van kapitaalkrachtige belanghebbenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d. Wij herkennen ons niet in het door indiener geschetste beeld en menen wij dat wij zorgvuldig, evenredig en integer hebben gehandeld.
p	Indiener geeft aan dat het windpark een aantasting is aan het landschap en het milieu.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
q	Het plangebied ligt in een gebied met één van de hoogste windopbrengsten van Nederland. Het aantal vollasturen zal hier dan ook het hoogst zijn. Indiener is van mening dat om deze reden er niet zulke hoge turbines geplaatst hoeven worden.	Voor de provincie Fryslân geldt een taakstelling van 530,5 MW geïnstalleerd vermogen windenergie in 2020. Het plan bij windpark Nij Hiddum-Houw speelt in deze afspraken een belangrijke rol. Het windpark zorgt in ieder geval voor ca. 36 MW aan nieuw opgesteld vermogen. Door het plaatsen van weinig, grote windturbines wordt een hogere vollast verwacht. De hoogte en het aantal turbines is afgestemd op het beoogde opgesteld vermogen. Wij verwijzen indiener verder naar de reactie onder 1b.
r	Indiener geeft aan dat de geluidsoverlast pas gemeten kan worden wanneer bekend is welke turbines er komen en wanneer ze gerealiseerd zijn. Dit is nu allemaal weggeschreven.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 31a.
s	In de omgeving zal overlast worden veroorzaakt door het licht van de turbines. Door lagere turbines te realiseren wordt nachtelijke rust gewaarborgd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
t	Indiener geeft aan dat de weg die doorlopen moet worden om planschade te krijgen erg tijdrovend is en veel geld kost. De vergoeding zal daarnaast niet genoeg zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.

111			
a	1480214	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. De negen grote turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		Indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Er is voor het plan geen draagvlak in de omgeving (met uitzondering van een paar mensen die een financieel belang hebben). Er blijkt een omgevingsadviesraad te zijn, echter handelt deze niet publiekelijk en het is geen democratisch gekozen orgaan en kan indiener dus niet vertegenwoordigen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
112			
a	1480219	De omvang van het park is, zowel qua aantal turbines, maar vooral qua extreme hoogte – de grootste van Nederland. Het is volgens de indiener onredelijk dat alle nieuwe windparken in Friesland in onze omgeving worden gebouwd, terwijl er elders in de provincie ook ruimte beschikbaar is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2f.
b		Indiener vreest vooral 's nachts voor geluidsoverlast en vraagt zich af of genoeg onderzoek is gedaan naar gezondheid door bijv. slaapverstoring	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
c		De topverlichting tast de kwaliteit van de woon- en leefomgeving aan	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
d		Indiener is bang dat hij overlast zal krijgen door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat er geen draagvlak is voor het windpark. De provincie heeft het plan doorgedrukt en de bewoners niet betrokken. Het leidt tot ruzie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 17c.

113			
a	1480222	Indiener vindt de hoogte en omvang van het park te groot. De turbines worden twee keer zo hoog als de Domtoren in Utrecht en dat keer negen in je achtertuin.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
b		Indiener geeft aan dat er overlast zal ontstaan door geluid en slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Indiener geeft aan dat er overlast zal ontstaan door verlichting.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
d		Indiener geeft aan dat de windturbines beter in het IJsselmeer kunnen komen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
e		Zonnepanelen langs de Afsluitdijk zal een stuk mooier zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 8l.
114			
a	1480223	De windturbines in het huidige plan zijn veel te hoog voor deze omgeving. Zij hebben een negatief effect op mijn woon en leefklimaat. De turbines zullen het waardevolle en bijzondere landschap in deze regio negatief beïnvloeden en domineren .	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		De windturbines zullen het toerisme negatief beïnvloeden, wat een belangrijke inkomstenbron is voor velen in deze regio.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 35b.
c		De windturbines zorgen voor een vermindering van het uitzicht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
d		De windturbines zorgen voor overlast van licht en geluid	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		De opstelling van de windturbines is rommelig en niet mooi in 1 lijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
f		Indiener snapt niet dat alle windturbines in deze regio moeten komen. Er wordt te weinig gekeken naar de draaglast van deze regio.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
g		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
h		Indiener voelt zich niet vertegenwoordigd noch geïnformeerd door de omgevingsadviesraad. De omwonenden zijn niet goed genoeg geïnformeerd. Indiener hoorde pas op 23 november 2017 voor het eerst over dit park.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
i		Er is te weinig draagvlak voor het park. Het voelt alsof dit park er moet komen, desnoods over de rug van de omwonenden. Indiener vindt dat getuigen van onbehoorlijk bestuur. Voor een plan met zo'n grote impact voor de omgeving, hoort meer draagvlak te worden gezocht. Dat geen van de politieke partijen in de gemeenteraad zich uitspreekt voor dit windmolenpark, zou wat dat betreft een teken aan de wand moeten zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
115			
a	1480225	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

116			
a	1480227	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
117			
a	1480228	Voor indiener voelt het park als aanslag op de leefomgeving voor de honderden bewoners om de plek waar de molens zijn geprojecteerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
b		Indiener geeft aan dat de burgers niet genoeg zijn betrokken bij het plan en de provincie het plan hoe dan ook doordrukt. De belangen van omwonenden zijn niet meegenomen. Inspraakmogelijkheden zijn slechts voor de vorm.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 2e.
c		Indiener denkt dat er forse druk op provincie en gemeente uitgeoefend is, maar had graag gezien dat men zijn rug recht had gehouden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8a, 31s en 31z.
d		Indiener verwijst naar eerder gedane toezeggingen over de zgn. 'sterfhuisconstructie'. Aan deze toezegging wordt geen stand gehouden	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
e		Indiener snapt niet waarom Sudwest Fryslân zo zwaar wordt belast. Het zou ook in het IJsselmeer kunnen. Daar wordt ook al een park gerealiseerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
f		Indiener geeft aan dat er geluid en lichtoverlast zal zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
g		Indiener denkt dat de waarde van de woningen zullen dalen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
h		Als de molens echt nodig zijn, dan dient naar een beter locatie gezocht te worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
118			
a	1480230	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.
119			
a	1480232	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.
120			
a	1480233	Indiener geeft aan dat het park te groot wordt voor dit kleine gebied en heeft een negatieve impact op het woon- en leefklimaat	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		Het park zal leiden tot geluidsoverlast wat kan zorgen voor gezondheidsproblemen. De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
c		Indiener snapt niet waarom de geluidsnormen in het buitengebied soepeler zijn dan in het stedelijk gebied. De overlast is hetzelfde.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
d		Indiener denkt dat de waarde van de woningen zullen dalen	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.

e		De natuur wordt aangetast door het windpark.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d, 21e en de reacties onder 105.
121			
a	1480235	De aantasting van het landschap door de negen giga-turbines zal tot gevolg hebben dat toeristen liever elders op vakantie zullen gaan waar zij nog ongerepte natuur en rust kunnen vinden. De werkgelegenheid in Makkum zal hierdoor te lijden hebben.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 4c en 35b. Er zijn voor het overige geen aanwijzingen dat de werkgelegenheid hieronder te lijden zal hebben.
b		Windpark Nij Hiddum-Houw wordt veel te groot voor onze omgeving. De hoge turbines tasten het landschap aan (verdwering van het landschap) en hebben een negatieve impact op ons woon-en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
c		Indiener denkt dat de waarde van zijn/haar woning zal dalen of zelfs onverkooptbaar wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener vreest dat dit plan ernstige geluidsoverlast tot gevolg heeft, ook binnenshuis. Het park zal leiden tot geluidsoverlast wat kan zorgen voor gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
e		Gezegd wordt dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken maar welke garanties kunnen er gegeven worden dat het in de praktijk altijd zo werkt? De Makkumer Noordwaard is een belangrijk broed- en rustgebied voor vogels. Door slagschaduw en nachtelijke verlichting zal hun broedgebied blijvend worden verstoord.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 16d.
f		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
g		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
h		Er is geen draagvlak voor het windpark, behalve van degene met een economisch belang.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 17b.
i		Indiener kan niet begrijpen dat zo met burgers wordt omgegaan en met onze wettelijk gekozen vertegenwoordigers. De gevolgen van uw handelswijze leidt tot nog meer onbegrip bij mensen en het gevoel van machteloosheid: Want als de financiële belangen groot genoeg zijn doen de burgers er blijkbaar niet meer aan toe. Dit resulteert erin dat burgers het vertrouwen in de politiek volledig kwijtraken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 31z. Aangenomen wordt dat de indiener met 'onze wettelijk gekozen vertegenwoordigers' de gemeenteraad van Súdwest-Fryslân bedoelt. De provincie is gehouden aan de landelijke (en provinciale) taakstelling omtrent windenergie. Op grond daarvan en op grond van art. 9e lid 2 van de Elektriciteitswet dient de provincie een inpassingsplan te maken indien deze taakstelling nog niet is gehaald en de gemeente geen medewerking wil geven aan een benodigde aanpassing van het bestemmingsplan.
j		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.

122			
a		Dit betreft een begeleidend schrijven met adresgegevens van indiener bij zienswijze 121.	
123			
a	1480236	De omvang van het park is, zowel qua aantal turbines, maar vooral qua extreme hoogte – de grootste van Nederland. Het is volgens de indiener onredelijk dat alle nieuwe windparken in Friesland in onze omgeving worden gebouwd, terwijl er elders in de provincie ook ruimte beschikbaar is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2f.
b		Indiener vreest vooral 's nachts voor geluidsoverlast en vraagt zich af of genoeg onderzoek is gedaan naar gezondheid door bijv. slaapverstoring	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
c		De topverlichting tast de kwaliteit van de woon- en leefomgeving aan	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2e.
d		Indiener is bang dat hij overlast zal krijgen door slagschaduw en dat er niet gehandhaafd zal worden. Ook moet de apparatuur dan wel goed werken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat er geen draagvlak is voor het windpark. De provincie heeft het plan doorgedrukt en de bewoners niet betrokken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Indiener snapt niet dat er geen woningen buiten de kern gebouwd mogen worden, ter bescherming van het landschap, maar wel deze grote turbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
124			
a	1480237	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
125			
a	1480238	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
126			
a	1480246	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 120. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 120.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 120. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 120.
127			
a	1480248	Indiener geeft aan dat het betreffende cluster planologisch gezien 'op slot' staat (Herziening Bestemmingsplan Buitengebied-Noord) en er geen opschalingsmogelijkheden meer zijn, noch mogelijkheden tot verandering van positie. De gemeente heeft daarmee het provinciaal beleid adequaat verwerkt in de voorliggende herziening.	Provinciale staten zijn bevoegd een nieuwe planologische regeling vast te stellen, die het realiseren van de windturbines mogelijk maakt. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31at.

b		Indiener geeft aan dat de windturbines 2 kilometer van de Waddenzee af moeten staan zoals beschreven in 'Windstreek 2000'. Ook valt de kuststrook van het IJsselmeer van kop afsluitdijk tot één van de 12 speciale beschermingszones van natura 2000 gebieden. Bij nieuwe turbines moet hier rekening mee gehouden worden.	In de passende beoordeling zijn de mogelijke effecten van de aanleg en aanwezigheid van windpark Nij Hiddum-Houw op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden Waddenzee en IJsselmeer onderzocht. Hieruit is gebleken dat er geen significant negatieve effecten te verwachten zijn en dat de instandhoudingsdoelen niet in gevaar komen. Er is in september 2012 een ontwerp-structuurvisie Windstreek 2012 ter inzage gelegd, maar deze is niet vastgesteld. Dit ontwerp is dan ook geen provinciaal beleid. Thans gelden de beleidskeuzes zoals die zijn bepaald door de besluitvorming van provinciale staten van december 2014.
c		Indiener geeft aan dat er op basis van het rapport "Windstreek 2000" 5 kilometer tussen het windpark NHH en het windpark aan de A7 moet zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder b. De afstand tussen de nieuwe turbines en de opstelling langs de A7 wordt als voldoende beoordeeld. Overigens kan worden opgemerkt dat in de huidige situatie de afstand tussen de turbines in het gebied Hiddum Houw en de opstelling langs de A7 kleiner is dan 5 kilometer.
d		Er is te weinig draagvlak voor dit windpark (op basis van bijgevoegd TNS NIPO onderzoek Fryslân foar de wyn? Draagvlakonderzoek windenergie-initiatieven in Friesland slechts 23%). Ook op het gebied van compensatie en participatie is er geen enkele serieuze communicatie geweest met de omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f. Het door TNS NIPO uitgevoerde onderzoek waar indiener naar verwijst, geeft aan dat voor bijna alle initiatieven die in het proces Fryslân Foar de Wyn zijn onderzocht een beperkt draagvlak is. Provinciale staten hebben dit meegewogen in hun besluit tot aanwijzing van de locatie Kop Afsluitdijk in december 2014.
e		Indiener geeft aan dat er al genoeg windturbines staan in dit deel van Fryslân en de verdeling van de 530 MW niet goed is. De gemeente SWF en dan met name de voormalige gemeente Wunseradiel heeft al de meeste windmolens. Dat heeft in grote mate te maken met het gemeentelijk beleid waar dus ook een groot deel van de burgers de nadelen van ondervindt. Daar komt windpark Fryslân ook nog bij. Indiener vindt het dan ook onbegrijpelijk dat dan ook nog eens de kop van de afsluitdijk door middel van het park HH moet worden ontsierd. Dit is onfatsoenlijk en deze 36 MW moet dan ook elders gerealiseerd worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
f		Zowel in het "Streekplan Fryslân" als gemeentelijke plannen zoals de "Visie Waddelpark Afsluitdijk" en "notitie programma De nieuwe Afsluitdijk" van SWF en verschillende dorpsvisies wordt gesproken over het ontwikkelen van recreatie en toerisme. Het park zal echter een negatief effect hebben op toerisme en recreatie, maar ook op werkgelegenheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 35b. Er zijn geen aanwijzingen dat het windpark negatieve gevolgen heeft voor de werkgelegenheid.
g		Indiener geeft aan dat zorgvuldig moet worden afgewogen of dit windpark er wel moet komen. Het zal vele negatieve gevolgen met zich meebrengen. Minister Kamp heeft slechts besloten over windpark Fryslân, dit betekent dat de provincie vrij is in het bepalen van de andere locaties.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
h		De provincie moet haar politieke verantwoordelijkheid nemen, aangezien initiatiefnemers slechts kijken naar het financiële belang.	Provinciale staten hebben hun verantwoordelijkheid genomen door in december 2014, na een uitvoerig proces van inspraak en afwegingen, de Kop Afsluitdijk aan te wijzen als zoekgebied voor een windpark. Voor het overige verwijzen wij naar de reactie onder 17b en 31z.
128			
a	1480251	Indiener is niet tegen windenergie maar snapt niet waarom de windenergie allemaal in dit gebied geproduceerd moet worden. Er zijn genoeg alternatieve locaties.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
b		De turbines zijn te hoog en zorgen voor onder andere geluidsoverlast	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.

c		Daarnaast zal er overlast ontstaan door slagschaduw en licht. De topverlichting zal het weidse uitzicht dag en nacht verstoren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
d		Over de waardedaling van de woningen is nog te licht gedacht in het plan	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
e		Bij de inspraakrondes van enkele jaren geleden kwamen ook alternatieve locaties aan bod. Deze zijn nu niet meer meegenomen. Indiener vraagt zich af waarom niet.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
f		Er had meer overleg plaats moeten vinden met de bewoners van het gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Van eerlijk delen van lusten en lasten is geen sprake, de rest van Friesland blijft buiten schot.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
h		Er zou meer naar alternatieve plannen gekeken moeten worden voordat dit plan wordt doorgedrukt. Comité Hou Friesland Mooi werkt momenteel aan een alternatief plan met zonne-energie, waar indiener grote bewondering voor heeft. Indiener vraagt de provincie om dit een kans te geven voordat het woongenot van velen aangetast wordt en rekent erop dat de provincie zal staan voor de belangen van de inwoners.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
i		Indiener verzoekt om een ontvangstbevestiging.	Alle indieners van zienswijzen hebben van de provincie individueel een ontvangstbevestiging ontvangen waarin ook het nummer waaronder deze zienswijze is geregistreerd is vermeld. Dit registratienummer staat in deze tabel tussen haakjes onder het volgnummer.
129			
a	1480263	In het PIP wordt aangegeven dat de exacte windturbine nog niet bekend is, maar dat met een afstandscriterium tot woningen toch kan worden voldaan aan de geluidsnormen. Indiener vraag hoe hieraan kan worden voldaan als men niet weet hoeveel geluid ze produceren. Is wel gerekend met de juiste waarde?	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b, 12c en 31ak.
b		Volgens het PIP is het alleen mogelijk om aan de geluidsnormen te voldoen door 'mitigatie' toe te passen, zoals het verlagen van het toerental of het verstellen van de bladhoek. Indiener vraagt op welke wijze is geborgd dat straks daadwerkelijk via deze mitigatie aan de normen wordt voldaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
c		De geluidseffecten zijn onvoldoende onderzocht. Er bestaan grote risico's voor gezondheidsschade. Indiener verwijst hiertoe naar artikelen van het RIVM.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Het is niet redelijk dat bijna 7% van de taakstelling voor de Provinsje Fryslân terecht komt bij de kop Afsluitdijk; omgerekend naar het deel 'op land' en rekening houdend met de bestaande windmolens is dat zelfs meer dan 60%.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
130			
a	1480269	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

131			
a	1480270	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.
132			
a	1480272	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt beschreven dat het park het cultureel erfgoed aan zal tasten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8d
133			
a	1480274	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
134			
a	1480275	Windpark Nij Hiddum-Houw wordt veel te grootschalig voor onze omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 2f.
b		Het windpark zal voor waardedaling van de woningen zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
c		Het windpark zal voor geluidsoverlast zorgen en horizonvervuiling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2b en 4c.
d		Doordat er nu mensen zijn die vóór het windpark zijn en mensen die hier tegen zijn, ontstaat er een splijting in het dorp.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 2f en 17c.
e		Er is onvoldoende onderzocht wat de mogelijkheid is van modernisering van het huidige windmolenpark.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
f		Alternatieve vormen van duurzame energie zijn onvoldoende onderzocht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8l.
g		De verdeling van windparken in Fryslân is niet goed en onbegrijpelijk	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
h		Indiener verzoekt om een ontvangsbevestiging.	Alle indieners van zienswijzen hebben van de provincie individueel een ontvangstbevestiging ontvangen waarin ook het nummer waaronder deze zienswijze is registreerd is vermeld. Dit registratienummer staat in deze tabel tussen haakjes onder het volgnummer.
135			
a	1480277	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
136			
a	1480279	Yntsjinner is it net iens mei it wynmûnepark om ferskate redenen. Ien dêrfan is de hichte fan de mûnen, yntsjinner fynt de ôfmjittings ôfgryslike grut. It wengeniet fan folle mear ynweners as tocht waard, wurdt dêr troch skeind.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b en 2e.

b		Yntsjinner is fan betinken dat de ferljochting (oerdei wyt knipperljocht en nachts read ljocht) bagatellisearre wurdt en twivelet oan de saakkundigens fan it ûndersyksburo. De ferliking mei kassen is ommers apels mei parren ferlykje, omdat de ljochten op mear as 100 meter hichte steane en dus oant yn 'e fiere omkriten foar ljochtoerlêst soargje. Yntsjinner yllustrearret dat mei in foarbyld.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b.
c		Yntsjinner seit lêst te hawwen fan it 'Calimero'-effekt omdat de turbinen trochdrukt wurde yn in gebiet mei relatyf in bytsje ynwenners. Better soe it wêze om se te ferdielen oer de hiele provinsje en minder heech te meitsjen. no binne de lêsten ûngelikens ferdielt, ek al omdat der al in soad (al as net solitêre) wynmûnen yn 'e omkriten binne.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f.
d		By it proses oangeande de wynmûnen by de A7 is troch DS (frou Andriesen) tasein dat de wynturbinen op Hiddum Houw op termyn ferdwine soene. De befolking is dat net ferjitten.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 4d.
e		Yntsjinner is net tsjin wynmûnen, mar pleitet foar in bettere ferdieling en de mooglikheid om omwenners mei profitearje te litten yn 'e foarm fan in ridlike kompensaasje yn stroom foar neat op in besteande wente.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e en 86g.
f		De ynwenners binne meastentiids de dupe fan dit soarte grutskalige projekten. De huzen sille troch dit plan flink yn wearde sakje of ûnferkeapber wurde. Yntsjinner is fan betinken dat de oerheid nei har ynwenners ferplichte is om de kompensaasjekosten ûnreplik goed mei te rekkenjen yn de projekten dy't se útfiere lit.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2c.
137			
a	1478901	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
138			
a	1478907	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Indiener merkt aanvullend op dat indiener zelf ervaring heeft met windturbines. Bij de boerderij van indiener staat op nog geen 100 meter afstand een windturbine, waar indiener iedere dag last van ondervindt. Indiener wenst liever niet meer windturbines.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
139			
a	1478910	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
140			
a	1478913	Indiener geeft aan vlak bij de bestaande windturbines te wonen en accepteert dit maar vreest voor geluidsoverlast door de grotere windturbines. De vier grote molens aan de A7 zijn bij noordenwind duidelijk hoorbaar. Straks maakt de windrichting niet meer uit en wordt men continu met dat 'zoefgeluid' geconfronteerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.

b		Indiener vreest voor overlast van slagschaduw bij lagere staande zon.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
c		Indiener vreest voor waardedaling van de omliggende woningen en hoopt dat hiermee rekening wordt gehouden en de lasten van de bewoners in deze regio niet ondergeschikt zullen maken aan de commerciële belangen van anderen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		Bovendien vraagt indiener zich af nu men plannen heeft en er ook alal mee bezig is om de "Afsluitdijk" te renoveren deze alles overheersende grote molens zo aan het begin of zo men wil aan het einde van deze dijk daarmee niet tegenstrijdig zijn.	De besluitvorming voor windpark Nij Hiddum-Houw staat los van andere procedures. In het MER is rekening gehouden met al vastgestelde plannen (cumulatie met andere ontwikkelingen, zie MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.2 'Referentiesituatie en autonome ontwikkeling'). Er is hierbij onder andere gecumuleerd met de projecten Windpark Fryslân, Afsluitdijk Wadden Center, Afsluitdijk Vismigratierivier en Versterking Afsluitdijk. Waar relevant zijn de milieu-effecten inzichtelijk gemaakt. Landschappelijke inpassing van het plan is daarnaast één van de te toetsen onderwerpen bij de beoordeling van het plan en is verwerkt in het MER en het Inpassingsplan en daarmee niet tegenstrijdig met de plannen voor renovatie en opwaardering van de Afsluitdijk.
e		Indiener is bang dat het algemeen belang van duurzame windenergie boven het belang van de bewoners (met de lasten) prevaleert.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
141			
a	1478938	Indiener geeft aan dat het park te groot wordt voor dit kleine gebied en heeft een negatieve impact op het woon- en leefklimaat. Wie wil er leven tussen zulke giga turbines?	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Indiener geeft aan dat elders in de provincie meer ruimte beschikbaar is en verwijst naar Fryslân Foar de Wyn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
c		Indiener vreest voor veel geluidsoverlast, wat 's nachts kan zorgen voor slaaptekort en dus gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Indiener vreest voor overlast van slagschaduw en de topverlichting	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		De woningen zullen moeilijker te verkopen zijn met deze grote turbines ernaast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Er is geen draagvlak voor het windpark in de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Indiener geeft aan dat niet wordt geluisterd naar omwonenden. Alleen naar de overheid en partijen met commerciële belangen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 17b.
h		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
142			
a	1478941	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
143			
a	1478944	Indiener geeft aan dat windturbines met deze hoogte niet nabij dorpen horen te staan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c .
b		Indiener vreest voor geluidsoverlast en horizonvervuiling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
c		Indiener vreest voor waardedaling van de woningen in het gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.

d		Indiener wil niet bijdragen aan de totstandkoming van iets waar hij/zij niet achter staat.	Wij nemen dit standpunt van indiener voor kennisgeving aan.
e		Bij de aanleg van een nieuw windmolenpark is in het recente verleden beloofd dat veel bestaande molens zullen worden verwijderd. En toen het nieuwe park er was bleef van de belofte weinig over.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
f		Indiener heeft geen problemen met niet gesubsidieerde windmolens op zee en juicht dit zelfs toe. In Duitsland worden windparken zonder subsidie aanbesteed. Niemand heeft last van windparken op zee, maar het rendement voor investeerders ligt wat lager dan op land. Indiener hoopt dat gekozen wordt voor het welzijn van mensen in de dorpen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
144			
a	1478947	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
145			
a	1478950	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Aanvullend wordt gezegd dat indiener als medeoprichter van de Vereniging tot Behoud van Natuur en Landschap Wunseradiel en als gewezen voorzitter tegen het plan is. Het landschap tussen Makkum, Bolsward en Harlingen heeft een even grote waarde voor de Friezen als het hele Nationale Landschap Sudwest Fryslân. Dit plan is hier niet gewenst.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
146			
a	1478953	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Aanvullend wordt gezegd dat de windturbines niet gewenst zijn zo dicht bij de watersport in Makkum. Zij zullen hier veel schade van hebben.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 35b.
c		Ook het natuurgebied (de Waard) met vele vogels zal schade ondervinden en misschien verdwijnen.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d, 21e en de reacties onder 105.
d		Toeristen zullen door dit park Makkum vermijden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 35b.
e		Ook het verzorgingstehuis 'Avondrust' (wat op het park uitkijkt) zal er o.a. geluids- en lichtoverlast van hebben.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
147			
a	1478958	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

148			
a	1478981	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
149			
a	1478983	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
150			
a	1478988	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
151			
a	1478989	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
152			
a	1478984	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
153			
a	1478992	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Aanvullend wordt gezegd dat indiener vindt dat de windturbines de binnenkomst van Fryslân via de Afsluitdijk bederft	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
c		Indiener geeft aan dat de windturbines in zee voor minder last zullen zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
154			
a	1478993	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
155			
a	1479610	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
156			
a	1479606	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
157			
a	1479605	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

158			
a	1479603	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
158			
a		Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
159			
a	1479481	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 112. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 112.
160			
a	1479035	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
161			
a	1478995	Indiener geeft aan dat het lawaai van de turbines ondraaglijk zal zijn nu ze veel hoger worden. Wij kunnen dan niet meer met open ramen slapen iets wat slecht voor de gezondheid is.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2b en 12c.
b		De afmetingen van de turbines zijn dermate absurd dat er totaal geen draakvlak is voor deze horizonvervuiling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2b en 2e.
c		Indiener voelt zich niet vertegenwoordigd noch geïnformeerd door de omgevingsadviesraad en heeft hier niets van meegekregen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
d		Indiener geeft aan van Friesland te houden en blij te zijn met het weidse uitzicht, de rust en ruimte en hoopt dat dat zo blijft.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
e		Indiener is bang dat de waarde van de woning zal dalen en veel minder op zal brengen bij de verkoop over enkele jaren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener hekelte het feit dat er mensen uit de buurt over de rug van anderen geld willen verdienen.	Wij nemen dit standpunt van indiener ter kennisgeving aan.
g		Indiener geeft aan dat de windmolens vermoedelijk effect op vogels in de omgeving hebben, indien de turbines niet worden geplaatst zal dit positief zijn voor deze vogels.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d, 21e de reacties onder 105.
162			
a	1478996	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
163			
a	1478998	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
164			
a	1479000	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

165			
a	1479005	Deze zienswijze is geheel gelijkloënd als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloënd als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
166			
a	1479009	Indiener beschrijft het woon- en leefgenot in de omgeving maar ziet aan alle kanten windmolens. De windturbines tasten het landschap aan en heeft een negatief effect op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Indiener geeft aan het belang van alternatieve energie te snappen maar dat niet genoeg rekening is gehouden met de overlast die hierdoor zal ontstaan voor de omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2b en 2e en 2f.
c		Indiener geeft aan dat Hiddum Houw zou verdwijnen als de turbines langs de A7 gerealiseerd zouden worden. De doorgang van dit plan is dus woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
d		Indiener voelt zich niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
167			
a	1479014	Deze zienswijze is geheel gelijkloënd als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloënd als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
168			
a	1479015	Yntsjinner is tsjin 'e bou fan it wynmûnepark omdat de pleatsing fan sokke grutte wynmûnen hiel bot ôfbrek docht oan it moaie romme Fryske lânskip.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b en 4c.
b		Njoggen ôfgrysluk grutte bousels mei in masthichte fan maksimaal 140 meter (26 meter heger as de Avertoer) is fierstente bot.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b.
c		Sels nachts sille dy njoggen reuzen sichtber wêze mei harren reade topljochten, al as net knipperjend.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 1b.
d		Yntsjinner fynt it ûnridlik dat dit lytse part fan de provinsje opdraaie moat foar de griene enerzjydoelstelling fan de hiele provinsje Fryslân.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2f.
e		Der is yn de omkriten fan Hiddum-Houw alhiel gjin draachflak foar de bou fan dizze mûnen, op de minsken en kommersjele partijen nei, dy't der jild oan oerhâlde.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e.
f		Yntsjinner fielt him net genôch ynformearre en heard yn de tarieding fan dizze plannen. It skynt dat der in omjouwingsadviesried is, dêr't yntsjinner oant no ta nea wat fan fernommen hat.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e.
g		Op de koartlyn hâlden ynformaasjejûn yn Wytmarsum krige yntsjinner sterk it gefoel dat de provinsje Fryslân de hjoeddeistige plannen trochdrukke wol, nettsjinsteande it tekoart oan draachflak en de oanwêzigens fan oare mooglikheden. Yntsjinner hie sterk de yndruk dat Hiddum-Houw, in lyts part fan Fryslân, dêr't net ien fan de haadrolspilers oangeande it beslútfoarmings-proses sels wennet, opoffere wurdt om mar fan it probleem ôf te wêzen.	Wy ferwize yntsjinner nei de reaksje ûnder 2e en 2f.

169			
a	1479019	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
170			
a	1479018	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
171			
a	1479021	Indiener is van mening dat met dit plan een nauwelijks te herstellen vergissing begaan wordt. Er wordt volledig voorbij gegaan aan de belangen van bewoners.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
b		Indiener geeft aan dat niet genoeg rekening is gehouden met de overlast door slagschaduw en licht die zal ontstaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
c		Indiener geeft aan dat niet genoeg rekening is gehouden met de geluidsoverlast die tevens zal zorgen voor gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Indiener geeft aan dat de rust en ruimte van dit gebied wordt aangetast door dit park.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
e		Indiener is bang dat de waarde van zijn/haar onroerend goed investeringen zal dalen en er bij verkoop dus minder voor terug zal krijgen. Wie zal dit compenseren?	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Er is geen draagvlak voor dit plan en er wordt niet goed geluisterd naar de omwonenden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
g		Indiener voelt zich niet vertegenwoordigd door de omgevingsadviesraad en heeft nul vertrouwen meer in de politiek.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 2e.
h		De schadelijke effecten voor het milieu bij de productie zijn hoger dan de milieuvriendelijke energie die er mee wordt opgewekt. Alle kennis over de schadelijkheid en de negatieve bijeffecten bij de productie van magneten en de daarbij bijkomende radioactiviteit (met gezondheid effecten op de bevolking van het land van herkomst) zullen wel bekend zijn, maar worden niet in de afweging betrokken.	Er wordt door indiener geen nadere onderbouwing gegeven voor deze stelling. In het MER is beschreven welke vermeden emissies van o.a. CO2 worden verwacht als gevolg van de realisatie van het windpark. De productie van de turbines leidt slechts tot een eenmalige, niet-substantiële verhoging.
172			
a	1479030	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
173			
a	1479033	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
174			
a	1479648	Indiener geeft aan één van de drie meest dichtbij het nieuwe windpark gelegen panden te bezitten en dat hij/zij een compensatieregeling verwacht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.

b		Indiener geeft aan niet tegen het windpark te zijn. Dit is een goede locatie voor het park wat betreft wind en de gelegenheid om tevens het landschap op te schonen. De 16 turbines zullen dan wel daadwerkelijk plaats moeten maken.	Wij nemen deze zienswijze ter kennisgeving aan en kunnen indiener melden dat de sanering van de bestaande turbines is geborgd in artikel 3.3 van de planregels.
c		Indiener wijst er nog op dat in de vergunning rekening gehouden moet worden met het feit dat er geen goederen langs de toegangspaden en om de turbines zijn toegestaan in verband met de veiligheid en verrommeling van het landschap.	De (tijdelijke) toegangspaden en uitritten en dergelijke maken geen deel uit van deze vergunningaanvraag.
d		Indiener wijst er ook op om goede afspraken te maken wat betreft reclame uitingen.	In de aanvraag zijn geen reclame-uitingen aangevraagd en deze maken dus geen deel uit van deze vergunningaanvraag. Indien men later besluit alsnog reclame-uitingen toe te willen passen zal hier t.z.t. nog een aanvraag omgevingsvergunning voor ingediend moeten worden en deze zal worden getoetst aan het geldende reclame/welstandsbeleid van de gemeente. Deze aanvraag zal na de (eventuele) vergunningverlening vatbaar zijn voor bezwaar en beroep.
e		Indiener vraagt daarnaast om een berekening van de provincie om de besparing van CO2 uitstoot aan te tonen en dit op jaarbasis te vergelijken met een kolencentrale en het aantal zonnepanelen wat hiervoor nodig zou zijn.	Naar onze mening is deze berekening niet relevant voor dit inpassingsplan: de provincie dient te voldoen aan een taakstelling voor wat betreft opgesteld vermogen aan windturbines. Daarnaast zijn, zowel landelijk als provinciaal, alle vormen van duurzame energieopwekking hard nodig om de doelstellingen voor 2020 te halen.
175			
a	1479648	Er is een puur politieke keuze gemaakt, waardoor het grootste deel van de provincie gevrijwaard blijft van gigawindmolens, de kiezers niet tegen de haren in gestreken worden en de coalitie niet uiteenvalt. Dit pakt echter desastreus uit voor het gebied rond Makkum.	Provinciale staten hebben besloten een deel van de Friese taakstelling met dit plan te realiseren. In de voorbereiding van het plan is onderzocht op welke wijze het beoogde vermogen gerealiseerd zou kunnen worden. In de milieueffectrapportage is deze keuze inhoudelijk onderbouwd. Daarnaast is door de omgevingsadviesraad geadviseerd over de te kiezen opstelling. Dit heeft geresulteerd in de keuze voor het plaatsen van negen turbines. Bij het ontwerpen van het opstellingsplan is vanuit verschillende invalshoeken de optimale opstelling gekozen, die de gevoelige functies in het gebied het beste ontziet. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
b		Op geen enkele wijze is inhoudelijk ingegaan op het alternatief dat via Fryslân Foar de Wyn bij de provincie is ingeleverd, noch met alle inspraak hieromtrent.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d.
c		Er is zonder een goede afweging besloten. De beginselen van zorgvuldigheid, motivering en rechtszekerheid worden met voeten getreden. De burgers en bedrijven in het gebied worden hiermee tekortgeschoten. Het is een bestuurlijk wanproduct.	Met dit plan wordt juist beoogd om op een zorgvuldige en gefundeerde wijze tot het realiseren van het plan te komen. De rechtszekerheid is niet in het geding en indiener onderbouwt ook niet concreet waarom dit het geval zou zijn. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z.
d		De turbines worden veel te hoog, met ook nog (knipperende?) verlichting. Het wordt bij donker kermis in deze hoek van Fryslân.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Ze komen veel te dicht bij huizen in de buurt en bij de dorpen Zurich, Pingjum, Witmarsum, Wons en Cornwerd, maar ook bij Makkum.	Het plan voldoet aan alle wettelijke normen. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z. Wij zien niet in waarom de windturbines op grotere afstand van de dorpen gerealiseerd moeten worden. Ter onderbouwing verwijzen wij indiener naar de reactie onder 1b, 2b en 4c.
f		Geluidoverlast zal onontkoombaar zijn. Immers Nederland hanteert een norm voor geluidbelasting die veel te hoog is voor woningen (veel hoger dan elders in Europa). De invloed van laag frequent geluid is te weinig onderzocht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
g		Er zal overlast ontstaan door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.

h	De opstelling van de windturbines is rommelig en niet mooi in 1 lijn. Dit is al het geval met windpark Brouwer, wat een vergelijkbare opstelling heeft met kleinere turbines. Er is gestuurd op grondposities en niet op ruimtelijke ordening.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c en 31aj.
i	De vrije horizon, het uitzicht en het landschap wordt aangetast	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
j	De woon- en leefomgeving wordt onaanvaardbaar aangetast. Ook op het toerisme zal dit park een negatieve invloed hebben.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 35b.
k	Wons, Cornwerd en Makkum worden met windpark Fryslân en Nij Hiddum Houw aan weerszijden ingepakt door een windindustriegebied dat zijn weerga niet kent.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f, 4c en 8d.
l	Er is weinig tot geen draagvlak voor Nij Hiddum Houw, tenzij men financieel betrokken is bij dit plan. Negen woningen worden als "behorende bij de inrichting" beschouwd. Daarmee gelden de normen niet voor hen. De rest van de omgeving zit met forse nadelen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
m	De omwonenden zijn te laat geïnformeerd over het plan (midden van dit jaar werd het pas enigszins duidelijk dat het om 9 molens zou gaan met bijbehorende situering). Bij de inloopbijeenkomst werden geen mogelijkheden geboden voor wederspraak.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
n	Er wordt volgens indiener onterecht gebruik gemaakt van de Crisis- en Herstelwet. We zijn al enkele jaren geleden uit de crisis gekomen. Toch wordt nog steeds gebruik gemaakt van deze wet. Dit is onbehoorlijk bestuur, want het wordt gebruikt om projecten er doorheen te drukken.	Het provinciebestuur kan niet zelf bepalen of gebruik wordt gemaakt van de Crisis- en herstelwet. De toepasselijkheid van deze wet vloeit rechtstreeks uit deze wet voort en is aldus de keuze van de wetgever. De hier voorliggende besluiten zijn besluiten die vereist zijn voor de productie-installaties voor de opwekking van duurzame elektriciteit met behulp van windenergie, zoals bedoeld in bijlage I, onderdeel 1, onder 1.2 van de Crisis- en herstelwet. Ook is er sprake van een provinciaal inpassingsplan, als bedoeld in bijlage I, onderdeel 1, onder 2.1 van de Crisis- en herstelwet. Artikel 1.1 van de Crisis- en herstelwet bepaalt dat daarom afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet van toepassing is.
o	Indiener is van mening dat niet serieus wordt omgegaan met de bezwaren van de omwonenden en het plan hoe dan ook wordt doorgedrukt. Dit leidt ook tot minder zienswijzen omdat men het gevoel heeft geen schijn van kans te hebben.	De provincie neemt alle bezwaren en zienswijzen serieus en wil daar ook heel goed naar luisteren. Deze zienswijzen worden betrokken in onderhavige besluitvorming. De opmerkingen van de omgeving, zoals verwoord door de omgevingsadviesraad hebben ook al tot ingrijpende afspraken geleid welke zijn op genomen in de anterieure overeenkomst en het inpassingsplan. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
p	De turbines worden geplaatst in het Waddengebied. Daarbinnen zouden dit soort industriële bouwwerken niet moeten komen, vanwege natuurbelangen maar ook vanwege de horizon die op de Waddenzee beleefd wordt. Ook voor trekvogels is het zeer nadelig als deze turbines er komen, zo vlak bij erg belangrijke vogeltrekroutes. In de stukken is niets te vinden van de samenhang en versterking hiervan door windpark Fryslân in combinatie met Nij Hiddum Houw.	Wij verwijzen indiener voor wat betreft het horizon-aspect in de zienswijze naar de reactie onder 1b en 4c. Voor wat betreft de effecten op trekvogels verwijzen wij indiener naar de reactie onder 16d. In de passende beoordeling is een uitgebreide cumulatietoets uitgevoerd waarbij de ecologische effecten van windpark Nij Hiddum-Houw onder anderen gecumuleerd zijn met de effecten van windpark Fryslân. Hieruit is gebleken dat voor geen van de beschermde soorten het gecumuleerde effect boven de 1 % mortaliteitsgrens uitkomt. Hiermee zijn significante effecten op de instandhoudingsdoelen uitgesloten.
q	Woningen in de nabijheid van het park zullen in waarde dalen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
r	Er worden in de Noordzee al parken gebouwd zonder financiële bijdrage van de overheid. Bij dit park is heel veel subsidie gemoeid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 17a en 34h.
s	Indiener stelt zich achter de door Hou Friesland Mooi ingediende zienswijze van 8 december 2017 en verzoekt die hier als ingelast te beschouwen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31.

t		Als er ter vervanging van andere molens toch nieuwe in het gebied zouden moeten komen (mits dat ook elders in onze provincie wordt toegestaan en de pijn dus verdeeld wordt) dan alleen in de vorm van een lijnopstelling. In het verlengde van de 4 molens langs de A7 bij Witmarsum ligt dan voor de hand. Mits de molens niet te dicht bij huizen komen. Misschien zouden er dan 5 of 6 bij kunnen komen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
u		Maar het is veel logischer om de 89 turbines in het IJsselmeer 0,5 Megawatt per stuk meer te laten opbrengen. Typekeuze moet nog worden gemaakt, dus dit is zeer wel mogelijk. Indiener vindt dat windpark Fryslân er zeker niet moet komen, maar als dat toch door zou gaan, dan is deze optie te verkiezen. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de provincie dit niet zo in de besluitvorming heeft meegenomen. Indiener vermoed dat er al afspraken met initiatiefnemers gemaakt zijn.	Er zijn niet op voorhand afspraken met initiatiefnemers gemaakt. Verder verwijzen wij indiener naar de reactie onder 2d en 2f.
176			
a	1480366	De windturbines dienen op grond van voorschrift 3.2, sub e van het ontwerp inpassingsplan indentiek te zijn. Hierdoor worden de keuzemogelijkheden beperkt waardoor het plan niet economisch uitvoerbaar is, zeker omdat het door twee verschillende initiatiefnemers wordt gerealiseerd waarbij minimaal 1 aanbestedingsprocedure gevolgd moet worden. Er moet bepaald worden dat de verschijningsvorm van de windturbines onderling gelijk blijft.	Uit het oogpunt van de landschappelijke aanvaardbaarheid van het windpark Nij Hiddum-Houw achten wij het noodzakelijk dat de uiterlijke verschijningsvorm van alle windturbines identiek is en blijft. Het gaat daarbij om het uiterlijk van de windturbine zoals dat wordt bepaald door het samenstel van de vorm van de gondel en wieken, de ashogte en de rotordiameter van een windturbine. Dit is vastgelegd in artikel 3.3 van de planregels. Wij menen dat deze eis niet in de weg staat aan de uitvoerbaarheid van het inpassingsplan.
b		Op grond van voorschrift 1 staat de vergunning op naam van Windpark Gooyum-Houw. De vergunning is evenwel mede namens Nuon Wind Development B.V. aangevraagd. Gelet hierop wordt verzocht in voorschrift 1 mede te bepalen dat de vergunning ook op naam van Nuon Wind Development B.V. wordt gesteld.	Het voorschrift wordt gewijzigd in: <i>"De beschikking wordt op naam gesteld van Windpark Gooyum-Houw B.V., Dorpsweg 1, 8753 JC Cornwerd en Nuon Wind Development B.V., Hoekenrode 8, 1102 BR Amsterdam, en diens rechtsopvolgers (hierna gezamenlijk genoemd: de vergunninghouders). De vergunninghouders zijn verantwoordelijk voor de naleving van de voorwaarden en zijn hierop aanspreekbaar. "</i>
c		Op grond van voorschrift 8 dient voor veranderingen van het project "waarbij het vermoeden van ecologische relevantie bestaat" schriftelijke toestemming van het bevoegd gezag te worden verkregen. Voorschrift 8 gaat hiermee ten onrechte - en in ieder geval zonder nadere motivering - verder dan de Wnb; immers, pas als er sprake is van een verandering die leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen voor soorten resp. tot significant negatieve effecten op Natura 2000- gebieden ontstaat er een vergunningplicht (en een bevoegdheid voor GS om te beslissen over de aanvaardbaarheid van de verandering). Er wordt verzocht dit voorschrift te schrappen dan wel zodanig aan te passen dat er hooguit een verplichting bestaat om een bepaalde verandering c.q. wijziging vooraf aan het bevoegd gezag te melden.	Het voorschrift wordt gewijzigd in: <i>"Veranderingen van het project, waarbij de grondslag van de aanvraag wordt verlaten, dienen ten minste één maand van tevoren schriftelijk te worden gemeld bij het bevoegd gezag. Mogelijk dient een nieuwe aanvraag voor een vergunning en/of een ontheffing op grond van de Wnb dan wel de dan vigerende wet- en regelgeving te worden ingediend."</i>

d	Voorschrift 11 gaat ook verder dan de verplichtingen uit de Wnb, door te stellen dat ten behoeve van de verwijdering van de turbines van het windpark een nieuwe aanvraag zal moeten worden ingediend. Een verplichting daartoe bestaat immers pas als de verwijdering leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen voor soorten resp. tot significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden. Er wordt verzocht dit voorschrift te schrappen dan wel in lijn te brengen met de relevante bepalingen uit de Wnb.	Uit de passende beoordeling van 21 augustus 2017 en in het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 blijkt dat ook de op termijn verwijdering van de nieuwe windturbines passend is beoordeeld c.q. is getoetst. Over de boeg van de Wet natuurbescherming zelf is verder verzekerd dat als op termijn tot verwijdering wordt overgegaan, een ecologische beoordeling zal moeten plaatsvinden als negatieve effecten op voorhand niet uit te sluiten zijn. Om hierover geen onduidelijkheid te laten bestaan, is wel nodig geacht om het volgende voorschrift op te nemen: <i>"Ten behoeve van de verwijdering van de turbines van het windpark NHH zal daaraan voorafgaand een ecologische beoordeling worden uitgevoerd en bij het bevoegd gezag worden ingediend."</i>
e	Uit voorschrift 22 blijkt dat indien voortzetting van de monitoring langer dan drie jaar nodig is, hiervoor geen apart besluit wordt genomen. Dat betekent dat cliënten geconfronteerd kunnen worden met een voortdurende monitoringsverplichting die door cliënten niet eenvoudig gewijzigd kan worden en waartegen zij dan geen rechtsmiddelen kunnen aanwenden. Dit terwijl nu op voorhand niet vaststaat dat monitoring gedurende een langere periode dan drie jaar noodzakelijk is. Er wordt verzocht het voorschrift aan te passen zodat er een verplichting bestaat om drie jaar te monitoren, alsmede dat na deze drie jaar aan de hand van een evaluatie bij afzonderlijk besluit zal worden beslist over de eventuele voortzetting van de monitoring.	Het voorschrift wordt gewijzigd in: <i>"De vergunninghouders zijn verplicht om na het in het gebruik stellen van het windpark NHH gedurende de eerste 3 jaar ecologische monitoring uit te voeren conform het door ons goedgekeurde monitoringsplan. Na 3 jaar vindt een evaluatie plaats waarin de relevante modelberekeningen uit de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 en het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 gevalideerd zullen worden. Het bevoegd gezag kan besluiten dat initiatiefnemers de monitoring gedurende een nader te bepalen periode dienen voort te zetten, indien uit de evaluatie blijkt dat een monitoringsperiode van 3 jaar onvoldoende is gebleken voor het kunnen valideren van de modelberekeningen uit de passende beoordeling en het activiteitenplan."</i>
f	Voorschrift 25 gaat wederom verder dan de Wnb, door verplichtingen aan cliënten op te leggen bij 'negatieve effecten' op de instandhoudingsdoelstellingen (in plaats van op het moment dat er significant negatieve effecten optreden). Onduidelijk is verder wat wordt verstaan onder "(mogelijk) onvoorziene" negatieve effecten. Dit terwijl het voorschrift wel een rechtstreekse verplichting oplegt om aanvullende maatregelen te treffen. Het voorschrift is in zoverre niet voldoende rechtszeker. Er wordt verzocht op dit voorschrift aan te passen en een nadere verduidelijkingen te geven.	Het voorschrift wordt gewijzigd in: <i>"Wanneer uit de monitoring blijkt dat er meer aanvaringsslachtoffers op jaarbasis zijn dan het verwachte aantal aanvaringsslachtoffers op jaarbasis dat is berekend in het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 en de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017, dienen vergunninghouders dit zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen één maand schriftelijk aan het bevoegd gezag te melden. Het bevoegd gezag kan bepalen dat vergunninghouders aanvullende maatregelen treffen om het hiervoor genoemde negatieve effect verder te voorkomen, ongedaan te maken of te beperken en/of nader te onderzoeken."</i>
g	Voorschrift 29 schrijft voor dat in het lichtplan ingegaan moet worden op het gebruik van turbineverlichting gedurende de gebruiksfase. Daar waar dit voorschrift voor licht tijdens de aanlegfase bepaalt dat de uitstraling 'tot een minimum' moet worden beperkt, is echter onduidelijk wat het (maximale) effect tijdens de gebruiksfase mag zijn. Daar waar tijdens de gebruiksfase moet worden voldaan aan de eisen die gelden op het gebied van luchtvaartveiligheid komt het indieners voor dat voorschrift 29 alleen betrekking zou behoren te hebben op de aanlegfase.	Voorschrift 29 richt zich hoofdzakelijk op voorkoming van onnodige lichtuitstraling naar de omgeving tijdens de aanlegfase teneinde verdere reductie van de niet-significante effecten voor vleermuizen te bewerkstelligen. Echter, er zijn aanwijzingen om aan te nemen dat verlichting aan/op de windturbines effect kan hebben op vogels en vleermuizen en dient dus tot een minimum beperkt te worden. Vanuit luchtvaartveiligheid worden er bepaalde eisen gesteld aan de verlichting. Het is aan initiatiefnemer om in het lichtplan duidelijk aan te geven hoe de effecten van de verlichting aan/op de windturbines geminimaliseerd worden, waarbij wel voldaan wordt aan de vereisten vanuit luchtvaartveiligheid. Het voorschrift wordt gewijzigd om deze laatste bedoeling nog meer tot uitdrukking te laten komen. Daartoe worden de laatste twee zinnen gewijzigd in: <i>"Tevens dient het met het lichtplan aangetoond te worden dat de uitstraling van de turbineverlichting gedurende de gebruiksfase tot een minimum wordt beperkt. Deze laatste eis laat onverlet de minimale eisen die vanwege luchtvaartveiligheid aan de verlichting van de turbines worden gesteld."</i>

h		Voorschrift 30 bepaalt dat de werkzaamheden pas kunnen worden aangevangen na goedkeuring van het uitvoeringsplan waarop voorschrift 27 betrekking heeft. Het verdient de voorkeur dat hier - gelijk als in voorschrift 21 is bepaald - aangegeven wordt binnen welke termijn het besluit omtrent de goedkeuring aan indieners wordt toegezonden. Indieners verzoeken u in dat verband een beslistermijn van maximaal acht weken in voorschrift 30 op te nemen.	Het voorschrift wordt gewijzigd in: <i>"De werkzaamheden kunnen pas worden aangevangen na goedkeuring van dit uitvoeringsplan door het bevoegd gezag. Binnen acht weken na ontvangst van het uitvoeringsplan zal een besluit omtrent goedkeuring worden genomen. Het bepaalde in artikel 4:5 lid 1, aanhef en onder c Awb is van overeenkomstige toepassing. De hiervoor genoemde termijn van acht weken wordt verlengd met de eventueel door het bestuursorgaan gestelde termijn voor aanvulling van het uitvoeringsplan."</i>
i		Voorts leidt voorschrift 34d tot een niet noodzakelijk en tevens niet werkbare beperking ten opzichte van voorschrift 34a. Er wordt verzocht om voorschrift 34d te laten vervallen. Artikel 34.d zou moeten vervallen.	Voorschrift 34a en 34d van het ontwerpbesluit op grond van de Wet natuurbescherming zijn niet verenigbaar en leiden tot een onwerkbaar situatie. Voorschrift 34d komt te vervallen.
j		Onder A3.3 (pag. 14) wordt aangegeven dat van betrokkenheid van een andere provincie waarin het desbetreffende Natura 2000-gebied is gelegen, geen sprake is. Dat is niet correct; meerdere Natura 2000-gebieden waarop het windpark mogelijk een significant negatief effect heeft, liggen geheel of gedeeltelijk in andere provincies dan de provincie Fryslân. Op grond van art. 1.3, lid 3, Wnb dient de Wnb-toestemming in dat geval in overeenstemming met GS van deze andere provincies te worden genomen. Het IJsselmeer ligt in Noord-Holland, Flevoland en Fryslân; de Waddenzee in de provincies Groningen, Fryslân en Noord-Holland en het Natura 2000-gebied Duinen en Lage Land Texel in (enkel) de provincie Noord-Holland. Dat betekent dat afstemming met gedeputeerde staten van deze provincies dient plaats te vinden ten behoeve van de definitieve besluitvorming op grond van de Wnb. Namens cliënten verzoek ik u dan ook hiervoor zorg te dragen.	Uit de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 behorende bij de vergunningaanvraag komt naar voren dat de aanleg en de exploitatie van windpark Nij Hiddum-Houw mogelijke effecten teweeg kunnen brengen op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden IJsselmeer, Waddenzee, Duinen Vlieland en Duinen en Lage land Texel. De colleges van gedeputeerde staten van Noord-Holland, Flevoland, Groningen zullen bij de definitieve besluitvorming worden betrokken. Zij zullen om schriftelijke instemming met het besluit verzocht worden. Het gestelde onder A3.3 van het ontwerpbesluit wordt aangepast.
177			
a	1480371	Het is niet eenduidig bekend wat de effecten zijn op de gezondheid van omwonenden. Indiener verwijst naar het RIVM rapport waarnaar in het MER Wij verwijzen indiener, alsmede naar een onderzoek van RVO.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
b		De beschreven stellingen in de MER over de effecten op de gezondheid zijn gebaseerd op literatuuronderzoek en voor een deel onjuist dan wel onvolledig weergegeven. Indiener citeert dit. De stellingen uit de MER-rapportage behoeven daarom enige heroriëntatie en/of verduidelijking wat er mee wordt bedoeld.	Dit is de informatie die bij opstellers van het MER met betrekking tot dit thema voorhanden is en geverifieerd is. Op deze onderzoeken wordt vaker teruggevallen bij de ontwikkeling van milieukundige onderzoeken binnen MER. Het MER is beoordeeld door de onafhankelijke Commissie m.e.r. Deze commissie let onder andere op de betrouwbaarheid van feiten en de volledigheid van de informatie. De Commissie m.e.r. heeft op 6 maart 2018 een positief toetsingsadvies over het MER (inclusief de aanvulling afgegeven). Zij heeft geconcludeerd dat alle essentiële informatie aanwezig is om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in de besluitvorming.
c		Het plan moet worden gecorrigeerd en opnieuw besproken met als doel veel minder en zeker ook onnodige overlast voor de omwonenden en eerlijk delen van lusten en lasten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.

d		<p>Een paar oudere onderzoeken leren juist dat er wel degelijk biologische directe effecten zijn, waarvoor voldoende bewijs is. Voorts nog enkele feiten over de risico's van laagfrequent geluid, waarbij het niet hoeven te meten van geluidsdruk volgens voorschrift net automatisch inhoudt niet dat er geen geluid is. En bovendien vindt geluidsmeting slechts plaats vindt in octaafbanden tussen 31,5 en 8000 Hz. De rest wordt overgeslagen en doet niet mee in de beoordeling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3 Hz depressies, wrevel en irritatie bij voldoende blootstelling • 7 Hz: nare ervaring, of misselijkheid, desoriëntatie en hoofdpijn. • 9 Hz: epileptische aanvallen • 12 Hz spontane darmbewegingen • 18 Hz ogen gaan vibreren • lage frequenties in gevechtsituaties verlamingsverschijnselen; verhoging daarna veroorzaakt gevoelens van angst of paniek en ook een wazig gezichtsveld. <p>Al deze verschijnselen spelen in de beoordeling geen rol, want, als geschreven, de beoordeling van geluid gaat over andere geluidsfrequenties dan bovenstaande. Op zo'n manier goedkeur definiëren van overlast en dus hinder geeft geen pas, zeker niet voor een overheidsinstelling. Indiener geeft nog een aantal voorbeelden.</p>	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 12c en 16b.
e		Voorts dient aan alle stellingen een behoorlijk wetenschappelijk onderzoek ten grondslag te liggen en niet, zoals nu, een verzameling literatuuronderzoeken, die deels zelf aangeven dat te veel niet bekend is, en deels ook aandringen op nieuw, gedegen onderzoek en niet nog eens een nieuw literatuuronderzoek.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z.
178			
a	1480374	Het park zou veel te groot worden voor de omgeving. De turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Er zijn voor de plaatsing van zulke windmolens veel betere alternatieven beschikbaar die een veel minder grote inbreuk opleveren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		Indieners zijn bang dat de waarde van de woningen zullen dalen en de verkoopbaarheid hieronder zal lijden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
d		Een betere spreiding van windmolencapaciteit in de provincie is uit oogpunt van solidariteit noodzakelijk. Indieners zijn van mening dat het niet redelijk is dat zij hier in onze omgeving voor een groot deel moeten opdraaien voor de Friese taakstelling.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
e		Indieners zijn overigens vóór het ontwikkelen en bouwen van windenergie capaciteit. Het is een van de weinige duurzame alternatieven om energie op te wekken. Veel logischer is om langs snelwegen en de afsluitdijk de capaciteit (bij) te plaatsen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
179			
a	1480377	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

180			
a	1480379	De Waddenvereniging is sterk voorstander van een snelle energietransitie en vindt ook dat windenergie daarin een belangrijk onderdeel is. Een windpark rond de kop van de Afsluitdijk ter vervanging van het huidige park kan passen binnen de grenzen voor natuur en landschap. Echter, het vraagt wel een zorgvuldige inpassing.	Wij nemen deze zienswijze ter kennisgeving aan.
b		Bij het voorgestelde windpark Nij Hiddum Houw heeft de Waddenvereniging twijfels over de landschappelijke inpassing, of er wel voldoende rekening wordt gehouden met de waarden van het waddegebied, zoals rust, ruimte, weidsheid en duisternis.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c en 105.
c		Ook zijn er twijfels omtrent de gevolgen voor de natuur van zowel de Waddenzee als het IJsselmeer. Op dit punt verwijzen wij kortheidshalve naar de zienswijze die namens de IJsselmeervereniging is ingediend.	Wij verwijzen indiener naar naar de reacties onder 16d, 17d, 21e en 105.
181			
a	1480381	De onderhavige zienswijze is van een koepelorganisatie en met een groot aantal betrokken aangesloten organisaties afgestemd. Indiener staat achter het streven voor meer duurzame energie en het prominente belang van windturbines hierin.	Wij nemen deze zienswijze ter kennisgeving aan.
b		Er wordt verzocht het Elverding overleg weer in ere te herstellen teineinde de energietransitie samen te laten gaan met een toename aan biodiversiteit en landschapskwaliteit. Hierdoor zal het draagvlak en de kwaliteit van het plan vergroot worden.	Met het Elverdingoverleg doelt indiener naar alle waarschijnlijkheid op een halfjaarlijks overleg tussen de provincie en natuur- en milieuorganisaties, dat is genoemd naar de Commissie Elverding en dat enige tijd heeft plaatsgevonden. Voor de goede orde merken wij op dat het hier om een vrijwillig overleg gaat, dat niet wettelijke verplicht is en niet specifiek ziet op het thans voorliggende project. De essentie van de Elverdingaanpak is dat het gaat om zogenaamde beginspraak: inspraak in het begin van beleidsontwikkeling rondom ruimtelijke ordening en milieu. Over het windbeleid van de provincie Fryslân is heel veel beginspraak geweest o.a. in het proces van Fryslân Foar de Wyn. Uiteindelijk hebben provinciale staten besloten over het windbeleid en daarbij ook keuzes voor locaties gedaan. Voor de locatie Hiddum-Houw is vervolgens een omgevingsadviesraad ingesteld. Met het instellen van een omgevingsadviesraad is beoogd de omgeving nauwer te betrekken bij de ontwikkeling van het plan. Het overleg met de omgevingsadviesraad heeft tot op dit moment geresulteerd in een aantal aanpassingen van het plan en een aantal afspraken over de uiteindelijke uitvoering. De initiatiefnemers blijven met de omgevingsadviesraad in gesprek over het realiseren van een omgevingsfonds en over andere zaken die van belang zijn voor een zorgvuldige uitvoering van het plan. Wij verwijzen verder naar de reactie onder 2e.

c		<p>Bij het instellen van de omgevingsadviesraad is indiener gevraagd hierin zitting te nemen. Zij heeft voorafgaand aan de deelname een aantal voorwaarden gesteld (zie bijlage 1). Aangezien aan geen van deze voorwaarden gehoor werd gegeven, besloot indiener niet deel te nemen aan de omgevingsadviesraad. Ook de afspraak met de provincie om inhoudelijke documenten te delen om deze vervolgens met specialisten van de natuur- en landschapsorganisaties te bespreken, is helaas niet gebeurd. Wij vinden dit proces daarom geen toonbeeld voor andere plannen en niet conform afspraken zoals die zijn opgenomen in de Gedragscode Wind op Land. Dit planproces is helaas niet meer terug te draaien. Evengoed hoopt indiener dat bij andere (windmolen-)plannen de uitgangspunten voor omgevingsmanagement die het Rijk heeft geformuleerd en de gedragscode Wind op Land wel gehanteerd gaan worden. Ook pleit indiener om die reden ervoor het Elverdingoverleg weer in ere te herstellen om van te voren helderheid te krijgen over rol en betrokkenheid van de natuur- en milieuorganisaties in Fryslân.</p>	<p>Aan de voorwaarden die indiener voorafgaand aan deelname stelde, is gedurende het proces voor een zeer groot deel inhoud gegeven. Zo is er sprake van procesparticipatie en inmiddels ook financiële participatie, komt er een omgevingsfonds, er worden extra molens gesaneerd. Dit is echter een resultante van het ontwikkelproces waarbij steeds verder ingezoomd en gedetailleerder gewerkt kan worden. De eis van indiener dat dit op voorhand, terwijl er nog onvoldoende informatie voorhanden was, al zou moeten zijn uitgewerkt, was derhalve niet reëel. De afspraak om inhoudelijke documenten te delen waar de indiener naar refereert, gold met de leden van de omgevingsadviesraad. Op het moment dat de indiener besloot daar niet in deel te nemen, was dit ook niet meer aan de orde. Nog daargelaten dat de gedragscode Wind op Land niet voor de hier bevoegde gezagen verplicht is, menen wij dat in overeenstemming met de uitgangspunten van deze gedragscode is gehandeld. Ook is gehandeld met de uitgangspunten die door het rijk worden gehanteerd voor omgevingsmanagement bij energieprojecten. Dat indiener een andere invulling daarvan had gewenst, doet daaraan niet af. Voor de goede orde merken wij op dat het door indiener bedoelde Elverdingoverleg niet wettelijk verplicht is en niet specifiek zag op het thans voorliggende project. Niettemin is met het instellen van een omgevingsadviesraad en het houden van diverse informatiebijeenkomsten wel onverplicht invulling gegeven aan de uitgangspunten van de Elverdingaanpak. Bovendien biedt de wettelijke ter inzageleggingstermijn voldoende mogelijkheden om de stukken te beoordelen en te becommentariëren.</p>
d		<p>Er wordt verzocht minimaal 0,40 tot 0,50 euro/MWh (minimaal het richtbedrag vanuit de gedragscode Wind op Land) als compensatiebedrag te hanteren. Hoewel de plannen al in een vergevorderd stadium zijn uitgewerkt en ter inzage liggen, is er nog geen compensatieregeling. Wij dringen erop aan dat er snel een dergelijke regeling komt waarbij ook duidelijk wordt waaraan de opbrengsten besteed kunnen worden. Vooralsnog gaat indiener ervan uit dat de opbrengsten ten goede komen aan het algemeen belang in de directe omgeving van het plangebied, waarbij geïnvesteerd wordt in maatschappelijke doelen op het gebied van natuur, landschap en leefbaarheid die blijvend van aard zijn.</p>	<p>De afspraken met betrekking tot het omgevingsfonds en de omgevingsparticipatie zijn vastgelegd in de anterieure overeenkomst voorafgaand aan vaststelling van het inpassingsplan. De provincie heeft de invulling van deze afspraken geheel overgelaten aan de omgeving door middel van de omgevingsadviesraad.</p>
e		<p>Er wordt verzocht bij de alternatieven ook opstellingen als alternatief mee te nemen die binnen het zoekgebied zo ver mogelijk van het IJsselmeer en de Waddenzee afliggen aangezien de belangrijkste effecten op het vlak van natuur liggen. En dat bovendien bij de criteria die gehanteerd worden de effecten op de Natura 2000 gebieden en de openheid zwaar meewegen in de beoordeling.</p>	<p>Wij verwijzen naar de reactie onder 2f. Verder merken wij op dat het uitgangspunt bij het opstellen van de turbines is geweest dat er om een zo optimaal mogelijke positie is gezocht op basis van de effectbepaling van alle milieuthema's, inclusief natuur en Natura 2000-gebieden. Hiertoe zijn worst case situaties bepaald voor drie alternatieven. Er is hierbij niet gerekend met exacte turbineposities maar met lijnen waarbij de exacte positie van de turbine nog bepaald kon worden. De effecten van de alternatieven voor het onderdeel natuur, inclusief Natura 2000-gebieden, zijn beschreven in het MER Bijlagenrapport Windpark Nij Hiddum-Houw, hoofdstuk 1 'Ecologie'. Bij de bepaling van de exacte turbineposities is uiteindelijk de doelstelling om de MW's te halen een belangrijk uitgangspunt geweest, evenals de het advies van de omgevingsadviesraad en de overige aspecten zoals aangegeven in het hoofdstuk 7 'Voorkeursalternatief' (met name in paragraaf 7.5 'Keuze voorkeursalternatief' en 7.6 'Palenplan (windparkontwerp)'). In de paragraaf 7.2 'Afweging op basis van milieueffecten', kopje 'Natuur', is aangegeven hoe de afweging heeft plaatsgevonden en waarom. In de praktijk is het hele gebied nodig gebleken om de doelstelling van de MW's te behalen, waardoor het niet mogelijk is om de opstellingen verder van het IJsselmeer en de Waddenzee te situeren. Dit is ook niet nodig.</p>

f	<p>Indiener is verbaasd dat bij de alternatieven niet gekeken is naar de effecten wanneer de ligging ten opzichte van het IJsselmeer en de Waddenzee verandert. Ook zijn alle criteria even zwaar meegewogen. Zelfs tijdelijke effecten zijn even zwaar gewogen als meer ingrijpende en langdurige effecten. Dit wringt des te meer gezien de plicht op grond van Vogel- en Habitatrichtlijn om de effecten van plannen zo klein mogelijk te houden, ook als die gevolgen niet significant zijn. In de afweging van de alternatieven is onvoldoende met deze plicht rekening gehouden en is dus te lichtvaardig de huidige locatie bij Nije Hiddum Houw als voorkeursalternatief aangemerkt. Tevens pleit indiener ervoor dat langdurige effecten op de Natura 2000 gebieden en de openheid zwaarder meewegen dan de andere effecten.</p>	<p>Wij verwijzen naar de reactie onder 2f. Verder merken wij nog het volgende op. In de afweging om te komen tot het voorkeursalternatief zijn alle belangen meegenomen (voor de totstandkoming van het voorkeursalternatief (VKA) wordt verwezen naar het MER, hoofdstuk 7 en de toelichting bij het inpassingsplan in paragraaf 5.3). Hierin is wel degelijk onderscheid gemaakt tussen zwaarder en minder zwaarwegende belangen. Zoals appellant aangeeft is 'natuur' een zwaarder wegend belang. Vervolgens zijn in de passende beoordeling de mogelijke effecten van het VKA bepaald. Uit de passende beoordeling blijkt dat er geen significant negatieve effecten verwacht worden en dat de instandhoudingsdoelen niet in gevaar komen. Er is dan ook geen verplichting om over te gaan tot een alternatievenafweging en te kiezen voor een ander alternatief dan het voorkeursalternatief.</p>
g	<p>In het ontwerp PIP worden de alternatieven die bij een eerdere zoektocht naar geschikte windmolenlocaties naar voren zijn gekomen – Fryslân fomgevingsadviesraad de Wyn (FfdW) – genoemd. Hierbij ontbreken per abuis de gegevens die bij het project WP Kop Afsluitdijk in de tabel zijn opgenomen. Indiener heeft de betreffende tabel bijgevoegd.</p>	<p>In de door indiener aangehaalde tabel is de locatie Kop Afsluitdijk het referentieplan. Het is dus logisch dat deze locatie niet met zichzelf vergeleken wordt.</p>
h	<p>Bij de beoordeling van effecten op natuur van het plan Nij Hiddum Houw is het van belang om de effecten van alle andere plannen en projecten mee te nemen. Ten onrechte is alleen gekeken naar cumulatie van enkele plannen en projecten in en nabij het IJsselmeer. Voor het IJsselmeer is de cumulatie van effecten van projecten als de aanleg van de containerhaven bij Lelystad (Flevokust), de haven bij Urk (Maritieme Servicehaven Noordelijke Flevoland), de vergroting van de schutsluis Kornwerderzand en de Houtribdijk niet meegenomen. Dit had wel moeten gebeuren.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105x.</p>
i	<p>De effecten op soorten van de Waddenzee zijn niet nihil. Er had dan ook naar de cumulatie moeten worden gekeken. Dat geldt te meer nu verschillende in de cumulatie relevante projecten, zoals de Nieuwe Afsluitdijk, Windpark Fryslân en visserij ook effecten hebben op de soorten met een instandhoudingsdoel voor de Waddenzee.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105u.</p>
j	<p>In de plannen wordt gesteld dat de 1% norm voor vogelsoorten in de Waddenzee en het IJsselmeer niet wordt overschreden. Daaruit wordt de conclusie getrokken dat de gunstige staat van instandhouding (svi) niet in het geding is. Dit kan niet zo worden gesteld. Voor vogelsoorten waarvan de svi al dan niet ver onder dat doel ligt of waarbij de trend negatief is – en dat is helaas het geval voor diverse soorten - is de 1% norm niet zomaar toe te passen. Dat geldt des te sterker als voor de betreffende vogelsoorten een herstelopgave voor de populatie van toepassing is. Op grond van dergelijke gebreken – samen met ontbrekende gegevens over de cumulatieve effecten - in de passende beoordeling is de conclusie dat significante effecten uitgesloten zijn te voorbarig.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105l.</p>
k	<p>De Waddenzee en het IJsselmeer zijn stiltegebieden. Dit is onder andere geborgd in het streekplan Fryslân. Als grens voor de geluidsbelasting</p>	<p>Anders dan indiener veronderstelt, gelden er geen wettelijke geluidnormen voor stiltegebieden. Ook in de provinciale milieuverordening zijn geen geluidnormen opgenomen. In deze gebieden wordt vaak uitgegaan van 40 dB als streefwaarde. Daarom is in het MER ook van</p>

	<p>wordt 40 dB aangehouden. Volgens het ontwerp PIP gaat met het huidige plan 'slechts' 63 hectare van deze stiltegebieden verloren. Volgens het PIP is dit oppervlak zo gering dat dit aanvaardbaar wordt geacht en er geen mitigerende maatregelen nodig zijn. Ten eerste zijn andere plannen of projecten (cumulatie) niet betrokken bij deze afweging. Niet ver van dit gebied ligt het beoogde windpark Fryslân waarbij ook de nodige geluidsbelasting van verwacht mag worden. Daarnaast is niet duidelijk op basis waarvan mitigatie hiervan niet nodig wordt geacht. Wij dringen erop aan dat dit verlies aan stilte – een van de kwaliteiten van beide gebieden – wel gemitigeerd gaat worden.</p>	<p>deze streefwaarde uitgegaan. Zoals in het MER op p. 193 is aangegeven, is het gebied dat beïnvloed wordt slechts 63 hectare. In relatie tot het totale stiltegebied IJsselmeer en Waddenzee gaat het om een procentueel zeer klein deel (0,04 respectievelijk 0,012 %). Gelet op dit marginale effect en omdat het gaat om een streefwaarde is er geen aanleiding om mitigerende maatregelen te treffen. Er is verder ten aanzien van stiltegebieden geen specifieke wettelijke bepaling die verplicht tot een cumulatietoets. Wij menen dan ook dat voor de effectbepaling op stiltegebieden terecht is uitgegaan van het windpark Nij Niddum-Houw.</p>
l	<p>Uit de jurisprudentie blijkt dat het voor de instandhouding van de natura 2000-doelen niet alleen beoordeeld dient te worden of er geen significante effecten zijn maar dat tevens door de initiatiefnemer en het bevoegd gezag beoordeeld dient te worden of door mitigerende maatregelen de negatieve effecten kunnen worden verminderd. Door niet te beoordelen of de effecten (buiten de aanleg) gemitigeerd kunnen worden, zoals gesteld in de passende beoordeling (blz. 45), is het voorgenomen besluit onvoldoende voorbereid. De vraag is niet of mitigerende maatregelen nodig zijn maar of die mitigerende maatregelen mogelijk zijn. Indiener dringt erop aan om mitigerende maatregel toe te passen daar waar mogelijk en verwachten dat in het uiteindelijke plan wordt opgenomen.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105s.</p>
m	<p>Van de vleermuizen is de meervleermuis buiten beschouwing gelaten. Dat is opmerkelijk te meer omdat de meervleermuis een soort is die in vergelijking met de andere provincies in Fryslân veel voorkomt en dan vooral in en rond de wateren van het Natuurnetwerk (waar de Waddenzee en IJsselmeer onderdeel van uitmaken). Onvoldoende is onderzocht of routes van de meervleermuis tussen slaapplekken en foerageerplekken door of vlak langs het windpark gaan, waardoor er verstoring of barrièrewerking is of slachtoffers mogelijk zijn. Uit de passende beoordeling blijkt dat ook de meervleermuis slachtoffer kan worden of verstoord kan worden door het windpark. Niet duidelijk is waarom er geen ontheffing voor de meervleermuis is aangevraagd.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de beantwoording onder 105j en 105z.</p>
n	<p>In de passende beoordeling is alleen gekeken naar de directe effecten op vogels en vleermuizen en de directe effecten op het habitat. Indirecte effecten op vogels, vleermuizen en op het habitat zijn niet meegenomen. Indirecte effecten ontstaan doordat bijvoorbeeld vogels de omgeving van windturbines gaan mijden en daardoor met verliezen van geschikt leefgebied geconfronteerd worden. Daarnaast kunnen vogels op dagelijkse schaal belemmerd worden in pendelvluchten tussen slaapplekken, foerageergebieden en nestplaatsen en hebben windmolens ook effect op trekbewegingen van vogels tussen broed- en overwinteringsgebied. Het laatste geldt in bijzondere mate voor windmolens langs de kustlijn en op zeeeringen omdat de grens tussen land en zee een belangrijke rol speelt voor de navigatie van trekvogels. Deze aspecten worden niet genoemd in de passende beoordeling. Dat had wel moeten en indiener dringt erop aan om dat wel op te nemen.</p>	<p>De indirecte effecten waar indiener op doelt, zijn habitatverlies en barrièrewerking. Deze effecten zijn wel degelijk beschouwd in de passende beoordeling. Het plangebied wordt ook in de huidige situatie gekenmerkt door de aanwezigheid van windturbines. In dat opzicht is van habitatverlies geen sprake.</p>

o		<p>Om tot een passende beoordeling te komen, zijn diverse flora en faunaonderzoeken verricht. Alle onderzoeken – op 1 na naar vleermuizen – zijn meer dan drie jaar oud. Een van de onderzoeken heet zelfs al in 2011 plaatsgevonden. Het is maar zeer de vraag hoe actueel deze onderzoeken nog zijn en of deze onderzoeken al niet – vanuit juridisch oogpunt – verjaard zijn.</p> <p>Om meer te weten te komen van de directe en indirecte effecten die windmolenplannen hebben voor diverse soorten – met name de soorten die het moeilijk hebben – dringen wij erop aan om de effecten na plaatsing van de molens te monitoren. En om deze monitoring uit te voeren in samenhang met andere plannen en projecten die (mogelijk) invloed hebben op deze soorten. Dit om in de toekomst nieuwe plannen beter te kunnen beoordelen en om de juiste maatregelen te treffen.</p>	<p>De houdbaarheid van onderzoek naar soorten beschermd onder de Habitatrictlijn (zoals vleermuizen) is over het algemeen 3 jaar. Onderzoek naar vleermuizen is in 2016 uitgevoerd. De Nationale Databank Flora en Fauna is geraadpleegd op 10 juli 2017. Op 21 juli 2017 heeft er een veldbezoek plaatsgevonden. Onderzoeken zijn hiermee recent en actueel. In de voorschriften van het besluit op grond van de Wet natuurbescherming is nadrukkelijk opgenomen dat er gedurende minimaal 3 jaar na ingebruikname van het windpark ecologische monitoring dient plaats te vinden. Na 3 jaar vindt een evaluatie plaats op basis waarvan bepaald zal worden of de monitoringstermijn verlengd moet worden of dat voldoende zekerheid is verkregen dat de aannames uit de passende beoordeling en het activiteitenplan overeenkomen met de werkelijkheid.</p>
p		<p>Een van de kwaliteiten van zowel het IJsselmeer als de Waddenzee is de openheid. Door het plaatsen van dergelijke hoge turbines wordt deze openheid nog verder aangetast. Te meer omdat ook het windpark Fryslân deze openheid verder vermindert. Op bijgevoegde kaart is de situatie te zien rond de Waddenzee van de invloed die windmolens hebben op die openheid en de (toeristische) beleving daarvan. Op deze kaart zijn de plannen voor Nij Hiddum Houw en windpark Fryslân nog niet verwerkt. Te zien is dat er zich rond de Waddenzee een hekwerk aan windmolens staat en komt te staan. Dit pleit er des te meer voor om de plaatsing van molens voor het plan Nije Hiddum Houw binnen het zoekgebied zo ver mogelijk van de randen van het IJsselmeer en de Waddenzee te plaatsen.</p>	<p>In het MER is een landschappelijke beoordeling gegeven van de invloed van de alternatieven op het omliggende landschap (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 6, paragraaf 6.4.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie') en van de invloed van het voorkeusalternatief op het omliggende landschap (MER Hoofdrapport, hoofdstuk 7, paragraaf 7.8.2 'Landschap, cultuurhistorie en archeologie'). De landschappelijke beoordeling voor het aspect openheid is zowel bij de alternatievenafweging als de beoordeling van het voorkeusalternatief negatief (-). In het MER Hoofdrapport, paragraaf 7.8.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie, pagina 191, wordt een nadere toelichting gegeven over het effect op de Waddenzee en IJsselmeer (kopje: 'Visuele rust' en 'Weidsheid en open horizon'). Met betrekking tot de afweging voor landschap in brede zin wordt ook verwezen naar het antwoord bij de zienswijze 1b en 4c.</p>
182			
a	1480385	Indiener geeft aan dat het park te groot wordt. De grote turbines zullen het landschap aantasten	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 4c.
b		Indiener vindt het onbegrijpelijk dat alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020) hier moet staan. Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		Indiener geeft aan dat het landschap zal veranderen in naar ongewenste industrie.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
d		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
183			
a	1480395	De negen grote windturbines zullen het landschap en uitzicht verpesten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
b		Indiener denkt overlast te hebben van de verlichting.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		Indiener geeft aan het niet erg te vinden dat de waarde van zijn woning zal dalen, maar vindt het wel erg dat het mooie landschap ten koste gaat voor het grootkapitaal, aan mensen die er alleen maar geld aan verdienen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.

d		Indiener geeft aan dat de turbines beter in de Noordzee kunnen staan en op het platteland kleinere turbines geschikter zijn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a
184			
a	1480397	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 182. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 182.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 182. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 182.
185			
a	1480403	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
186			
a	1480405	Indiener hecht er waarde aan om vooraf te melden dat hij van mening is dat hij als Nederlander én als Fries in een fantastisch land woont maar dat dit op gespannen voet staat met de recente ontwikkelingen. Indiener dient naast dit schrijven een documentaire in van de eerste vier jaar van het proces rondom dit windpark. De betrokken ambtenaren hebben beaamd dat dit een juiste weergave is van de werkelijkheid. Het afgelopen jaar is dezelfde film overigens het hele land door geweest tijdens vertoningen met aanvullende debatten. EZ/ I&M; TU Delft; adviesbureaus; Gemeenten, provincies en velen anderen hebben hem inmiddels gezien. Iedere keer was de reactie eender: hoe kon dit in Friesland zo volledig misgegaan... Deze documentaire maakt onderdeel uit van deze zienswijze.	Wij hebben kennisgenomen van de documentaire. Wij zien in de documentaire geen aanleiding tot aanpassing van het plan of de besluiten.
b		De turbines zijn veel te hoog.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
c		De turbines - met de huidige geplande afmetingen - zullen de verhouding met het open landschap ernstig aantasten.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.
d		De verlichting halverwege en/of op de top van de mast zal voor overlast zorgen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
e		Het cultuurhistorisch waardevolle landschap Pingjumer Gulden Halsbân zal door dit windpark aangetast worden en verdwergen. Ook de cultuurhistorisch waardevolle dijk. Dit tast ook het toerisme aan dat hierop afkomt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8d en 35b.
f		De kracht van de Mienskip wordt ondermijnd door de provincie. Enerzijds door eerdere beloften en burgerinitiatieven met voeten te treden (sterhuisconstructie Hiddum Houw als uitruil voor windpark A7; het hele proces van Fryslân Foar de Wyn; de Coöperatieve Dorpsmolen Pingjum en het laatste burgerinitiatief mbt Energie Coöperatie op de Kop Afstluidijk). Met als gevolg een vertrouwensbreuk tussen de bestuurders en diezelfde Mienskip. Anderzijds door een volledig passieve houding bij het ontstaan van een tweespalt in diezelfde beoogde Mienskip.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 2f, 4d en 17c.

g		De omgevingsadviesraad is niet democratisch omdat er belangrijke deelnemers missen. Het feit dat deze belanghebbenden niet (meer) in die omgevingsadviesraad zitten staat haaks op de bewering van u als College dat er 'samen met de Mienskip uit wordt gekomen'. Daarnaast schijnt er een zwijgplicht te zijn voor de leden van die omgevingsadviesraad	Het doel van de omgevingsadviesraad is om vanuit de belangen van de omwonenden te adviseren over de ontwikkeling van de plannen. Daarbij acht de provincie alle deelnemers even belangrijk. Er is geen sprake van dat de provincie de omgevingsadviesraad of haar leden een zwijgplicht zou hebben opgelegd. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
h		Indiener geeft aan dat het niet duidelijk is waarom dit park er moet komen. Wat is de achtergrond en oorzaak? Indiener krijgt het vermoeden dat er geen democratische afspraak ten grondslag ligt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 2f.
i		Indiener heeft het vermoeden dat bestuurders (met een verantwoordelijkheid tot dit plan) chantabel zouden zijn. Het gehele democratisch proces rondom de totstandkoming van Nij Hiddum Houw is ernstig ondermijnd.	Dit onderdeel van de zienswijze mist relevantie in een ruimtelijke procedure als deze. Los daarvan heeft indiener dit ondanks verzoek daartoe niet nader toegelicht. De provincie werpt de suggestie dat betrokken bestuurders chantabel zouden zijn verre van zich.
187			
a	1480407	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
188			
a	1480408	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. De negen grote turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat. Niemand wil hier nog wonen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Zie de uitkomsten van Fryslân Foar De Wyn.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
c		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
e		Indiener is bang dat zijn huis in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopt wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Indiener geeft aan dat er geen draagvlak is in de omgeving (met uitzondering van enkelen)	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
189			
a	1480410	De opzet van het plan voldoet niet aan de voorwaarden van de eerder opgestelde ontwikkelvisie, omdat het park niet binnen de aard en schaal van het gebied past. Ook is het niet zo dat de windturbines alleen in het gebied komen te staan waar ze al stonden. Dat is namelijk de zuidkant van de A7. In het plan komen de molens ook aan de noordkant. Waardoor veel meer bewoners last zullen krijgen van de neveneffecten van de windmolens.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.

b	<p>Het is onduidelijk via welke route het bouwverkeer moet gaan t.b.v de bouw en onderhoud van de windturbines. Er wordt aangegeven welke verhoging van de verkeersintensiteit wordt verwacht tijdens de bouw, maar de consequenties hiervan voor de verkeersveiligheid van de omwonenden is onduidelijk, met name voor spelende kinderen in de omgeving. Wat niet wordt genoemd, maar wel noodzakelijk is, is dat er voor aanvang van de werkzaamheden een onafhankelijk "0" – situatie wordt bepaald van de infrastructuur, maar zeker voor de aan de weg grenzende woonhuizen om schade als gevolg van bouwverkeer en bouw goed te kunnen bepalen.</p>	<p>De verkeersbewegingen ten behoeve van de aanleg van het windpark en de infrastructuur zullen tijdelijk zorgen voor een verhoging van de verkeersintensiteit op de (lokale) wegen in en direct om het plangebied. Deze fase is echter van relatief korte duur waarbij eventueel tijdelijke aanpassingen aan de infrastructuur voor goede doorstroming kunnen blijven zorgen. Hiertoe zal te zijner tijd nog een verkeersplan worden opgesteld. Het plangebied is daarnaast een zeer omvangrijk gebied, waardoor gefaseerd gebouwd zal worden.</p> <p>Alvorens met de bouw wordt gestart zullen de bouwverkeerroutes worden bepaald. Dit, in overleg met de windturbineleveranciers. Zodra de routes bekend zijn wordt voor de aanliggende woningen een nulsituatie opgemaakt. Indien er door bouwwerkzaamheden schade wordt aangericht, zal hiervoor een passende regeling worden getroffen. Met de omgevingsadviesraad worden afspraken gemaakt met deze strekking.</p>
c	<p>Er wordt in het Inpassingsplan niet gesproken over de in het provinciaal besluit opgenomen reserve locaties. De afweging van een kleinere opzet van het Windpark NHH in combinatie van het inzetten van een van de reserve locaties wordt niet gemaakt.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.</p>
d	<p>Er is op 17 december 2014 door provinciale staten besloten dat er 36 MW op de Kop van de Afsluitdijk moet worden gerealiseerd, maar dit getal lijkt uit de lucht gegrepen te zijn. Er is geen enkel argument te vinden om deze 36 MW te kunnen onderbouwen,; de genoemde 36 MW zou ook bij het plan op het IJsselmeer (Windpark Fryslân) bijgevoegd kunnen worden.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.</p>
e	<p>Indieners zijn bang dat als er geen extra maatregelen worden genomen de toch al ruime wettelijke geluidsnorm zal worden overschreden. Natuurlijk hebben jullie in het inpassingsplan aangegeven hoe er een en ander aangepast kan worden d.m.v. mitigeren als er sprake is van te veel geluidsoverlast. Echter missen we hoe dit precies berekend/uitgewerkt is. Indieners maken zich zorgen over de geluidsoverlast, vooral 's nachts, wat eventuele slaapverstoring kan veroorzaken.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.</p>
f	<p>Onderzoek heeft uitgewezen dat door overmatige verlichting er slaapstoornissen kunnen optreden. Hoewel er wordt gespeculeerd dat de initiatiefnemers naar "een zo minimaal mogelijke uitvoering van obstakelverlichting" streven en dat er "in de toekomst gebruik kan worden gemaakt van technologische ontwikkelingen" en dat er "suggesties worden gedaan voor de mogelijkheid tot dimmen van de verlichting bij helder weer", blijft dit allemaal vaag en zijn er geen harde toezeggingen en garanties voor de omwonenden, behalve dat hun woningen en slaapvertrekken zullen worden verlicht, in ieder geval meer dan nu het geval is. Dit is ongewenst. Meer inzicht in de effecten van de obstakelverlichting en de consequenties voor de gezondheid en het welzijn van de omwonenden is nodig voordat een windpark met verplichte obstakelverlichting toegestaan kan worden.</p>	<p>Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.</p>

g		In het inpassingplan staat dat het windpark een schaalverkleinend effect heeft op de omliggende dorpen, beschermde dorpsgezichten e.d. Daarnaast vormt het windpark geen geheel met andere structuren in het landschap. Het windpark beslaat een deel van de horizon en begrenst de karakteristieke openheid, zelfs op een grotere afstand is het windpark vanuit alle richtingen goed zichtbaar. Door de verlichting is het windpark 's nachts zichtbaar vanuit een groot gebied; dit is mijns inziens een negatieve eigenschap, maar wordt ten onrechte als positief bestempeld omdat het zogenaamd een markering vormt van de overgang van Friesland naar de Afsluitdijk. Dit is echter een subjectieve opmerking.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c en 8d.
h		Hoewel de omgevingsadviesraad goed werk heeft verricht en nog steeds verricht, hoeven de initiatiefnemers geen rekening te houden met hun advies en doen ze dat ook niet altijd. Daarnaast is het zo dat inspraak door de omgevingsadviesraad niet gelijkstaat aan draagvlak vanuit de omgeving.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e. Vrijwel alle adviezen van de omgevingsadviesraad zijn door de initiatiefnemers overgenomen en zijn vastgelegd in de anterieure overeenkomst tussen provincie en initiatiefnemers.
190			
a	1480413	Indiener is tegen de bouw van het windpark en verzoekt het bevoegd gezag af te zien van het voornemen er aan mee te werken. Het park wordt veel te groot voor de omgeving. De negen grote turbines tasten het landschap aan en hebben een negatieve impact op het woon- en leefklimaat. Niemand wil hier nog wonen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2e en 4c.
b		Het is onbegrijpelijk en onredelijk dat de inwoners van deze streek opdraaien voor alle nieuwbouw die nodig is om te voldoen aan de opgave van Fryslân (530,5 MW in 2020). Ook elders in de provincie is er ruimte te vinden. Denk bijvoorbeeld aan zonnepanelen op de Afsluitdijk of windmolens 30 km uit de kust, op zee.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a.
c		De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van Europa en indiener is bang voor ernstige geluidsoverlast, ook binnenshuis. Die geluidsoverlast kan leiden tot slaapverstoring en dat kan leiden tot gezondheidsproblemen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		Niet alleen voor mensen. De molens komen in een gebied waar veel weidevogels broeden. Waar onder zeldzame zoals de grutto, de wulp, de snip, de kievit en de scholekster. Allemaal bedreigde weidevogels.	Wij verwijzen indiener naar de reacties onder 16d, 17d, 21e en onder 105.
e		Er wordt gezegd dat er geen sprake zal zijn van slagschaduw en dat er alles aan wordt gedaan om de zichtbaarheid van de topverlichting te beperken. Indiener verzoekt om aan te geven welke garanties gegeven kunnen worden dat het in de praktijk altijd zo werkt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
f		Indiener is bang dat het huis van zijn zoon in waarde zal dalen en dat het zelfs misschien wel geheel onverkoopbaar wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
g		Indiener geeft aan dat het geen wonder is dat er in de omgeving geen draagvlak is voor het plan. Men vindt dat de provincie de inwoners aan hun lot overlaat en naar de pijpen danst van het Rijk en commerciële partijen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 14e.

h		Dit is allemaal onnodig als de provincie bereid zou zijn om elders in de provincie op zoek te gaan naar een paar andere locaties voor windparken. De inwoners worden het slachtoffer van de weigering dat te doen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
i		Eerder is de belofte gedaan door mevrouw Andriesen dat Hiddum Houw op termijn zou verdwijnen als de inwoners akkoord zouden gaan met het windpark van vier turbines langs de A7. De provincie zegt hier nu niets meer over, maar de inwoners zijn deze toezegging niet vergeten. Indiener beschouwt dit als woordbreuk.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
191			
a	1480415	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 190. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 190.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 190. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 190.
192			
a	1480416	Indiener spreekt de bezorgdheid uit over het windpark en verwijst naar de documentaire Onderstroom, in de hoop dat men zich realiseert wat voor slecht plan dit is.	Van de terinzagelegging van het ontwerpingsplan, het milieueffectrapport en de ontwerpbesluit en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgegeven, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is namelijk binnengekomen per e-mail op 22 december om 01.38 uur. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.
193			
a	1480401	Indiener is tegen het windmolenpark vanwege geluidsoverlast en slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
b		Indiener is tegen het windmolenpark vanwege de aantasting van het landschap en het uitzicht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 4c.
c		Indiener is tegen het windmolenpark vanwege de hoge kosten van de aanleg en het onderhoud.	De aanleg- en onderhoudskosten komen grotendeels voor rekening van de initiatiefnemers, aangevuld door de SDE+ subsidie. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31cc.
d		Indiener is tegen het windmolenpark vanwege aantasting van het milieu.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 31z.
e		Indiener is tegen het windmolenpark, omdat wordt verwacht dat de woningen in de omgeving in waarde zullen dalen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
f		Kleine windmolens op daken van woningen zijn betere alternatieven.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1c.
194			
a	1480322	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
195			
a	1480315	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

196			
a	1480302	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
197			
a	1480301	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
198			
a	1480300	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
199			
a	1480725	De grootte van de turbines past niet bij de schaal en aard van de omgeving. Omwonenden krijgen hier zonder twijfel last van, zo dicht bij dorpen.	Van de terinzagelegging van het ontwerpingsplan, het milieueffectrapport, de ontwerpbesluiten en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgeving, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is binnengekomen per e-mail op 22 december om 14.38 uur. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.
b		Het park zal het uitzicht aantasten. Er zijn ook andere manieren om duurzame energie op te wekken.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder a.
c		Indiener denkt dat omwonenden last zullen hebben van de windmolens vanwege geluid en licht.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder a.
d		Indiener is bang dat dit negatieve gevolgen heeft op de gezondheid.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder a.
200			
a	1477441	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt een toevoeging gedaan dat de provincie op zal moeten draaien voor de waardevermindering van de woningen door het windpark.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
201			
a	1480540	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
202			
a	1480542	Nederland is veel te klein en te dicht bevolkt om dit soort grootschalige windprojecten op het land aan te kunnen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1c en 4c.
b		Fryslân zal door de realisatie van Nij Hiddum Houw zodanig van karakter veranderen dat het een aantasting van de openbare ruimte is, terwijl de openheid van het landschap van Fryslân juist een handelsmerk van deze	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4c.

		provincie is.	
c		De MER-rapportage is fout en onvolledig wat betreft de overlast die deze windmolens zullen gaan veroorzaken. Met name wordt nagenoeg tot helemaal voorbijgegaan aan het Laag Frequent Geluid dat windmolens veroorzaken en dat, wanneer de windmolens groter en groter zijn/worden, dit alleen maar meer zal zijn. Van Laag Frequent Geluid is bekend dat het voor mens en dier zeer schadelijk is en dat het veroorzaker kan zijn van o.a. hart- en vaatziekten bij wonenden in een zeer groot gebied rondom zo'n windmolenpark als bij Nij Hiddum Houw. De bromtonen die voor de mens nauwelijks waarneembaar zijn, zorgen, zo is bewezen, voor ernstige slaapstoornissen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 12c.
d		De MER rapportage gaat grotendeels voorbij aan de grote aantallen vogel en vleermuis slachtoffers die van deze windmolens vallen te verwachten.	In de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 (bijlage 1B bij het bijlagenrapport) en in het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 (behorende bij de ontheffingsaanvraag op grond van de Wet natuurbescherming) wordt uitgebreid ingegaan op de te verwachten aanvaringslachtoffers voor zowel vogels als vleermuizen. Uit de berekeningen blijkt dat voor alle soorten de additionele sterfte ruim onder de 1 % mortaliteitsgrens blijft.
e		De windmolens van Nij Hiddum Houw worden gesitueerd op een zodanig kleine afstand van een Gemeentelijk Landschappelijk Monument (de Pingjumer Gulden Halsband), dat aan de waarde van deze oeroude ringdijk rondom het dorp Pingjum geweld wordt gedaan.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 8d.
f		Afgezien van de invloed die de negen enorme windmolens van Nij Hiddum Houw op de leefomgeving voor de mens zullen hebben, zou het ondenkbaar moeten zijn dat dit "park" zodanig dicht op Nationaal Park De Waddenzee wordt gebouwd, dat de waarde van dit Nationaal Park, dat van Internationaal Belang is als grootste Wetlands gebied in Europa, op ernstige wijze wordt aangetast.	Wij verwijzen naar de reactie onder 1b, 4c, 121e en 121f.
g		De verlichting op de windmolens (wit overdag en rood 's-nachts) gaan een zeer grote belasting voor mens en dier zijn; vooral zal de rode nachtverlichting een negatief effect hebben op de natuur. Het belang van de duisternis wordt al eens per jaar benadrukt tijdens de Nacht manifestatie die landelijk al jarenlang wordt gehouden. Dit windmolenpark zal een grote Lichtvervuiling genereren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b.
h		Verder wijst indiener er op, dat de buurt van Nij Hiddum Houw jaren geleden door toenmalig Gedeputeerde Andriesen is beloofd, dat met de komst van de vier windmolens A7 alle windmolens van Hiddum Houw zouden verdwijnen. Het is woordbreuk om nu met plan Nij Hiddum Houw te komen. Door de nieuwe inzichten ben ik nu tegen iedere aantasting van het gebied.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 4d.
i		Daarnaast verwijst de indiener naar twee rapporten, één van de Deense overheid, het andere van de fabrikant van de molens. Beide zijn sinds de eerste inspraak in uw bezit, maar tot heden zonder enige reactie uwerzijds..	Graag hadden we van indiener de beide rapporten bij de zienswijze ontvangen. Op dit moment kunnen we niet duiden naar welke onderzoeken indiener verwijst. De inhoud van de onderzoeken is nu niet bij de provincie bekend. Op de naam van indiener is geen zienswijze binnen gekomen bij de zienswijzeperiode van de Notitie reikwijdte en detailniveau.

203			
a	1480546	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 189. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 189.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 189. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 189.
204			
a	1480554	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt de toevoeging gedaan dat de indieners zicht hebben op het plan en last zullen hebben van lawaai en slagschaduw. Er wordt gevraagd of dit wordt gecompenseerd.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
205			
a	1480558	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt de toevoeging gedaan dat de indiener zal verhuizen naar een plek dicht bij de windturbine en dat er na de aankoop van de woning geen budget is om in het park te investeren. Verzocht wordt om te komen tot een geschikte compensatieregeling die niet afhankelijk is van de investering die eerst gedaan moet worden.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2c.
206			
a	1480561	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
207			
a	1480564	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
208			
a	1480569	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
209			
a	1480572	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
210			
a	1480575	Indiener geeft aan niets tegen windenergie (in Fryslân) te hebben en ook niets tegen het windpark NHH.	Wij hebben deze zienswijze ter kennisgeving aangenomen.
211			
a	1480578	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

212			
a	1480580	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
213			
a	1480581	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
214			
a	1480583	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
215			
a	1480586	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt de toevoeging gedaan dat de windturbines dicht bij de woning van de indiener komen en ze beter in het Ijsselmeer zouden kunnen komen.	Indiener maakt niet concreet waarom de turbines te dicht bij de woning komen. Aan alle wettelijke normen wordt voldaan. Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f, 17a en 31ab.
216			
a	1480590	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
217			
a	1480592	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
218			
a	1480594	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
219			
a	1480611	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
220			
a	1480613	Deze zienswijze is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijkloidend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

221			
a	1480725	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 199. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze dan ook naar nr. 199.	Van de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan, het milieueffectrapport, de ontwerpbesluiten en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgegeven, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is binnengekomen per e-mail op 22 december om 14.38 uur. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.
222			
a	1480585	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
223			
a	1480853	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
224			
a	1480854	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
225			
a	1480855	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
226			
a	1480858	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
227			
a	1480859	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
228			
a	1480868	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
b		Daarnaast wordt de toevoeging gedaan dat de overheid Friesland niet te veel moet aantasten en het mooie landschap behouden moet blijven. Windturbines zijn hier niet gewenst. Zonnepanelen eerder.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1c en 2f.
229			
a	1480072	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.

b		Daarnaast wordt de toevoeging gedaan dat de overheid niet wil luisteren naar de inwoners van het land. De turbines kunnen beter in het IJsselmeer of de Noordzee komen.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1c, 1d en 2f.
230			
a	1481073	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
231			
a	1481075	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
232			
a	1481076	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 12.
233			
a	1481077	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze dan ook naar nr. 12.	Van de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan, het milieueffectrapport, de ontwerpbesluiten en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgegeven, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is namelijk binnengekomen op 27 december, en volgens een leesbaar poststempel verstuurd op 26 december. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.
234			
a	1481078	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze dan ook naar nr. 12.	Van de terinzagelegging van het ontwerp-inpassingsplan, het milieueffectrapport, de ontwerpbesluiten en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgegeven, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is namelijk binnengekomen op 27 december, en volgens een leesbaar poststempel verstuurd op 22 december. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.
235			
a	1480559	Een park met negen giga-turbines tot 208 meter hoog is veel te groot voor de omgeving vanwege geluidsoverlast en overlast door slagschaduw.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b.
b		Er zal overlast ontstaan door de topverlichting en de woningen zullen minder waard worden of zelfs onverkooptbaar.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2c.
c		Er zijn ook alternatieven voor handen zoals het alternatieve plan van Hou Friesland mooi.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1d, 2d en 2f.

d		De woon- en leefomgeving wordt onaanvaardbaar aangetast.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e.
e		Er heeft geen fatsoenlijk overleg plaatsgevonden, het plan wordt er binen zeer korte tijd doorgedrukt. Dit heeft negatieve gevolgen op de Mienskip	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e, 16g en 17c.
f		Van "eerlijk delen van lusten en lasten" is geen sprake, de rest van Fryslân blijft geheel buiten schot. Vooral omdat ook al windpark Fryslân in het IJsselmeer gerealiseerd wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f.
g		Stichting Hou Friesland Mooi werkt momenteel aan een alternatief plan van 42 MW in een combinatie met wind- en zonne-energie en vraagt om dit eerst een kans te geven voordat het woon- en leefgenot aangetast wordt.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2d, 2e en 2f.
236			
a	1480556	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 235. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 235.	Deze reactie is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 235. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze en de reactie dan ook naar nr. 235.
237			
a	1481234	Een prachtig landschap en een aantal historische dorpen zullen volledig in de slagschaduw liggen. Er zijn geen garanties dat er geen last zal zijn van deze slagschaduw. Omwonenden maken zich hier grote zorgen over.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2b en 4c.
b		Dag en nacht zullen de molens verlicht zijn (verplicht boven 90 meter ashoopte), tot ver in de provincie zichtbaar en er zal veel geluidshinder zijn. Er zijn geen garanties dat er geen last zal zijn van deze topverlichting.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b.
c		In plaats van een uniek, typisch Fries landschap, rijden bezoekers een doorsnee industriegebied binnen dat niet verschilt van Flevoland.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b, 2f, 4c en 35c.
d		Bovendien wordt er al een windpark gerealiseerd in het IJsselmeer. Met aanpassingen kunnen deze negen turbines daar bij. Vele alternatieven zijn mogelijk, in combinatie met zonne-energie kunnen deze molens lager blijven.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2f en 17a .
e		Indiener voelt zich niet gerepresenteerd door de omgevingsadviesraad. Er zal daarnaast een splitsing ontstaan in de gemeenschap.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 2e en 17c.
f		Op informatiebijeenkomsten wordt gezegd dat slagschaduw en topverlichting beperkt zullen worden, maar welke garanties geeft men dat dit ook echt zo werkt? Met Radar die vliegtuigen detecteert kan de Mastverlichting tot een minimum worden beperkt. Dit is een investering die aan windpark-eigenaren verplicht gesteld zou moeten worden om lichthinder in de wijde omtrek (ettelijke tientallen kilometers) in Friesland te minimaliseren.	Wij verwijzen indiener naar de reactie onder 1b en 2b. De provincie acht de thans voorgeschreven verlichting aanvaardbaar. Een radarsysteem is thans in Nederland nog niet toegestaan en kan dus ook niet aan de initiatiefnemers verplicht worden gesteld.

238			
a	1484277	Deze zienswijze is geheel gelijklopend als de zienswijze onder 12. Wij verwijzen indiener voor de zienswijze dan ook naar nr. 12.	Van de terinzagelegging van het ontwerpingsplan, het milieueffectrapport, de ontwerpbesluiten en het coördinatiebesluit is vooraf openbaar kennisgegeven, onder meer in de Staatscourant, in het provinciaal blad van de provincie en op de website van de provincie. In deze kennisgeving is aangegeven dat de hiervoor genoemde ontwerpbesluiten en de bijbehorende stukken gedurende een termijn van zes weken voor iedereen ter inzage ligt van 10 november tot en met 21 december 2017. Ook is in de kennisgeving aangegeven dat iedereen gedurende de termijn van terinzagelegging zijn of haar zienswijze mondeling of schriftelijk kenbaar kan maken. In de kennisgeving is ook aangegeven dat zienswijzen per e-mail konden worden ingediend. In dit geval is de zienswijze pas op 25 december 2017 per e-mail ontvangen. De zienswijze is daarmee buiten de aangegeven termijn ingediend. De zienswijze is namelijk binnengekomen per e-mail op 25 december om 12.52 uur. Om die reden wordt de zienswijze niet inhoudelijk in behandeling genomen.

STAAT VAN WIJZIGINGEN

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt aangegeven welke wijzigingen zijn doorgevoerd in de definitieve besluiten ten opzichte van het ter inzage gelegde ontwerp-inpassingsplan en de ter inzage gelegde ontwerp-Wnb-beschikking en de ontwerp-omgevingsvergunningen. Het gaat om wijzigingen die naar aanleiding van de ingediende zienswijzen op het ontwerp-inpassingsplan en/of op de ontwerpbesluiten zijn doorgevoerd. Ook gaat het om wijzigingen die ambtshalve (op initiatief van de bevoegde gezagen) zijn doorgevoerd.

Inpassingsplan

REGELS

Artikel 1

1.1: 'NL.IMRO.9921.PIP2017NHH-ON01' gewijzigd in 'NL.IMRO.9921.PIP2017NHH-VA01'.

1.7: toegevoegd: **bestaand** aanwezig ten tijde van de inwerkingtreding van het plan of toegestaan op grond van het bepaalde bij of krachtens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht;

1.8: 'inwerkingtreding' gewijzigd in 'vaststelling'

1.13: geschrapt: 'daadwerkelijke'

1.15: toegevoegd: **brongeluid van de windturbines:** bronvermogen van de windturbine in dB LE den als bedoeld in het Reken- en meetvoorschrift Windturbines;

1.16: toegevoegd: **dB LE den:** decibel Level Emission (geluidemissie) day evening night;

1.19: **gebruik windturbine:** de ingebruikname van de windturbine ten behoeve van de energieproductie aangepast in: **in gebruik nemen van een windturbine:** het na realisatie in gebruik nemen van een windturbine, waaronder ook begrepen het proefdraaien van die windturbine;

1.20: toegevoegd: **generatorvermogen:** het maximale elektrische vermogen in megawatt dat de generator van een windturbine kan produceren;

1.27: toegevoegd: **maatgevende gevels van woningen:** de gevels van de woningen met de hoogste cumulatieve geluidbelasting veroorzaakt door de windturbines nieuwe windturbines van het windpark en van de bestaande windturbines zoals aangegeven op bijlage 3 bij deze regels;

1.28: toegevoegd: **nieuwe windturbine:** een windturbine, niet zijnde een windturbine ter plaatse van de specifieke bouwaanduiding – te saneren windturbines – 1 of ter plaatse van de specifieke bouwaanduiding – te saneren windturbines – 2;

1.30: geschrapt: ‘, waaronder tevens begrepen onderhoudswegen;

1.37: toegevoegd: **verlichtingsplan:** het verlichtingsplan en de oplegnotitie die als bijlage 1 bij deze regels zijn gevoegd, waarbij de oplegnotitie prevaleert boven het verlichtingsplan;

1.38: toegevoegd: ‘dat’

1.41: toegevoegd: ‘nieuwe’

1.42: geschrapt: ‘kennelijk slechts’

1.7 t/m 1.35: omgenummerd tot **1.8 t/m 1.42**

Artikel 3

Artikel 3: ‘Bedrijf – Windturbinepark’ gewijzigd in ‘Bedrijf – Windpark’

3.1: ‘Bedrijf – Windturbinepark’ gewijzigd in ‘Bedrijf – Windpark’

3.1.c: ‘behoudens’ gewijzigd in ‘met inachtneming van’

3.1.i: geschrapt: ‘is het volgende toegestaan’

3.2.1.d: ‘208’ gewijzigd in: ‘188’

3.2.1.e: geschrapt: ‘de windturbines zijn identiek’.

3.3: geheel vervangen door:

- a. Een nieuwe windturbine mag slechts in gebruik worden genomen en gehouden, indien:
 1. het brongeluid van die windturbine maximaal 109,9 dB LE den bedraagt;
 2. die windturbine geen slagschaduw veroorzaakt op de gevels van woningen en recreatiewoningen, niet zijnde woningen in de sfeer van het windpark;
 3. er obstakelverlichting op die windturbine gerealiseerd is conform het verlichtingsplan, met dien verstande dat voor de windturbines zoals aangegeven op bijlage 2 van deze regels, bij een tiphoogte van minder dan 150 meter geen obstakelverlichting wordt toegepast;
 4. alle bestaande windturbines ter plaatse van de aanduiding 'specifieke bouwaanduiding - te saneren windturbines 1' zijn verwijderd en verwijderd blijven;
 5. ter voorkoming van verstoring van de defensieradar voorafgaand aan de bouw van het windpark aangetoond is dat het windpark niet leidt tot onaanvaardbare hinder op de radarstations Leeuwarden en Wier. Hierover dient op basis van radarverstoringsonderzoek een positieve beoordeling te zijn afgegeven door het Ministerie van Defensie;
- b. Het windpark mag slechts in gebruik blijven, indien:

1. de draairichting van alle nieuwe windturbines gelijk is en blijft;
2. de verschijningsvorm van alle nieuwe windturbines identiek is en blijft;
3. de cumulatieve geluidbelasting veroorzaakt door de nieuwe windturbines van het windpark en door de bestaande windturbines zoals aangegeven op bijlage 3 van deze regels, op de maatgevende gevels van woningen, niet zijnde woningen in de sfeer van het windpark, ten hoogste 47 dB Lden en ten hoogste 41 dB Lnight bedraagt;
4. het totale generatorvermogen van alle nieuwe windturbines tezamen minimaal 37 megawatt en maximaal 45 megawatt bedraagt;
5. binnen 18 maanden na de ingebruikname van de eerste nieuwe windturbine, alle bestaande windturbines ter plaatse van de aanduiding 'specifieke bouwaanduiding – te saneren windturbines 2' buiten gebruik worden gesteld en gehouden;
6. binnen 20 maanden na de ingebruikname van de eerste nieuwe windturbine, alle bestaande windturbines ter plaatse van de aanduiding 'specifieke bouwaanduiding – te saneren windturbines 2' zijn verwijderd en verwijderd blijven.

3.4: toegevoegd:

3.4 Omgevingsvergunning voor afwijken

Het bevoegd gezag kan bij omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in artikel 3.3 onder a onder 3 voor de realisatie van obstakelverlichting, al dan niet in combinatie met een detectiesysteem, met dien verstande dat de obstakelverlichting minder lichtuitstraling heeft dan obstakelverlichting die gerealiseerd wordt conform het verlichtingsplan.

Artikel 5

5.2.c.4, 5 en 6: toegevoegd: 'activiteiten en/of bouwwerken'

5.3.1.a: toegevoegd: 'betreft'

Artikel 6

6.2.e.4, 5 en 6: toegevoegd: 'activiteiten en/of bouwwerken'

6.3.1.a: toegevoegd: 'betreft'

Artikel 9

'Gedeputeerde Staten is bevoegd om af te wijken' vervangen door: 'Bevoegd gezag kan afwijken'.

Artikel 11

11.2.a: toegevoegd: 'enkel- en/of dubbel' en '- en/of dubbel'
geschrapd: 'dan wel beheersverordeningen' (2x)

11.2.c: toegevoegd: 'enkel- en dubbelbestemmingen en aanduidingen en de'
geschrapd: 'en beheersverordeningen'

11.3: verplaatst: 'en bijbehorende planregels'

Bijlagen

Toegevoegd:

Bijlage 1	Oplegnotitie verlichtingsplan
Bijlage 2	Obstakelverlichting bij turbines lager dan 150 meter
Bijlage 3	Cumulatieve geluidbelasting

VERBEELDING

Op de verbeelding is de naamgeving van de bestemming Bedrijf – Windturbinepark aangepast naar Bedrijf – Windpark en is het idn-nummer in de stempel op de verbeelding aangepast aan de status van het plan.

TOELICHTING

In de plantoelichting zijn tekstuele verbeteringen doorgevoerd. De wijzigingen op de plankaart en de regels hebben hun doorwerking in de plantoelichting gekregen. Verder zijn o.a. de volgende zaken verwerkt:

- aanpassing obstakelverlichting en toevoeging verlichtingsplan met oplegnotitie;
- aanpassing geluid en slagschaduw naar aanleiding van advies OAR;
- voorlopig toetsingsadvies van de Commissie mer van 25 januari 2018 en het definitieve toetsingsadvies van de Commissie mer van 6 maart 2018;
- MER-evaluatie;
- Marge opgesteld vermogen;
- nadere toelichting voorwaardelijke verplichting in juridische planopzet;
- toevoeging Nota van Antwoord Zienswijzen en Adviezen en Staat van wijzigingen windpark Nij Hiddum-Houw.

Wnb-beschikking

Mede naar aanleiding van de zienswijzen is de beschikking ten opzichte van het ontwerpbesluit aangepast.

NUON Wind Development toegevoegd als vergunninghouder.

Voorschrift 1 komt te luiden:

De beschikking wordt op naam gesteld van Windpark Gooyum-Houw B.V., Dorpsweg 1, 8753 JC Cornwerd en Nuon Wind Development B.V., Hoekenrode 8, 1102 BR Amsterdam, en diens rechtsopvolgers (hierna gezamenlijk genoemd: de vergunninghouders). De vergunninghouders zijn verantwoordelijk voor de naleving van de voorwaarden en zijn hierop aanspreekbaar.

Voorschrift 2 komt te luiden:

De beschikking is geldig voor de realisatie en exploitatie van maximaal 9 windturbines aan weerszijden van de A7 op de kop van de Afsluitdijk, de sanering van de 10 windturbines van het bestaande windpark Hiddum-Houw op de aangevraagde locatie en de sanering van 6 solitaire windturbines in de nabije omgeving van het plangebied.

Voorschrift 8 komt te luiden:

Veranderingen van het project, waarbij de grondslag van de aanvraag wordt verlaten, dienen ten minste één maand van tevoren schriftelijk te worden gemeld bij het bevoegd gezag. Mogelijk dient een nieuwe aanvraag voor een vergunning en/of een ontheffing op grond van de Wnb dan wel de dan vigerende wet- en regelgeving te worden ingediend.

Voorschrift 11 komt te luiden:

Ten behoeve van de verwijdering van de turbines van het windpark NHH zal daaraan voorafgaand een ecologische beoordeling worden uitgevoerd en bij het bevoegd gezag worden ingediend.

Voorschrift 22 komt te luiden:

De vergunninghouders zijn verplicht om na het in het gebruik stellen van het windpark NHH gedurende de eerste 3 jaar ecologische monitoring uit te voeren conform het door ons goedgekeurde monitoringsplan. Na 3 jaar vindt een evaluatie plaats waarin de relevante modelberekeningen uit de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017 en het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 gevalideerd zullen worden. Het bevoegd gezag kan besluiten dat initiatiefnemers de monitoring gedurende een nader te bepalen periode dienen voort te zetten, indien uit de evaluatie blijkt dat een monitoringsperiode van 3 jaar onvoldoende is gebleken voor het kunnen valideren van de modelberekeningen uit de passende beoordeling en het activiteitenplan.

Voorschrift 25 komt te luiden:

Wanneer uit de monitoring blijkt dat er meer aanvaringsslachtoffers op jaarbasis zijn dan het verwachte aantal aanvaringsslachtoffers op jaarbasis dat is berekend in het activiteitenplan d.d. 13 oktober 2017 en de passende beoordeling d.d. 21 augustus 2017, dienen vergunninghouders dit zo spoedig mogelijk doch uiterlijk binnen één maand na constateren, schriftelijk aan het bevoegd gezag te melden. Het bevoegd gezag kan bepalen dat vergunninghouders aanvullende maatregelen treffen om het hiervoor genoemde negatieve effect verder te voorkomen, ongedaan te maken of te beperken en/of nader te onderzoeken.

Voorschrift 29 komt te luiden:

Middels het lichtplan dient aangetoond te worden dat de uitstraling van licht buiten de contouren van het werkgebied gedurende de aanlegwerkzaamheden tot een minimum wordt beperkt. Tevens dient met het lichtplan aangetoond te worden dat de uitstraling van de turbineverlichting gedurende de gebruiksfase tot een minimum wordt beperkt. Deze laatste eis laat onverlet de minimale eisen die vanwege luchtvaartveiligheid aan de verlichting van de turbines worden gesteld.

Voorschrift 30 komt te luiden:

De werkzaamheden kunnen pas worden aangevangen na goedkeuring van dit uitvoeringsplan door het bevoegd gezag. Binnen acht weken na ontvangst van het uitvoeringsplan zal een besluit omtrent goedkeuring worden genomen. Het bepaalde in artikel 4:5 lid 1, aanhef en onder c Awb is van overeenkomstige toepassing. De hiervoor genoemde termijn van acht weken wordt verlengd met de eventueel door het bestuursorgaan gestelde termijn voor aanvulling van het uitvoeringsplan.

Voorschrift 34a en 34d waren onverenigbaar in het ontwerpbesluit. Voorschrift 34d komt te vervallen.

Aangezien NUON Wind Development B.V. als vergunninghouder is toegevoegd, zijn er nu twee vergunninghouders. Om deze reden is in voorschrift 12, 13, 15, 18, 19, 20, 20, 23, 24 en 27 het eenvoudige "*vergunninghouder*" gewijzigd in het meervoudige "*vergunninghouders*".

De beschikking behelst zowel de vergunning- als de ontheffingverlening op grond van de Wet natuurbescherming. Om die reden is in de beschikking(-voorschriften) "vergunning" gewijzigd in "beschikking".

De zienswijzenclausule is gewijzigd in een beroepsclausule.

De initiatiefnemers hebben met een aanvulling op de aanvraag te kennen gegeven dat de 6 solitaire windturbines in de nabije omgeving van het plangebied ook binnen dit project gesaneerd zullen worden en zullen worden opgenomen in de aanvraag. Dit is op verschillende plaatsen in het besluit aangepast en toegevoegd. Ook hebben de initiatiefnemers bij de aanvulling op de aanvraag een verlichtingsplan en de daarbij behorende oplegnotitie ingediend.

In de aanhef van de voorschriften 33 en 34 is ook de sanering van de zes bestaande solitaire turbines opgenomen.

Mede naar aanleiding van de zienswijzen en de aanvulling op de aanvraag is ook de motivering van het besluit aangepast en aangevuld. Het gaat voornamelijk om tekstuele verduidelijkingen. Enkele meer inhoudelijke wijzigingen zijn hierna genoemd.

In het ontwerpbesluit was per abuis opgenomen dat er geen instemming van de omliggende provincies benodigd was. Dat is aangepast in het definitieve besluit en instemming met het definitieve besluit is verkregen van de provincies Groningen, Flevoland en Noord-Holland.

De interne cumulatie in het kader van de soortenbescherming is per abuis niet in het bij de aanvraag overgelegde Activiteitenplan opgenomen, maar dient wel onderdeel te zijn van de besluitvorming. Dit is met Tabel 8 aan het besluit toegevoegd. Ook na interne cumulatie komt het aantal verwachte aanvaringslachtoffers voor de betreffende soorten niet in de buurt van de 1 % mortaliteitsgrens.

Omgevingsvergunningen

Onder II zijn de ambtshalve vast te stellen bouwkosten verlaagd in verband met de verlaging van de range van de windturbines.

In vergunningvoorschrift 1.2.1 van de voorschriften activiteit milieu is 'aanwezig' vervangen door 'beschikbaar'.

Ook de motivering van het besluit is gewijzigd c.q. aangevuld. Het gaat over het algemeen om kleine tekstuele wijzigingen. Enkele meer inhoudelijke wijzigingen zijn hierna genoemd.

De aangevraagde range van de windturbines is naar aanleiding van een gedeeltelijke aanpassing van de vergunningaanvraag, gewijzigd (3,5 – 5,0 MW).

Onder 'Archeologie' is de tekst aangepast in verband met het recentelijk ingediende archeologisch onderzoek.

Onder 'Slagschaduw' is aangegeven dat in het PIP is opgenomen dat er geen slagschaduw zal zijn. Middels maatwerk zal de strengere norm worden vastgelegd.

Aan de Gewaarmerkte stukken zijn enkele stukken toegevoegd, waaronder de oplegnotitie en het verlichtingsplan en de aanvulling op het MER van 7 februari 2018.

In de begrippenlijst is het 'langtijdgemiddeld beoordelingsniveau (LAr, LT) komen te vervallen.

